- G i ' **) Cp Politica II i Biblioteca Runivers - - realitatea realizării sale nu poate dura mult - tații și mamele se vor uni mai devreme sau mai târziu cu copiii lor, familia va fi restabilită, iar starea ideală se va prăbuși Două sentimente, două dorințe domină cel mai puternic la o persoană: dorința de proprietate și dragoste, o atracție pentru o ființă iubită *) Aceste două motoare ale naturii umane sunt ignorate de Platon, care este principalul defect al stării sale ideale Fiecărui stat, fără excluderea lui Platonov, îi pasă de fericirea cetățenilor săi Între timp, cine este fericit în Politiya lui Platon, în această societate, care este lipsită de cele mai elementare condiții necesare pentru aceasta? Necunoscând altă fericire decât cea pământească, Aristotel nu și-o poate imagina fără familie și proprietate, întrebându-se ce vrea de fapt această stare, ignorând atât de îndrăzneț condițiile și cerințele realității pământești! ** ***)) Diferit cu totul de Politiya lui Platon, starea ideală a lui Aristotel urmărește sarcini și scopuri diametral opuse ****) Este, în primul rând, un stat cultural, care luptă pentru dezvoltarea integrală a vieții intelectuale a cetățenilor săi Urmărind idealul fericirii pământești, ea dorește să înalțe viața pământească a omului, subordonând-o celor mai înalte scopuri culturale; dacă Platon dispreţuieşte viaţa pământească, atunci Aristotel, dimpotrivă, o idealizează Cele două elemente vin ca părți constitutive în fericirea pământească a unei persoane: virtutea, ca o dezvoltare completă a vieții mentale și morale și totalitatea binecuvântărilor exterioare Sarcina statului ideal este astfel dublă: ea trebuie să servească, în primul rând, ca realizare a celor mai înalte idealuri etice, adică a-și face cetățenii virtuoși prin educație este în primul rând o sarcină pedagogică; în al doilea rând, trebuie să le ofere un set de condiții externe necesare *) Adică ΐόιον χαί το οηχπητον (ib) **) Ib II, ***) Despre scopul stării ideale, cf Polit IV, i, , Biblioteca "Runivers" - - pentru fericire, adică bogăția materială cunoscută și o distribuție echitabilă a bogăției materiale și a drepturilor politice O structură statală justă TREBUIE să fie astfel încât fiecare cetățean să aibă cota sa de participare la puterea supremă, proporțională cu dezvoltarea, talentele și meritele sale, astfel încât nimeni să nu fie complet exclus din aceste drepturi de supremație și, pe de altă parte, astfel încât nicio persoană sau moșie nu va primi o predominanță nemoderată asupra restului Întrucât scopul cultural ar trebui să fie în prim plan în stat, deoarece bunăstarea materială nu poate servi în sine ca un scop necondiționat, ci doar ca un mijloc de implementare a idealurilor culturale superioare, atunci starea ideală nu poate fi absorbită de urmărire de bunuri materiale: o acumulare de bogăție în sine nu constituie fericire și, prin urmare, un câștig nu epuizează activitățile statului Din acest punct de vedere, Aristotel dezaprobă democrația ateniană contemporană, unde pasiunea pentru profit absoarbe totul și pe toată lumea, unde întreaga viață a societății este concentrată în jurul intereselor comerciale, mercantile Statul nu ar trebui să se transforme într-o piață comercială; dar dominația politică și activitatea politică în general nu este cel mai înalt scop ultim al existenței umane Sarcina statului nu se limitează la a fi bogat și puternic Aristotel se răzvrătește cu putere împotriva unui astfel de ideal politic de bază, care, în epoca sa, este împărtășit nu numai de indivizi, ci domină și în unele state, determinând de la sine întregul lor sistem de viață și legislație Sparta, de exemplu, își consideră scopul exclusiv în război și dominație despotică asupra vecinilor Dar puterea și dominația politică trebuie să servească în sine ca mijloc

pentru scopuri culturale superioare, iar regatul kulakului nu este cea mai înaltă fericire umană Războiul să nu fie fără Biblioteca "Runivers" - ESTE - masacrul semnificativ, nu ar trebui să fie efectuat de dragul războiului, ci să servească ca instrument al intereselor superioare; fericirea cea mai înaltă a vieții comunitare constă în dezvoltarea pașnică a vieții intelectuale culturale, iar întregul scop al războaielor este doar acela de a oferi statului timp liber pașnic pentru o astfel de dezvoltare Eșecul regimului opus este viu ilustrat de exemplul aceleiași Sparte Apropo de ea, Aristotel, se pare, este impregnat de amintiri ale înfrângerilor recente de la Leuctra și Mantinea Istoria Spartei este o lecție instructivă: acest regim, bazat pe forță, a pierit din forța exterioară Aceasta este logica inevitabilă a lucrurilor: cauza morții Spartei își are rădăcinile în incapacitatea de a folosi timpul liber pașnic în scopuri culturale superioare Spartanii, incapabili de dezvoltare mentală, într-o sete neliniștită de război și dominație nu cunoșteau odihnă și, prin urmare, în mijlocul puterii nu erau un popor fericit Și în cele din urmă, înfrângerile care au distrus aureola puterii spartane au distrus însăși aparența fericirii Ele duc la o concluzie logică simplă: spartanii nu erau un popor fericit și domnia sabiei nu este cea mai înaltă fericire umană Astfel, statul civilizat ideal trebuie să evite în primul rând două extreme la fel de dezastruoase: nu trebuie să fie o piață comercială, precum Atena, nici un regat al puterii militare, precum Sparta Scopul său este prosperitatea activității mentale, timpul liber pașnic (σχολή}, ca o condiție pentru dezvoltarea celor mai înalte virtuți umane Virtutea, așa cum o înțelege Aristotel, nu este doar forță militară sau "valori" civile; conceptul de virtute nu include numai activitate practică, dar și contemplativă, teoretică Toată activitatea practică ar trebui să fie subordonată scopurilor contemplative, teoretice, servind doar ca mijloc pentru activitatea mentală, pentru contemplarea și crearea frumuseții Iar acumularea de bogăție nu are alt scop Bogăția nu este dezirabil în sine: este necesar, ca medie Biblioteca "Runivers" - - • proprietatea pentru crearea frumuseții, și nu ca scop al dezvoltării culturale: ar trebui să servească doar ca o decorare exterioară a vieții umane Cea mai mare fericire pentru stat este aceeași ca și pentru individ Aici, ca și acolo, binecuvântările interne, spirituale sunt mai mari decât cele exterioare, plăcerile contemplative sunt mai înalte și mai nobile decât cele senzuale De aceea, fericirea și demnitatea fiecărui stat se măsoară prin capacitatea sa de a folosi achizițiile materiale și succesele militare pentru a se odihni în liniștea unei vieți contemplative; în această capacitate de a folosi bunurile exterioare, de a le transforma în mijloace în scopuri teoretice, stă arta, înțelepciunea politicii Viața statului, precum și a unui individ, ar trebui să servească drept întruchipare a frumuseții și înțelepciunii divine în diferite relații umane Acesta este idealul cultural înalt care stă la baza stării lui Aristotel Care este, ne întrebăm, structura politică a unui stat ideal? Corespunde pe deplin sarcinilor culturale ale hostelului *) Acest stat, după cum știm, trebuie să-și satisfacă el însuși toate nevoile esențiale pentru a fi independent de vecinii săi: aceste nevoi diverse determină sarcinile activității fiecărei clase sociale Într-o stare ideală, există șase clase sociale care corespund nevoilor de bază ale vieții comunitare: fermieri, artizani, războinici, o clasă de mari proprietari, preoți și, în cele din urmă, a șasea cea mai înaltă clasă - judecători și consilieri În cea mai bună stare, cetățenii liberi nu se angajează în meșteșuguri și agricultură Ca un adevărat grec,

Aristotel împărtășește prejudecățile națiunii sale, considerând că meșteșugul este umilitor pentru cei liberi De aceea cele două clase inferioare ale stării sale ideale, adică artizanii și fermierii, neavând drepturi politice, nu sunt considerați cetățeni Numai patru *) Polit II, cap g * Biblioteca "Runivers" - - clasele superioare ale societății au acces la puterea supremă: ele singure participă la judecată și la guvernare Am mai spus că Aristotel cere o împărțire egală a drepturilor de supremație între toți cei liberi, participarea tuturor la judecată și la guvernare Întrebarea este, în ce mod este asigurată o asemenea participare universală la puterea supremă? Acest lucru se realizează prin împărțirea cetățenilor în funcție de vârstă și aceasta, fără îndoială, este trăsătura cea mai originală a structurii politice a statului ideal al lui Aristotel Puterea este semnul distinctiv al tinerilor, iar înțelepciunea aparține bătrâneții; de aceea primii trebuie să se dedice activității militare, cei din urmă aparținând administrației statului În acest fel, se realizează participarea tuturor cetățenilor la puterea supremă, dar nu toți deodată, ci într-o anumită succesiune, pe rând În tinerețe, toți cetățenii trec prin serviciul militar; aici învață să se supună pentru ca apoi să guverneze, să domine Pentru a fi un bun conducător, trebuie să treacă el însuși printr-o școală practică îndelungată: trebuie să se obișnuiască el însuși cu reținerea strictă, disciplina, pentru a-i putea gestiona pe ceilalți După ce trece prin această lungă încercare, fiecare cetăţean la bătrâneţe devine el însuşi conducător; în sfârşit, bătrânii, deja învechiţi, incapabili de guvern, trimite funcții preoțești În acest fel, funcțiile politice sunt distribuite uniform între toți cetățenii Nimeni nu este complet exclus de la puterea supremă și fiecare are partea lui în ea, în conformitate cu anii și meritele *) Justiția unui stat ideal necesită, așa cum am spus, nu numai egalitate politică, ci și o distribuție egală a bogăției materiale Acest obiectiv este atins în felul următor O parte semnificativă a terenurilor - acest principal fond național de avere - este *) Ibid IV, Biblioteca "Runivers" - - inserează proprietate privată: fiecare om liber este înzestrat cu o bucată de pământ Mai mult, sub forma atenuării inegalităților, fiecare este obligat, în limitele prieteniei, să-și împartă averea cu concetățenii Apoi, imitând femeile spartane, Aristotel introduce în starea sa ideală mesele comune de tovarăş Cetăţenii mănâncă de la masa comună, care se întreţine din fondul general al statului, mănâncă aceeaşi mâncare; și astfel avantajele proprietății private sunt aici combinate cu avantajele folosirii comune a bunurilor materiale Aristotel vrea să-și egalizeze cetățenii chiar și în hrană, dacă este deja imposibil să-i egalizeze în proprietate Pentru a completa această scurtă descriere a stării ideale a lui Aristotel, rămâne să ne referim la activitățile sale educaționale Educația populației este, fără îndoială, una dintre sarcinile principale ale unui stat civilizat și nu poate fi lăsată la inițiativa privată; și trebuie să servească scopului suprem al vieții comunitare Întrucât acest scop nu constă nici în dominația militară, nici în câștigul material, ci în dezvoltarea mentală, atunci educația nu trebuie să se străduiască să facă din cetățean doar un războinic sau un negustor artizan Nu ar trebui să dezvolte în el doar forță și curaj; si in acelasi timp, programul de invatamant nu trebuie sa includa pregatire intr-o meserie, ocupatie umilitoare pentru o persoana libera Cetăţenii trebuie educaţi mult mai mult pentru pace decât pentru război, mult mai mult pentru artă decât pentru meşteşuguri Această educație este în esență artistică, umanitară și științifică - teoretică

Nu-i pasă de "dobândirea de abilități utile*, cunoștințe aplicate, ci vrea în primul rând să fie "frumoasă și demnă de libertate* *) Din punctul de vedere al "idealului cultural" pe care tocmai l-am caracterizat, Aristotel ia în considerare și toate Formele de vorbire politică care există efectiv *) Mier Polit V, special, s- Biblioteca "Runivers" trinitatea Greciei Starea ideală îi servește drept etalon în evaluarea tuturor Formelor posibile ale realității Toate sunt bune, în măsura în care se apropie de starea ideală, și toate, dimpotrivă, sunt rele, în măsura în care se abat de la aceasta Dacă statul ideal urmărește să îmbine elementele democratice cu cele aristocratice, autoguvernarea populară cu conducerea celor mai buni oameni, atunci abaterile de la sistemul politic ideal pot fi în ambele direcții, către democrație sau, dimpotrivă, către o oligarhie aristocratică Toate statele existente oscilează necontenit între superioritatea numerică a mulțimii săracilor și stăpânirea unei minorități a bogaților, între democrația nestăpânită și o oligarhie îngustă Odată cu amărăciunea partidelor, cu dezintegrarea generală a societății, la care Aristotel a fost martor, realizarea idealului se dovedește a fi imposibilă: starea cea mai bună, în comparație cu realitatea, se dovedește a fi irealizabilă, de neconceput Pentru imposibilitatea de a realiza ce este mai bun, rămâne să ne mulțumim cu ruda; din cauza imposibilității de a opri dezintegrarea sistemului politic, trebuie încercat să salvezi măcar câteva fragmente, și pentru aceasta, în primul rând, compromis cu realitatea Se cere găsirea unei asemenea Forme de organizare politică, care - să se apropie de Formele existente, în concordanţă cu condiţiile realităţii, iar pe de altă parte, să nu se abate prea mult de la Forma ideală Aceasta va fi starea relativ cea mai bună, spre deosebire de cea mai bună necondiționată *) Și, în primul rând, acest stat trebuie să evite două extreme la fel de dezastruoase, să treacă între Scylla și Charybdis ale democrației și oligarhiei și să găsească între ele o formă medie moderată Idealul de stat al lui Aristotel, după cum am văzut, se opune exclusiv pre- *) Polit VI, io, ii Biblioteca "Runivers" - - posesia oricărei persoane sau clase în stat, cerând o repartizare egală și proporțională a drepturilor de supremație între toți Dacă nu mai este posibilă eliminarea completă a unei astfel de predominanțe, atunci cel mai bine ar fi să o lăsăm în seama acelei clase de societate care este ea însăși la fel de străină de ambele extreme, care nu este prea bogată și nici prea săracă, într-un cuvânt, clasa de mijloc de oameni care sunt prosperi Cel mai bun stat relativ este cel în care domină clasa de mijloc Acest stat, pe care Aristotel îl numește politică, este în toate privințele calea de mijloc între oligarhie și democrație: la fel de liber de extremele opuse ale ambelor, nu suferă nici de pofta de putere a celor bogați, nici de lăcomia înfometată a celor săraci mulțime Acest stat este cel mai puternic și mai stabil: principiile și instituțiile aristocratice din el sunt combinate organic cu cele democratice Oamenii cei mai buni, precum și cei bogați și nobili, se bucură aici de influență, dar cei săraci, datorită unei calificări moderate, nu sunt complet excluși de la puterea supremă: vizitând adunările oamenilor, ei participă activ la guvernarea stat Este clar că o astfel de constituție, deși mult mai apropiată de realitate, nici nu este fezabilă în toate condițiile În primul rând, presupune existența unei clase de mijloc puternice și puternice de oameni înstăriți și este fezabilă doar dacă o astfel de clasă există De aceea o astfel de politică este atât de rar întâlnită în realitate Clasa de mijloc este rareori puternică și numeroasă, bogăția tinde să se acumuleze în câteva mâini, iar societatea gravitează involuntar spre

două opuse puternic ostile unul celuilalt - oligarhie extremă și democrație extremă Meritul fiecăreia dintre "Formele existente" este determinat de cât de mult se apropie de Forma medie, moderată, cât de departe, în consecință, instituțiile caracteristice uneia sau aceleia forme imperfecte, se amestecă cu instituţiile formei opuse de guvernare şi sunt temperate de acestea De exemplu, cea mai bună dintre Formele democratice pare a fi cea care reține cel mai mare număr de instituții aristocratice, care dă acces la putere celor mai buni oameni, deosebindu-i de mulțime; cel mai rău, dimpotrivă, pare a fi democrația extremă, care egalizează și amestecă totul, fără a face distincția între talent și mediocritate, o democrație invidioasă - despotismul maselor De cealaltă parte, cele mai bune dintre formele oligarhice par a fi cele mai bune că nu întârzie clasele Nissh, binecuvântații au fost hrăniți, cel puțin în proporții limitate, ale puterii supreme, iar un astfel de district se datorează prețuri nu prea mari și, prin urmare, nu prea mari disponibile pentru persoanele cu condiție medie; dimpotrivă, acele oligarhii par a fi cele mai proaste, unde calificările sunt ridicate, unde, în consecință, puterea este concentrată în mâinile celor bogați și, în plus, nefiind limitate de lege Într-un cuvânt, peste tot cele mai bune forme sunt moderate, medii Din punctul de vedere al idealului său cultural, Aristotel examinează nu numai toate formele de structură politică care există în Grecia, ci oferă și o analiză detaliată a tuturor varietăților și nuanțelor cele mai tipice ale principalelor, i e democrații și oligarhii, examinând în detaliu cauzele prosperității și căderii fiecăreia, precum și cauzele răsturnărilor politice, condițiile în care fiecare dintre Formele existente trece în fiecare dintre celelalte Motorul principal al tuturor revoltelor politice este dorința de egalitate De îndată ce echilibrul organic este perturbat în structura statului, de îndată ce orice interes anume, patrimonial sau personal, începe să predomine nemoderat, deci apare imediat reacția opus-pozitivă; cei asupriți se străduiesc să arunce jugul asupritorilor lor și ei înșiși devin în locul lor la cârma puterii: aici este rădăcina oricărei lupte civile Motivul extern pentru acesta din urmă este uneori nesemnificativ, dar motivul real al rebeliunii nu este niciodată lipsit de importanță: în cele din urmă, fiecare rebeliune se datorează unui fel de încălcare a echilibrului organic, adică, în primul rând, inegalității care a apărut, și în al doilea rând - • străduința de a elimina această inegalitate, de a restabili starea de echilibru organic, sau justiție La acest scop principal al răsturnărilor politice se adaugă și motive de natură egoistă: egoismul dă naștere egoismului, iar ambiția celor bogați se opune lăcomiei și poftei de putere a maselor Cei asupriți nu sunt mulțumiți de restabilirea egalității, dar ei înșiși luptă pentru o dominație nelimitată și, prin urmare, se transformă ușor în asupritori De aceea, în mijlocul conflictelor generale și a amărăciunii de partid, nici una dintre formele de stat existente nu poate fi stabilă, iar statele oscilează constant între cele două extreme opuse ale oligarhiei și democrației Din însăși analiza lui Aristotel se dezvăluie în mod clar motivul incurabilității acestei boli principale a vieții politice a Greciei În acest sistem statal și social, bazat pe sclavia socială, în care munca liberă este disprețuită și cetățeanul trăiește pentru stat, problema formei de guvernare este, alături de aceasta, și problema pâinii de toate zilele Pentru populația săracă, a fi împins de la hrănirea puterii înseamnă același lucru cu a fi lipsit de plată pentru participarea la adunări și instanțe populare - cu alte cuvinte, a cădea în sărăcie; iar pentru cei

bogați să lase puterea din mâinile lor înseamnă același lucru cu a cădea în mâinile unei gloate flămânde și invidioase - a fi ruinat și jefuit O astfel de stare nu poate fi considerată normală sau sănătoasă Tot acest atelier, analiză detaliată a societății grecești, pe care, din păcate, a trebuit să-l prezentăm aici doar în termeni cei mai generali, în cadrul restrâns al unui articol de jurnal, poate fi comparat cu un excelent diagnostic medical: dintr-o comparație a decrepitului organismul de atunci Biblioteca "Runivers" În Grecia, cu idealul unui organism social sănătos, normal, se dezvăluie incurabilitatea bolii, medicul rămâne să afirme situația fără speranță a pacientului și să refuze tratamentul Acest lucru, de fapt, este aproape făcut de Aristotel; căci, deși propune într-un fel sau altul de remedii în încercarea de a resuscita un trup muribund, analiza lui relevă absența acelor condiții necesare numai în care este posibilă o ordine politică normală Da, iar starea lui ideală, fără să-și dea seama, este infectată cu o boală mortală comună: și suferă de aceeași contradicție fundamentală, fatală, victima căreia a pierit statul grec: construiește libertatea politică și autoguvernarea populară pe pământ întunecat al sclaviei sociale Iar în această stare, în care un cetăţean liber se complacă la contemplare şi la politică în voie, condiţiile materiale pentru existenţa societăţii sunt asigurate de munca sclavilor şi a artizanilor semiliberi III Rămâne să rezumam eseul nostru și să subliniem semnificația istorică mondială a celor două idealuri politice opuse pe care le-am conturat Starea ideală a lui Platon, așa cum am văzut, este o unire a oamenilor de dragul mântuirii lor eterne, pentru realizarea de către forțele combinate a scopului vieții de apoi al vieții umane Starea ideală a lui Aristotel, dimpotrivă, este o uniune de oameni care urmăresc un scop pământesc, îngrijiți de bunăstarea pământească a cetățenilor săi, luptă pentru realizarea unui ideal cultural în relațiile umane pământești În starea platoniciană, omul este absorbit de ideea divină impersonală În starea lui Aristotel, divinul este afirmat în sensul său imanent pământesc, ca principiu vital al societăţii umane, cu Biblioteca "Runivers" - - decât, dimpotrivă, divinul este absorbit mai repede de pământesc, uman Scopul stării lui Platon este dincolo de limitele vieții pământești; inspirat de acest scop ceresc, Platon disprețuiește toate interesele omenești pământești, propovăduind în esență renunțarea la dorințele și afecțiunile pământești, desființarea familiei și a proprietății Aristotel, dimpotrivă, insistă asupra dominației interesului pământesc, apără familia și proprietatea, ca forme necesare ale relațiilor pământești, împotriva absorbției lor de către ordinea divină impersonală Platon are o dominație nelimitată asupra societății, cu funcții de putere spirituală și seculară, aparține ierarhiei atotputernice a filozofilor, care conduce societatea la scopul ei etern de mântuire Aristotel, dimpotrivă, afirmă ideea de democrație, de autoguvernare populară, cerând participarea întregii populații libere la drepturile de supremație, o repartizare egală și proporțională a drepturilor politice între anumite clase ale societății și indivizi; preoţilor li se atribuie ultimul loc în stat, funcţiile preoţeşti le îndeplinesc bătrânii ieşiţi din minţi Într-un cuvânt, lupta dintre aceste două idealuri opuse este în esență un conflict între teocrație și statul civilizat, un fel de luptă culturală pe pământul antichității Să comparăm condițiile istorice în care au apărut și s-au ciocnit aceste două principii atât de opuse Idealul politic al lui Platon a apărut și s-a dezvoltat sub influența evenimentelor din Războiul Peloponesian, când elenii au fost absorbiți într-o luptă mortală pentru

hegemonie, când opoziția principiilor politice, oligarhice și democratice, a escaladat la un grad extrem și toate Grecia a căzut în două tabere ostile S-a dus o luptă acerbă nu numai între state, ci și în interiorul statelor, împotriva Biblioteca "Runivers" - false partide politice: partidul democratic s-a bazat peste tot pe ajutorul Atenei, cel oligarhic a contat pe ajutorul Spartei Cu fluctuații constante ale hegemoniei, răsturnările politice au devenit un fenomen cotidian, totul s-a amestecat în haosul conflictelor civile generale Încrederea în viitor a dispărut, toate relațiile umane au devenit instabile și volubile, totul în viața societății și individul a devenit șubredă și întâmplătoare Și astfel, în mijlocul acestei șovăieli și inconstanțe generale, se naște un sistem politic care dorește să salveze societatea prin construirea unui edificiu public nu pe terenul zdruncinat al arbitrarului și egoismului uman, ci pe temelia eternă de neclintit a ordinii divine Societatea nu poate fi salvată numai de forțele umane, tot ceea ce uman se dovedește a fi iluzoriu și impermanent; numai principiul etern divin poate salva societatea de la distrugere, de la discordia eternă și de confuzie Spre deosebire de această viață pământească falsă și anormală a societății, o idee divină veșnică rămâne întărită și de neclintit Relațiilor politice fluctuante și inconstante, Platon "opinează ordinea divină eternă și teocrația filozofică ca întruchipare a ei Idealul politic al lui Aristotel a crescut printre alte condiții, corespunde altor circumstanțe istorice Platon a fost martor la ciocnirea tot mai mare a principiilor politice opuse Încordați în luptă, ei și-au arătat toată energia vitală, și-au dezvăluit toate diferențele și particularitățile, au vorbit până la capăt; această luptă a fost, împreună cu aceasta, punctul culminant al dezvoltării vieții politice a Greciei În epoca lui Aristotel, această dezvoltare pare deja finalizată Epuizată de luptă, societatea și-a pierdut deja energia Viața publică a orașelor grecești la acea vreme trecuse deja dincolo de punctul culminant al dezvoltării sale și era în declin, idealurile sociale nu mai servesc Biblioteca "Runivers" - - un obiect al credinței vie; interesele materiale, egoiste domină politica; interesele publice sunt exploatate de dragul câștigului personal și al ambiției Grecia din acea vreme este o imagine a declinului general și a decăderii Aristotel, într-adevăr, a trăit în mijlocul unei societăți care era în descompunere și, așa cum spuneam, bolnavă în faza terminală, pe moarte Viziunea politică asupra lumii a grecilor antici în epoca sa finalizase deja ciclul dezvoltării sale; a crescut, s-a ofilit, a dat roadele și a început să se descompună I-a rămas să rezuma rezultatele, adică printr-o analiză amănunțită să dezvăluie care a fost principiul de viață al acestei societăți, care au fost motivele decăderii și morții ei; a rămas, într-un cuvânt, să-i cerceteze fiziologia și patologia Asta a făcut Aristotel Politica lui este în sensul cel mai deplin suma întregii dezvoltări politice a grecilor antici, suma întregii înțelepciuni politice a acestora, a întregii experiențe politice acumulate de-a lungul secolelor Politica lui Platon, respinge însăși fundamentele întregii viziuni politice asupra lumii a grecilor antici, punându-și toate speranțele într-un viitor diferit, mai bun, privirea lui Aristotel, dimpotrivă, este îndreptată spre trecut, încearcă să reînvie idealul cultural care a inspirat cândva societatea greacă într-un alt timp Cele mai bune vremuri sunt vremurile lui Pericle, când viața socială și politica serveau cu adevărat cele mai înalte scopuri culturale Idealurile ambilor gânditori se dovedesc a fi la fel de irealizabile și nefondate în mijlocul realității lor contemporane; amândoi îl condamnă și îl neagă în mod

egal: unul în numele ideii divine eterne, celălalt în numele idealului cultural pământesc Semnificația istorică mondială a învățăturilor politice ale ambilor gânditori nu se află în realitatea lor contemporană, ci în viitorul istoriei europene Starea ideală a lui Platon, așa cum am spus, privește cu speranță în viitor, apărând pe pământ păgân Biblioteca "Runivers" treizeci - antichitatea cu prima încercare de a subordona întreaga viață a societății umane unui scop transcendent, viața de apoi; și, întrucât nimeni nu poate fi profet în propria sa țară, atunci idealul lui Platon nu putea, pe pământul Greciei păgâne, să găsească condiții pentru realizarea lui Starea ideală a lui Platon a fost într-adevăr un fenomen profetic, un precursor al idealului teocratic creștin Așa cum idealismul metafizicii lui Platon a intrat în întregime în filosofia creștină a Părinților Bisericii, tot așa a intrat și principiul teocratic al statului său, indisolubil legat de învățătura sa metafizică, a intrat în componența idealului teocratic creștin Am spus deja că statul platonic, ca unire de oameni de dragul mântuirii lor eterne, urmărește în esență același scop pe care și-l stabilește Biserica creștină în societatea modernă; prezintă societății umane aceeași cerință de bază a subordonării totale a întregii vieți, atât private, cât și publice, față de ordinea divină eternă, subordonarea tuturor intereselor pământești față de scopul mântuirii vieții de apoi, caută de asemenea să-și unească membrii cu inseparabili legături de iubire reciprocă Politismul lui Platon este un prevestitor al idealului creștin, teocratic în general, dar în special, după cum a reușit să demonstreze savantul modern al istoriei bisericii, Baur, teocrația medievală Dacă Statul platonic amestecă într-o unitate indiferentă Funcțiile Bisericii și Statul, sau, mai bine zis, nu face distincție între ele, atunci în Evul Mediu vedem Biserica cu Funcțiile Statului (și chiar în timp nu găsim nicăieri o distincţie precisă între aceste două Sfere opuse) Atotputernicul dijxoeeHcmeo al Bisericii Catolice, atotputernicului dijxoeeHcmeo a filozofilor din Republica Platonica, care, de asemenea, imbina in sine ambele puteri, spirituale si temporale Clasa a doua a Republicii platonice corespunde clasei seculare, cavalereşti, care, ca Biblioteca "Runivers" ostași ai lui Platon, luptă pentru "pacea lui Dumnezeu*, considerându-se chemat cu o armă în mână să apere ordinea divină împotriva elementelor ostile, ereticii și necredincioșii, acești "barbari" din Evul Mediu În fine, a treia stare a lui Platon corespunde iobagilor medievali, care prin munca lor asigură subzistența materială a societății liberilor Idealul social al lui Platon cere eradicarea în om a naturii sale pământești, senzuale, și pentru aceasta, distrugerea familiei și proprietății, acea Sferă în care, în primul rând, se manifestă înclinațiile naturale pământești ale omului Nu este același lucru pe care îl vedem în viziunea medievală catolică asupra lumii? Și aici natura senzuală a omului este negata în numele unui ideal transcendent, ascetic; poezia medievală preamărește fecioria ca ideal al celei mai înalte perfecțiuni umane, scriitorii bisericești propovăduiesc renunțarea la iubirea senzuală "în numele Mirelui Ceresc", iar cea mai înaltă clasă a societății medievale, clerul, realizează în sine idealul renunțării la familia in perfectiune celibatul Proprietatea, ca și familia, din punctul de vedere al viziunii medievale, ascetice, este un produs al stării anormale, păcătoase a rasei umane, supusă abolirii Și aici marele gânditor al antichității este precursorul medievalului, și în general al idealului monahal creștin *) Platon, așadar, nu fără motiv, poate fi numit precursorul teocrației creștine și mai ales în forma ei medievală occidentală Dar Aristotel, cu toată afinitatea idealului său

politic cu idealul cultural al Atenei Periclee, nu poate fi numit doar un profet al trecutului *) Pentru idealul ascetic al Evului Mediu, vezi excelenta carte a lui Eicken Gesch, li Syst d Mittelalterlichen Weltanschanung, ch Ili, cap - Biblioteca "Runivers" - - Citind politica lui Aristotel, ne întrebăm involuntar de ce a fost nevoie de această analiză minunată a vieții politice grecești într-o epocă în care statul grec își supraviețuise deja, de ce era nevoie de acest diagnostic magistral, care nu mai putea servi la vindecarea unei societăți muribunde și a fost, de fapt, o condamnare la moarte pentru el? Politica lui Aristotel este, parcă, un testament politic pe moarte al lumii elene pe moarte În mijlocul vieții politice în decădere, Aristotel a salvat teoretic idealurile culturale și politice ale elenilor, perpetuându-le într-o formă științifică clasică și sub această formă, parcă, le-a lăsat moștenire vremurilor viitoare În Politica lui Aristotel, conștiința de sine politică a unei societăți pe moarte, așa cum spuneam, pentru ultima oară, se adâncește în ea însăși, privind înapoi la trecutul său și însumându-și rezultatele; înțelepciunea politică a elenilor, așa cum spune, se adună și se concentrează pentru a-și spune ultimul cuvânt, transformându-se într-o teorie științifică coerentă chiar în epoca în care și-a pierdut deja toată vitalitatea în practică Viziunea politică asupra lumii a elenilor era bazată pe principii universale, care nu ar fi trebuit să dispară fără urmă pentru civilizație, și de aceea aceste principii umane universale, învechite pentru realitatea de atunci, ar fi trebuit teoretic păstrate și transferate moștenitorilor Civilizația elenă - popoarele europene care au creat cea mai nouă cultură pe ruinele lumii antice L-am numit pe Platon un profet al idealului teocratic creștin Și cu același fundament și drept, Aristotel poate fi numit un profet al statului cultural european modern Conceptul de societate pământească, care are în sine propriul său scop intern inițial, conceptul de stare culturală, luptă în primul rând pentru fericirea pământească și perfecțiunea omului, pentru satisfacerea cuprinzătoare a sale pământești Biblioteca "Runivers" - - nevoilor şi dezvoltării diverselor energii ale activităţii sale, stau la baza statelor europene moderne Față de învățăturile lui Platon, care simplifică totul, reducând statul la o unitate impersonală, Aristotel propune conceptul de stat ca organism complex, cu organe și funcții eterogene Dar statul modern, într-o măsură mult mai mare decât orașul-stat grec, este un organism complex, o unitate de elemente multe și calitativ eterogene și, prin urmare, corespunde unor sarcini culturale mai diverse și mai complexe Viziunea politică dominantă modernă , ca și politica lui Aristotel, consideră că statul este cea mai înaltă formă de comunicare umană, dorind să subordoneze statului atotputernic toate celelalte solouri sociale, precum formele inferioare, mai puțin perfecte Fără a cere idealuri de altă lume, urmărind un scop pământesc, statul european cultural modern, ca și statul ideal al lui Aristotel, se străduiește pentru o distribuție uniformă a bunurilor materiale, i e drepturi politice și bunăstare materială în rândul cetățenilor săi: a adoptat idealul de egalitate politică lăsat moștenire de Aristotel, se străduiește și, dacă nu să elimine, atunci să atenueze consecințele inegalităților sociale Aristotel a lăsat moștenire lumii civilizate idealul elen al unui g/shzhLishia liber, un cetățean cu drepturi politice, participând într-o formă sau alta la principalele funcții ale puterii supreme - în instanță, guvern și legislație Idealul autoguvernării populare directe, exprimat în politica lui Aristotel, era, desigur, fezabil doar în Grecia, unde statul coincide cu orașul și

toți cetățenii încap într-un pătrat Dar idealul participării întregului popor la drepturile supremației s-a realizat într-o măsură mult mai mare în statul constituțional modern, în reprezentarea populară, în instituția votului universal În starea culturală modernă, da, Biblioteca "Runivers" - - dar într-o anumită măsură, acea consecvență în administrarea îndatoririlor politice ale unui cetățean, pe care o cere Aristotel, a fost realizată; Satisfăcând în tinerețe cerințele serviciului militar universal, cetățeanul european modern la maturitate participă într-un fel sau altul la administrarea Funcțiilor Supremației Poporului Aristotel nu a fost niciodată un fan al democrației extreme; dimpotrivă, s-a străduit pentru o combinație organică de instituții și elemente democratice cu cele aristocratice Nu este același lucru pe care îl vedem în constituțiile europene moderne? Și se străduiesc să împace stăpânirea poporului cu stăpânirea celor mai buni oameni și opun pasiunilor și extremele democrației instituțiilor aristocratice, elementul de moderare și frânare Astfel, în cele două învățături opuse pe care le-am expus, sunt exprimate două principii de viață, două idealuri mondiale, care au divizat și încă mai despart omenirea Platon credea într-o idee divină transcendentă, astfel încât pentru el realitatea cea mai pământească s-a estompat într-o amprentă slabă a realității suprasensibile Societatea umană pământească nu este scopul cel mai înalt pentru el, ci doar un mijloc de realizare a împărăției cerești a ideii Aristotel, dimpotrivă, cere o realizare reală, pământească a ideii, necrezând în existența ei transcendentală Pentru el, împărăția pământească a omului iese în prim-plan Ambele idealuri, luate separat, nu sunt complete și unilaterale: împărăția cerească, pentru a îmbrățișa plinătatea universului, trebuie să fie întruchipată pe pământ, iar împărăția umană pământească, pentru a primi o temelie veșnică de neclintit , trebuie să fie impregnat și luminat cu ideea divină Reconcilierea acestor două idei Biblioteca "Runivers" Aceste două cerințe opuse ale spiritului uman sunt cele care constituie sarcina cea mai înaltă a adevăratei filozofii și a politicii înțelepte Pe baza păgânismului antic, această sarcină nu a fost și nu a putut fi rezolvată Disputa dintre cer și pământ rămâne aici fără rezolvare și fără împăcare Elinii nu puteau lăsa moștenire omenirii decât o dispută neterminată, o contradicție nerezolvată Idealurile politice și sociale universale au apărut gânditorilor greci în forma restrânsă a orașului-stat grec Acest stat, întemeiat pe pământul sclaviei sociale, ni se pare excepțional, îngust național și îngust aristocratic chiar și în formele sale cele mai democratice, întrucât construiește libertatea minorității pe înrobirea maselor De această îngustime suferă și idealurile lui Platon și Aristotel pe care le-am conturat Starea lui Platon este stabilită ca scop al mântuirii eterne a unora, adică doar un număr limitat din cetăţenii lor liberi Statul Aristotel, în același mod, tinde spre libertate politică pentru puțini, pentru o minoritate restrânsă - cetățeni liberi ai orașului-stat; ideea mântuirii universale a rasei umane este, de asemenea, străină lui Platon , așa cum este pentru Aristotel ideea libertății politice universale Ideea iubirii universale a întregului om, exprimată în mântuirea universală, la fel ca ideea libertății umane universale, este o idee esențial creștină, crescută pe pământul bisericii creștine și al statului cultural creștin Ambele idei, după cum s-a spus, sunt străine marilor gânditori ai antichității: idealurile lor politice nu s-au eliberat încă de tradițiile păgâne și cadrele naționale înguste Principiile universale care stau la baza ambelor sisteme au trebuit să spargă acest înveliș exterior, să se elibereze de acest amestec accidental de

elemente naționale păgâne, pentru a fertiliza dezvoltarea culturală a popoarelor europene și creșterea pe pământul civilizației mondiale Ca vinul nou, sparg burdufuri vechi Biblioteca "Runivers" - - pentru a fuziona într-un container mai larg După ce au prins rădăcini pe noul pământ, ei, în condiții noi, intră din nou într-o dispută, într-o luptă între ei Această controversă, moștenită de popoarele creștine, continuă până în zilele noastre, iar lucrarea veche a gândirii umane caută modalități de a o rezolva: Carte Evgheni Trubetskoy Biblioteca "Runivers" Relația lui Voltaire cu Rousseau (Despre sfârșit) În scrisoarea pe care am menționat-o mai devreme, Rousseau spune că Voltaire poate contribui la dezvoltarea cetățenilor orașului său natal; aceasta însă nu era deloc de acord cu sentimentele reale ale lui Rousseau, care era tulburat de prezenţa lui Voltaire Personaj gelos Rousseau nu i-a permis să împărtășească cu nimeni altcineva simpatia cetățenilor Din acest motiv, a fost foarte încântat că Voltaire în a publicat o poezie celebră despre cutremurul de la Lisabona, în care își bate joc de optimism cu răutate Poezia aceasta nu a fost pe placul pastorilor de la Geneva, care (pastorul Roustan) l-a trimis lui Rousseau, la Montmorency, cu o cerere de a riposta Rousseau a profitat de ocazie pentru a scrie o scrisoare remarcabilă adversarului său, pe care i-a trimis-o prin doctorul Tron-shen Voltaire nu s-a opus, invocând sănătatea sa precară și s-a limitat la a-l invita pe Rousseau la locul său Această scrisoare poate fi considerată începutul unei lupte deschise pe baza întrebărilor filozofice dintre cei doi scriitori A fost cauzată de invidioși și geloși Biblioteca "Runivers" - S - caracterul lui Rousseau, astfel încât începutul acestuia să fie atribuit lui Rousseau; dar Voltaire, în cursul luptei, a început să recurgă la astfel de mijloace care îi pictează caracterul dintr-o latură foarte urâtă și îl fac să uite păcatele lui Rousseau în această chestiune Nu mai trebuia decât un pretext pentru ca lupta să izbucnească mai puternic și să treacă de la pământul persecuției teoretice la cele personale; și din moment ce ambii adversari căutau un pretext, nu este de mirare că a fost găsit curând Două împrejurări au servit drept hrană pentru luptă: în primul rând, că în Voltaire și-a publicat Candide, în care Rousseau, nu fără motiv, a văzut o batjocură a optimismului și a credinței în Providență, îndreptând totul spre cel mai bun; în al doilea rând, d'Alembert, în Enciclopedie, într-un articol despre Geneva, a dovedit utilitatea pentru acest oraş al teatrului, care era interzis acolo Rousseau a răspuns acestui articol dovedind prejudiciul teatrului asupra moralității; el face, totuși, o excepție pentru piese precum Mahomed și Moartea lui Cezar (Voltaire) Voltaire nu a răspuns la aceasta prin tipărire, dar într-o scrisoare către d'Alembert din octombrie , el spune: Vous avez daigné accabler ce fou de Jean Jacques par des raisons et moi je fais comme celui qui pour toute réponse à des arguments contre le mouvement, se mit à marcher Jean Jacques démontre qu'un théâtre ne peut convenir à Genève et moi j'en bâtis Teatrul înființat de Voltaire la Ferney a fost un mare succes; spre marea supărare a partidului clerical, genevei au fost foarte dispuși să-l viziteze Rezultatul disputei dintre cei doi scriitori a fost că la Geneva s-au format două partide, în fruntea cărora se aflau Voltaire și Rousseau Clerul și Rousseau au început să-i atribuie lui Voltaire corupția moravurilor locuitorilor Genevei, iar Rousseau s-a plâns în repetate rânduri că adversarul său a distras de la el inimile concetățenilor săi, că îl împiedică să se întoarcă în patria sa etc *) Въ Scrisoare către d'Alembert în cadrul emisiunilor Библиотека "Runivers" - - uzura a devenit în mod deschis ostilă din

cauza următoarei împrejurări: în , Rousseau a aflat că scrisoarea sa adresată lui Voltaire despre poezia despre cutremurul de la Lisabona fusese publicată de celebrul filosof din Berlin, Formey Rousseau dorea publicarea acestei scrisori, dar Voltaire, căruia i se adresa ca persoană privată, nu și-a dat acordul; deși tipărirea a fost conformă cu dorința lui Rousseau, a avut loc, după toate probabilitățile, fără știrea lui Rousseau a considerat că era de datoria lui să se explice Într-o scrisoare care trebuia să servească într-un anumit sens drept scuze, el și-a exprimat totuși deschis dușmănia față de filozoful Ferney: "Nu te iubesc; Mi-ai provocat insulte, care erau deosebit de sensibile pentru mine, pentru mine, elevul și admiratorul tău Ai distrus Geneva ca recompensă pentru că ți-a oferit refugiu Mi-ai făcut pe concetăţenii mei străini, ca răsplată pentru laudele pe care ţi le-am adus înaintea lor Îmi faci imposibil să rămân la Geneva, mă faci să mor pe o latură străină lipsită de orice mângâiere și, în loc de orice cinste, aruncat într-o cloacă, în timp ce toate onorurile posibile te vor însoți în patria mea În cele din urmă, te urăsc pentru că ți-ai dorit asta, dar, urându-te, îmi dau seama că te-aș putea iubi dacă ți-ai dori asta Dintre toate sentimentele de care mi-a debordat inima în raport cu tine, nu mai rămâne decât surpriza, care nu poate fi tăgăduită geniului tău, și dragostea pentru compozițiile tale Dacă pot să-ți respect în tine doar talentele, atunci nu este vina mea; Nu voi încălca niciodată respectul pe care talentele tale îl cer și voi face așa cum prescrie acest respect Ramas bun" Un an mai târziu, această scrisoare aproape că a apărut tipărită; fusese deja dactilografiată, dar pastorul Multu, aflat despre asta, a întârziat tipărirea Deci, Voltaire a avut Biblioteca "Runivers" - - există anumite motive să fii supărat, dar, după cum observă pe bună dreptate Caro *), "în esență, tipărirea unei scrisori era cel mai simplu lucru; asemenea incidente nu puteau surprinde pe nimeni în secolul al XVIII-lea, cu atât mai puțin pe Voltaire Este prin excelență le siècle des indiscrétions et de la publicité à outrance " Dar Voltaire a fost jignit de pasiunea acuzației și de ostilitatea deschisă a scrisorii Din acel moment, se consideră în drept să se răzbune pe adversarul său, în plus, toate mijloacele îi sunt bune, dacă doar își ating scopul În , clerul genevan le-a interzis cetățenilor să viziteze Teatrul Voltaire, iar lui Voltaire să ofere spectacole; Voltaire, pe bună dreptate, a văzut în aceasta influența inamicului său Voltaire a profitat de o ocazie amuzantă cu Rampono, un tavernier care din anumite motive a atras atenția Parisului și a încheiat cu un antreprenor de teatru o condiție conform căreia trebuia să apară pe scenă în fața publicului; dar apoi Rampono s-a razgandit si nu a vrut sa se prezinte in fata publicului sau sa plateasca o penalitate; cu această ocazie Voltaire a scris Le plaidoyer de Romponbeau, în care a dat prima lovitură adversarului său ridiculizându-l În , apare Noua Eloise, un roman care a făcut o impresie uriașă, a adus glorie autorului; în acest roman, Rousseau rupe în cele din urmă toate legăturile cu enciclopediștii Scopul romanului este de a da o lecție atât filosofilor, cât și credincioșilor ' "Julie dévote est une leçon pour les philosophes, et Volmar athée en est une pour les intolérants: voila le vrai but du livre", scrie autorul "Rousseau devine cauza marii schisme care a avut loc în societatea secolului al VIII-lea; şcoala lui Voltaire, care era, necredincios, fără a fi ateu, s-a opus şcolii spiritualiste, religioase, dar nu creştine *) Sago: "La fin du XVIII siècle", Vol I, p io Biblioteca "Runivers" - - stanskaia" *) Voltaire nu mai avea niciun motiv să-și cruțe adversarul Vrăjmășiei personale i s-a alăturat opoziția de

opinii, iar cea de-a doua, probabil, a fost cauzată parțial de prima Ascunzându-se în spatele numelui marchizului Ximenes, Voltaire tipărește pamfletul "Lettres sur la Nouvelle Héloise" Biografii lui Voltaire (de exemplu, Des-noirsterres) se referă la acest act al lui Voltaire, polemica sub nume fals, foarte condescendent; amintind imaginea deschisă a acțiunilor lui Rousseau, nu se poate decât să simtă simpatie Cu această ocazie, Caro compară cu mare succes două pasaje din scrisorile lui Voltaire: "Este adevărat că, în ciuda anilor și a bolilor mele, îmi place foarte mult distracția când vine vorba de prostie în literatură și proză pompoasă; dar ar trebui să fii foarte serios când vine vorba de onoarea și datoria vieții " Și iată al doilea citat: "Nu ar trebui să tipăriți niciodată nimic sub propriul nume Nu am scris niciodată La Pucelle Lasă Joly de Fleury să investigheze și să mă acuze; Îi voi spune că este un defăimător, că a scris La Pucelle și acum vrea să mi-o atribuie "Pe lângă "Lettres sur la Nouvelle Héloïse", Voltaire a mai scris poezii în care ridiculizează crunt eroii romanului La scurt timp după apariția Heloisei Rousseau a publicat un Extrait du projet de paix perpétuelle de l'abbé de Saint Pierre; Voltaire a ridiculizat această carte în Rescrit de l'empereur de la Chine sur ladite paix perpétuelle; Cu această ocazie, Rousseau a remarcat: "C'est un pauvre homme à courte vue sur ces matièrestt În , Rousseau a absolvit Emil și Contractul Public, lucrări, recunoscute de însuși autor ca fiind cea mai importantă dintre tot ce a scris Vanier, al treilea secretar al lui Voltaire, mărturisește că Voltaire, auzind de persecuția la care a fost supus Rousseau pentru scrierile sale, i-a ordonat să-i scrie o scrisoare cu o ofertă de azil Rousseau nu a răspuns la această scrisoare Cel mai *) Maugras: "Voltaire et Rousseau", p Biblioteca "Runivers" - - Voltaire nu i-a plăcut conținutul cărților, cu excepția câtorva pagini din Émile, și anume confesiunile vicarului de Savoyard În paginile următoare ne vom folosi din nou de remarcile lui Voltaire în marginea lui Émile Lucrarea în sine este prea bine cunoscută de toată lumea pentru a se opri asupra conținutului ei în detaliu Acest celebru tratat despre educație este împărțit în părți, dintre care primele patru se ocupă de educația masculină și a cincea de educația feminină La a patra perioadă, care se încheie în căsătorie, se adaugă celebra mărturisire a vicarului de Savoyard, la care se referă în principal remarcile lui Voltaire Se pare că Voltaire a citit primele părți fără prea multă atenție, pentru că sunt foarte puține observații Să notăm un lucru În primul volum, pp - (cităm din prima ediție, Amsterdam), Rousseau spune că nu trebuie să ne certați prea mult cu un copil, pentru că mintea se dezvoltă mai târziu decât toate celelalte abilități mentale, iar dacă acesta vrea să folosiți mintea pentru dezvoltare, atunci aceasta înseamnă să începeți de la sfârșit A vorbi cu copiii într-o limbă de neînțeles pentru ei înseamnă a-i învăța să se mulțumească cu cuvintele și să se considere mai deștepți decât profesorii Prin urmare, moralitatea ar trebui predată pe scurt, de exemplu asa de: Uh Nu trebuie să faci asta - Reben De ce este imposibil să faci asta? Pentru că nu e bine - Reb Și ce este "nu bun , "? - Uh Ce vă este interzis "Trebuie să recunoști că ești prost, domnule profesor", remarcă Voltaire, "o insulti pe mama ta, care ți-a dat viața, iar copilul nu se mai întoarce la tine cu întrebări" *) Să trecem acum la celebra mărturisire a vicarului, pe care o vom expune mai pe larg; Observațiile lui Voltaire le vom marca pur și simplu cu paranteze și le vom așeza în locurile potrivite *) Ești un stăpân prost, trebuie spus pentru că o jignești pe mama ta care ți-a dat viață și copilul nu-ți va mai pune întrebări Библиотека "Runivers" - Rousseau

își expune părerile religioase în numele Persoanei Fictive, bietul vicar al Savoyardului, care și-a pierdut locul din cauza unei certuri cu episcopul său, dar a reușit să obțină pacea interioară Acest vicar a făcut cunoștință cu un tânăr care se afla într-o situație disperată Vicarul l-a ajutat nu numai financiar, ci a făcut toate eforturile pentru a trezi în el rațiunea și bunătatea și pentru a distruge în el mândria mizantropie și amărăciunea împotriva tuturor celor bogați și fericiți El îi expune tânărului nefericit viziunea sa asupra lumii: "M-am născut", spune el, "din țărani săraci Tatăl meu a vrut să fiu preot și să învăț ceea ce este necesar pentru aceasta, și nu ceea ce este în sine bun, util și adevărat Am devenit preot pentru că alții și-au dorit asta, dar am simțit curând că mi-am asumat obligații peste puterile mele Încetul cu încetul, noțiunile mele de dreptate, de onestitate și datorie, s-au dezintegrat și, până la urmă, nu am știut ce să cred, și ce este bine și ce este rău A fost cea mai tristă perioadă din viața mea În zadar am căutat adevărul; citirea filosofilor nu m-a putut ajuta; Le-am văzut mândria și dogmatismul chiar și în imaginarul lor [scepticismul; mai mult, se contraziceau constant unul pe altul "Dar mi-am găsit pacea Primul lucru pe care l-am învățat din reflecțiile mele a fost capacitatea de a-mi limita cercetarea la ceea ce mă interesa în mod direct și de a nu-mi face griji pentru restul Mi-am dat seama că filozofii nu numai că nu mă vor scăpa de îndoielile mele, ci doar le vor spori și că propria mea conștiință va fi cel mai bun ghid "Eu exist - acesta este primul adevăr care apare conștiinței Senzațiile apar în mine, dar cauza lor este în afara mea, adică Nu pot, după bunul plac, să le reproduc sau să le distrug Tot ceea ce percep și care acționează asupra simțurilor mele, îl numesc materie Am capacitatea de a-mi compara și aproxima senzațiile - în consecință, nu sunt doar o ființă sensibilă și pasivă, ci și o ființă rațională și activă "Privind ceea ce mă înconjoară, observ că este în mișcare sau în repaus - în consecință, nici una, nici cealaltă stare nu este o proprietate esențială a materiei; dar întrucât mișcarea este efectul unei cauze, iar odihna este absența aceleiași cauze, starea naturală a materiei este repaus Mișcarea este raportată și arbitrară; mișcările umane sunt arbitrare, o simt și sunt convins de asta; judecând prin analogie, același lucru trebuie spus despre mișcările animalelor Universul pe care îl vedem este o materie împrăștiată și moartă, lipsită de coerența și organizarea unui corp viu; prin urmare, mișcarea sa se datorează unei cauze externe; dar dacă cauza mișcării nu este mișcarea, atunci trebuie să fie voință Așa că cred că voința mișcă universul și animă natura Iată primul meu crez Materia în mișcare indică voință; materia, mișcându-se conform legilor cunoscute, indică rațiunea ca bază a lumii Aceasta este a doua dogma a religiei mele Astfel, universul este guvernat de o voință atotputernică și inteligentă Nu știu dacă această lume este veșnică, dacă există o singură cauză a lucrurilor sau dacă sunt mai multe dintre ele și care este natura lor Da, nu trebuie să știi Fiind activ în sine, mișcând și controlând universul, îl numesc pe Dumnezeu Despre Divinitate, discut doar atât cât este necesar, în măsura în care sunt obligat să fac asta de relația mea cu El Aceste raționamente trebuie să fie smerite, căci cel mai ofensator lucru pentru Divinitate nu este că cineva nu se gândește deloc la El, ci că se gândește la El ("Ce contează pentru El, dacă gândești rău sau bine despre El!" Deputatul Voltaire *) "După ce am stabilit existența Divinului, mă voi întoarce la *) Et que luy importe que tu en penses bien ou mal? tu însuți și Voi stabili ce loc ocup în univers Omul ocupă primul loc,

pentru că are mai multă putere și mijloace de a acționa asupra mediului său decât orice altceva asupra lui ("Dar soarele nu contează mai mult decât tine?" Adjunct Volt) *) Ce altă creatură, în afară de un om, poate observa orice altceva, poate măsura, calcula, prevedea mișcarea obiectelor, acțiunile oamenilor? De ce să nu presupun că totul există pentru mine și că numai eu știu să raportez totul la mine ("Ce sofism!" Deputat Volt)) Deci, omul este regele pământului; el locuiește și își însușește; îşi însuşeşte chiar şi stelele de care nu se poate apropia ("Frumoasă posesie!" Adjunct Volt) *) însuși abuzul de abilități dovedește superioritatea omului ("Toate acestea împiedică animalul să fie la fel de organizat ca și mic?" Adjunctul Volt) Februarie **) Revue de l'hypnotisme , p ***) Félix Hément: Hygiene et médecine morale Rev de l'hypn Bacsis Biblioteca "Runivers" - - ele secvenţial sau alternativ Este de sperat că copilul va fi ușor hipnotizat Atunci se va afla in conditii favorabile pentru a-l subordona influentei educatoarei Somnul produs slăbește voința, lipsește mintea de rezistență, o face capabilă să se supună celui care vorbește În timpul stării de veghe, necorectat, dar nu incorigibil, copilul are toată energia lui pentru a rezista și a lupta cu succes împotriva celui care vrea să-l îmblânzească: în stare hipnotică, chiar acest copil se află în imposibilitatea de a rezista Este aproape fără voință, fără putere, fără energie Într-un cuvânt, pentru a-l învinge, îl dezarmăm Astfel, modurile pe care vrem să le folosim nu diferă de modalitățile obișnuite de educație în altceva decât în intensitate Profesorul a încercat în zadar să stăpânească natura violentă Întreprinderea părea peste puterea umană A renunțat, întristându-se că nu a putut salva acest suflet Îi dăm o nouă armă de luptă Îi dăm un dușman pe jumătate zdrobit, își poate continua munca și, dintr-o lovitură, smulgându-i pe nenorociți din viciu, va crește cantitatea de bine și va reduce cantitatea de rău din lume Prefectul a transmis cererea ministrului de Interne Încă nu există răspuns și cu greu va fi primit Era prea prematur să se solicite intervenția statului până când chestiunea nu a fost doar "rezolvată, ci chiar clarificată complet Considerațiile date de Geman, aceste observații și concluziile medicilor dădeau dreptul doar să ridice o întrebare pentru a justifica experimente ulterioare în această direcție, nu mai mult Situația este aproape aceeași acum și vreau să susțin acest drept și să reamintesc existența unei modalități de corectare a copiilor prin intervenție medicală, nu numai în raport cu defectele corporale, care s-a practicat întotdeauna, ci și în raport cu Biblioteca "Runivers" - - nyu la anomalii ale vieții mentale, care apar atât din lipsa unei educații adecvate în familie, cât și din trăsături proaste de caracter De atunci, au fost publicate următoarele observații: I Fata de aproximativ ani, dintr-o familie sanatoasa, normal construita si dezvoltata, de la ani a capatat obiceiul de a se masturba, folosind fie mana, fie frecand de marginea scaunului, fie punand un picior pe de altă parte În plus, copilul era iritabil, furios, manifesta o anumită înclinație spre furt Deja după prima ședință fata s-a îmbunătățit Toate şedinţele au fost făcute Nicio informaţie suplimentară (Voisin) ' *) II Fata P-ti ani C este angajat în masturbare; ea nu trebuie lăsată singură, iar mâinile trebuie legate noaptea Nu spune niciodată adevărul și, în plus, îi este frică să fie singură într-o cameră Prima dată a fost eutanasiată la decembrie ; propunerea nu a fost făcută Apoi ianuarie : nu somn profund, stare de relaxare a mușchilor, analgezie Sugestia provoacă neplăcere și expresii faciale negative După trezire, își amintește tot ce i s-a spus Obiceiurile proaste au continuat si abia dupa sedinte, pe februarie,

mama a spus ca fata s-a atins doar de ori in ultima saptamana Hipnotizarea a continuat, repetată la fiecare zile, iar pe iunie, potrivit mamei, masturbarea și minciuna au încetat Copilului încă îi era frică să rămână singur în cameră, iar hipnotizarea a continuat până pe august, când cura putea fi considerată completă (Voisin) III Dorința irezistibilă de furt, de minciună și dezordine la o fetiță are an Era pe deplin conștientă de schimbarea morală care avusese loc în ea ca urmare a sugestiei Ea a descoperit câteva *) A Voisin: Rev d l'hypn T II, p Biblioteca "Runivers" - - mare mândrie de a avea puterea de a rezista instinctelor ei rele Tratamentul a durat o lună, o ședință pe săptămână Rezultatul a fost de durată și părinții, care au fost nevoiți să-și îndepărteze fiica de la ei, deoarece ea dădea un exemplu prost pentru ceilalți copii, puteau să o ia înapoi la ei (Berillon) *) IV Obiceiuri înrădăcinate ale onanismului la mai mulți copii (Ber il on) V În unele cazuri, sugestia a fost folosită cu succes pentru a excita și dezvolta facultatea de atenție și diligență la elevii școlilor secundare care au fost amenințați cu expulzarea din instituții (Berillon) Berillon nu oferă o descriere detaliată a acestor cazuri, ceea ce ar fi extrem de important, după cum va vedea cititorul mai jos Prin urmare, ele pot fi observate doar fără a le oferi o valoare pozitivă certă VI La noiembrie , un băiețel de ani a fost adus la Salpêtrière cu o plângere despre obiceiul său de onanism de / ani Provenea dintr-o familie de neuropatii [bunica lui paternă suferea de crize epileptice, tatăl său era foarte nervos, mama era isteric] În copilărie, copilul suferea de holeră, la ani, rujeolă, la ani, variolă Dezvoltat corect La '/ ani știa să citească și să scrie La școală era considerat inteligent, dar leneș și predispus la minciuni O față inteligentă, trăsături obișnuite, palid, albastru sub ochi Hood, dar sistemele osoase și musculare sunt dezvoltate corect Nu au fost observate malformații Pupilele sunt dilatate Sensibilitatea, sentimentele generale și speciale, este normală Se aude un zgomot ușor în inimă Copilul spune că uneori sunt bătăi ale inimii Visul este calm, uneori se trezește cu o privire confuză Obiceiul să ea- *) Revue de l'hypn T II, p Biblioteca "Runivers" - - nismul s-a dezvoltat ca urmare a imitației în școală Pe noiembrie, copilul a fost adormit cu Fixare timp de minute În timpul somnului anestezie completă și fenomene cataleptoide Nu răspunde la întrebări Sugestiile de a te ridica, de a merge, de a scrie, de a te culca sunt realizate destul de precis S-au făcut sugestiile necesare După trezire, amnezie completă în raport cu ceea ce s-a întâmplat în timpul somnului Pe noiembrie, copilul a fost adus înapoi Masturbarea nu a fost observată Sugestia se repetă Pe martie mama a raportat că obiceiul abandonat nu a revenit (Voisin) VIL- oct Băiat de ani Sanatate buna Fără abilitate de a învăța, fără intenții bune, judecată slabă, pune întrebări stupide, strigă peste fleacuri etc După ce a fost adormit de sau ori, și-a arătat mai multe urări de bine și nu a mai plâns Nu există alte informații (Liebo *) ■ VIII - oct Fata de ani Se masturbeaza devreme nimic din copilărie În ultimii ani urinează în pat Mut și învață cu greu ședințe de sugestie în stare de somnambulism au produs o schimbare completă (Liebeault) · IX - oct Baiat de ani În fiecare zi udă patul, își suge degetele, este prost și studiază cu greu Odată adus într-o stare de somn profund și de ori într-o stare de somnambulism Rezultatul a fost o vindecare și o mare dezvoltare a facultăților intelectuale ani mai târziu s-a raportat că nu a observat nicio diferență față de restul camarazilor de la școală (Liebo) X - oct Baiat de ani Sănătate bună, dar împrăștiată și lipsită de încredere atunci când este întrebat - sesiuni de sugestie în

stare de somn profund l-au făcut mai atent (Liebeault) XI - feb Băiat de ani Sanatate buna *) Liebeault: Revue, d l'hypn , Λ? i Biblioteca "Runivers" - - De la ani a devenit leneș, nu a avut chef de muncă și a devenit foarte timid În plus, de multe ori își scoate limba din gură și o suge Mai multe ședințe de sugestie în stare de somn profund au produs un rezultat bun și, după mult timp după tratament, Liebeault a aflat că copilul s-a schimbat complet (Liebeault) XII - ib feb Baiat de ani Mereu încântat și țipând peste fleacuri Foarte fricos Când este speriat, își pierde stăpânirea de sine în așa măsură încât s-ar putea arunca pe fereastră etc , dacă nu ar fi îngrijit - ședințe de sugestie în stare de somnambulism l-au calmat și i-au distrus dispoziția spre frică Pe mai, s-a observat că copilul mai avea din când în când entuziasm psihic, dar într-o măsură mult mai mică (Liebo) XIII - iunie Baiat de de luni Din când în când diaree, nu doarme aproape deloc, plânge aproape continuu și cu amărăciune și este iritat până la punctul în care devine albastru: Cu plânsul lui, interferează cu somnul nu numai al părinților, ci și al vecinii săi, de pe vremea când există în lume, și din ședințe de a pune mâinile pe cap și pe burtă în stare de veghe au produs o schimbare completă a caracterului său, care s-a dovedit a fi statornic (Liebault) XIV - Băiat de luni, adus împreună cu precedentul Are si diaree, dar mai constanta Ca și ăla, abia doarme de la naștere, țipă constant și suferă de accese de furie incontrolabilă După - ședințe de punere a mâinilor, s-a îmbunătățit din toate punctele de vedere, iar de atunci au apărut câteva vești bune despre el În opinia lui Liebeault, punerea mâinilor nu este altceva decât o sugestie indirectă Nu ne vom opri aici asupra acestei întrebări, care, în raport cu Biblioteca "Runivers" - S - schimbarea hipnotismului are totuși doar o importanță secundară: Faptul necesită o altă explicație XV -U Sept K fata, ani Din tinerețe, timiditate foarte mare chiar și în raport cu cunoștințele Ea nu poate rezista anumitor sugestii pe care si le face: daca, de exemplu, are gandul ca va fi rusinata, atunci este pierduta; du-te daca i se pare ca nu va putea vorbi, atunci ramane muta ședințe, atât somn ușor, cât și somn profund, nu au produs nicio îmbunătățire, deoarece, așa cum sugerează Liebeault, sugestiile pe care ea și-a făcut în mod constant au prevalat asupra celor care i-au fost făcute în timpul somnului "Nu aș fi reușit", spune Liebeault, "dacă ar fi fost mică?"* Acest lucru poate fi pus la îndoială O scurtă descriere a lui Liebeault oferă mai degrabă doar un indiciu decât o indicație directă a stării psihice a lui K și se poate presupune în acest caz demența cronică, care uneori începe să se dezvolte de la o vârstă foarte fragedă, de la debutul maturității, uneori putin mai devreme Nu este întotdeauna posibil ca părinții să observe semne de degenerare la o vârstă fragedă Copiii par să se dezvolte și să crească destul de corect, învață la fel de bine ca și alții De obicei se văd anomalii de caracter, cruzime, iritabilitate rău intenționată, lipsă de afecțiune, iar când, după un timp, la - ani, încep să apară ciudățenii pronunțate, dorința de singurătate, sălbăticie, (obiceiuri deosebite, schimbări de dispoziție, acest lucru este de obicei atribuit întâmplării și numai atunci când apar manifestări ascuțite ale unei stări afective, părinții merg la medic cu explicația că boala a început cu - săptămâni, sau, în cele mai bune cazuri, cu - ani în urmă De obicei, la vârsta de - de ani, astfel de subiecți degenerativi prezintă deja semne ascuțite de demență, care se numără printre cele incurabile, deoarece Biblioteca "Runivers" - - datorită modificărilor organice persistente, care, poate, pot fi caracterizate ca senilitate prematură, decrepitudine a creierului Aici poate nu vorbim despre sugestiile pe care astfel de

pacienți și le fac ei înșiși, ci despre idei obsesive datorate anomaliilor organice Cu greu se poate aștepta ceva de la sugestii în copilărie, deoarece acestea, desigur, nu sunt capabile să împiedice declinul activității mentale și, în plus, în copilărie nu este în niciun caz posibil să se prevadă acele idei care vor domina mai târziu Cu toate acestea, chiar și în astfel de cazuri, hipnotizarea nu este întotdeauna complet inutilă O fată, mai exact, cu demență cronică, timidă, ca bolnava Liebeault, nesociabilă, cu obiceiuri ciudate și incomode, precum, de exemplu, obiceiul de a lua cina mereu după ceilalți și, mai mult, mereu în camera ei, obiceiul de a stând mereu la capătul mesei, tăcere la întrebare o persoană necunoscută, privirea în altă parte în timpul unei conversații etc , am reușit, cu un grad slab de stare hipnotică, să obțin după mai multe ședințe o îmbunătățire nesemnificativă Ea începea uneori să ia masa cu rudele ei, vorbea mai ușor cu cunoscuții, mergea mai bine la plimbare și așa mai departe Nu ar merita mentionat acest lucru, dar nu trebuie uitat ca nu se poate vorbi de o vindecare in legatura cu astfel de pacienti, iar cel mai mult pe care ti-l poate dori este sa-i obisnuiesti cu un anumit regim, cu un mai mult sau mai putin mod corect de viață astfel încât să nu fie o povară pentru ei înșiși și pentru ceilalți Acest lucru necesită dezvoltarea sistematică a obiceiurilor adecvate, care în cele mai multe cazuri pot fi realizate numai în spitale și aziluri pentru nebuni bine organizate și necesită adesea multă muncă, care, în plus, poate produce adesea un rezultat foarte mic Prin urmare, recurgerea la hipnotizare pentru a crește subordonarea nesemnificativă a unor astfel de persoane poate uneori să nu fie inutilă * Biblioteca "Runivers" - - XVI - sept Tineret ani Când se pregătea pentru examenul de bacalaureat, a cerut să fie adormit pentru a căpăta mai multă perseverență și a se distra de la o dorință foarte pronunțată de a se ocupa de alte lucruri, și nu de îndatoririle sale și, în cele din urmă, pentru a dobândi mai multă dorință de a se angajează în subiectele necesare În ciuda numeroaselor sesiuni de sugestie într-o stare de somn ușor și profund, Liebeault nu a obținut niciun rezultat XVII -II nov Licean, de ani de zile, unul dintre elevii buni Dorea să aibă puterea de a dedica mai mult timp studiilor decât de obicei și de a dobândi, fără oboseală, un efort mai lung și mai puternic al facultăților mintale Adormit într-un somn ușor o dată la două săptămâni, putea munci mai mult și munca lui a dat mai multe rezultate, dar de îndată ce hipnotizarea a fost oprită, a revenit la starea sa anterioară (Liebo) Unele observații referitoare la acest caz și la cazuri similare vor fi plasate mai jos XVIII - dec Fata de ani Supuse suferinței specifice ereditare Prost, memorie proastă, leneș, neascultător și înșelător În plus, întârzie mereu la școală După mai multe ședințe de sugestie în stare de somnambulism, fata nu a mai mințit, a devenit harnică și ascultătoare Cu toate acestea, a continuat să întârzie la școală și memoria ei a rămas neschimbată XIX - martie Băiat, ani Se bucură de sănătate bună Aproximativ un an a devenit foarte timid De îndată ce se întunecă, el nici nu îndrăznește să intre cu o lumânare în camera alăturată Două sesiuni de somnambulism cu sugestie l-au eliberat pe copil de acest sentiment de frică, iar din acel moment chiar îndrăznește să coboare în pivniță în întuneric deplin Nu a existat nicio întoarcere XX iulie Baiat de ani De la un timp s-a observat că copilul s-a dedat la masturbare El nu este Biblioteca "Runivers" - - a jucat mai mult ca înainte, a devenit neatent și și-a luat un aer distrat Trei sesiuni de somn ușor cu sugestii l-au făcut să renunțe la obiceiul său, care a revenit din nou în septembrie De data aceasta a devenit și mai prost decât înainte, dar trei săptămâni de

ședințe, similare cu prima, au produs un efect destul de bun XXI - oct Baiat de ani Sanatate excelenta Deformare foarte ascuțită a părții frontale a craniului, rezultată din aplicarea pensei în timpul nașterii Abilități proaste, hotărâte lipsa de dorință de a lucra și le spune tuturor despre asta și se laudă cu asta Adoptă obiceiuri proaste, de exemplu, mișcându-și pleoapele în mod constant, adulmecând puternic, fluierând în societate și pe stradă, neascultând nicio remarcă A fost adormit cu un somn ușor din octombrie până pe noiembrie Rezultatul a fost o îmbunătățire din toate punctele de vedere și, când liniștea a încetat, nu mai exista nici un motiv de nemulțumire față de băiat Apoi este pierdut din vedere XXII - oct Baiat de ani Se masturbeaza de la varsta de ani Mincinos, leneș, nu ascultă nimic nici la clasă, nici acasă Memoria, care era foarte bună, s-a diminuat După acalmie până la o stare de somnambulism, sugestia i-a îmbunătățit starea Nu a fost adus din nou la clinică Liebeault spune că are motive să creadă că a existat o îmbunătățire XXIII - oct Baiat de ani ani obisnuita cu masturbarea de catre o batrana Din acel moment, el s-a dedat la masturbare cu ardoare Medicii nu l-au putut înțărca de el În cele din urmă, au încercat să-l hipnotizeze, dar fără rezultat Liebeault a sfătuit folosirea sugestiilor indirecte în starea de veghe, în urma cărora băiatul, furios și neascultător până în acel moment, a devenit moale și ascultător după mai multe "ședințe Tratamentul a continuat Biblioteca "Runivers" - - la momentul tipăririi acestui caz și rezultatul ulterioar este necunoscut (Liebeault) *) La aceasta trebuie adăugate următoarele scurte remarci ale lui Voisin, plasate de acesta într-un raport despre utilizarea hipnotismului la bolnavii mintal, pe care l-a prezentat la Congresul de la Paris: "Aș putea schimba complet obiceiurile de gândire și acțiune la copii și la unii tineri; I-am făcut să iubească binele, în timp ce ei iubeau doar răul I-am adus în punctul în care au disprețuit viciile în care s-au dedat; Le-am distrus obiceiurile de a minți, de a fura, de licențiere și așa mai departe "Următoarea scrisoare a unui profesor universitar care, după îndemnuri zadarnice, a avut încredere în mine să tratez un tânăr vicios, va arăta amploarea influenței hipnotismului: "Dl doctor L-am revăzut pe acel tânăr despre care am vorbit deja și prima mea impresie mi s-a confirmat Înainte de tratament, trăsătura lui predominantă era lipsa absolută de caracter și voință: fără îndoială, a făcut distincția între bine și rău, dar, neputând să-și găsească sprijin în sine pentru a aprecia influențele la care era supus, s-a dedat influenței împrejurărilor și a fost sclav la tot felul de ispite și dorințe dezordonate "Acum transformarea mi se pare completă, el vrea bine și se străduiește să facă bine Vorbește cu groază despre viața lui trecută, spune că a fost un vis, că nu a fost el, că acum este salvat și nu se va mai distruge Mai mult, vorbește despre noua existență care începe pentru el, îl găsește *) În general, despre ultimul caz se cunosc foarte puține, întrucât, potrivit lui Liebeau, nu i-a aparținut lui, ci unui medic din Varșovia care a apelat la Liebeau doar pentru sfat în această chestiune Biblioteca "Runivers" - - plăcut și de dorit, vorbește despre el cu bucurie și se împacă cu el din adâncul inimii Și să nu credeți, domnule doctor, că se mărginește să raționeze și să vorbească, repetând ca un papagal lecția pe care a fost silit să o învețe; își transpune ideile în soluții certe, caută modalități de a fi pe plac și de a fi de folos: plăcerile, spunea el, al căror farmec nu conta decât pentru el, i-au devenit indiferente Este suficient ca el să știe că îi merge bine Ispitele nu-l mai tulbură, ideile despre serios și bine au devenit permanente și puternice, iar el trăiește doar din aceste dorințe și

eforturi El este plin de recunoștință în prezent Înainte, spunea el, credeam că totul există pentru mine și nu simțeam recunoștință pentru binecuvântări; acum apreciez foarte mult ceea ce s-a făcut pentru mine și voi face tot posibilul să mulțumesc pentru asta "- *) La Congresul Internațional de Hipnotism din de la Paris, a fost trezită din nou problema acceptării hipnotismelor în timpul găinii, dar cu motive pentru ocupat, nu a putut exista nicio circumstanță a discuției sale și a fost readusă la adoptarea aşezarea stratului formulat de Berillaon Sugestia, privită din punct de vedere pedagogic, este un excelent ajutor în educarea copiilor vicioși și degenerați Utilizarea sugestiei ar trebui să aibă loc în acele cazuri în care profesorii își recunosc deplina impotență ■ Este indicat în principal pentru acțiunea împotriva instinctelor vicioase, a obiceiurilor de minciună, cruzime, furt, lene veche, necurăție, neascultare și lașitate ♦) A Voisin Les indications de l'hypnotisme et de la suggestion etc Premiul Congresului Internațional de Hipnotism Cotpptes-rendus Paris , p Numai un medic poate fi un judecător al oportunității sugestiei împotriva tuturor acestor fenomene, care depind adesea de starea patologică prezentă, cel mai adesea ereditară, și nu recomandăm folosirea sugestiei în orice caz în care copilul poate fi corectat prin metoda obisnuita ami educatie Prin hotărâre a congresului, aceste concluzii au fost transmise miniștrilor educației publice și afacerilor interne Așa sunt cazurile descrise până acum Descrierile sunt făcute extrem de superficial și multe sunt hotărât nepotrivite pentru concluzii, dar chiar și acele puține cazuri în care se remarcă un rezultat pozitiv persistent sunt suficiente pentru, în afară de a considera întrebarea complet clarificată, într-o anumită măsură să se orienteze și să tragă niște concluzii de bază În cazul cazurilor de utilizare a hipnotismului la copii, după cum poate observa cititorul, au scăzut cazurile de tratament direct al atacurilor dureroase, cazurile de eliminare a obiceiurilor proaste, cazurile de schimbare a înclinațiilor și încercările de a dezvolta anumite abilități Desigur, nu toate aceste cazuri sunt legate de pedagogie Dar, în același timp, acolo unde problema nu se referă direct la simptomele bolii, nu este întotdeauna posibil să se excludă din domeniul pedagogiei lupta împotriva obiceiurilor, înclinațiilor și proprietăților proaste, chiar dacă acestea depindeau de neajunsurile organizaţiei, deoarece în multe cazuri se regăseşte direct proporţional cu neajunsurile educaţiei Prin urmare, vom folosi materialul existent fără a face mai întâi o clasificare strictă a cazurilor, mai ales că concluziile nu pot fi decât generale Prin urmare, cu ajutorul hipnotismului, a fost posibil nu numai să se oprească enurezisul, terorile nocturne, onanismul incontrolabil, ci și să se distrugă vicioșii instinctele, obiceiul de a minti, dorinta de a fura, neascultarea Înseamnă asta ceva pentru pedagogie? Cu siguranță Prin pedagogie nu se poate înțelege în niciun fel doar educația școlară a copiilor, la fel ca, de exemplu, un profesor anonim de germană *), un oponent al folosirii hipnotismului în educație, care, recunoscând că unii copii prost organizați nu sunt susceptibili la măsurile pedagogice obișnuite, se pot supune influenței sugestiei, cu toate acestea, el se străduiește în toate modurile posibile să demonstreze inaplicabilitatea hipnotismului în scopuri pedagogice, susținând că astfel de copii sunt mai probabil să fie într-un spital decât într-o școală Atitudinea acestui profesor față de influența ereditătii și a degenerării este extrem de ciudată și, alăturându-se punctului de vedere al lui Rousseau, care a spus: "tot ce iese din mâinile Creatorului este bun,

totul este desfigurat în mâinile omului" crede că toate neajunsurile copiilor provin din educație proastă Nu vom intra în discuții pe acest subiect, întrucât nu există nicio îndoială că, pe lângă educație, există și o organizație care formează principalul material de prelucrare Oricare ar fi neajunsurile copiilor, ele există și foarte des Multe dintre ele sunt corectate prin măsuri pedagogice, dar există și cazuri în care aceste măsuri sunt neputincioase Apoi copilul este scos din școală și cu greu se poate face altfel Dar, în același timp, este important ca copiii care sunt întârziați în dezvoltarea intelectuală să nu fie întotdeauna îndepărtați Uneori este necesar să se îndepărteze un copil care este capabil, dar care posedă înclinații vicioase, corupt moral, cu obiceiuri proaste, trăsături de caracter proaste Dar mai multă grijă ·) Der Hypnotismus in der Pãdagogik Von einem Schulmann Berlin, Mit einem Vorwort von I Sallis Acest articol al unui autor anonim merită atenție doar pentru că dr Sallis, în prefața sa, subscrie pe deplin la considerațiile expuse în el Biblioteca "Runivers" - - tu despre un astfel de copil scos din școală nu depășești limitele pedagogiei, întrucât orice influență asupra copilului în sensul corectării și dezvoltării lui se află tocmai în aceste limite A elimina acele neajunsuri care s-au dovedit a fi de neînlăturat cu ajutorul măsurilor pedagogice obișnuite înseamnă a veni în ajutorul pedagogiei: doctorul și profesorul, având în vedere unitatea scopului, se contopesc într-unul moment Având în vedere atitudinea negativă a unora față de utilizarea hipnotismului pentru corectarea copiilor, Berillon propune să o folosească acolo unde educatorii și-au recunoscut deplina impotență ' Trebuie să fim de acord cu aceasta, mai ales atâta timp cât influența sugestiei în sensul educației este doar studiată și nu s-au tras încă concluziile finale Dar nici în astfel de cazuri nu ar fi în întregime corect să folosim sugestia în exact aceleași scopuri în care sunt folosite măsurile pedagogice Am văzut că sugestia a fost aplicată: Pentru a elimina crizele dureroase, ca de exemplu crize nervoase, frici nocturne sau funcții anormale asociate cu obiceiurile proaste, cum ar fi bâlbâiala, onanismul Aici rolul sugestiei a rămas negativ: i se cerea copilului să nu repete ceea ce făcuse înainte, conștient sau inconștient, și nimic mai mult În acest caz, efectul pozitiv constă numai în efectul asupra sistemului nervos în sensul scăderii excitabilității în raport cu stimulii externi și, în consecință, în slăbirea iritabilității reflexe, cel puțin într-o anumită direcție Pentru distrugerea înclinațiilor proaste și a trăsăturilor de caracter, cum ar fi, de exemplu, înclinații vicioase, obiceiuri de a minți, înclinații de a fura, cruzime Și aici se păstrează caracterul negativ al sugestiei Activitatea copilului este din nou limitată într-o anumită direcție, iar latura pozitivă este dezvăluită doar Biblioteca "Runivers" - - în mai mare reținere a copilului, în mai mare stăpânire de sine, în sensul de a nu putea face ceea ce a făcut înainte; este în unele privințe o întărire a voinței copilului, dacă o astfel de expresie poate fi mai inteligibilă În cele din urmă, sugestia a fost folosită pentru a crește energia activității mentale în general, în sensul opririi lenei, creșterii receptivității și trezirii tuturor forțelor spirituale Sugestia i-a îndemnat pe copii sau pe adulți să fie harnici, să studieze bine, de exemplu percepe clar și reține bine ceea ce le-a fost învățat Iată deja o creștere atât a intensității, cât și a extinderii activității mentale Până acum, doar Bernheim, Liebeault și Berillon au făcut astfel de încercări Până acum, nimeni nu i-a urmărit, deși niciunul dintre cei cunoscători nu i-a reținut Motivul pentru aceasta

este clar Astfel de încercări, izolate până acum, greu de observat, ating problema extrem de importantă a dezvoltării activității mentale a copilului și a vieții mentale a unei persoane în general În ceea ce privește copiii sănătoși și nealterați, doar această întrebare este importantă pentru pedagogie și este cea mai importantă întrebare Este necesară atenție în discuția sa; între timp, nu există date pentru discuție Pentru a nega posibilitatea intensificării energiei activității psihice - nu doar temporar, a cărei posibilitate a fost dovedită prin experimente, ci pentru totdeauna - deocamdată, nu există temeiuri A afirma că o astfel de creștere este posibilă fără a încălca armonia generală a vieții spirituale, fără irosirea prematură a forței în acele cazuri în care tensiunea depășește numărul de forțe, este, de asemenea, încă fără fundament Proprietățile organice ale copilului, suma totală a forțelor sale, caracterul de bază al individualității sale, ies aici în prim-plan Pe baza unei multitudini de date de fapt referitoare la alte domenii de cunoaștere, pe baza unor considerații antropologice și medicale, Biblioteca "Runivers" - IOS - se poate afirma că în multe cazuri sugestia va rămâne inutilă aici Dar nu se poate spune că va fi întotdeauna inutil Nu ar fi dăunător? Din nou, nu se poate da niciun răspuns Mi s-a spus că într-unul dintre orașele noastre de provincie, o tânără fată s-a apropiat de un hipnotizator rătăcitor, despre care, ca de obicei, i s-au spus miracole, cu o cerere de a-i inspira dragostea pentru sculptură și de a dezvolta în ea abilitățile corespunzătoare Hipnotizatorul nu a fost deloc stânjenit de o astfel de cerere, pe care probabil a considerat-o pe deplin în puterea lui să o îndeplinească și a făcut sugestii adecvate, desigur, pentru o perioadă nedeterminată Apoi a mers mai departe Fata a rămas cu un fel de impuls vag, dar puternic, de a sculpta statui frumoase, fără nicio posibilitate de a-și îndeplini dorința Ea a luat lutul și a început să sculpteze A ieșit prost și ea nu a fost mulțumită Dacă o astfel de muncă nu a satisfăcut-o înainte de sugestie, atunci după sugestie, când dorința de a crea frumusețe a devenit puternică și inconștientă, desigur, nicio statuie care ieșea de sub mâinile ei nu o putea satisface S-a format un sentiment dureros de imposibilitate de a-și satisface dorința Acest lucru a avut un efect asupra caracterului ei, a început să se retragă, pentru a-și exprima nemulțumirea față de cei din jur În același timp, în raport cu hipnotizatorul, ea a dezvoltat un sentiment ostil Cu el, cu sugestia lui, a fost asociată această dorință dureroasă de perfecțiune Din când în când se apuca de modelaj, mototolea cumva lutul și renunța la muncă, făcându-și o figurină urâtă Treptat, însă, a scăpat de ideea obsesivă și, se poate presupune cu certitudine, s-a eliberat în cele din urmă de ea complet Astfel de sugestii, desigur, pot face rău, iar pentru o persoană informată nu există nicio îndoială aici Acest exemplu de vătămare rezultată din neglijență Biblioteca "Runivers" - - ness, servește doar pentru a arăta că întrebarea nu se află aici Întrebarea este dacă activitatea psihică poate fi întărită uniform, deși "în limite mici; atunci, această întărire poate fi considerată complet inofensivă în raport cu dezvoltarea ulterioară și, prin urmare, poate fi practicată la copiii care sunt destul de sănătoși Astfel de întrebări rămân deschise și mai departe sunt necesare experimente pentru a le rezolva Desigur, aceste experimente nu ar trebui să provoace rău Acest lucru este de înțeles pentru toată lumea și pentru un experimentator serios cu experiență adecvată este foarte posibil să se realizeze acest lucru Numai în acest fel întrebarea va fi complet clarificată și ne-am oprit asupra ei tocmai pentru că nu este soluționat, pentru a ne aminti încă

o dată de precauția care se impune în anumite privințe în utilizarea hipnotismului pentru dezvoltarea și îmbunătățirea activității mentale Dar doar pentru că unele întrebări rămân fără răspuns, nu rezultă că hipnotismul ar trebui neglijat Nu se poate aștepta la incredibil, dar în același timp este imposibil să nu admitem că hipnotismul poate oferi anumite servicii serioase pedagogiei, care, dacă au semnificație pentru un număr mic de copii, nu vor rămâne mai puțin pozitive Nu am menționat absolut nicio sugestie de trezire, căreia Bernheim și Berillon îi acordă atât de multă importanță Aceste sugestii constau în faptul că hipnotizatorul, fără a aduce subiectul într-o stare hipnotică, îi oferă direct sugestiile necesare pe un ton de persuasiune sau comandă, în funcție de circumstanțe Dintre adulți, doar câtiva sunt susceptibili la astfel de sugestii, de obicei cedând cu ușurință influenței hipnotice a feței, dar copiii le ascultă extrem de ușor În ceea ce privește copiii, Berillon recomandă să faceți următoarele: trăiește pe capul copilului și apoi calm, chiar și liniștit, dar cu fermitate și încredere, repetă de mai multe ori instrucțiunile dorite Un astfel de mod de acțiune nu poate, desigur, să trezească nicio teamă și poate fi practicat oriunde se dorește Dar asta nu mai este hipnotism Adevărat, aici există, parcă, o încercare de a induce o stare hipnotică prin punerea unei mâini pe cap, dar o încercare de a o opri chiar de la început, deoarece imediat după punerea mâinii urmează o sugestie că nu durează mai mult de unul sau două minute și la sfârșitul cărora mâna este îndepărtată și nu se mai face nimic Nu vom intra aici în considerarea relației pe care o au astfel de sugestii cu hipnotismul Așa cum a notat pe bună dreptate profesorul anonim, pe care l-am menționat deja, profesorii fac același lucru, doar fără să-și pună mâinile pe cap Copilul este adus si el la birou, pe tonul aceleiasi calme incredere ii fac observatii, iar instructiunile sunt si ele repetate in mod repetat De ce să ducem acest copil la medic?" întreabă el destul de amănunțit În esență, toate măsurile pedagogice, instrucțiunile, exemplele, indicațiile nu sunt altceva decât sugestii în starea de veghe Dar aceasta este deja pedagogie, iar hipnotismul nu joacă niciun rol aici În ceea ce privește sugestiile de acest fel, este necesar doar de menționat că ele păstrează caracterul deplin al sugestiilor hipnotice, care pot fi considerate ca un tip care dezvăluie cu mare claritate principalele trăsături ale fenomenului și acționează în același mod ca și ultimele pe mintea inconștientă a copilului Prin urmare, ele necesită aceeași atenție ca și sugestiile hipnotice: trebuie, de asemenea, să fie strict exacte, consecvente, să nu se contrazică niciodată reciproc ^ în cele din urmă, momentul aplicării lor trebuie ales corect Apoi, pentru o acțiune de sugestie complet corectă, mai ales atunci când este făcută în starea de veghe, este esențial ca ea să fie susținută de alții, a căror influență, conștient sau inconștient, poate fie să întărească sugestia, fiind în armonie cu ea, fie să împiedice actiunea acestuia Adevărat, medicul se găsește uneori într-o poziție mai avantajoasă decât profesorul Când cineva apelează la un medic pentru ajutor, de obicei, uneori destul de involuntar, se așteaptă o îmbunătățire și îi dorește succes Tot ceea ce realizează medicul, de obicei, nu numai că nu depășește așteptările, dar se dovedește a fi mai puțin decât ceea ce ți-ar dori să obții Astfel, dorințele celor din jur coincid complet cu dorințele medicului, ceea ce conferă o armonie generală a sugestiilor comune Dar se întâmplă și invers, mai ales în acele cazuri în care oamenii merg la medic nu pentru ajutor, ci apoi, pentru a-i verifica tratamentul Există atât de multe tipuri diferite de mișcări mentale

aici încât o sugestie făcută în starea de veghe poate fi complet distrusă Și, desigur, dacă profesorul reușește cu sugestiile și instrucțiunile sale, nu este nevoie să duceți copilul nicăieri, oricât de răsfățat ar fi Dacă, în ciuda tuturor avantajelor profesorului și ale sistemului său, copilul este încă incapabil să-și părăsească obiceiurile, poate fi condiționat organic, iar eforturile de a-l corecta rămân inutile, atunci, după părerea mea, este mai corect să apelăm la hipnotism În ceea ce privește modul de utilizare, ce moment să alegeți pentru sugestie, dacă să adormi copilul sau doar să-i puneți mâna pe cap, judecata în acest sens ar trebui lăsată la medic Nu este nevoie să deghăm hipnotizarea sau să o asemănăm cu dispozitivele pedagogice obișnuite, așa cum pare să vrea să facă Berillon Necesar- Biblioteca "Runivers" - - aplicați-l acolo unde este nevoie, așa cum este folosit în terapie, folosind, ocazional, sugestii în starea de veghe; dar nu există niciun motiv pentru a acorda o semnificație specială acestor sugestii în starea de veghe, cu atât mai mult cu cât o parte semnificativă dintre ele depășește deja domeniul fenomenelor hipnotice, în timp ce întrebarea este exact ce beneficii poate fi obținut de la hipnotizare pentru copii incorigibili cu ajutorul profesorilor obişnuiţi ich mɓr A Tokarsky Biblioteca "Runivers" Despre chestiunea liberului arbitru din punctul de vedere al teoriei procesului istoric*) A fost dorința mea de multă vreme să împărtășesc unele dintre gândurile mele cu membrii societății psihologice căreia am onoarea să aparțin Nu doar că am vrut să arăt această apartenență la societate în general prin participarea activă la munca lui, dar au existat și ocazii private pentru a dori în mod special să vorbesc personal la una dintre întâlnirile sale - sau cu scopul de a-mi verifica propriile opinii în o conversație cu reprezentanți ai diferitelor specialități, uniți în numele unui interes comun pentru problemele psihologice, sau cu speranța de a găsi de la ei rezolvarea unora dintre nedumeririle lor și, parțial, pentru a obține unele corecții Până acum, însă, nu am reușit niciodată, din păcate, să fac asta Profitând acum de prima ocazie care mi s-a prezentat de a vizita societatea psihologică, îmi îndeplinesc vechea dorință și îmi permit să vă ocup pentru scurt timp atenția cu câteva dintre considerațiile mele asupra unei chestiuni care *) Rezumat citit la Societatea de Psihologie din Moscova în aprilie ■ Biblioteca "Runivers" - - societatea psihologică și-a dedicat deja o bună parte din munca sa, considerând pe bună dreptate această întrebare ca fiind de o importanță enormă pentru toate științele în general, care fac doar subiectul studiului lor despre om și despre lumea fenomenelor umane Alegerea unui astfel de subiect pentru conversația de astăzi din partea mea se explică prin următoarea împrejurare Tocmai terminasem și publicasem un eseu despre esența procesului istoric și despre rolul individului în istorie, când mi-a căzut în mâini o carte cunoscută tuturor, care conținea rapoarte și articole ale membrilor societății psihologice despre liberă voi Între întrebările cu care mă ocup în noua mea lucrare și întrebarea care face obiectul acestor rezumate și articole, există cea mai strânsă legătură și nici nu-mi pot exprima regretul acum că le-am făcut cunoștință abia după publicarea celor mai multe dintre ele lucrarea menționată În orice caz, însă, am citit cartea despre liberul arbitru publicată de societatea psihologică, dacă nu în mijlocul lucrării mele privind studiul esenței procesului istoric și al rolului individului în istorie, atunci încă la un timp în care munca mentală, al cărei rezultat a fost cartea mea, ca să spunem așa, nu s-a stins încă complet, iar acum am nevoie să-mi contribui la colectarea întreprinsă

de societatea psihologică a "Experimente în formularea și soluționarea problemei liberului arbitru" și, în același timp, să supun oamenilor competenți unei discuții despre acel punct de vedere asupra acestei chestiuni, pe care o definesc ca fiind punctul de vedere al teoriei procesului istoric Îndrăznesc să cred că nu va fi de prisos și chiar sper că, în esență, va rezista testului criticii științifice Pentru început, citind rezumatele de mai sus despre liberul arbitru, nu puteam să nu fiu atent la două circumstanțe care sunt de mare importanță pentru mine Pe de o parte, tocmai printre persoanele care au luat parte la discuția despre problema liberului arbitru Biblioteca "Runiverse" - - nici un singur specialist în știința istorică, pe de altă parte, în rezumatele în sine, nu este deloc indicat că această întrebare, care prezintă interes pentru filozofi și psihologi, moraliști și criminologi, nu este lipsită de interes în același mod pentru istoric Într-un articol al lui P E Astafiev, se menționează că întrebarea este legată de legile istoriei și de activitățile anumitor indivizi din ea, dar este menționată doar în treacăt și, în plus, mai degrabă nu în favoarea faptului că a fost decisă pe baza unor considerente împrumutate din "istoria filozofiei(r)*) Aceste două împrejurări mi-ar fi rămas neobservate dacă nu ar reprezenta o nouă confirmare a două gânduri pe care le-am exprimat deja de mai multe ori Nu cu mult timp în urmă, într-un eseu despre "dezvoltarea întrebărilor teoretice ale științei istorice", care a fost citit de mine în societatea istorică de la Sf și ar fi trebuit să o facă și decât au făcut-o reprezentanți ai altor domenii științifice **) În special, în noua mea carte Esența procesului istoric și rolul personalității în istorie, am remarcat faptul că problema cauzalității, despre care autorii lucrărilor de filosofie, logica științelor, psihologie și asupra dreptului penal, vorbit din diferite puncte de vedere, rămâne complet neexplorat din punctul de vedere al științei istorice, deși una dintre sarcinile acesteia din urmă este combinarea Faptelor studiate de aceasta printr-o legătură cauzală, și deși soluția de problema din punctul de vedere al științei generale filozofice sau logice, psihologice și criminalistice este fie insuficientă, fie inaplicabilă nevoilor științei istorice ***) Conceptul de liber arbitru *) Despre liberul arbitru, p **) Acest rezumat a fost publicat în cartea din martie "Gândirea Rusă" pentru ***) Esența procesului istoric etc , carte I Ch VI * Biblioteca "Runivers" - - care a ocupat foarte mult membrii societății psihologice, are o strânsă legătură cu conceptul de cauzalitate, la dezvoltarea teoriei căreia istoricii nu i-au acordat niciodată atenție, în ciuda faptului că cauzalitatea joacă un rol atât de proeminent în toate construcțiile lor științifice , și în ciuda faptului că ATÂNȚI FILOSOFI, și logicieni, și psihologi și criminologi, din puncte de vedere diferite, au scris despre cauzalitatea întregului studiu Și acum, când societatea psihologică, în mai multe dintre întâlnirile sale, era ocupată să discute chestiunea cauzalității și, mai mult, a cauzalității în treburile umane, niciun istoric nu părea să-și spună cuvântul pe un subiect atât de important pentru el Pe de altă parte, reprezentanți ai diferitelor specialități științifice, care au discutat aici despre liberul arbitru și cauzalitate, nu și-au amintit niciodată semnificația pe care o are atunci când considerăm acțiunile umane care se conturează în procesul pragmatic al istoriei și toate acestea pentru mine nu sunt un simplu accident Deja în cel de-al doilea volum al întrebărilor mele fundamentale ale filosofiei istoriei, publicat în urmă cu aproximativ șapte ani, am subliniat că, având în vedere importanța generală a psihologiei pentru istorie și pentru sociologie,

psihologia non-individuală, studiind procesele mentale, ar trebui să aibă un semnificație specială pentru ei care apar în interiorul unui individ, iar psihologia, ca să spunem așa, este colectivă, al cărei subiect ar fi fenomenele spirituale care apar pe pământul societății umane *) (Ideea unei astfel de științe nu îmi aparține: deja cu mult timp în urmă s-au făcut chiar încercări de a fonda o psihologie colectivă - încercări, ale căror merite nu le voi extinde acum, deoarece am făcut-o deja mai devreme) În prezent, am devenit și mai ferm stabilit în ideea necesității unui studiu științific al fenomenelor și proceselor psihice colective *) Întrebări de bază de filosofie a istoriei, vol III, cap eu Biblioteca "Runivers" - - bufniță, în urma căreia a subliniat încă o dată importanța psihologiei colective, când în noua sa carte a început să vorbească despre ce poate și trebuie să dea psihologia pentru teoria procesului istoric *) Apropo, aici am atins ce ar putea împrumuta teoria cauzalității istorice din învățăturile psihologice despre acest subiect Așa înțeleg problema: din punctul de vedere al istoriei pragmatice, acțiunile unor oameni sunt cauzate cumva de acțiunile altor oameni, în timp ce punctul de vedere al psihologiei este determinat de conceptul de motiv ca cauză a unei acțiuni, iar problema acțiunilor ca cauze ale altor acțiuni este cu greu atinsă, deoarece această întrebare nu poate fi pusă decât în afara psihologiei individuale Întrucât, în viziunea istoricului, acțiunile unor oameni sunt cauzele (sau fac parte din cauzele) acțiunilor altor persoane, ar fi foarte important ca teoria procesului istoric să se bazeze pe un astfel de proces psihologic doctrină care ar considera o persoană luată nu de la sine, ci alături de alți oameni , i e în interacţiunea mentală cu ei Din păcate, psihologia BecbMaJ acordă puțină atenție fenomenelor de acest fel, atunci când, sub influența unei persoane (adică, sub influența unora dintre acțiunile sale sau a mai multor acțiuni), o altă persoană comite una sau alta faptă sau o serie de acțiuni ***) Această direcție prea individualistă a "științei sufletului" s-a reflectat atât în rezumate, cât și în dezbaterile pe tema liberului arbitru care au avut loc în societatea psihologică: atât susținătorii, cât și oponenții liberului arbitru în diferitele sale înțelegeri considerate o persoană , sufletul său, voința lui destrămat, în afara dependenței pragmatice și culturale a persoanei individuale de alte personalități și în afara influențelor pragmatice și culturale pe care ea *) Esența procesului istoric etc , p și urm **) Ibid , i ' ***} Ibid , și urm Biblioteca "Runivers" -lis- redă ea însăși asupra lor De aceea, mi se pare, nimeni care a citit eseuri despre liberul arbitru în societatea psihologică nu s-a gândit vreodată să apeleze la ceea ce s-ar putea oferi pentru a clarifica acest subiect printr-o luare în considerare a procesului istoric, care - în latura sa pragmatică - va numi acțiunile unor oameni prin acțiunile altora Așadar, cred că nu este la fel de întâmplător ca niciunul dintre istorici să nu fi luat parte la discuția despre problema liberului arbitru, care a avut loc în reuniunile societății noastre, și că în timpul acestei discuții acea parte a problemei, pe care o intră în contact cu chestiuni de istoriologie: aici, cu alte cuvinte, într-un exemplu, vedem atitudinea indiferentă a istoricilor față de dezvoltarea unor întrebări teoretice de mare importanță în știința pe care o studiază, precum și lipsa unui interes deosebit printre psihologi în acele fenomene care apar pe sol ъ interacţiunea mentală a indivizilor Despre unul dintre aceste fenomene nu voi vorbi prea mult aici În instrucțiunea mea, desigur, există o anumită acuzație împotriva reprezentanților specialității științifice, căreia, prin natura ocupației mele, îi aparțin: această acuzație a fost

deja adusă de mine în reoratul menționat anterior, citit în societatea științifică mai ales istorice Aici, dimpotrivă, îmi permit să subliniez o latură a problemei, care, poate, are semnificația chiar și a unei circumstanțe atenuante pentru istorici, deși de aici, dimpotrivă, decurge acuzația cu care noi, istoricii, putem, după cum mi se pare, să se opună stării actuale a psihologiei Bineînțeles, reprezentanții acestora din urmă vor găsi multe de spus în apărarea lor și sunt gata din timp să fiu de acord cu majoritatea argumentelor cu care se vor apăra, dar într-o privință cred că am dreptate necondiționată Atitudinea în general indiferentă a istoricilor față de dezvoltarea teoreticului Biblioteca "Runivers" - - Aceste întrebări ale științei istorice, care, printre altele, au contact cu problemele psihologiei, se datorează, în opinia mea, parțial faptului că psihologia în starea ei actuală, ca știință a sufletului individual, poate oferi puțin știința istorică în faza actuală a dezvoltării sale Vremurile dominației elementului biografic în istorie au trecut irevocabil: istoria s-a transformat din biografică în sociologică, dar, din păcate, această evoluție nu a corespuns expansiunii psihologiei individuale într-o astfel de psihologie care ar studia atât omul destrămat, cât și oamenii în interacțiunea lor psihică Se știe că Taine, unul dintre cei mai influenți istorici ai zilelor noastre, a declarat de mai multe ori că adevărata teorie a istoriei nu constă în altceva decât în psihologie În dezacord total cu această idee, întrucât istoria, pe lângă latura psihologică, are o latură sociologică, aproape complet ignorată de Taine, nu pot decât să subliniez aici că ceea ce este adevărat în afirmația lui ar fi și mai adevărat dacă psihologia ar fi făcut-o nu înseamnă simpla psihologie a individului După ce am citit o mulțime de discuții mari și mici despre semnificația psihologiei pentru istorie, în cele mai multe dintre ele am găsit tocmai acest decalaj: de îndată ce treci de limitele laturii biografice a existenței istorice a unei persoane, de îndată ce treci de limitele laturii biografice a existenței istorice a unei persoane pe măsură ce începi să te gândești la procesele spirituale care au loc în grupuri umane separate și în societăți întregi, uneori încetezi să înțelegi ce despre învățăturile psihologice care alcătuiesc esența principală a actualei "științe a sufletului", ai putea cu un succes deosebit utilizați un istoric care nu urmărește analiza psihologică a indivizilor, cum ar fi, de exemplu, în care este angajat un romancier Același lucru se simte (cel puțin de mine) când compari raționamentul teoretic al, să zicem, aceluiași Taine cu propriile sale imagini istorice: să Biblioteca "Runivers" - - el aplică și analiza psihologică la grupuri întregi de indivizi, dar aceste grupuri sunt încă doar sume de indivizi omogene și, dându-și caracteristicile, Taine nu se ridică la conceptul acelei interacțiuni mentale, acea influență a unui suflet individual asupra altuia, care în sine ar putea constitui o ramură importantă a "științei sufletului" Într-un cuvânt, caracterul general al psihologiei moderne, care rămâne individualist, nu corespunde deloc caracterului general al istoriei - în însăși esența ei, știința a ceva colectiv Prin urmare (și din alte motive) istoricii au acum mult mai multe puncte de contact cu reprezentanții cunoașterii sociologice, adică cu politicieni, avocați și economiști decât cu psihologi care studiază omul demontat Desigur, aceasta se datorează parțial convingerii, din ce în ce mai afirmată în rândul istoricilor, că principalele fenomene istorice își au principala căptușeală în relațiile economice ale organismului public, care determină relațiile atât politic, cât și privat-juridic - vedere diametral opusă din punctul de vedere al lui Taine, - dar

contrabalansarea unei astfel de convingeri, în orice caz, unilaterală nu ar putea fi decât o doctrină psihologică mai completă, care nu ar smulge complet personalitatea umană din pământul istoric care a crescut-o, din mediul cultural și social care îl înconjoară Am motive întemeiate să afirm că filosofia istorică predominantă este extrem de defavorabilă elementului personal din istorie și, într-o oarecare măsură, îmi explic acest lucru prin faptul că știința istorică nu se întâlnește nicăieri în realitatea pe care o studiază cu o asemenea personalitate izolată de celelalte oameni, care doar și se ocupă de psihologie Dacă această împrejurare nu înlătură vina istoricilor pentru faptul că amatorii și chiar profanii sunt mult mai implicați decât ei înșiși, Biblioteca "Runivers" - - Dacă au fost în dezvoltarea întrebărilor teoretice ale științei istorice, atunci explică și o parte din indiferența lor față de întrebările teoretice ale psihologiei, capabile să aibă interes istoric În limitele acestui articol, desigur, nu există nicio modalitate de a lua în considerare în detaliu atât ceea ce teoria procesului istoric are dreptul să ceară de la o psihologie care și-a extins câmpul vizual, cât și de ce încercările făcute conștient de a fonda o psihologie colectivă (Volkerpsychologie of Lazarus and Steinthal, Psychologie der Gesellschaft Lindner etc) nu au dat încă rezultate importante - cel puțin pentru teoria istoriei - și apoi, în sfârșit, care aspecte ale interacțiunii mentale și în ce mod ar trebui nu îmi voi permite decât să arăt prin exemplul unui anume problema liberului arbitru, care interesează societatea psihologică, ce omisiune se face, după părerea mea, în rezolvarea acestei probleme, datorită faptului că că subiectul cercetării aici este voința individuală, în afara relației sale cu alte voințe, atât în cursul vieții cotidiene, cât și în cursul istoriei De fapt, atunci când se pune și se decide problema liberului sau neliberului arbitru, persoana individuală este separată de alte personalități, cu care este întotdeauna strâns legată prin mii de legături adesea evazive Adevărat, există un domeniu în care această întrebare este discutată pe baza studiului omului, luată nu izolat, ci o dată în grupuri și mase, dar în acest domeniu sunt rezolvate în principal problemele de natură non-psihologică Spunând aceasta, am în vedere gama de fenomene sociale care sunt supuse calculului matematic datorită capacității lor de a fi exprimate prin intermediul datelor digitale, devenind altfel subiect de statistică Până de curând, o anumită regularitate observată de la lună la lună sau de la an la an în numerele statistice cunoscute, de exemplu, o constantă destul de vizibilă Biblioteca "Runivers" Numărul mare de scrisori neprevăzute la intervale cunoscute, din cauza absenței unei adrese, sau din cauza oricăror omisiuni din aceasta, a fost considerat aproape un argument decisiv împotriva apărătorilor liberului arbitru; dar ar fi eronat să credem că, recomandând ca problema liberului arbitru să fie pusă pe baza unei considerații a omului nu luate izolat, sfătuiesc în esență doar ceea ce fac statisticienii de multă vreme Fără să menționăm că printre fenomene statistica se ocupă de numărare, fenomenele morale care servesc ca expresii exterioare ale voinței, sunt departe de a fi pe primul loc - fără a atinge faptul că statistica dă doar un diagnostic al stărilor sociale și studiul înlocuirii dintre acestea din urmă de către unii alții, oferă istorie, care este angajată în studiul proceselor care au loc în societate (de altfel și de natură spirituală), vă atrag atenția în mod deosebit asupra faptului că, studiind oamenii din Masa, statisticile privesc unitățile umane individuale, ca termeni incluși în acele sau alte sume, și nu ca oameni vii care sunt în interacțiune constantă între ei

Vorbind la fel, cu alte cuvinte, statisticile în cifrele lor arată ce cauze generale în așa și astfel de cazuri, într-un fel sau altul, acționează asupra cutare sau cutare set de personalități, dar în ea nu are mijloace de investigare - ce sunt și care sunt cauzele, condițiile, mijloacele, metodele, formele, scopurile, rezultatele etc ale acțiunilor unor oameni față de alții și dependența comportamentului lor unul față de celălalt După ce am atins metoda psihologică a lui Taine, m-am exprimat deja împotriva reducerii conceptului de personalitate umană, luată nu izolat, la o simplă sumă de indivizi omogene, adică, în acest caz, la un agregat de oameni care împărtășesc aceleași idei și impregnate cu aceleași teme sentimente: ideea nu este să imaginăm - nici statistic, adică abstract, nici artistic, adică concret Biblioteca "Runivers" - - care este suma oamenilor care au ceva în comun între ei, dar pentru a surprinde procesele care au loc în grupuri sociale cu o compoziție departe de omogenă, să ne imaginăm indivizii individuali care le formează, nu ca o componentă a unui cunoscut sumă în care acţiunea oricăror cauze comune, sau nu ca exemplare omogene de vreun tip general, ci ca persoane vii, fiecare cu fizionomia sa individuală şi rolul său deosebit, fiecare în dependenţa sa specială de ceilalţi şi cu o influenţă deosebită asupra celorlalţi De aceea cred că nu de la statisticieni ar trebui să învețe psihologia cum să ia pentru cercetarea sa - "o persoană neizolată": pe această cale nu va depăși caracteristicile totale ale popoarelor individuale (adică spiritul național, așa cum și-o imaginează Võlkerpsychologie) sau o analiză psihologică, ca să spunem așa, a unei personalități colective, care este în istorie unul sau altul grup social, distins prin trăsături deosebite (cum ar fi iacobinii, în a căror psihologie era atât de implicat Taine): ceva care poate fi rezumat cu conceptele de spirit al oamenilor, natura grupului social și multe altele de același fel, nu este în sine altceva decât rezultatul unei interacțiuni mentale complexe între indivizi, iar această interacțiune ar trebui să fie subiectul principal al acelei părți a psihologiei, care ar trebui să studieze o persoană, luată nu singură Insistând în esență asupra necesității de a nu uita, atunci când rezolvăm foarte multe întrebări psihologice, faptul că omul este un "animal social", sunt departe de idee însă că este necesar, așadar, să considerăm persoana individuală ca un simplu produs al societăţii Deja din ceea ce tocmai am spus despre relația statistică cu indivizii, ca termeni omogene care formează anumite sume, și despre psihologia grupurilor sau a maselor, care vede la indivizi doar diverse eczeme Biblioteca "Runivers" - - dansuri de tip general binecunoscut - numai de aici reiese suficient de clar că în viziunea mea asupra lumii vreau să păstrez conceptul de personalitate independentă Voi spune și mai mult: aș dori, în general, să disociez acest concept de opiniile științifice care îl reduc la zero Acesta din urmă se realizează în prezent în principal în două direcții, având puncte de plecare diferite, dar conducând la același rezultat: o direcție descompune eul individual într-un "șir de evenimente care au loc în el", face din personalitate o denumire colectivă de mici procese psihologice, celălalt, dimpotrivă, transformă pe fiecare astfel de eu într-una din reflexele spiritului vremii sau ale poporului, vede în personalitate o simplă creație a societății înconjurătoare, explicată în întregime prin aceasta și, astfel, , din ambele puncte de vedere, personalitatea nu este ceva unic și întreg, fiind fie suma fenomenelor psihice separate, fie o particulă a unui întreg spiritual superior, fie ambele împreună, așa cum o observăm în conceptul istoric general al lui Taine * articol de-al meu, în care atrag atât de mult atenția asupra

insuficienței unei psihologii individuale, este în special să afirm că nu mă gândesc deloc să consider persoana individuală ca un produs al societății, ci de dragul economisirii timpului Mă voi referi la faptul că, în cartea mea despre Esența procesului istoric și rolul individului în istorie, am criticat, printre altele, punctul de vedere al sociologului Gumplovich (Grundriss der Sociologie), care transformă personalitatea umană -fără nici un rest-în produsul grupului social căruia îi aparține**) Din cauza lipsei de timp, nu pot să mă opresc asupra întrebării ce este adevărat în ambele puncte de vedere care distrug conceptul de persoană unică și întreagă și ce este greșit *) Vezi articolul lui V I Gerye despre Taine în Vestnik Evropy* pentru , ian la p și urm · **) Esența procesului istoric, 'p și urm Biblioteca "Runivers" - - validitatea concluziilor trase despre natura sufletului individual Dar apărând astfel principiul personal de opinii care sacrifică conceptul de personalitate în numele ultimelor rezultate ale psihologiei individuale sau în numele datelor care constituie punctul de plecare al învățăturilor sociologice moderne, nu pot fi de acord cu primul punct de vedere a personalității ca spirit individual, care poate fi studiat independent de procesele fiziologice și psihofiziologice care au loc în corp și independent de procesele mentale și sociale colective care au loc în societate Cu toate acestea, în același timp în care primul dintre aceste adevăruri, ca să spunem așa, a intrat deja în viața de zi cu zi a științei, al doilea abia începe să-și croiască drum spre recunoașterea generală Acest lucru a afectat și formularea și metodele de rezolvare a problemei liberului arbitru în rezumatele citite în societatea psihologică: atunci când se discută despre aceasta, în general, se referă foarte des la dependența, pe scurt, a spiritului de corp, pierzând complet vederea dependenței unui spirit de un alt spirit - acordați atenție modului în care voința este condiționată de ceva astfel încât în sine nu este o altă voință, ignorând aproape complet cazurile de determinare a unei voințe de către o altă voință sau manifestările ei, într-un cuvânt, ei vorbesc despre relația dintre eu și nu-eu și nu vorbesc despre relațiile reciproce dintre eu diferit Este imposibil, desigur, să privim o persoană ca pe o ființă care, în viața și activitatea sa, intră în contact doar cu obiectele și fenomenele unei lumi materiale: deoarece o persoană trăiește și acționează într-o societate de felul său, el este legat de ei prin numeroase și variate relații, fiind supus în comportamentul său unor influențe multilaterale venite de la alți oameni, și al comportamentului propriu, exercitând asupra comportamentului lor influențe și de o natură foarte diferită În esență, până la urmă, problema liberului arbitru în acea parte a acestuia, în care intră în contact cu întrebările practice ale omului Biblioteca "Runivers" - - Ființa skago, stă în strânsă legătură cu viața publică a oamenilor: atât etica, cât și criminologia, care participă atât de activ la dezvoltarea problemei, iau o persoană nu în izolare, ci într-o anumită relație cu ceilalți oameni O discuție pur teoretică asupra aceluiași subiect ar fi trebuit să corespundă acestui lucru: nu ar fi trebuit să piardă din vedere faptul că cauzalitatea în treburile umane constă, printre altele, în dependența mai mare sau mai mică a acțiunilor unor persoane de acțiunile lui alte persoane și că pe această bază în soluționarea teoretică a problemei liberului arbitru, este foarte important să luăm o persoană în relațiile sale cu alte persoane Acesta din urmă, însă, nu poate fi până când teoria cauzalității în treburile umane nu a fost creată pe baza psihologiei colective și cred că lucrurile ar fi avansat considerabil dacă teoria procesului istoric ar

fi venit în ajutorul psihologilor, pentru a afacere cu care este cel mai apropiat, desigur, de istorici Ideea de cauzalitate joacă un rol foarte important atât în filosofie, cât și în anumite științe, dar teoria ei generală mi se pare insuficient dezvoltată și mai ales atunci când este aplicată comportamentului uman Ideea de cauzalitate, a cărei natură este studiată de filozofi, ocupă - din puncte de vedere foarte diferite - și autori de lucrări despre logica științelor, psihologi și legiști, și joacă un rol foarte important în construcții de istorici și totuși există lacune foarte importante în analiza sa științifică Am menționat deja că istoricii, spre deosebire de reprezentanții altor specialități științifice interesate de problema cauzalității, nu au supus-o deloc dezvoltării teoretice, mulțumindu-se să proclame principiul general conform căruia Faptele istorice trebuie legate între ele ca cauze și efecte ; De asemenea, am subliniat în același mod că psihologia individuală nu poate acoperi întrebarea Biblioteca "Runivers" - - în toată sfera sa datorită faptului că nu face subiect independent din studiul său al interacţiunii mentale care se produce pe baza comunicării între oameni Afirmațiile, care sunt date întrebării în logica științelor și în știința criminalistică, nu elimină lacunele care decurg din atitudinea neatentă a istoricilor față de ea și din iluminarea unilaterală a acesteia de către psihologi În logica științelor, ideea de cauzalitate este legată în principal de teoria inducției, bazată pe această idee, și de conceptul de uniformitate a ordinii naturii, care stă la baza conceptului de legi științifice, care sunt descoperit prin inducție și orice raționament are în vedere aproape exclusiv conexiuni cauzale în lumea fenomenelor materiale: problema laturii interioare a cauzalității, care apare pe baza luării în considerare a fenomenelor spirituale și a cauzalității acțiunilor umane, nu joacă un rol în logica științelor, așa că autorii lor nu completează golul care există în teoria cauzalității, din cauza faptului că reprezentanții științei istorice nu au fost deloc interesați de ea până acum De asemenea, criminaliştii nu pot remedia în întregime defectul pe care îl găsim în formularea psihologică a problemei cauzalităţii în acţiunile umane Principala întrebare soluționată de știința dreptului penal cu privire la ideea noastră este aceea de a stabili când acțiunea unei persoane poate fi recunoscută ca fiind cauza unui fenomen cunoscut, iar acest fenomen trebuie să fie neapărat un fenomen care este interzis de legislația pozitivă, care determină atitudinea științei dreptului penal față de astfel de consecințe ale actelor penale, care sunt ele însele acte interzise de lege (de exemplu, în cazurile de incitare la comiterea unei infracțiuni) Astfel, din comportamentul uman, criminaliștii nu fac decât acțiuni cunoscute, ignorând toate celelalte, iar din toate acțiunile unei persoane împotriva unei persoane, se opresc doar la Biblioteca "Runivers" - - un fel anume Desigur, filosofia și logica și psihologia și știința criminalistică oferă multe pentru formularea corectă și chiar pentru rezolvarea problemei cauzalității în treburile umane, dar mi se pare că cele mai importante concluzii pentru el ar trebui așteptate de la teoria procesului pragmatic al istoriei, a cărei dezvoltare reală, însă, nu a început încă Faptele care alcătuiesc materialul științei istorice sunt esența sau evenimentele, sau Formele vieții materiale, spirituale și sociale, iar primele pot fi numite fapte pragmatice, cele din urmă culturale și, în consecință, se pot distinge două direcții în istoriografia însăși Lăsând deoparte direcția culturală, trebuie în primul rând să subliniem că istoricii pragmatici și-au pus întotdeauna sarcina de a relaționa între ele evenimentele pe

care le prezintă drept cauze și efecte, astfel încât cuvintele "pragmatism" și "cauzalism" să poată fi considerate sinonim Din acest punct de vedere, este permis să se considere ca idealul științific al istoricului pragmatic o astfel de cunoaștere a trecutului, în care toate evenimentele ulterioare ar fi deduse din evenimentele celor anterioare, ca consecințe din cauzele lor Dar care sunt faptele pragmatice ale istoriei? În ultimă analiză, ele sunt reduse la acțiuni umane individuale care se formează în evenimente: aceasta se exprimă în denumirea istoriei ca historia rerum gestarum, în numele ei "acțiuni", așa cum se făcea la noi în vremuri și este încă deținut de polonezi și de Cehov (dzieje, dêjiny), totuși, din faptul că istoriografia pragmatică își pune sarcina de a deduce unele evenimente din altele, ca consecințe din cauzele lor, și din faptul că evenimentele însele constau în acțiuni umane , ca elemente primare ale fiecărui Fapt pragmatic, prin ea însăși rezultă o astfel de concluzie cu privire la conceptul general care stă la baza imaginii istoricului pragmatic Biblioteca "Runivers" - - de cursul istoriei: tocmai din punctul de vedere al sarcinii stabilite științei noastre de către istoricii greci, acțiunile unei persoane sunt considerate ca fiind cauzate de acțiunile altor oameni Acesta este, mi se pare, conceptul de bază al oricărei istoriografii pragmatice și cred că ar fi greu de spus ceva substanțial împotriva unei astfel de afirmații Dacă, în plus, acest gând principal al istoricilor ar fi fals sau nu ar conține, cel puțin, o parte semnificativă de adevăr, tot ce s-a scris vreodată despre cursul evenimentelor în diferite țări și în diferite momente, ar fi necesar - ar fi fi considerat o prostie, iar în viitor știința istorică ar fi amenințată de soarta astrologiei sau alchimiei, bazată pe presupuneri false Oricum, oricât de mult au criticat totuși și din ce puncte de vedere au criticat conceptele de bază și principalele metode ale științei noastre, nimeni nu s-a gândit până acum să pună sub semnul întrebării dreptul și datoria istoricilor de a lega Faptele pragmatice în modul în care acestea au făcut-o pe toată durata existenţei literatura istorică Și nu știu ce s-ar putea obiecta în principiu împotriva acestui lucru, ca să nu mai vorbim de faptul că ar putea fi avansate argumente pozitive în favoarea unei asemenea concepții asupra acțiunilor istorice ale omului Un alt lucru este aplicarea ideii principale la luarea în considerare a Faptelor reale: aici ar putea exista și de fapt au existat erori cu proprietăți foarte diferite și au fost mai mult sau mai puțin remarcate de autorii lucrărilor de metodologie istorică Dar, cineva se întreabă, există doar fapte istorice, adică Sunt doar acele acțiuni pe care istoricii se destină să le analizeze și să le descrie în scrierile lor, supuse regulii generale că acțiunile unor oameni sunt cauzate de acțiunile altor oameni? Bineînțeles că nu: diferența dintre acțiunile care au semnificație istorică și cele care nu aparțin unei astfel de semnificații trebuie căutată în altceva, și nu în niciun fel în modul în care apar Cu publicul, pătrunzând în sine Biblioteca "Runivers" - - viața unei persoane, ca și tot comportamentul său, și acțiunile sale individuale nu pot fi complet izolate de întregul comportament sau acțiunile individuale ale altor persoane: pe această bază, între acțiunile umane individuale ia naștere o rețea complexă de diferite tipuri de relații, care se bazează pe sisteme mici şi cazuri izolate de interacţiune psihică între indivizi ca membri ai aceluiaşi agregat social Întrucât această interacțiune mentală ar trebui să fie subiectul psihologiei colective și întrucât mecanismul procesului pragmatic al istoriei se reduce la ea în ultimă analiză, ca să spunem așa, teoria acesteia din

urmă și psihologia colectivă ar trebui să funcționeze în același mod direcție, deși pe baza diferitelor materiale și cu ajutorul diferitelor metode Fără un studiu psihologic al acestui mecanism, este chiar foarte ușor ca concepția teoretică a procesului istoric să cadă într-o eroare foarte periculoasă, ceea ce presupune o înțelegere distorsionată a rolului individului în istorie și o concepție incorectă a cauzalității în om treburile Dacă evenimentele istorice sunt consecințele altor evenimente istorice, dacă acțiunile umane care le formează sunt cauzate de alte acțiuni, atunci procesul în raport cu care o astfel de înțelegere poate fi considerată adevărată în baza ei poate fi foarte ușor redus la un mecanism în sensul literal al cuvântului: evenimente și elementele lor, i e acțiunile individuale pot fi comparate din acest punct de vedere cu roțile unei mașini complexe, care transmit mișcarea dintr-o parte a acesteia în alta, dar nu contribuie cu nimic din ele însele la această mișcare În altă parte *) Am avut în vedere diferite nuanțe de înțelegere a rolului personalității în istorie, care decurg din terenul unei viziuni mecanice asupra procesului pragmatic, viziune pe care mi-o explic prin faptul că atunci când contempl latura exterioară a acestui *) Esența procesului istoric și rolul personalității în istorie Biblioteca "Runivers" - - proces, adică când se ia în considerare chemarea altor evenimente de către unele evenimente, se uită împrejurarea importantă că evenimentele constau în acțiuni separate și că nu există un contact direct între actul-cauză și actul-consecință, întrucât încă nu există un moment intern care să le leagă într-o verigă a procesului pragmatic b, - act mental, constând în procesarea influenței externe în motivul unei noi acțiuni Psihologia individuală, care studiază persoana izolată, neglijează studiul sistematic al tuturor acelor cazuri - și nu are sfârșit - când una sau alta acțiune, sau una sau alta acțiune a altora, intră în componența cauzei care provoacă o anumită acțiune a unei persoane oamenii lui: fără analiza științifică a principalelor categorii în care ar putea fi împărțite toate fenomenele de acest fel, latura interioară, mentală a procesului pragmatic va fi întotdeauna complet ascunsă de latura exterioară, care are un aspect mecanic aspectul, iar acțiunile istorice ale unei persoane vor fi reduse fără nicio urmă la acțiuni istorice acțiunile predecesorilor săi, astfel încât căci nu va mai rămâne nici cel mai mic loc pentru acțiunea personală a unui personaj istoric Acesta din urmă este ceea ce s-a întâmplat cu numeroasele opinii generale despre istorie care nu atribuie niciun rol principiului personal în procesul istoric și sunt gata să numesc aceste opinii profund instructive atât pentru teoria cauzalității istorice, cât și pentru problema liberului arbitru, dar instructiv, desigur, doar cu punct de vedere negativ Din același punct de vedere, numeroasele proteste ale istoricilor care s-au răzvrătit împotriva mecanizării procesului pragmatic în numele liberului arbitru par instructive Din nefericire, caracterul instructiv al acestor viziuni și al altor concepții istorice de până acum are doar un sens negativ Teologii și filozofii, psihologii și moraliștii au scris despre liberul arbitru, iar criminologii au scris și despre acesta, analizând Biblioteca "Runivers" discutând problema din diferite unghiuri, prezentând argumente pro și contra Și aici, ca și în chestiunea cauzalității, istoricii care și-au exprimat opinii teoretice asupra conceptelor de bază ale științei lor s-au limitat la simple afirmații în favoarea "libertății umane sau în apărarea "legilor istorice", fără a-și lua osteneala să aprofundeze în subiect Chiar și acel singur scriitor istoric, care a supus unei critici foarte detaliate a tuturor

concepțiilor istoriologice remarcabile din punctul de vedere al corespondenței sau inconsecvenței lor cu ideea liberului arbitru - vorbesc despre Laurent, care a dedicat o parte semnificativă a "filozofiei istoriei" la acest subiect (volumul XVIII din Etudes sur l'histoire de l' humanité), - chiar şi acest scriitor a tratat subiectul său foarte superficial În general, scriitorii istorici, care au atins întotdeauna problema doar puţin, în cea mai mare parte, părea că negarea liberului arbitru în istorie duce la o eliminare fatalistă a individului din istorie și, pentru a evita o astfel de concluzie, ei erau adesea gata să mărturisească în cuvinte o credință de neclintit în liberul arbitru absolut , neobservând că de fapt aplicarea unei asemenea vederi la Faptele pragmatice ale istoriei ar distruge, chiar la temelia ei, știința, care caută motive pentru Faptele pe care le studiază cumva în altele Fapte și deja volumul singur nu poate admite Fapte fără cauză Cred că printr-o mai bună elaborare a fenomenelor psihice colective, chiar și aici s-ar elimina o greșeală repetată frecvent: apărătorii a ceea ce ei înșiși numeau (și numeau greșit) liber arbitru în istorie au apărat ideea absolut corectă că acțiunile-consecințe nu pot fi reductibile în întregime la acțiuni-cauze, de ex că acțiunile unei persoane, cauzate de acțiunile altor persoane, își au cauza nu numai în aceste ultime acțiuni, ci și în persoana însăși care a efectuat acțiunea În procesul mecanic de chemare a acțiunilor prin acțiuni, generarea de evenimente prin evenimente de constantă Biblioteca "Runivers" - - rezultatele proceselor mentale individuale intră în mod clar, fiecare având propria sa geneză specială, propria sa cauzalitate, neexplicată doar din pragmatismul istoric, iar aceasta este intrarea constantă în procesul pragmatic a forțelor noi, negăsite până acum în el, adversarii lui viziunea mecanică numită libertate umană, fără a ține cont de faptul că ponderea de libertate cu care participăm la procesul pragmatic al istoriei, nejucând rolul de aparat de transmisie, primind și comunicând mișcarea neprovocată de acestea, este rezultatul subordonarea altor scopuri cauzale, numai independente de cauzalitatea Faptelor pragmatice În orice caz, cu fiecare încercare de a determina rolul individului în istorie, în orice direcție se face această încercare și în orice sens se rezolvă problema semnificației principiului personal în procesul istoric, întrebările strâns legate despre cauzalitate în treburile umane și despre libertatea voinței sunt plasate pe o astfel de bază, pe care nu sunt niciodată permise de gânditorii care consideră - în opinia unora, în mod liber, în opinia altora, personalitate care nu acționează liber, uitând că lipsa de libertatea unei persoane în raport cu o altă persoană nu constă într-o singură constrângere, ci într-o masă întreagă de dependențe pragmatice, adică în diverse provocări ale acțiunilor unor persoane - acțiunile altor persoane sau pierderea din vedere faptul că , pe lângă diferitele tipuri de libertate despre care se poate vorbi în ceea ce privește problema cauzalității în treburile umane, există și libertatea acțiunilor unei personalități în procesul pragmatic al istoriei, care se manifestă atunci când această acțiune nu este doar cauzată de cursul unui eveniment, dar este determinată și de voința personală a individului, independent de acest curs, chiar dacă această voință ar fi ca tot ceea ce se întâmplă în lume, nu fără o cauză, și chiar ca urmare a subjugarea celeilalte cauzalităţi a ei a fost liberă Biblioteca "Runivers" - - în raport cu cerinţele cursului evenimentelor Fără să vreau să fiu exclusivist, nu voi pretinde că fosta formulare individualistă a întrebării liberului arbitru este lipsită de valoare: cred doar că este incompletă și că adaosul necesar va apărea doar dacă

vom fi atenți la ce formă primește acesta întrebarea liberului arbitru și cauzalității, atunci când ne satisfacem nevoia de a determina rolul individului în istorie și când, în funcție de aceasta (sau independent), avem ideea de a studia acele influențe mentale ale unei persoane asupra unei persoane , datorită căruia acțiunile unuia provoacă acțiunile altuia Tocmai pe acest temei poate fi studiată condiționalitatea acțiunilor noastre dintr-o astfel de latură, căreia, în general, se acordă foarte puțină atenție atunci când se consideră cauzalitatea acțiunilor umane, iar conceptul de libertate primește un nou sens - sensul libertății din cursul fatal al istoriei, luată adesea drept o lege istorică fatală, guvernând în întregime tot comportamentul uman Ar dura prea mult timp dacă aș întreprinde chiar și o scurtă prezentare a concepțiilor mele teoretice asupra rolului individului în istorie și asupra gradului de libertate posibilă pentru noi față de ceea ce, după părerea mea, sunt numite incorect legi istorice Voi spune un singur lucru: teoria cauzalității istorice, așa cum o înțeleg, poate, cred, este la fel de departe de concluziile fataliste trase de unii scriitori de la faptul că procesul pragmatic este redus la o legătură cauzală a acțiunilor umane cauzat unul de celălalt și, prin urmare, idee exagerată de libertatea umană, la care vin și unii scriitori istorici, care nu se împacă cu o atitudine negativă față de principiul personal din istorie și sunt gata să permită un miracol pur în cursul său , adică intruziune constantă în această mișcare - acte fără cauză care devin cauzele noii co Biblioteca "Runivers" - - fiind decât să fie de acord cu conceptul fatalist Problema rolului individului în istorie, care de obicei nu este ridicată teoretic atunci când se discută problema liberului arbitru, este atinsă, totuși, de îndată ce este vorba despre importanța acestuia "pentru evaluarea practică a sarcinilor noastre de viață " Pe primele două pagini ale eseului său, L M Lopatin *) argumentează în acest fel, dovedind importanța problemei luate în considerare: "Fiecare dintre noi, spune el, oricât de simple ar fi scopurile lui în viață, speră să producă ceva în ea, să-şi modifice mişcarea fatală într-o anumită direcţie, să facă să existe ceva nou în ea şi să depindă numai de noi - chiar dacă pentru aceasta ne-am ales o sferă de activitate foarte îngustă cursul necruţător al manifestărilor sale - privim inconştient asupra noastră ca sursă a forțelor creatoare, pe care le putem descoperi dacă vrem serios Ceea ce îl contrazice cel mai mult este concepția conform căreia sinele nostru - din opoziție autoactivă cu natura exterioară - se transformă în continuarea sa pasivă, dintr-o sursă liberă de energie devine un mănunchi de procese, în toate cele mai mici detalii ale sale predeterminate de viața generală a universului Iar la acest punct de vedere, adaugă autorul, determinismul implică cu perfectă inevitabilitate " Dacă nu mă înșel, în toate eseurile despre liberul arbitru publicate de societatea psihologică, acesta este singurul loc în care această întrebare este pusă în legătură cu întrebarea a rolului personalității în istorie, dar și numai: L M -Lopatin însuși, în prezentarea ulterioară a gândurilor sale, de fapt, nu revine la întrebarea pusă de el, ♦) Despre liberul arbitru, - Biblioteca "Runivers" - - căci pentru o soluție teoretică a acesteia din urmă, ar fi necesar să părăsim pământul psihologiei individuale, pe care a fost luată în considerare și de acest autor, deși indirect teoria lui L M Lopatin într-o privință și prezintă un interes deosebit pentru teoria istoricului proces Dar, din moment ce întrebarea a fost pusă, să încercăm să dăm un răspuns la ea L M Lopatin subliniază că fiecare dintre noi speră să producă ceva nou în viață, adică ceva ce nu era în

ea înainte și, mai mult, ceva ce depinde doar de noi înșine și care astfel fiecare dintre noi speră să modifice cursul fatidic al vieții Din acest punct de vedere, el opune propria noastră conștiință a forțelor creatoare care se află în noi curgerii spontane și fără milă a fenomenelor lumii exterioare Dar prin acesta din urmă, el înțelege aparent doar o singură natură exterioară, despre care vorbește în pasajul citat, ca fiind opusul eului auto-activ - Deci, pe de o parte, forțele creatoare ale eului auto-activ, pe de altă parte, cursul elementar și fatal al fenomenelor de natură externă, i e individul eu este conceput aici alături de natura exterioară, care este o formulare pur individualistă a întrebării, în care se ignoră faptul că lângă un eu se află și altul eu, diferit, atât de acest eu individual, cât și de natura exterioară, la căruia acesta din urmă i se opune: Ceea ce este creat în viață fără participarea mea, sau este într-adevăr rezultatul unui curs pur spontan și fatal al evenimentelor, dacă propriul meu drept refuză altora privilegiul de a modifica cursul fatal al istoriei, pe care (adică, privilegiul) l-am recunoscut pentru eu însumi, sau altfel există doar rezultatul unui curs spontan și fatal al evenimentelor, dacă extind și privilegiul menționat și asupra celuilalt eu al meu Într-un cuvânt, în raționamentul lui L M Lopatin, se uită faptul că lângă un I, ca opus independent al naturii exterioare, există și alți l, numiti Biblioteca "Runivers" - - fiecare având aceeași semnificație pentru sine, dar pentru noi fiind și un fel de forțe exterioare, cu care fiecare dintre noi trebuie, de asemenea, uneori să lupte pe picior de egalitate cu fenomenele lumii exterioare, dar care se dovedesc a acționa întocmai la fel ca noi înșine, adică -e destul de independent, chiar dacă doar în activitatea de sine credem diferența noastră față de fenomenele naturale Astfel, procesele care au loc în afara eului meu sunt fie procese pur spontane, dacă eu personal exist singur și exist, ca principiu independent, fie nu sunt procese pur spontane, deoarece permit participarea altor eu care posedă un astfel de eu sau eu -activitate Prima presupunere, desigur, nimeni nu o va susține și, din moment ce suntem obligați să luăm al doilea punct de vedere, studiul nostru este supus întrebării nu numai a relației individului eu cu natura exterioară, ca opusul ei, ci de asemenea, altor eu, care posedă aceeași activitate de sine, cu care fiecare dintre noi își înzestrează propriul sine Din punctul de vedere în care stă L M Lopatin, avem dreptul să rămânem în timp ce considerăm o persoană ca fiind o ființă plasată printre diverse procese mecanice, fizice, chimice și fiziologice care au loc în afara eului său spiritual și îi determină viața, o determină comportament, dar de îndată ce luăm individul în relația sa cu unele fenomene de natură psihică și socială, în afara eului său spiritual, acest punct de vedere se dovedește a fi nesatisfăcător în insuficiența lui Dar să lăsăm asta deoparte Să presupunem că tot ceea ce nu este creat de mine în viață mi se pare la fel de fatal și spontan, indiferent cine le creează pe toate - fie forțe naturale, fie alte personalități - și că, dimpotrivă, mă privesc personal și am drept pentru a privi ca o forță de care ceva depinde singur, ca o forță originală și auto-activă, se întreabă și dacă "perfectul" presupune Biblioteca "Runivers" -] - inevitabilitate" determinism la punctul de vedere că intervenția mea independentă în cursul acestei lumi este cea mai pură iluzie L M Lopatin aderă la concepția că "nu totul în lume este o consecință , ci că "există cauze pentru care nu se mai poate indica cauzele altora ulterioare *) Mintea mea refuză în mod pozitiv să înțeleagă cum se întâmplă acest lucru, iar dacă prin determinism ar trebui să înțelegem doctrina conform căreia

totul în lume este o consecință a altceva, mă declar fără nicio ezitare cel mai riguros determinist, iar aceasta, totuși, nu înțeleg cel mai puțin mă împiedică să recunosc semnificația imixtiunii personale în cursul fatidic al evenimentelor și nu mă obligă deloc să ajung la concluzia fatalistă, care, potrivit lui L M Lopatin, ar urma cu deplină inevitabilitate din determinism Nu mă angajez să dovedesc acest lucru în toate detaliile, nu doar dintr-un singur motiv: din lipsă de timp Voi încerca însă să contur calea dovezilor mele, luând din nou drept punct de plecare cuvintele lui L M Lopatin, cu care sunt destul de des de acord atunci când enunță fenomene generale, fără a accepta doar explicațiile sale De exemplu, accept pe deplin în urma unei descrieri a ceea ce, în opinia lui L M , realizează o forță care acționează intenționat, pe care o opune cauzalității fenomenelor externe (are din nou doar "naturale") "Ea", spune el, "îi dirijează, ea completează ceea ce nu au Dar asta înseamnă că ea le întrerupe mișcarea oarbă - sub forma unui rezultat viitor, ea introduce în ei un moment de activitate independent de încurcarea lor fatală "**) Înțeleg rolul acțiunii personale în istorie, și anume în istorie , care *) Așa că el însuși formulează unul dintre gândurile rezumatului său de la pagina **) Ibid , p Biblioteca "Runivers" - - din punct de vedere pur mecanic, nu se merge departe de "spontaneitatea lipsită de sens a mișcărilor naturale , luată în considerare doar de JI M Lopatin *) Evenimentele nu "curg" de la sine într-o anumită direcție, dar noi le direcționăm: cursul lor spontan și fatal este în mod constant invadat de activitatea personală întrerupându-le mișcarea oarbă independent de ei Dar aceasta înseamnă că direcția pe care vreau să o dau și chiar să o dau cursului evenimentelor este rezultatul funcționării unei cauze care nu are nevoie de alte cauze pentru existența ei și nu este efectul altor cauze, fără? operatia a caror lucruri ar merge?nu in ordinea in care am vrut sa le dau si am dat de fapt? Pătrunderea în cursul orb al evenimentelor din activitatea mea care le cuprinde este, desigur, nu lipsită de motiv; dar dacă activitatea mea, în loc să se supună lor, le subordonează ei înșiși, atunci înseamnă asta că activitatea mea, independentă de direcția în care merg lucrurile fără mine, era independentă de orice? Procesul istoriei este alcătuit dintr-o legătură cauzală a acțiunilor umane, dar actorii din această dramă continuă sunt alimentați de un proces biologic, independent de procesul pragmatic al istoriei, iar dacă actul unuia provoacă actul altei persoane, atunci prima nu este întreaga cauză a celei din urmă, deoarece în generarea prin fapte stupkov, constituind mecanism al istoriei pragmatice, se amestecă constant acte separate ale vieții mentale a indivizilor, i e momente individuale ale unor astfel de procese, care sunt complet independente de acest mecanism Pe de o parte, apariția mea în lume, ca ființe cu anumite înclinații naturale, nu depinde de întorsătura pe care au luat-o evenimentele în acel moment, adică Eu, parcă, investesc în ele din afară, ca o forță străină care nu are în ele o cauză proprie, ci *) Vezi Esența procesului istoric etc , Cartea I, capitolele V și VI Biblioteca "Runivers" - - în general, nu fără motiv, ci pe de altă parte, și în actele individuale ale comportamentului meu care influențează mersul acestei lumi, nu totul se explică prin momentele anterioare ale acestui curs, deoarece multe din aceste acte nu depind de ce întorsătură au luat lucrurile în afara mea, ci despre ce se întâmplă în mine și cum mă raportez la ele, iar aceasta, la rândul său, ar trebui să caute explicații în psihicul meu, independent de evenimentele externe care au loc simultan cu procesele vieții mele personale, spirituale De aceea, deși mă recunosc ca determinist, cred

profund în realitatea intervenției personale în istorie: rolul individului în procesul acestuia din urmă este determinat nu numai de el, ci de mulți alții, ceea ce nu constituie ea și nu depinde de ea; și cu cât o persoană este mai determinată în comportamentul său de astfel de forțe, cu atât voința sa este mai liberă de cursul fatidic al evenimentelor, cu atât această voință este mai mult autodeterminată și nu condiționată de ceea ce fac alte personalități Și asta nu este tot Întrucât nu totul în comportamentul individului este determinat de istorie, iar individul nu poate fi astfel privit ca sclavul său, nu există loc pentru o viziune fatalistă a istoriei Formula fatalismului este aceasta: ceea ce va fi, nu va fi evitat, indiferent ce ai face pentru a o preveni, dar o astfel de Formulă ar avea sens doar dacă în istorie totul ar fi determinat doar de istorie, dacă procesul biologic al schimbării de generații nu a introdus actori noi în ea, iar dacă fiecare actor nu a introdus și în proces ceva nou în raport cu el, provenind nu din momentele sale anterioare, ci având geneza în procesele ființei individuale Natura creează noi indivizi care acționează în domeniul istoriei, noi creăm noi Fapte care sunt doar o latură adiacentă vechilor Fapte ale istoriei, cealaltă fiind rezultatele vieții noastre personale L M Lopatin conectează foarte bine :: i Biblioteca "Runivers" - - ideea de liber arbitru cu ideea de creativitate, iar această ultimă idee joacă un rol foarte proeminent în abstractul său Pe pagina din ea exprimă, de exemplu, o îndoială că "ar trebui să ne limităm la interpretarea fizică a relației cauzale și să renunțăm la înțelegerea ei universală ca relație de creativitate ^ La pp IIÇ și următoarele el demonstrează că forța psihică este legată de produsele-senzaţiile ei într-o relaţie creativă, pentru că "aici avem de-a face cu produse care reapar constant, şi nu cu o simplă permutare a elementelor neschimbate calitativ şi cantitativ" La pagina , el reduce direct problema liberului arbitru la întrebarea "există o forță creatoare în personalitatea noastră și în ce sens este aceasta prezentă", și numește creative (sau auto-active) "cauze care nu transmit numai acțiuni, deja perfecte înainte și doar fiind în alte Forme de existență, și de la sine pentru anumite acțiuni noi încep Văzând de către ruda actelor noastre conștiente de respingere a muncii creativității, printre altele, aceeași în intensitatea lor *), L M Lopatin examinează fiecare din întregul act ca "noua traducere a universalului și a acestuia, și aceasta o numește creativitate **) Cu multe din aceasta și altele asemenea, sunt de acord, deși nu fără rezerve, dintre care principala poate fi exprimată prin aforismul: ex nihilo nihilfit Dar din nou, voi spune, creativitatea personală va ajuta să fie investigată pe baza ființei individuale Atât în comportamentul cuiva, cât și în creativitate, atât în istoria pragmatică, cât și în istoria culturală, libertatea unei persoane își găsește limitele în comportamentul și creativitatea altor oameni Și cred că nu numai problema liberului arbitru, ci și problema conexă a esenței omului *) Despre liberul arbitru, pagina **) Ibid , Biblioteca Runiverse - - Creativitatea vedica trebuie pusa pe baza psihologiei colective si a teoriei procesului istoric, pentru ca indiferent de originalitatea pe care o aduce o persoana cu ea in lume si indiferent cat de independent proceseaza impresiile si influentele exterioare, el creeaza totul, incepand cu limbajul și terminând cu cele mai înalte produse ale gândirii filozofice, începând cu stabilirea celor mai simple relații cu oamenii din jur și terminând cu reforme sociale majore - nu singur, ci folosind rezultatele muncii și ajutorul altor oameni, experimentând acestea sau altele impresii și influențe din ele,

și nu în mod arbitrar, ci supunându-se condițiilor momentului istoric și împlinindu-l, deși într-un mod original și, într-un mod deosebit, cerințele evoluției culturale Din păcate, nici măcar această întrebare nu a fost pusă încă pe baza psihologiei colective, iar de acest lucru suferă și interesele teoriei procesului istoric N Nariev & 'Lyoteka "Runiverse" Sarcini vitale ale psihologiei *) eu Aparent, psihologia ar trebui să fie știința centrală, știința conducătoare și călăuzitoare Principala, cea mai înaltă ca semnificație și cel mai greu de îndeplinit, sarcina unei persoane în viață este să stăpânească pe el însuși pe gliilie, pentru că prin el însuși stăpânește lumea: se cucerește pe sine, ideile și idealurile sale, natura și alte ființe El realizează toate acestea cu mintea, inima, voința A stăpâni pe deplin aceste instrumente ale puterii sale ar însemna pentru el să-și transforme lupta cu natura și cu alte ființe din spontane, și deci supuse întâmplării, într-una conștientă și sistematic organizată, fermă și consecventă La asta a aspirat mereu: toată știința cu nenumăratele ei aplicații este o încercare de a organiza sistematic cunoașterea naturii și, prin aceasta, o luptă rezonabilă cu forțele ei, subordonându-le voinței *) Acest articol este o revizuire a primei din zece prelegeri publice despre psihologie susținute la Muzeul Politehnic în anii - Vezi și rezumatul nostru "La causalité et la conservation de l'énergie dans le domaine de l'activité psychique" internațional de psychologie physiologique, Paris, , pp ï pe-) Biblioteca "Runivers" - - prins Dar știința însăși este Forma și rezultatul activității mentale a omului, iar pentru organizarea ei corectă este necesar, în primul rând, ca omul să-și cunoască puterile și mijloacele mintale, elementele și fundamentele activității sale mentale Prin urmare, știința specială în opera ei a fost întotdeauna ghidată de o știință specială a cunoașterii, a legilor gândirii, a metodelor de dobândire și demonstrare a adevărului Abia când a apărut această știință, când a fost creată de Aristotel, a început dezvoltarea generală corectă, sistematică și completă a științei Dar știința cunoașterii face parte din știința activității mentale a omului - psihologia*) În timp ce logica a fost izolată de psihologie, multe dintre concluziile și prescripțiile sale au fost eronate și unilaterale Istoria unor ramuri ale logicii moderne, dacă este luată în considerare în esență, conține o serie întreagă de corecții pe care știința sufletului în sensul cel mai larg al cuvântului le-a introdus și continuă să le introducă în ea - știința legilor și condițiilor senzație, sentiment, gândire, creativitate Cu toate acestea, chiar și acum metodele științei speciale par adesea șocante, ambigue și nesigure, deoarece știința cunoașterii, sursele, metodele, sarcinile și limitele ei, este departe de a fi o știință pe deplin formată Fluctuații în știința cunoașterii și gândirii - în logică, în teoria cunoașterii, în metodologia științelor - depind în principal de fragilitatea psihologiei, de instabilitatea teoriilor sale, de vagul și de insuficienta fiabilitate a învățăturilor sale asupra funcțiilor mentale și a altor funcții spirituale ale unei persoane De aici rezultă clar ce importanță centrală ar trebui să aibă psihologia în rândul științelor, deja prin simplul fapt că toate sunt create de procesele mentale ale unei persoane și, în cunoașterea acestor procese mentale, ar trebui să atragă mai multe forțe și mijloace pentru corect și sistem- *) Nu negăm caracterul normativ special și parțial formal al legilor logice ale gândirii, dar gândirea este totuși o funcție mentală și toate legile ei sunt în cele din urmă legi psihologice Biblioteca "Runivers" - - dezvoltarea ticului Dar, pe lângă o asemenea influență directă asupra structurii tuturor

științelor, psihologia are dreptul de a excela printre ele și din alte motive Nu numai știința, ci și orice activitate umană - artistică, artistică, pedagogică, administrativă și orice alta, fără a exclude activitatea vitală elementară a organismului - se desfășoară cu participarea minții, a simțirii, a bojujului uman Cunoașterea activității spirituale a omului ar trebui să aducă lumina conștiinței în toate funcțiile omului, în toate interacțiunile sale cu natura și alte ființe Numai psihologia poate cunoaște legile creativității, condițiile și metodele de creare a celor mai mari opere ale geniului uman; să înțeleagă modurile în care o persoană influențează alte suflete umane, metodele și condițiile culturii lor corecte, subordonarea lor față de disciplina socială, îndrumarea lor către o viață morală - toate acestea sunt o chestiune de psihologie În cele din urmă, dacă scopul cel mai înalt al unei persoane este să se stăpânească pe sine de dragul sarcinilor morale, să facă din trupul său un instrument ascultător al voinței sale, să-și îmbunătățească forța morală și mentală, să-și dezvolte caracterul, să-și subordoneze pasiunile la raţiune, atunci îndeplinirea acestor sarcini de autoeducare poate deveni accesibilă oricărei persoane doar cu existenţa şi răspândirea generală a unei psihologii care să conţină cheia autocunoaşterii şi autocontrolului complet a omului ' Astfel, este clar că amploarea importanței psihologiei pentru viața și activitatea omului depășește cu mult aria de influență pe care această știință este capabilă să o exercite asupra organizării și dezvoltării corecte a tuturor celorlalte științe ținem cont de faptul că, chiar și cu o victorie completă asupra naturii și a forțelor ei , cu înflorirea deplină a civilizației externe, a confortului, a securității și a ușurinței de viață, oferite de științele experienței exterioare, o persoană nu devine încă o persoană, ci se transformă adesea într-un animal de cel mai rău fel - prin grosolănia și cruzimea moravurilor, prin golul și vulgaritatea vieții interioare, de ori Biblioteca "Runivers" - - perversiune și voință nestăpânită, va deveni clar că o știință care ar putea salva o persoană de aceste dezastre, care ar putea educa din el o ființă morală, integrală, sublimă și ideală în calea gândurilor, aspirațiilor și acțiunilor, este superioară ar dilua în valoarea și semnificația ei toate celelalte științe care subordonează natura și mediul înconjurător omului, că o astfel de știință ar trebui să dobândească un loc preeminent în viața umană, devin universal obligatorii, de bază și inițiale pentru toate celelalte științe Dar ce vedem cu adevărat? Psihologia este una dintre cele mai vechi științe speciale Se pleacă de la acele lucrări speciale ale lui Aristotel "Despre suflet, despre memorie, despre senzații" și așa mai departe (în secolul al IV-lea î Hr), care au deschis calea unui studiu independent și cuprinzător al funcțiilor mentale și spirituale ale unei persoane în general, și apoi animale Adevărat, această știință și-a primit numele actual abia în secolul al XVII-lea, dar numele aproape tuturor științelor moderne aparțin, în sensul și domeniul lor actual, noului timp, ultimelor secole, iar știința, ca orice lucru, este creată, desigur, nu printr-un nume, ci printr-o combinație de doctrine cunoscute legate între ele într-un sistem În acest sens, se vorbește despre începuturile psihologiei încă dinaintea lui Aristotel, și în special despre psihologia lui Platon, armonioasă și întreagă în spirit, deși nu a fost expusă de el sub forma unui tratat sistematic În plus, termenul "psihologie" înseamnă doar "știința sufletului" și încă nu conține nicio indicație asupra conținutului acestei științe și a metodelor sale De aceea se poate spune despre psihologie că ea exista

deja în idee și în elementele sale de bază cu cel puțin patru secole înainte de Hristos, adică acum douăzeci și trei de secole Cât de mult a avansat ea de atunci, ce a realizat, în ce măsură și-a îndeplinit rolul care îi revine de drept - îndatoririle și sarcinile pe care le-am indicat mai sus? Biblioteca "Runivers" - - II A început ultimul deceniu al secolului al XIX-lea Multe științe, oricât de variate au semnificația lor, au dobândit dreptul de cetățenie în școală și în domeniul vieții Predarea lor începe mai devreme sau mai târziu, dar se desfășoară sistematic și este considerată obligatorie Matematica, filologia, istoria, geografia, unele stiinte ale naturii (Fizica, inceputurile chimiei si uneori biologia) sunt predate in gimnaziu; în școlile superioare, toate științele de bază de orice importanță s-au dezvoltat în grupuri complexe de științe, pentru studiul cărora există facultăți speciale și instituții de învățământ speciale În viață, specialiștii din toate științele sunt experți neîncetat obligatorii în diverse treburi cotidiene: în fabrici și întreprinderi industriale caută sfaturi de la fizicieni, chimiști, botanici, în relațiile de zi cu zi ale oamenilor, în practica administrativă și judiciară, consiliază jurnaliștii, - în legagogie și literatură, ei apelează la filologi și istorici pentru sfaturi; în reglementarea vieții organice a unui individ și a unei societăți, ei caută sfaturi de la fiziologi și, în special, de la medici Dacă nu se îndreaptă întotdeauna în viață pentru sfaturi și îndrumări către teoreticieni științifici de diverse specialități, este doar pentru că în fiecare domeniu al științei au apărut practici științifice, de dragul unor nevoi vitale: fizicieni și matematicieni, tehnicieni, filologi și istorici , profesori, oameni de știință practicieni ai naturii - medici etc Dar acești oameni de știință practici înșiși învață de la oamenii de știință teoreticieni și aplică doar concluziile lor teoretice și achizițiile științifice în viață Vedem în legătură cu psihologia? La această întrebare nu este greu de răspuns Predarea acestei stiinte nu a fost inca stabilita in asa masura incat sa vacileze constant: trece de la o scoala superioara Biblioteca "Runivers" - - ly la secundar și înapoi, chiar migrează de la o facultate la alta *) și în general, mai puțin decât oricare alta, este considerată obligatorie și chiar utilă În școlile rusești, până de curând, până la începutul anilor , psihologia nu a fost deloc inclusă în programa învățământului secundar, iar de atunci prezentarea începuturilor psihologiei, deși inclusă oficial în programa școlilor secundare, a rămas pe hârtie deja pentru că nu existau nici măcar oameni pregătiți pentru o astfel de predare Și de unde să vină, când la universități, până acum, psihologia nu numai că nu s-a transformat într-un ciclu de științe speciale care poate alcătui o întreagă Facultate, ci s-a predat la noi, de exemplu, doar la cel mai mic Facultatea - Filologie, iar acestei învățături i s-a dedicat un timp atât de neînsemnat, încât a fost posibil să se prezinte doar o scurtă introducere în psihologie, și să nu se discute chestiunile fundamental esențiale ale acestei științe în formularea lor filozofică Cu toate acestea, această stare de fapt în predarea psihologiei la universități nu a durat mult Din , conform noii carte a universităților, predarea psihologiei a încetat să mai fie obligatorie chiar și la Facultatea de Istorie și Filologie Psihologia a fost eliminată din categoria științelor universitare general recunoscute Dar poate de aceea în viața psihologilor și psihologii au găsit o mai mare utilizare și influență? Din păcate, acest lucru nu s-a întâmplat încă Ei distrug și creează sisteme de creștere și educație, iar psihologii, chiar și din politețe, nu sunt întrebați despre părerea lor; refac gimnaziile și

universitățile, clasifică crimele și pedepsele, reformează legile și instituțiile publice și, deși toate aceste îmbunătățiri privesc organizarea activității umane și relațiile spirituale ale personalităților umane, cultura minții și inimii lor, îmbunătățesc *) De exemplu, predarea psihologiei la facultățile de drept este fie introdusă, fie distrusă la noi Biblioteca "Runivers" - - umbre și frânturi ale voinței lor, dar nimănui nu-i trece niciodată prin cap să caute îndrumări pentru aceste îmbunătățiri în învățăturile științei vieții mentale și a activității umane, în cunoașterea și experiența reprezentanților ei Științele și artele, la rândul lor, deși sunt create de mintea și voința omului, nu caută în munca lor, în stima de sine, în rafinarea metodelor lor și în extinderea sarcinilor lor - indicații în psihologie si psihologi În cele din urmă, în viața morală a unei persoane, în educarea caracterului său, în direcția voinței sale spre bine, știința este foarte des ocolită, care aparent singură poate oferi îndrumări teoretice corecte pentru dezvoltarea cuprinzătoare a personalității Este ridicol de spus, dar nici pentru educatorii și educatorii de tineret, pentru psihiatri și pentru judecătorii și reformatorii criminalilor, cunoștințele de psihologie în multe țări, printre altele la noi, nu sunt considerate obligatorii Medicii și avocații nu sunt predați deloc psihologie; educatorii și educatorii, așa cum spuneam, o studiază doar întâmplător, la o singură Facultate, și fără nicio legătură cu viitoarele lor activități de educație și educație La fel, ei nu consideră necesar să invite un psiholog ca consilier în treburile vieții Apelează la un psiholog pentru sfat în probleme de conștiință atunci când este necesar să pătrundă în profunzimea intențiilor, planurilor și faptelor unui infractor?- Niciodată - Îl cheamă la pacient, chiar și atunci când știu că pacientul suferă sau moare pierderea forței mentale și a stăpânirii de sine?-Niciodată*) -Întrebați psihologul despre ce metode de studiu a științelor, ce metode de lucru mental dezvoltă mai bine mintea și talentele copilului, contribuie mai bine la maturizarea mintea și inima lui, - ce metode de convertire, recompense și pedepse, mai utile pentru dezvoltarea caracterului și a bunăvoinței sale, - ce Psihiatrul, care este invitat, însă, numai în cazul unei tulburări nervoase sau psihice clar exprimate, își ia desigur un punct de vedere propriu, medical, și nu psihologic Biblioteca "Runivers" - - cantitatea de muncă mentală, în ce ordine și sistem poate îndura mintea unui băiat sau a unei fete - cum să suprimați cel mai bine obiceiurile și înclinațiile proaste ale unui copil?, multe ciudate Aceste fapte neîndoielnice sunt atât de izbitoare în comparație cu faptul că s-a spus mai sus despre efectul puternic real și necesar pe care psihologia l-ar putea avea în teorie asupra vieții umane, încât ne vine inevitabil în minte întrebarea: oare avem de-a face aici cu o simplă imperfecțiune? • înțelegătoare și cu o desconștiență inconștientă și involuntară, sau chiar deliberată, pentru o știință care este cu adevărat utilă și importantă, dar nerecunoscută de mulți? O astfel de presupunere este de necrezut, pentru că o asemenea ignoranță s-ar putea manifesta, în condiții speciale, într-o țară, într-o anumită epocă și în rândul unui singur popor, dar nu ar putea fi un fapt constant, aproape universal Și dacă nu guvernele, atunci persoanele și instituțiile private ar apela inevitabil la asistența științei psihologiei și a psihologilor, dacă s-ar putea aștepta la beneficii reale, indubitabile de la acest apel În mod evident, rezultă că motivul poziției tocmai descrise a psihologiei și a psihologilor constă în această știință însăși, în starea ei actuală, în nesemnificația achizițiilor făcute de ea, în slăbiciunea și lipsa de

încredere a metodelor de dezvoltare a ei Să vedem cum această presupunere inevitabilă este la rândul ei justificată de fapte III Strict vorbind, dacă știința nu este capabilă să stăpânească fenomenele cunoscute și să învețe cum să le schimbe și să le orienteze conform intențiilor și planurilor omului, atunci aceasta înseamnă că nu este în măsură să le explice explica Biblioteca "Runivers" -loi- un fenomen înseamnă a-l recunoaşte în cauzele şi condiţiile sale de apariţie şi dezvoltare A explicat psihologia, în acest sens, vreunul dintre fenomenele pe care le studiază? Nu trebuie să uităm că o explicație științifică trebuie să se distingă de explicațiile lumești, cotidiene, obținute prin observare directă sau, chiar dacă numai prin secole de experiență umană O astfel de explicație este întotdeauna aproximativă, acoperă unele dintre cauzele imediate ale fenomenului și nu pătrunde mai adânc în cauzele cele mai elementare și esențiale Prin urmare, duce și la o astfel de dominație asupra fenomenelor, care este instabilă și mai mult sau mai puțin accidentală, adică depinde de un set favorabil de împrejurări dincolo de controlul omului Acestea sunt explicațiile originale ale bolilor și, în consecință, mijloacele primitive, populare și domestice de combatere a acestora Așa sunt și explicațiile populare ale fenomenelor naturii - atmosferice, cerești și terestre - și metodele de combatere a acestor fenomene - secete, inundații, boli ale plantelor și animalelor etc Știința, în investigațiile și explicațiile ei inițiale, pornește, desigur, din aceste cunoașteri ambulante, populare și populare, despre fenomene și metode de tratare a acestora, dar treptat se îndepărtează de ele atât de mult încât le devine ostilă, se luptă cu ele, cu prejudecăți și manifestări de ignoranță și înlocuirea explicațiilor populare superficiale și unilaterale cu "științifice" mai profunde și mai complete, adică complet de încredere, alungând astfel din practică metodele empirice de mers și nesigure de schimbare și producere a fenomenelor în sine, oferind în locul lor metode de acțiune complet; inconfundabil, conducând invariabil la rezultatele dorite Dacă rămâne în practica științei, de exemplu în aplicarea agronomiei, tehnologiei, medicinei etc , un anumit procent de eșecuri, se datorează doar complexității extreme a fenomenelor și este imposibil Biblioteca "Runivers" - - capacitatea de a anticipa întotdeauna circumstanțele secundare complicate Vedem ceva asemănător în domeniul învățăturilor psihologiei și al posibilei lor aplicații în viață? Psihologia a mers departe de cunoașterea și explicarea inițială directă a fenomenelor și proceselor mentale? A reușit ea să pătrundă atât de adânc în natura și compoziția fenomenelor mentale pentru a înțelege legile lor, a le explica din cauzele lor principale și a arăta modalități de a influența fenomenele mentale, de a le schimba structura, de a produce artificial unele dezirabile și de a elimina altele? indezirabil - din punct de vedere pedagogic, moral sau social? Că psihologia în acest ultim aspect nu oferă nicio îndrumare este dincolo de orice îndoială, nu numai pentru că nu se recurge niciodată la asistența ei în acest sens, ci și pentru că chiar și la o astfel de cerință, chiar dacă în cea mai generală formă, nu i-a fost niciodată prezentată în mod serios Utilizarea și îndrumarea practică pentru anumite forme de activitate mentală era așteptată, însă, de la logică, ca știință care descoperă legile normative ale gândirii, de la estetică, care stabilește principiile creației artistice, și de la etică, ca știință care studiază principiile și normele comportamentului moral uman Dar chiar și în ceea ce privește utilitatea practică a acestor științe, disputele și îndoielile continuă până de curând Hegel a negat semnificația practică a logicii ca știință care ghidează

gândirea, Schopenhauer a contestat foarte aspru ipoteza că etica are sarcina de a ghida comportamentul moral al unei persoane În urma acestor gânditori profundi, mulți scriitori din vremea noastră resping caracterul normativ al logicii și eticii și competența acestor științe în îmbunătățirea practică a activității mentale a unei persoane, alți scriitori își încordează mintea pentru a demonstra contrariul În același mod, disputele continuă și Biblioteca "Runivers" - - despre semnificația practică pentru artiști a teoriilor estetice ale frumuseții și creativității Dar nu este nimic de discutat, pentru că, dacă încă se poate argumenta cu privire la aplicabilitatea practică a unei științe cunoscute, atunci este evident că aplicarea ei la viață este doar un vis plăcut al oamenilor de știință și nu un Fapt care s-a justificat Și într-adevăr: nimeni nu a putut încă să arate, în trecut sau în prezent, influența benefică autentică și absolut neîndoielnică a logicii asupra proceselor gândirii umane, a esteticii asupra dezvoltării creativității artistice, a eticii asupra comportamentului moral al oameni Prin urmare, în vremea noastră, când se vorbește atât de mult despre necesitatea în școală de a disciplina și dezvolta corect sufletul copilului, nimeni nu se gândește nici măcar de dragul acestui scop să introducă în școală predarea corectă și temeinică a logicii, estetica si etica Într-adevăr, experiența de o mie de ani a omenirii a arătat că clasificările conceptelor, judecăților, concluziilor și dovezilor comune în logică și care provin de la Aristotel, precum și regulile formale pentru compilarea și construirea lor, nu au condus până acum la o îmbunătățire vizibilă în procesele de gândire b , iar uneori, dimpotrivă, a dus la o perversiune a gândirii și la abaterea acesteia de la activitatea normală către artificii artificiale și inutile (cum era pe vremea scolasticii) Teoriile estetice, care au stabilit regulile de construcție a creațiilor artistice de diferite categorii, au dus de obicei doar la creșterea numărului de lucrări incompetente, poetice și de altă natură compuse după un model binecunoscut La fel, învățăturile etice despre virtuți și îndatoriri nu au reușit încă să facă o singură persoană mai virtuoasă și mai morală, dar pentru asta - cu caracter negativ - uneori au spulberat cu mare succes tradițiile religioase și morale și au condus generații întregi pe care le ignoram oamenii la batjocură frivolă a adevărurilor morale înalte dobândite de om Biblioteca "Runivers" - - stvom, pe lângă știință, pe baza a mii de ani de experiență directă Aceste fapte sunt ușor de explicat Logica, etica și estetica nu au fost niciodată și nu au putut fi stabilite de sarcina de a explica în esență natura proceselor de gândire, dorință și sentiment, de a înțelege sursele înseși ale energiilor mentale, morale și artistice ale omului spirit Aceste științe au încercat să afle doar condițiile în care o anumită lucrare de gândire, voință și sentiment ne satisface, adică a afla continutul ideilor de adevar, esenta frumusetii si a determina in cel mai scurt mod posibil compozitia externa, formala, a acelor fenomene si procese complexe care alcatuiesc activitatea mentala corecta care ne apropie de idealurile amintite , în contrast cu munca incorectă a gândirii, voinței și simțirii care ne abate de la ele Această sarcină este foarte interesantă și, în rezultatele sale finale, poate fi utilă Dar este de la sine înțeles că, pentru a îmbunătăți calitatea activității mentale într-o direcție sau alta, nu este suficient să arăți care concepte, judecăți și concluzii sunt adevărate din punct de vedere formal și care sunt relații false corect), nu este suficient pentru a arăta ce sentimente și aspirații sunt nobile și sublime și care sunt urâte și rușinoase (și această diferență este uneori

stabilită de conștiința naturală a unei persoane mult mai corect și mai subtil decât a putea face acest criteriu prea general și formal al doctrinelor etice), nu este suficient, în sfârșit, să descoperi că anumite combinații de idei, stări și formele lor de exprimare într-o operă de artă sunt înalte și frumoase, în timp ce altele sunt urâte (și aici, "sentimentul artistic dă foarte adesea dovadă de cel mai de încredere) Pentru a ridica cu adevărat nivelul de energie mentală, morală și artistică a unei persoane, ar fi necesar să se afle însăși sursele și condițiile formării acestor Biblioteca "Runivers" - lõh - energie, și astfel arătați cum este posibil să transformați un gând lent și plictisitor într-unul rapid și subtil, cum să suprimați înclinațiile sofistice ale minții și să le înlocuiți cu o străduință sobră pentru o gândire strict obiectivă, cum să distrugeți pasiunile josnice și înclinații vicioase la o persoană și, prin întărirea aspirațiilor unui eu și ideal nobil, de a da voinței energia necesară implementării lor în activitate - cum să ridici în cele din urmă nivelul de talent și talent al unei persoane, calitatea și intensitatea, subtilitatea și receptivitatea sentimentelor necesare pentru o înțelegere artistică a frumosului și pentru dezvoltarea la o persoană a unei nevoi irezistibile de a percepe ideile în formă de imagini artistice Și pentru a realiza toate acestea, este necesar să urmărim procese mentale complexe - gânduri, dorințe, sentimente - în ultimele lor surse, să înțelegem motivele diferențelor în calitățile, viteza și intensitatea muncii minții, voinței și sentimente la indivizi, pentru a determina condițiile în care variază, acum în creștere, când în coborâre, la aceiași oameni Un astfel de studiu al vieții psihice trebuie, desigur, să fie sarcina nu a științelor aplicate - logica, estetica și etica - ci a științei teoretice de bază a spiritului - psihologia Dar a studiat psihologia astfel de întrebări și a încercat să le rezolve în așa fel încât soluțiile sale să își poată găsi o aplicație reală în viața umană? Psihologia, așa cum am spus, nu s-a gândit niciodată în mod serios și niciodată să exercite vreo influență benefică directă asupra ridicării nivelului general de activitate mentală a oamenilor și a nivelului special de activitate mentală a unui individ într-una sau alta din direcțiile indicate Adevărat, ea a încercat să explice sursele și elementele inițiale ale stărilor și funcțiilor mentale complexe, a încercat, de asemenea, să stabilească legile schimbării și coexistenței fenomenelor mentale și, uneori, s-au făcut chiar experimente pentru a aplica învățăturile ei - despre percepție, memorie, imaginație , condiții de sentiment Biblioteca "Runivers" - - "dorind și dorind să construim o pedagogie științifică, o teorie a educației minții și a creșterii unui copil Dar sunt rezultatele reale pe care știința noastră le-a atins în direcțiile indicate și este acceptată ca o investigație a fundamentele activității mentale a unei persoane, așa cum ar trebui să fie? IV Înseamnă mult să setezi corect sarcina unei cercetări cunoscute, să înțelegi clar ce cauți în ea și unde ar trebui să ducă Atunci vom găsi căile, mijloacele și metodele potrivite pentru rezolvarea problemei Dar dacă scopul cercetării este vag stabilit, dacă activitatea cercetătorului este îndreptată bâjbâind către un rezultat necunoscut dinainte, atunci apar inevitabil ezitarea și arbitrariul în metodele de studiu și interpretare a realității Ce a căutat psihologia până acum? În orice lucrare modernă de psihologie vom găsi afirmația că această știință caută o explicație și înțelegere a fenomenelor mentale - compoziția lor, legile coexistenței și succesiunii lor Anterior, psihologia a încercat timp de multe secole să înțeleagă natura sufletului,

principalele sale proprietăți și abilități De la începutul secolului trecut, sub influența lui Locke, care a dovedit incomprehensibilitatea pentru mintea umană a substanțelor și a atributelor lor și, de altfel, a substanței sufletului și a proprietăților sale, punctul de vedere a început treptat să fie preluarea, care recunoaște că este posibil ca psihologia să investigheze doar fenomenele mentale Sub influența empirismului extrem al lui Hume și, cu atât mai mult, negativ pentru vechea metafizică a rezultatelor Criticii rațiunii pure a lui Kant ( ), acest punct de vedere s-a consolidat și mai puternic în știința psihologiei și în secolul actual vedem cum treptat psihologia - "știința fenomenelor spirituale - înlocuiește din ce în ce mai mult în literatură psihologia metafizică tradițională, știința substanței spirituale, proprietățile și forțele ei Biblioteca "Runivers" - - Desigur, nimic nu poate fi obiectat față de dorința de a înlocui discuțiile retorice abstracte despre atributele și modurile substanței spirituale cu un studiu real, bazat experimental, al stărilor și acțiunilor mentale reale Dar cu greu se poate afirma că așa-numita psihologie empirică sau reală a făcut de fapt un astfel de studiu, folosind metodele adecvate de observație și experiență Deocamdată, vom lăsa deoparte încercările moderne, începute în ultimul deceniu, de a pune studiul vieții psihice pe baza experienței, cu ajutorul unor noi metode experimentale: hipnotismul, măsurarea timpului stărilor mentale etc Toate aceste metode necesită o critică specială Deocamdată, vom vorbi numai despre psihologia empirică în sensul său propriu, așa cum ea s-a dezvoltat datorită lucrării psihologilor scoțieni, sub influența învățăturilor lui Locke și Hume La baza acestei psihologii stă afirmaţia că nu putem cunoaşte decât fenomene psihice, că psihologia trebuie să studieze coexistenţa şi succesiunea lor şi să caute definiţii ale legilor acestor coexistenţe şi succesiuni Cel mai important rezultat al acestei psihologii este teoria asocierii reprezentărilor Nu este locul pentru a critica conținutul acestei psihologii pe puncte individuale Să vorbim doar despre recepțiile și rezultatele sale generale Studiază o personalitate mentală separată, concretă, sub forma unei explicații a condițiilor și faptelor reale ale activității și dezvoltării sale mentale? Astfel de studii sunt extrem de rare și doar ca excepție - în legătură cu personalități anormale, lipsite de orice instrument fizic al activității mentale, de exemplu auzul sau văzul (Laura Bridgman), sub forma determinării trăsăturilor structurii lor mentale excepţionale Dar, în general vorbind, psihologii empirişti folosesc Faptele evenimentelor mentale din viaţa indivizilor doar ca adjuvant Biblioteca "Runivers" - măsuri și modele pentru a-și confirma teoriile, - culegând aceste Fapte mai mult sau mai puțin accidental - în scrieri istorice, în opere de literatură, de la luteiști, în scrierile psihiatrilor și așa mai departe (În acest sens, este deosebit de caracteristică binecunoscuta lucrare a medicului englez Carpenter, The Physiology of the Mind) Dar cum se realizează culegerea și descrierea reală a materialului de către psihologii empiric? Metoda lor principală este auto-observarea Ei amintesc toate gradele de stări de spirit experimentate de ei înșiși, le clasifică, inventează, dacă este necesar, noi "termeni științifici pentru desemnarea claselor lor generale" și apoi le descriu în coexistența și secvențele lor pe baza autoobservării, precum și observații nesistematice și adesea aleatorii și cunoașterea altor oameni și, în cele din urmă, deduce din Faptele descrise legi empirice sau "Fapte generalizate" ale raporturilor obișnuite ale fenomenelor uluitoare Această metodă are ca rezultat o disonanță extremă în determinarea

cantității, calității și relațiilor fenomenelor mentale: fiecare psiholog empiric are propria sa clasificare a acestora - subiectivă, în multe privințe diferite de toate celelalte și adesea complet ireconciliabile cu acestea, excluzându-le; terminologia este, de asemenea, complet specifică fiecărui psiholog: în unii termeni converg și fac concesii unul altuia sau tradiției aleatorii, în alți termeni diverg atât de mult încât aceleași nume sunt aplicate stărilor mentale care sunt profund diferite sau, dimpotrivă, nume diferite - la aceleași fenomene spirituale În descrierea principalelor trăsături ale categoriilor generale și speciale • Forme ale stărilor mentale, există și diferențe ireconciliabile, iar dacă comparăm, de exemplu, două lucrări clasice de acest fel despre psihologia sentimentelor și emoțiilor: prima parte a Lucrarea extinsă a lui Van "The emotions and the wiir și a doua parte "Psychologische Analysen" Biblioteca "Runivers" - - Gorwich, dedicat clasificării și descrierii tulburărilor emoționale și sentimentelor (Analyse der qualitativen Gefühle), atunci s-ar putea crede că sistemele de sentimente la diferiți oameni sunt complet diferite și că categoriile lor sunt oarecum diferite pentru englezi și germani; si intre timp, a priori, fiecare om este convins ca sentimentele accesibile tuturor oamenilor sunt practic aceleasi si variaza doar in combinatiile lor, din care ar fi necesar sa tragem concluzia ca psihologii in descrierea fundamentelor generale ale sentimentului ar trebui sa converge mereu Evident, încă nu există un criteriu pentru un astfel de acord, pentru stabilirea unei terminologii generale, uniforme, a unui sistem firesc, imuabil Unde să cauți un astfel de criteriu? Psihologii obișnuiesc să desemneze categoriile de stări și fenomene mentale ale experienței obișnuite, de secole, a omenirii, consacrate, terminologice Dar oare s-au obosit să supună limbajul psihologic popular cercetării științifice, au încercat să aleagă într-o limbă toate denumirile de nuanțe ale stărilor mentale ale unei persoane care există în el și, după ce au verificat acest sistem de termeni ai unui anumit limba cu terminologia altor limbi, descrie, pe baza monumentelor de artă și literatură populară, conținutul acestor termeni și evoluția lor treptată? O astfel de sarcină ar fi, fără îndoială, empirică și ar putea oferi bazele inițiale pentru o clasificare științifică exhaustivă și cuprinzătoare a fenomenelor mentale ale omului, pentru că experiența spirituală a întregii omeniri este, fără îndoială, mai valoroasă și mai deplină decât experiența individuală a psihologilor individuali Dar niciunul dintre psihologii empiric nu a încercat vreodată să îndeplinească o astfel de sarcină, deși este principala, cea mai apropiată La urma urmei, atât zoologia, cât și botanica, în clasificările lor de animale și plante, au avut ca punct de plecare o terminologie populară și populară Mai mult, dacă o plantă și un animal pot fi găsite astfel încât nimeni nu a observat încă și nu a fost niciodată desemnat cu un nume separat, deoarece sunt Biblioteca "Runivers" - - sunt în afara cuvântului și a spiritului uman, atunci acest lucru nu poate fi așteptat în domeniul vieții mentale, unde fiecare stare experimentată se revarsă imediat în anumite Forme exterioare de exprimare și tinde în mod natural să se îmbrace în cuvânt, unde cuvântul este principalul formă exterioară de manifestare a însăși existenței sufletului, viața însăși Din acest punct de vedere, ar fi obligatoriu ca fiecare psiholog să facă față terminologiei tuturor predecesorilor și contemporanilor săi-oameni de știință, căci rezultatele autoobservării lor sunt aceleași Fapte psihologice, care nu pot fi ignorate; Între timp, psihologul, mai des decât orice alt om de știință, ignoră toată, sau cel puțin o parte semnificativă din

literatura de specialitate a subiectului său, - mai puțin de toate își verifică autoobservațiile prin analiza empirică a autoobservațiilor altor specialiști care au studiat viața mentală a omului Mai departe, dacă sarcina științei este să elimine în descrierea Faptelor studiate tot ceea ce este accidental, individual, subiectiv schimbător, evidențiind trăsături esențiale, permanente, inalienabile, atunci cum se poate face acest lucru în raport cu fenomenele mentale? La urma urmei, acest lucru nu se poate face altfel decât prin studierea stărilor de spirit la o persoană individuală - în acele condiții și cauze care lasă o anumită amprentă personală asupra lor, spuneți-le trăsături aleatorii, individuale, care trebuie distinse Între timp, întreaga personalitate umană și reală a fost studiată și interpretată în sens psihologic până acum doar de artiști, psihiatri și istorici, rareori de psihologi De aceea, poate, pentru cunoașterea propriu-zisă a sufletului uman, unele opere de artă ale marilor maeștri ai cuvântului sunt mult mai valoroase și mai utile decât nenumărate tratate cvasiempirice de psihologie De la care noi, cu o mai mare speranță de iluminare, vom începe să căutăm o descriere și o explicație adevărată a celor mai subtile curbe ale sufletului uman, a celor mai profunde transformări și schimbări de idei, sentimente și aspirații Biblioteca "Runivers" - - leneș - în Ben, Spencer, Wundt, Ribot - sau în Shakespeare, Dickens, Zola, Leo Tolstoi, Dostoievski? Chiar și un psiholog oarecum imparțial este forțat să admită că va învăța mai multe de la cei din urmă - că îl vor conduce mult mai adânc și mai deplin în adevăratul laborator al spiritului decât autorii unor tratate "empirice" abstracte despre suflet În primul va găsi în cea mai mare parte doar scheme subiective și controversate, în cel din urmă va găsi un conținut real, real: o imagine adevărată, reală Desigur, știința este o abstracție și o sumă de abstracțiuni, dar nu trebuie și nu poate începe direct cu abstracțiuni și trebuie să derive abstracții dintr-un studiu atent al Faptelor individuale și să nu le explice cu exemple alese în mod tendențios Despre psihologia empirică a trecutului și a prezentului imediat se poate spune că nu a studiat încă în mod adecvat experimental personalitatea reală, concretă a unei persoane cu conținutul său spiritual real și nu numai că nu a studiat-o dar nu ştie să-l studieze Adevărat, cu ajutorul metodelor de hipnotizare, se face acum un studiu al alcătuirii spirituale a personalităților reale, dar în cea mai mare parte, personalități alese dintre oameni care nu sunt complet normali psihic și, în plus, de un nivel scăzut de dezvoltare Care psiholog își bazează concluziile pe un studiu atent al personalităților individuale, destul de normale și foarte dezvoltate spiritual? Nici nu știm cum să începem o astfel de sarcină Și acest lucru nu este surprinzător: și aici este nevoie de o lungă lucrare preliminară Multe mari inimi practice și experți ai sufletului uman au întruchipat cuvântul și alte imagini ale observației și experienței lor psihologice profunde, de primă clasă și mii de artistice stabile sau mai satisfăcătoare, care conțin descrierea persoanelor cu suflet, așteptat analizarea psiholog, care va fi găsit sunt multe dintre ele necunoscute lui personal, descrise cu atenție și veridicitate' Biblioteca "Runivers" - - stări de spirit, poziții psihice, probleme psihologice profund cuprinse și uneori rezolvate subtil; plecând de la studiul acestui material, psihologul putea pătrunde mult mai adânc în legile și condițiile vieții psihice decât prin autoobservare și culegând anecdote în însemnările călătorilor Dar până acum, chiar și acesta este un cărbune aproape neexplorat pentru știință - sol virgin În general, dacă luăm în considerare cât de mare este numărul

expresiilor reale ale vieții spirituale veche de secole de care dispune omenirea și studiul ei direct sau practic cauzat de studiul - în lucrările mâinilor și gândirii omului, și mai ales în limba și literatura popoarelor de cultură - și dacă atunci vom acorda atenție faptului că tot acest material empiric inepuizabil nu a fost niciodată dezvoltat sistematic de psihologi, va deveni clar că așa-numita psihologie "empirică" nu și-a îndeplinit încă principalele sarcini , că experiența sa empirică este extrem de îngustă, ciudată dar limitată și condimentată cu o mare doză de Fantezie și arbitrar subiectiv, care cu greu poate fi numită în mod serios empiria, experiență De aceea rezultatele sunt extrem de slabe Încercările de a explica fenomenele mentale în cauzele și legile lor de dezvoltare sunt extrem de șocante și contradictorii Unii psihologi explică sentimentele și voința din senzații și idei, alții caută sursa ideilor și sentimentelor în direcția voinței, alții (de exemplu, Horvits) consideră sentimentele ca bază inițială a ideilor și aspirațiilor *) Teoria asocierii notorie din psihologia empirică este o teorie limitată, lipsită de putere, pur formală Ea precizează doar că, în anumite privințe, reprezentarea *) Cât de șocante și de contradictorii sunt teoriile psihologice ale timpului nostru, căutând să explice diferitele grupuri generale de stări mentale, cititorul va vedea din expunerea articolului lui Oswald Külpe: "Doctrina voinței în noua psihologie", care va fi plasat în următoarea carte a jurnalului Biblioteca "Runivers" - - leneși (și după alți psihologi, din toate stările mentale), ele tind să fie combinate, conectate și reproduse în comun sau secvențial Dar, în primul rând, s-au epuizat chiar și toate Formele de relații care conduc la legarea stărilor mentale? În al doilea rând, au fost investigate toate domeniile fenomenelor în care are loc această legare? În al treilea rând, a fost găsit adevăratul principiu al acestor combinații și au fost explicate cauzele lor reale? Toate aceste întrebări trebuie să primească un răspuns negativ Formele relațiilor care conduc la asocierea stărilor psihice sunt determinate întâmplător, bâjbâind, fără nicio participare a experienței concrete și a experimentului - de aceea diferiți psihologi desemnează diferit categoriile acestor relații: uneori doar asemănarea, contrastul, contiguitatea în spațiu și succesiune în timp, uneori separat relații de cauzalitate, oportunitate etc sub Însăși metodele de combinare sunt desemnate diferit - fie prin termenul general de asociere, fie prin desemnarea unor nuanțe particulare în conceptele de asimilare, aglutinare, integrare, diferențiere etc În cele din urmă, nu există nicio garanție că toate relațiile și formele de combinare sunt maeștri ale științei, nu avem pentru că nu există un principiu general și un criteriu pentru investigarea lor Mai mult este mai puțin posibil să spunem că așa-numitele legi ale asocierii sunt aplicate la interpretarea complicațiilor tuturor grupelor de fenomene psihice Multă vreme această teorie a fost aplicată doar în studiul conținutului și dezvoltării gândirii la nivelurile sale inferioare și încearcă să extindă aceeași teorie și la alte domenii ale vieții mentale și să se aplice, de exemplu la analiza fenomenelor de simţire şi voinţă sunt încă extrem de rare şi izolate *) Dar cel mai important, nu s-a găsit niciun principiu sau lege psihologică generală în esență care să explice fenomenele de asociere și, prin urmare, teoria asocierii nu a adus încă niciun beneficiu semnificativ teoriei *) Vezi op "Psihologia sentimentelor în istoria ei și principalele fundamente" Sankt Petersburg i o Cap XII și urm unsprezece* Biblioteca "Runivers" - - rii cunoaștere, gândire *) și în general pentru analiza dezvoltării spirituale a omului Teoria

asocierii se referă însă doar la condițiile inconștientului, presupuse complicații mecanice și dezvoltarea fenomenelor mentale Dar este de la sine înțeles că sarcina principală a psihologiei este de a elucida legile elaborării conștiente și voluntare a dispoziției mentale a unei persoane Cum se raportează legile de asociere a fenomenelor mentale cu condițiile și legile dezvoltării mentale conștient voluntare? După părerea celor mai mari autorități ale filozofiei, începând cu Platon și Aristotel, mintea și spiritul nostru în general nu sunt un martor pasiv al creării mecanice a conținutului nostru spiritual, ci o forță activă activă care îl creează și îl creează din interior; Învățătura lui Kant despre existența în suflet a Formelor subiective interne de îmbinare și procesare în general a elementelor conștiinței - percepții, nu a fost încă infirmată de nimeni, iar din acest punct de vedere nu se știe încă dacă vreo activitate mentală, chiar inconștientă, are un caracter pur mecanic, sau - dar în cele mai simple forme, principiul creativ, activ participă Teoria asocierii este, așa cum am spus, o teorie a complicației mecanice a fenomenelor psihice și, prin urmare, în nucleul ei, este o teorie tendențioasă, care în forma sa actuală predetermină problema naturii de bază a dezvoltării psihice, și, în plus, o teorie care cuprinde superficial unele Fapte ale vieții mentale, dar în niciun caz elucidându-le dintr-un principiu, din cauza lor principală, căci se referă în principal la condițiile formale externe ale combinației de fenomene spirituale (cum ar fi contiguitatea) de impresii în spațiu și timp), și nu condițiile interne ale lucrării spiritului în acest proces Cu toate acestea, psihologia empirică și, în special, teoria asocierii, nu își propun scopul de a explica viața mentală în esență, în cauzele ei reale Psihologii *) Vezi op "Cu privire la problema reformei logicii" Leipzig Biblioteca "Runivers" - - empiriștii declară dinainte că caută doar definiții ale condițiilor de coexistență și succesiune a fenomenelor mentale și, prin urmare, cu o oarecare reflecție, chiar devine de neînțeles ce fel de explicație a vieții mentale poate fi obținută ca urmare, atunci când poate recunoaște doar "următorul și după" "simultaneitatea" și "diversitatea" în raport cu aceste fenomene Desigur, de fapt, nicio psihologie nu se limitează la o sarcină atât de îngustă, ci, limitându-și orizontul în principiu prin ea, ea în orice fel cazul se condamnă fie la contradicții, fie la fluturare inutilă pe o singură suprafață a vieții mentale a unei persoane La baza acestei stranii auto-constrângeri este, desigur, principiul inițial al psihologiei empirice, care îi permite să investigheze doar "fenomenele" mentale Dar de unde a venit acest concept și ce înseamnă? v Conceptul de fenomen (Fenomene) are o anumită istorie metafizică și a fost împrumutat de psihologie din vechea metafizică, care opunea fenomenelor, Fenomenelor entităților, substanțelor, noumenelor (fundamentele mentale ale ființei) Celebrul concept de Ding an sich - "lucruri în sine" - Kant a fost ultima, demnă de atenție, transformarea conceptului de ceea ce stă la baza și în esența "apariției" și limitează logic conceptul acestuia În Critica rațiunii pure, Kant a recunoscut lucrurile în sine ca incognoscibile, dar în același timp a definit fenomenul dat în experiență ca un produs mental complex construit de mintea umană cu ajutorul anumitor forme subiective de percepție și activitate rațională Din acest punct de vedere, manifestarea experienței exterioare este însăși, produsul spiritului care apare în ea tio atunci ce este un fenomen psihic*! Fiind subiectul experienței interne, în ce Forme și după ce categorii este, la rândul său, compilat într-un alt mod Biblioteca "Runivers" - - ce din manifestarea experienței exterioare? Un fenomen psihic este, în orice

caz, deja un "fenomen al unui fenomen"-un fenomen pătrat, conștiință și gândire a conștientului și imaginabil în raport cu lumea stare disponibilă experienței noastre", i e conștient de noi în conștiința noastră de sine și observat indirect în expresiile sale în alte ființe Ar fi la fel ca și cum știința fenomenelor cerești s-ar fi stabilit pe faptul că soarele, luna și stelele sunt pete luminoase de diferite dimensiuni pe cer, sau știința materiei s-ar limita pentru totdeauna la originalul, luat din observația superficială, doctrina că Ultimele elemente ale lucrurilor sunt elementele accesibile simțurilor noastre - pământ, apă, foc, aer Conceptele științifice ale unui corp ceresc sau ale unui element de materie sunt în totală contradicție cu datele experienței directe; conceptul științific al unui fenomen psihic în același mod nu poate coincide cu concepția populară naivă a Faptului conștiinței de sine, căci o astfel de concepție, atunci când este analizată critic, ridică acum multe nedumeriri și întrebări De exemplu, dacă suntem capabili să recunoaștem în procesele de percepție anumite Forme subiective de construire a ideilor despre fenomenele experienței exterioare, atunci care sunt aceste Forme tocmai subiective, cu ajutorul cărora se realizează această construcție și care ni se dezvăluie? nu din conștiința de sine directă, în care se contopesc cu datele despre impresionabilitatea externă, ci dintr-o analiză filozofică și psihologică complexă a elementelor conceptelor și judecăților noastre? Ar trebui să fie recunoscute ca "fenomene psihice" și ideile de spațiu, timp, identitate, cauzalitate etc , pe baza cărora toate conceptele fenomenelor experienței sunt construite de minte, sau ar trebui să fie numite altceva? Și care sunt acele intuiții imediate ale "libertății voinței noastre, ideea Biblioteca "Runivers" - - realitatea ființei noastre spirituale, nelimitarea ființei sale prin condițiile de spațiu și timp etc , care constituie convingerile indubitabile și reale ale covârșitoarei mase de personalități umane și care sunt supuse fluctuațiilor și transformate în iluzii doar de către puterea unor teorii abstracte cunoscute care au un caracter ipotetic?Su t-dacă și aceste intuiții sunt, de asemenea, fenomene psihice reale, fapte ale experienței interioare care pot juca un rol în cunoașterea de sine, sau este altceva?cunoașterea conținutului și a legilor a activităţii mentale, este necesar să se definească clar "fenomenul psihic" în trăsăturile sale esenţiale deosebite, ceea ce nu face niciun psiholog empiric Kant, urmând autoritățile anterioare, a afirmat că forma de spațialitate este străină de fenomenul psihic, adică că nu are "prelungire" şi nu este determinată de "loc", ci că are Forma timpului, căci durează mai puţin sau mai mult Această afirmație nu a fost dovedită și justificată filozofic de către el, ci să ne bazăm pe simpla apariție a Faptului că viața și activitatea psihică a unei persoane se desfășoară în timp, nu avem niciun drept, deoarece activitatea mentală se desfășoară și se manifestă prin intermediul un mecanism fizic cunoscut Dacă admitem posibilitatea existenței spiritului ca ceva separat și independent - și asta o fac toți psihologii care recunosc contrariul și incomensurabilitatea fenomenelor mentale cu cele fizice -, atunci putem admite și că nu este vorba de fenomenul mental în sine care curge în timp, ci doar acel Fiziologic procesul în care și prin care se dezvăluie - că nu gândirea în sine este cea care ia timp, ci munca creierului prin care gândirea se dezvăluie în cuvinte și alte expresii proprii Iar această presupunere pare să fie confirmată de faptul că Biblioteca "Runivers" - - familiar tuturor din observarea de sine, faptul că munca mentală interioară, atâta timp cât nu necesită și nu caută exprimarea în cuvinte și alte semne fizice, prin mijlocirea

proceselor fiziologice, se desfăşoară adesea cu un evaziv şi viteză incomensurabilă prin orice măsurători de timp existente *) Un artist şi un gânditor au nevoie de timp, şi adesea unul foarte considerabil, pentru a-şi traduce ideea artistică sau ştiinţifică complexă în cuvinte şi alte simboluri, dar această idee în sine, în toată bogăţia nemăsurată a posibilelor ei încarnări, în toată amploarea ei nenumărate aplicaţii, ia naştere într-un moment de inspiraţie deodată, îmbrăţişând orizonturile nesfârşite ale spaţiului şi timpului În general, problema aplicabilităţii categoriei timpului la viaţa psihică, în sensul său propriu, este mult mai complicată decât credea Kant, mai ales dacă ţinem cont că el însuşi recunoaşte această idee ca un produs subiectiv al spiritului uman Poate spiritul să fie subordonat Formei de fiinţă, pe care o creează şi o aplică la construcţia fenomenelor lumii exterioare în relaţiile lor reciproce? Iar dacă am avea dreptul să transferăm categoria de fiinţă în timp, fără alte raţionamente, din domeniul conştiinţei proceselor fiziologice care însoţesc activitatea spirituală până la înseşi procesele şi fenomenele spiritualităţii, atunci, acţionând consecvent, ar trebui să admitem exact în acelaşi mod în care Fenomenele de mentalitate apar şi în spaţiu, deoarece în condiţiile spaţiului se realizează procesele fiziologice care le însoţesc Spiritul meu în ansamblu este limitat din punct de vedere fiziologic de spaţiul pe care corpul meu îl ocupă - atunci şi în el *) Psihometria determină doar timpul celor mai simple acte şi procese ale gândirii în unele expresii fizice exterioare; iar acolo unde acesta din urmă este absent, este neputincios să calculeze nimic Prin urmare, în măsurarea timpului celui mai simplu act mental, calculează în esenţă doar timpul procesului central cerebral, care transmite iritaţia de la aparatele nervoase senzitive către cele motorii, şi nu timpul celor mai multe procese mentale Biblioteca "Runivers" - - În corpul meu, activitatea mentală este concentrată în creier, care ocupă un spaţiu şi mai limitat şi, în sfârşit, fiecare proces mental este dezvăluit pentru experienţa externă prin iritarea unei regiuni a creierului cunoscute, uneori deja strict definite de Fiziologie Dacă durata proceselor fiziologice este şi durata stărilor şi acţiunilor mentale, atunci localizarea în spaţiu a aceloraşi procese fiziologice este în acelaşi timp localizarea spaţială a fenomenelor şi proceselor mentale Aşadar, materialiştii, care recunosc - deşi destul de arbitrar - identitatea completă a fenomenelor psihice şi fiziologice, sunt mult mai consecvenţi decât acei idealişti care susţin că fenomenele psihice nu sunt extinse şi, în acelaşi timp, cred că sunt în sine, indiferent de a mecanismului fiziologic de manifestare a acestora , apar în timp La fel de mari sunt nedumeririle stârnite de aplicarea ideii de cauzalitate la un fenomen psihic, mai ales dacă ţinem cont de intuiţia directă a libertăţii vieţii şi activităţii spirituale, pe care am menţionat-o de fapt, care este practic inamovibilă din conştiinţă, aşa cum o recunosc şi deterministii Psihologia empirică, însă, nu acţionează în mod consecvent atunci când aplică această categorie subiectivă la analiza fenomenelor psihice Pe de o parte, neagă teoretic posibilitatea de a cunoaşte adevăratele cauze reale ale fenomenelor mentale, reducându-şi sarcina, aşa cum am spus, doar la studiul tuturor coexistenţelor şi succesiunilor Pe de altă parte, ea aplică în mod inconştient aceeaşi idee de cauzalitate la doctrina dependenţei reciproce a fenomenelor mentale, de exemplu idei la percepţii, dorinţe la motivele lor, sentimente la idei şi aspiraţii etc Din această dualitate rezultă, desigur, construcţia extrem de inconsecventă a schemei vieţii mentale în psihologia empirică: conţinutul mental se dovedeşte a fi Biblioteca

"Runivers" - - pe de o parte, suma de Fapte simultane sau succesive independente unele de altele, pe de altă parte, un lanț de stări și acțiuni strict predeterminate de dependența cauzală Dar, din moment ce sursele și natura legăturii dintre fenomenele mentale rămân în esență neclare, cauzele adevărate și profunde ale unui fel sau altul de viață mentală a unei persoane rămân de neînțeles și cel mai adesea nici măcar nu sunt investigate Acum un an, într-un alt eseu, am încercat să arătăm cât de puțină știință are dreptul, fără critici, să aplice ideea de dependență cauzală la interpretarea întregii structuri a vieții mentale umane și cum abstragem tocmai această idee de la relația agentului spiritual fundamental - voința - la acțiunea sa liberă și fără cauzalitate fără legătură *) Din scurta noastră analiză a ideii de "fenomen psihic" am arătat suficient de clar că acest concept de bază al psihologiei empirice este extrem de vag, confuz, neștiințific A fost transferat pe tărâmul experienței interioare din domeniul experiența exterioară și constituie - cu alte cuvinte - un aalopm superficial și nejustificat de dovezi științifice Există toate motivele să ne îndoim dacă este posibil să se tragă vreun fel de graniță între fenomenele psihice și forțele psihice de bază care se găsesc în ele, între experiența interioară și intuiția directă a acestor forțe psihice de bază, între psihologia empirică și psihologia intuitivă sau metafizică Motivele sterilității practice a psihologiei empirice care a existat până acum sunt acum clare Fundamentele sale cele mai profunde, conceptele sale inițiale, nu au fost dezvoltate critic și, în esență, rămâne necunoscut și neclar pentru moment cu ce fel de fapte se ocupă psihologia experimentală în analiza sa: ce este mental- *) Vezi articolul "Critica conceptului de liber arbitru în legătură cu conceptul de cauzalitate" Proceedings of the Moscow Psychological Society Emisiune III Biblioteca "Runivers" - - fenomen, prin ceea ce este limitat, în ce forme de bază există, care sunt elementele și condițiile experienței interioare distincte de cele exterioare? Știm perfect că elementele de bază ale experienței exterioare sunt senzațiile, dar prin ce organ și sub ce formă cunoaștem fenomenele psihice - ce elemente alcătuiesc experiența interioară? Este posibil să spunem că experiența interioară constă și din "senzații" stărilor noastre spirituale, adică din senzații - senzații, sentimente, aspirații etc ? Dar atunci unde sunt organele fizice și căile acestor senzații? Sau percepem și cunoaștem direct senzațiile noastre și alte stări mentale - și atunci: ce este această cunoaștere directă, intuitivă, experimentală și de ce numai fenomenele mentale îi pot fi accesibile lui, și nu forțele care le produc? Dacă elementele și fundamentele de bază ale experienței interioare sunt complet diferite de elementele și fundamentele experienței exterioare, atunci rezultatele trebuie să fie diferite, profund diferite În raport cu realitatea exterioară, fizică, este destul de clar că ea nu ni se dezvăluie în totalitatea ei și nu în esența sa principală, întrucât ființa ei are un loc în afara conștiinței noastre, în afara spiritului nostru și aflăm despre ea nu direct (prin fuziunea sa cu ființa noastră), dar numai prin mijlocirea stărilor spirituale trezite indirect de aceasta în noi - senzații: aceste senzații nu sunt decât simboluri subiective ale momentelor și fazelor ființei lucrurilor "în sine", adică indiferent de spiritul nostru, pentru că nici nu le putem cunoaşte Dar în raport cu realitatea noastră interioară, spirituală, dimpotrivă, este complet de neînțeles cum și ce fel de existență poate avea, în afara și independent de stările noastre spirituale, în afara fenomenelor, ca "un lucru în sine* În bunăstarea noastră spirituală,

într-o oarecare măsură, ființa noastră spirituală și percepția ei se îmbină - prin conștiința de sine Aici, așadar, nu ne putem ocupa în niciun fel de simple "simboluri" ale faptelor existenței spirituale, existența spiritului "în Biblioteca "Runivers" - - ci dimpotrivă, percepem direct Faptele acestei ființe, adevărata ei esență: la urma urmei, ființa spiritului este - cunoaștere, gândire, simțire, dorință, care ni se dezvăluie în conștiința de sine Prin urmare, este foarte greu de înțeles ce graniță poate fi trasă între fenomenele mentale și existența substanței spirituale, sufletul Că întregul suflet deodată, în esența sa integrală, nu ni se dezvăluie încă într-o idee separată, într-un sentiment și dorință separate, este de la sine înțeles, dar asta nu înseamnă că nu este revelat și demascat înaintea noastră în întregul ei și în întregul ei Toată varietatea proceselor noastre mentale, voinice și afective, păstrate de memoria noastră, și pe care nici în profunzimea gândirii, sentimentelor, dorinței nu le pot dezvălui, printr-o analiză amănunțită, principalele caracteristici ale spiritului spiritului de viață în experiența excelentă, cognitiv indirect în introducerea experienței Este și mai puțin clar cum și unde poate scăpa esența principală a bărbieritului spiritual al unei persoane atunci când se observă și se studiază ființa spirituală a "întregii omeniri, timp de zeci de secole, modul în care se dezvăluie în fața conștiinței noastre prin studiul istoriei , literatura, limba și alte monumente ale vieții spirituale a unei persoane " calități Așadar, credem că teza principală a psihologiei empirice "asupra posibilității cunoașterii științifice a unor fenomene spirituale" este o teză cu totul absurdă și nu rezistă criticilor cele mai condescendente, că convingerea vechii psihologii raționale despre cunoașterea spiritualității substanța, forțele și proprietățile ei de bază, este o convingere absolut corectă și că întreaga eroare a vechii psihologii metafizice a constat doar în asumarea posibilității cunoașterii substanței spirituale și a puterilor ei a priori din rațiune, și nu din Faptele experienței experiența și aceste fapte trebuie să fie într-adevăr experiență și fapte: studiul vieții spirituale trebuie să fie studiul vieții spirituale reale Biblioteca "Runivers" - - personalitatea și produsele reale ale vieții spirituale trecute și prezente a omenirii și, în al doilea rând, psihologia experimentală ar trebui să ne conducă la cunoașterea însăși esenței forțelor spirituale și a ființei lor, și nu doar "simbolurile" acestei ființe într-un mod nedefinit, neexplicată prin însuși conceptul "fenomene" spirituale Psihologia empirică de astăzi, în virtutea limitărilor arbitrare și necritice cu care și-a furnizat opera, precum și în virtutea metodelor fals-empirice prin care este creată, trebuie recunoscută nu ca o adevărată psihologie experimentală și științifică, ci doar ca slabă Concepte de bază incorecte și arbitrare au transformat-o într-un fel de "scolastică a empirismului"*), într-un ansamblu de la fel de tendențios și în esență și "legile" acestora fenomene, care erau schemele metafizice raționale ale fostei psihologii preempirice Ici și colo nu găsim nicio explicație reală a vieții mentale și într-adevăr a unei persoane, ci doar Imagini fantastice și profund subiective ale ei, construite de imaginație pe baza unei observații superficiale și a autoobservării și care nu oferă aproape nimic mai mult decât ceea ce este la dispoziția fiecărei persoane, indiferent de orice "știință" de psihologie, dacă ar observa cu atenție viața spirituală a propriei persoane și a celorlalți Și dacă un astfel de simplu muritor, nu un psiholog, posedă, în plus, talente speciale și o perspectivă ingenioasă în observarea și interpretarea stărilor

mentale, ale sale și ale altora, atunci chiar și cu dispreț se îndepărtează de raționamentul scolastic și superficial al unui psiholog empiric și , într-o stare de sine, în creații artistice, geniul său - dă atât de subtil, profund și veridic *) Mier în cartea mea articol de revistă al prințului S N Trubetskoy: "Despre natura conștiinței umane" Biblioteca "Runivers" - - descrieri și explicații ale fenomenelor vieții spirituale a unei persoane, despre care știința teoretică a psihologiei nici măcar nu a visat De aceea, de exemplu, operele de artă ale lui Dostoievski sunt mult mai valoroase pentru înțelegerea misterelor profunde ale sufletului uman decât Fundamentele psihologiei lui Spencer, cu terminologia ei confuză și artificială, cu schematismul său arbitrar și adesea naiv ■ În acest caz, ni se va spune, în opinia dumneavoastră, că nu a existat niciodată o adevărată știință a psihologiei Aproape așa, dar nu chiar În I) a existat, pornind de la Aristotel, ideea unei astfel de științe, au existat încercări de a o crea, au existat experimente mai mult sau mai puțin reușite de a pătrunde în sensul și natura proceselor mentale individuale ale unei persoane În) la Platon și Aristotel, și mai ales în primul, găsim și mult mai mult: un sistem de doctrine bazat pe un studiu experimental cu adevărat profund al vieții mentale a personalității umane, doctrine care, însă, nu trasează încă un linie artificială între pozitiv și esențial inutil, studiul unor cvasi-fenomene, coexistența și secvențele lor și pătrunderea reală în însăși esența și natura principalelor forțe ale sufletului C) în noua psihologie, dacă este imposibil de găsit un sistem științific general de învățături psihologice satisfăcător, străin de contradicții și universal recunoscut, atunci nu se poate nega abundența unor studii individuale excelente și foarte valoroase, în sensul descrierii și interpretării acele sau alte domenii speciale ale spiritualului existența omului Există multe lucruri adevărate și valoroase - și în lucrările generale, binecunoscute ale psihologilor-empiristi, pentru că aceștia, involuntar, studiind și observând, deși unilateral, viața spirituală a lor și a altora, au descris unele grupuri de fenomene foarte veridic și subtil, au clarificat alte relații dintre ele foarte spiritual și chiar profund Dar valorosul, importantul, adevărul se amestecă cu o asemenea masă de gunoi scolastic superficial, cu atât de complicate artificiale ale teoriilor tendențioase și arbitrare, încât Biblioteca "Runivers" - - este nevoie de multă experiență și tact filozofic pentru a separa grâul hrănitor de pleava Pentru această lucrare, desigur, cititorul obișnuit nu are criteriile adecvate și, prin urmare, este categoric dificil pentru cititorul nepregătit să recomande manuale și monografii din literatura modernă de "psihologie științifică" care să fie cu adevărat instructive și să nu confunde și să încurce în contradicţii VI În raport cu literatura modernă, alegerea unui ghid pentru studiul inițial al fundamentelor științei psihologiei este îngreunată de încă o împrejurare Spuneam că știința empirică nu este în măsură să desfășoare efectiv în cercetările sale acel punct de vedere principial îngust și mizerabil "asupra posibilității de a analiza ■ unele fenomene mentale", pe care le predică cauzele și condițiile reale ale ființei este atât de mare și urgent ca odată cu eliminarea din psihologia științifică a fostului punct de vedere spiritualist, care recunoștea în mod deschis existența substanțială independentă a sufletului, tendința metafizică opusă a materialismului pătrunde acum în el tot mai de înțeles: dacă psihologia în sensul său propriu , se poate ocupa doar de coexistența și secvențele, asemănările și deosebirile fenomenelor mentale și este lipsit de posibilitatea cunoașterii forțelor spirituale reale care le

produc, a căror existență nu este dovedită și nu poate fi dovedită și care trebuie recunoscute în sfârșit ca invenție a oamenilor nedezvoltați și ignoranți ai Fanteziei subiective, este firesc să presupunem că adevăratele cauze fundamentale ale existenței spirituale și ale schimbării fenomenelor spirituale nu se află în aceste forțe fantastice, ci în forțele și condițiile reale de existență ale corpului fizic organism Acest Biblioteca "Runivers" - - acesta din urmă, conform unei asemenea ipoteze, ar trebui recunoscut nu numai ca unealtă, instrument, mijloc de întrupare și manifestare a activității mentale, ci și ca ultimă sursă, cauza fundamentală a existenței spirituale a unei personalități umane Deși, în principiu, un astfel de punct de vedere este respins de majoritatea psihologilor emniric ca reprezentând o ipoteză metafizică arbitrară, și deși susțin că ele pornesc doar de la ideea "un paralelism complet al fenomenelor mentale și fiziologice" (Spencer, Wundt), dar de facto domină inconștient într-o parte semnificativă a sistemelor empirice ale psihologiei și se exprimă în atenția predominantă pe care o acordă prezentării Faptelor "dependenței" strânse în care procesele noastre mentale se află în relație cu procesele organismului (uneori nu menționează dependența opus-pozitivă) Pe scurt, majoritatea psihologilor empiric moderni, în special cei englezi și francezi, se înșală de obicei când spun că nu simpatizează cu punctul de vedere materialist și nu își bazează analiza pe acesta Până la urmă, între recunoașterea unei substanțe spirituale independente și negarea existenței ei, conform legii logice a terțului exclus, există și nu poate fi nimic între ele, o treime Pentru el însuși, fiecare psiholog nu poate decât să rezolve această întrebare în mod radical și irevocabil, chiar dacă doar ipotetic, în sens afirmativ sau negativ, dar orice psiholog care ar rezolva-o afirmativ, adică ar recunoaște existența unor forțe spirituale speciale, incomensurabile cu forțele fizice, aceasta ar duce inevitabil la necesitatea respingerii tezei principale a psihologiei empirice despre analogia completă a "fenomenelor" fizice și mentale și despre posibilitatea explicării științifice a ființei spirituale a unei persoane dintr-o analiză a coexistenței și secvenţe de fenomene mentale Prin urmare, psihologii empiric consecvenți sunt aproape toți Biblioteca "Runivers" - - (cu puține excepții) sunt materialiști latenți, adică metafizicieni de tip materialist; empirismul lor pur există uneori ca și cum ar fi o diversiune, pentru a da investigațiilor lor aparența de demnitate și rigoare științifică și pentru a înlătura suspiciunea că învățăturile lor aparțin categoriei mai degrabă metafizice decât pozitive Nu vrem să spunem prin aceasta că toți sau chiar unii psihologi empiric sunt ipocriți conștienți, dar credem că ei se înșală fără să vrea, și odată cu ea, desigur, pe alții, că se amăgesc pe ei înșiși și nu au în zadar speranța de a scăpa de " poziție metafizică" prin trucuri, care, în cele din urmă, conduc inconștient la asumarea celei mai mama-în-rit a disputei despre suflet, că în adâncul sufletului, cei mai mulți dintre ei sunt simpatic și nu dezvăluie, deoarece este țesut involuntar în lor Noi înșine am aderat de mult în investigațiile noastre psihologice din punctul de vedere al psihologiei empirice și cunoaștem din experiență procesul mental prin care se creează autoînșelătoria menționată mai sus Autorul acestor rânduri nu a fost niciodată un apărător al materialismului, dar fiind psiholog empiric, nici el nu a fost spiritist, iar dintre cele două teorii posibile a simpatizat cu cea materialistă, imperceptibil și contrar intențiilor sale, țesând-o în analiza sa , care a dat naștere reprezentanților spiritismului îl consideră materialist Acum fiind critici la adresa doctrinei

materialiste și a formei ei ascunse, a empirismului pozitiv, trebuie să admitem că a existat o oarecare sâmbure de adevăr în evaluarea de mai sus, deoarece este imposibil să eliminăm complet Factorul "simpatiei personale" din analiza obiectivă Sufletul uman este un laborator foarte complex și sufletul unui psiholog nu este mai puțin, dacă nu mai mult, decât orice altă persoană Psihologul face deseori din greu pentru a trasa conștiincios granița dintre obiectul său științific, Biblioteca "Runivers" - - credințele și practicile de bere, pe de o parte, și opiniile personale, subiective, pe de altă parte Dar sufletul lui este unul, conștiința lui științifică este strâns împletită cu individul și, cu eforturile cele mai conștiincioase, autodiviziunea artificială se dovedește a fi imposibilă Astfel, majoritatea lucrărilor cele mai talentate și eficiente din domeniul literaturii psihologiei "empirice" moderne ar trebui clasificate drept lucrări latent-materialiste Acest lucru, desigur, le diminuează oarecum prețul și, cel mai important, le împiedică să fie recomandate ca lucrări care sunt străine oricărei tendințe și raportează doar "Fapte ale vieții mentale a unei persoane, pe care este întotdeauna util să le cunoaștem Nu: de fapt, ele nu numai că descriu Faptele, ci le oferă și toate explicațiile posibile, caută cauzele și condițiile lor în organizarea fizică a unei persoane, în legile activității fiziologice a țesuturilor anatomice, în condițiile afinității moștenirii fizice și influențele mediului fizic extern etc Vom arăta acum cum acest punct de vedere afectează poziția în care psihologia s-a regăsit în ultima vreme în fluxul curentelor științifice moderne Strict vorbind, ea este complet absorbită de acest flux Datorită poziției sale inițiale, recunoașterii dependenței strânse a funcțiilor mentale de structura anatomică a corpului și de natura proceselor fiziologice, a apărut în mod natural întrebarea cine ar trebui, în cele din urmă, să dezvolte psihologia - reprezentanți ai științelor umaniste ignorante în domeniu de științe naturale sau profesii de oameni de știință Se știe că această dispută a fost ridicată și discutată în anii șaptezeci în literatura noastră, în articole de jurnal ale Prof Sechenov, Kavelin și Yu Samarina De asemenea, se știe că s-a rezolvat de facto prin recunoașterea, cel puțin de către o parte semnificativă a societății educate, a corectitudinii acelui gânditor care Biblioteca "Runivers" - - care a pretins; că psihologia ar trebui dezvoltată de fiziologi Și acest lucru este de înțeles, deoarece pentru a studia viața mentală, în funcție de viața organismului, trebuie să fii un specialist - un fiziolog În Occident, întrebarea de mai sus a stârnit, de asemenea, controverse la început și a fost rezolvată și în sensul tocmai indicat Treptat, dezvoltarea psihologiei în toate țările occidentale a căzut din ce în ce mai mult în mâinile fiziologilor învățați și a medicilor psihic Cei mai importanți reprezentanți ai psihologiei în Occident sunt fiziologi și naturaliști: Lewis a fost fiziolog, Carpenter medic, Maudsley psihiatru, Wundt fiziolog, Richet și Herzen sunt fiziologi, Serge un antropolog, psihologi francezi, adepți ai metodei hipnotice, toți fiziologii și doctorii Vechii psihologi-filozofi cu o educație predominant liberală, precum Bain, Fulier, Horvitz, devin din ce în ce mai puțini Aceasta este o generație învechită, care se adaptează la rândul său cu toată puterea noilor cerințe ale științei și urmărește cu atenție munca psihofiziologilor Psihologia se transformă în mod deschis în psihofiziologie Nu arena relațiilor cotidiene, nici domeniul literaturii și calea gândirii, creativității și existenței spirituale străbătute istoric de omenire, sunt surse de inspirație pentru învățăturile psihologilor, ci laboratoarele de fiziologie și

psihofiziologice, clinicile de psihiatri, - în fine, închisori și colonii de criminali, unde experimentați -aceiași doctori Majoritatea reprezentanților acestor noi tendințe în domeniul psihologiei tratează cu cel mai mare și nedisimulat dispreț și indiferență nu numai istoria și literatura psihologiei metafizice, ci chiar literatura bicentenară a psihologiei empirice Cei mai mari gânditori-psihologi, Platon, Aristotel, Spinoza, Leibniz, Kant, chiar și Locke și Hume, fondatorii psihologiei empirice, sunt adesea venerați ca naivi și încă neexperimentați la copiii de știință reală, pentru a studia producția psihologică Biblioteca "Runivers" - ISO - care merită doar cu o curiozitate deosebită, dar nu de dragul dobândirii metodelor potrivite și a unei adevărate școli în dezvoltarea întrebărilor psihologiei științifice Au fost găsite noi metode de studiere a vieții mentale, eliminând toate cele vechi și conducând la rezultate complet noi Acestea sunt metode de hipnotizare și măsurători psihofiziologice ale timpului și intensității proceselor mentale În cele din urmă, toate acestea și alte metode noi se reduc la studiul vieții mentale în condițiile și antecedentele ei fizice și fiziologice Observarea modificărilor din organism este o metodă de studiere a schimbărilor în fenomenele mentale Nimeni nu se întreabă de unde vin tocmai aceste schimbări ale corpului - nu este oare din spirit, sau din ideile, sentimentele și voința personalităților spirituale ale experimentatorilor și subiecților experimentali înșiși? Nimeni nu se întreabă dacă aceste modificări ale corpului nu sunt doar o verigă intermediară în interacțiunea forțelor spirituale între ele? Se ține cont doar de faptul superficial că o schimbare fiziologică precedă adesea una psihică (se uită cazurile opuse) și pe baza binecunoscutei metode de judecată a minții necritice, gândirii superficiale - post hoc, ergo propter hoc (după aceasta - înseamnă deci) - se construiesc teorii despre "dependența" proceselor mentale și evenimentelor spirituale față de condițiile anatomice și fiziologice, se caută modalități de reducere a structurii mentale a personalității la rațiunea ei profundă și cu adevărat reală, care este venerată prin organizarea si activitatea anatomica si fiziologica a Corpului Fizic Conceptele de figuri spirituale si chiar de fenomene mentale sunt din ce in ce mai mult traduse Vointa, conform ultimelor cercetari ale psihofiziologilor, nu mai este o forta spirituala, ci o "senzația de reacții musculo-motorii" (cf , de exemplu, teoria atenției lui Ribot), iar senzațiile în sine sunt doar reacții psihofiziologice ale celulelor creierului Încă un pas și se dovedește că o persoană nu are numai Biblioteca "Runivers" eu - - voinței, dar și minții și sentimentelor, și chiar "eu" psihic, că toți acești termeni sunt produse ale metafizicii filosofilor ignoranți, căci întregul conținut spiritual al unei persoane va fi în cele din urmă redus la complexe de "centrale" - reacţii senzitivo-motorii periferice ale centrilor cefalorahidian * *) VII Nu vrem în niciun caz să aruncăm o umbră asupra studiilor experimentale ale fenomenelor de hipnotism, foarte venerabile și extrem de spirituale, interesante și promițătoare de vreun beneficiu practic în viitor, cu care noi înșine le cunoaștem cititorul în paginile acestui jurnal **) Ne dorim doar ca aceste investigații să fie puse în locul lor, ca semnificația lor limitată să fie recunoscută și să nu fie confundate cu cercetarea psihologică, în adevăratul sens al cuvântului Și acest lucru se aplică la atâtea experimente din domeniul hipnotismului cât și la măsurători ale timpului reacțiilor psihofiziologice în laboratorul lui Wundt și altele similare Toate acestea sunt domeniul psihofiziologiei, studiul reflectărilor

fenomenelor și proceselor mentale din corp și al reflexelor inverse ale fenomenelor fiziologice, create la rândul lor de condițiile mentale ale existenței unei personalități spirituale, asupra vieții spirituale a acesteia din urmă Dar psihofiziologia este doar o ramură a psihologiei și, în plus, însăși sarcinile acestui domeniu special al psihologiei trebuie extinse considerabil *) În prezent, pe baza experimentelor de hipnotizare, deja se crede că majoritatea oamenilor au doi, cinci sau mai multe "eu" independente; dar se înțelege prin aceeași metodă de analiză care se folosește în acest caz și care constă în recunoașterea ca "eu" independent a unui complex temporar predominant de idei, sentimente și aspirații ale individului, va trebui să se ajungă la recunoașterea în fiecare persoană de zeci de "eu" separat și, în cele din urmă, fiecare dintre acestea, la rândul său, va fi împărțit în senzații și idei separate, iar acestea din urmă într-o serie de reacții psihofiziologice cele mai simple ale celulelor creierului **) Vezi mai sus articolul dr Tokarskago: "Hypnotism in Pedagogy" Biblioteca "Runivers" - - Sarcina fundamentală a psihologiei este de a studia viața spirituală a unei persoane în propriul conținut intern, indiferent de condițiile fiziologice ale descoperirii sale Sarcina esențială a psihofiziologiei este, în opinia noastră, studiul efectelor și influențelor forțelor spirituale asupra vieții organismului, și nu numai reflexiile pasive ale acestora în organism și influența condițiilor fiziologice asupra vieții spiritului Și numai îndeplinirea corespunzătoare a tuturor acestor sarcini poate da psihologiei, în sensul cel mai larg al cuvântului, dominația sa de drept asupra vieții spirituale a individului Studiul vieții spirituale a unei persoane, indiferent de condițiile fiziologice ale descoperirii sale, înseamnă studiul ideilor, sentimentelor, aspirațiilor și faptelor personalităților umane caracteristici, așa cum sunt exprimate în istoria omenirii și, în special, în gândirea umană (știință, filozofie, artă), în monumentele creativității literare și artistice, în limbajul și cuvintele diferitelor popoare și personalități istorice și, în cele din urmă , în viața spirituală reală a indivizilor, oameni disponibili pentru observație În același timp, peste tot și în tot materialul pentru psiholog ar trebui să fie în principal existența integrală a personalității Cea mai profundă în concluziile sale și ingenioasă în design, psihologia lui Platon este construită în primul rând pe studiul și interpretarea faptelor reale sau ghicite prin instinctul artistic din viața unei persoane - Socrate - și suntem siguri că înaintea unui general cu adevărat "științific" psihologia ia naștere, ei vor trebui să treacă în fața spiritualului, cu ochii mai multor generații de psihologi, analize detaliate și până la subtilitate veridice speciale-psihologice ale multor sute de personalități spirituale, istorice, artistice și reale Aici este materialul real pentru o descriere veridică și o clasificare corectă a fenomenelor spirituale și a forțelor spirituale ale unei persoane În domeniul naturii anorganice, reprezentanții individuali (adică părți) ai substanțelor omogene, de exemplu metal- Biblioteca "Runivers" - - pescuitul și gazele sunt atât de asemănătoare între ele încât, studiind o bucată de aur, studiem proprietățile întregului aur în general, prin studierea unei particule de oxigen, chimistul determină fără greșeală proprietățile tuturor particulelor de oxigen În regatul organismelor, problema este mai complicată: fiecare gen de animale și plante are diverse specii și subspecii și, pentru a studia în detaliu un gen de corpuri, este necesar să se familiarizeze cu toate soiurile sale principale Dar pentru a studia și determina organizarea anatomică și fiziologică a

animalului, de exemplu a rasei de pisici, nu este încă nevoie să studiem structura nenumăraților indivizi ai acestei rase, dar este suficient să examinăm mai multe copii ale fiecărui soi Din acest motiv, pe tărâmul personalităților psihice, situația este deja diferită: viața psihică este infinit diversificată nu numai după specii și varietăți de organisme, ci și pe tipuri de personalități, și chiar de la o personalitate la alta O altă persoană, în istoria omenirii, este complet separată, fără analogii și asemănări - ciudat și misterios, unul care conține un întreg ocean de Fapte psihologice speciale - unul pe celălalt este mai misterios și mai original Socrate, Spinoza, Shakespeare, Byron, Dostoievski - Newton, Kant, Hegel, Schopenhauer - Buddha, Mahomet, Petru I, Napoleon, *) da, zeci, sute și chiar mii dintre ei - aceste personalități mari și profund originale, pentru explicarea dispoziţiei şi dezvoltării mintale ale cărora va fi încă necesar să se folosească lucrarea ştiinţei psihologice a viitorului Și poate fi considerată psihologie științifică - empirică, care nu numai că nu a studiat "psihologic" , nici una dintre aceste personalități, dar nici nu este capabilă, cel puțin aproximativ, "teoretic" să răspundă la întrebarea cum sunt aceste personalități deosebite? formate?de unde vin acestea ♦) Nu mai vorbim de personalități celebre și excepționale, create cu adevărat din imaginația artiștilor (cum ar fi Hamlet etc) Biblioteca "Runivers" - - inimi pure și mari, capete atât de strălucitoare, personaje atât de uimitoare? Spuneam mai sus că nu numele formează știința - acum putem adăuga că nu acele concepte artificiale formează știința, care sunt acum atât de în vogă și care uneori sunt incapabile să explice nimic (căci ceea ce se poate explica, pt de exemplu, la originea și dezvoltarea personalităților lui Spinoza, Kant, Newton - conceptul de "asociere de idei sau conceptul lui Spencer de sentimente reprezentative și reprezentative?") Știința este alcătuită din doctrine care aruncă o lumină reală asupra formării și dezvoltării acelor Fapte pe care le studiază Și în acest sens, credem noi, psihologia lui Platon, care s-a inspirat cel mai mult din analiza personalității reale a lui Socrate, dă incomparabil mai mult decât studiile psihologice ale contemporanilor noștri, care consideră adesea fenomenele mentale independent de orice legătură cu viața reală Desigur, studiul psihologic al figurilor istorice este uneori îngreunat de lipsa unor informații biografice exacte despre acestea, dar chiar și materialul biografic de care dispunem ar putea da rezultate importante într-o analiză amănunțită, mai ales prin compararea și compararea faptelor dezvoltării și activități ale diverselor persoane În plus, în ceea ce privește multe figuri istorice, se poate spune că monumentul viu al vieții lor mentale este produsul gândurilor și cuvintelor lor, în special ale celor artistice și filozofice O analiză psihologică a acestui material i-ar dezvălui multe psihologului, dacă doar întrebările la care ar trebui să răspundă o astfel de investigație ar fi clar în mintea lui Aceste întrebări pot fi variate, dar întrebarea principală și esențială pe care o rezolvă psihologul este de unde provin forțele spirituale ale omului și ce soartă au ele în dezvoltarea lor? Cu alte cuvinte: ce determină ascensiunea și slăbirea lor, cum să crească și să dezvolte energia mentală, morală și creativă a spiritului uman, cum să creeze și să mențină într-un anumit Biblioteca "Runivers" - - direcția puterii voinței, puterea gândirii, prospețimea și receptivitatea simțirii? Astăzi, datorită influenței medicilor și fiziologilor, mulți sunt foarte înclinați să creadă că înflorirea vieții spirituale a unei persoane depinde exclusiv de o anumită prosperitate a organismului său Nu există nicio îndoială că starea

normală și dezvoltarea organismului, ca instrument și instrument pentru existența spirituală a unei persoane, este foarte esențială și importantă pentru descoperirea corectă și cuprinzătoare a forțelor spirituale ale individului Având în vedere deficiențele ireparabile ale organismului și neregulile incurabile ale administrării acestuia, desigur, nu ne putem aștepta la dezvoltarea și manifestarea corectă a tuturor forțelor spirituale ale unei persoane Chiar și abaterile ușoare și temporare de la normă în funcțiile corpului pot avea un efect dăunător asupra structurii mentale a unei persoane Dar întrebarea este de ce organizarea organismului, ca instrument al activității spirituale, depinde în cele din urmă de gradul de perfecțiune, de armonia și diversitatea funcțiilor sale? Din cauze exterioare sau din momente de activitate spirituală în sine? Instrumentele artificiale ale activității spirituale a omului sunt produsele activității în sine - esența întruchipării ideilor, sentimentelor, aspirațiilor umane Întrebarea este: este posibil să admitem - așa cum a făcut Platon, și după el mulți gânditori remarcabili - că instrumentul natural al activității spirituale a omului, organismul său, este parțial un produs al lucrării spirituale a omului însuși? Fără îndoială, un om își primește organismul într-o anumită structură și cu anumite funcții și dispoziții la naștere Dar este dezvoltarea și întreaga constituție viitoare a organismului fatal predeterminate de acest Fap? Desigur, nimeni nu va fi de acord cu asta: datorită igienei, gimnasticii, medicinei, unui anumit sistem de creștere, educație, antrenament, corpul este remodelat și îmbunătățit Fără să observăm noi înșine, în toate aceste cazuri folosim mijloace spirituale, chiar și pentru medicină și igienă, ca să nu mai vorbim de creșterea și educația spirituală Biblioteca "Runivers" - - sunt forțe care transformă corpul uman doar în măsura în care sunt totalitatea învățăturilor, ideilor și actelor volitive cunoscute Cunoscuta predare a medicinei si munca spirituala personala a medicului, constand in observatie, rememorare, reflectare si libera alegere, duc la folosirea, in boala, a acestor sau a altor mijloace Fizice Forța care dă impuls procesului fizic este așadar întotdeauna o forță spirituală - forța cunoașterii, a gândirii, a dorinței Pornind de la această considerație, trebuie să considerăm organismul ca, într-o anumită măsură, o masă materială inertă, extrem de plastică, accesibilă la tot felul de influențe spirituale din exterior și din interior Și dacă luăm acest punct de vedere, atunci vom înțelege că sarcina principală a educației și a oricărei culturi spirituale exterioare este de a pregăti în interiorul unei persoane dezvoltarea corectă a energiei psihice, care ulterior trebuie să facă ea însăși din organism un instrument ascultător de liber personal munca ideala O "personalitate spirituală" merită pe deplin acest nume numai atunci când conține începuturile și sfârșitul creșterii sale ulterioare, atunci când nu numai că este capabilă să cânte bine la un instrument bun accidental, dar și-a dobândit puterea de a re-crea acest instrument, conform planurilor sale, să-și îmbunătățească structura, să-l protejeze de deteriorare și să-l folosească cât mai productiv posibil pentru realizarea lucrării spirituale Idealul suprem al educației este, așadar, acela de a crea într-o persoană o voință puternică, neclintită, conștientă și rezonabilă (prin educarea minții), bună și pură (prin educarea sentimentelor), deplin în controlul organismului, ca instrument pentru îndeplinirea scopurilor sale ideale Pentru a realiza o asemenea educație a voinței este necesar să se studieze toate modurile în care ideile și energiile spirituale în general acționează asupra corpului uman și consecințele lor imediate și

îndepărtate Este necesar să se studieze modul în care acţionează asupra organismului şi asupra însăşi energia activităţii spirituale a unei persoane, Biblioteca "Runivers" - - de intensitatea și extinderea ei, diverse obiceiuri acceptate și transformate de voința unei persoane - obiceiuri de somn, alimentație, mișcare etc Depinde de voința unei persoane de a dormi puțin sau mult, de a se trezi devreme sau târziu, mănâncă mult sau puțin, bea, mișcă și așa mai departe Toate aceste obiceiuri accesibile procesării spirituale afectează într-un fel sau altul organismul, mai mult sau mai puțin ajută sau împiedică subordonarea acestuia față de scopurile raționale ale individului Evident, studiul tuturor acestor influențe ale spiritului asupra organismului este opera unui psiholog care dorește să ridice corect întrebări referitoare la studiul conținutului și condițiilor de dezvoltare a vieții și activității spirituale a individului Dar pentru acest studiu există puține experimente personale, puțină autoobservare Este necesar să se verifice datele de autoobservare și, mai ales, cu ajutorul dovezilor istorice, biografice și autobiografice Printre acestea din urmă, vom găsi în special mult material, pentru oameni de seamă, și în special scriitori și artiști, cărora le place să vorbească despre modul lor de viață, despre lupta lor cu trupul și pasiunile animalelor, despre condițiile și motivele dezvoltării lor putere spirituală, despre principiile care i-au călăuzit în viață și regulile de conduită Deși aceste autobiografii conțin adesea multe exagerări și minciuni, mărturiile individuale verificate prin alte documente obiective (povestiri ale contemporanilor, corespondență etc) pot oferi un material valoros pentru psihologie Un alt fel de verificare a datelor de autoobservare poate fi parțial studiul tipurilor artistice conturate cu adevărat, în a căror creație un bun scriitor adună într-o singură imagine nu numai trăsăturile individuale cunoscute ale dispoziției mentale a personalității, ci și faptele dezvoltării și comportamentului său, care determină această dispoziție mentală Artistul-psiholog de geniu pătrunde adesea mult mai adânc în adevăratele cauze ale stărilor mentale decât psihologul teoretician, iar acesta din urmă, așa cum am spus deja, are multe de învățat de la primul În sfârșit, principalul Biblioteca "Runivers" - - materialul ar trebui să fie studiul dezvoltării structurii mentale a personalităților reale vii, ceva remarcabil - caracter sau minte, - cunoștințe, talente sau impresionabilitate - sau unele calități spirituale speciale Acest studiu ar trebui să aibă loc și în legătură cu o analiză a condițiilor mentale reale ale dezvoltării indivizilor din mediul care au acționat asupra lor, a condițiilor de creștere și educație a acestora, a învățăturilor și aspirațiilor publicului, sub influența cărora s-au dezvoltat, dar principalul lucru este munca spirituală pe care o fac asupra lor înșiși Desigur, în multe cazuri va trebui să aveți încredere în propria lor mărturie, în rezultatele autoobservării lor, dar aceasta este soarta științei activității mentale a unei persoane, care este direct accesibilă numai experienței interne și nu spre extern Cu toate acestea, această sursă de cunoaștere este doar șocantă și nesigură atunci când folosim pentru concluzii - autoobservarea unei persoane, a noastră sau a altcuiva Dacă totuși comparăm critic rezultatele autoobservării a zeci și sute de indivizi, atunci în indicațiile agregate ale experienței lor interioare vom găsi date solide pentru generalizări științifice De aceea suntem în favoarea extinderii orizontului experienței, ale căror date ar trebui să le folosească psihologia "experimentală" Studiind viața și proprietățile unei personalități spirituale, trebuie să apelăm mai des pentru material la

experiența diferitelor personalități, vii și morți, fără a exclude psihologii înșiși - trebuie să întrebăm mai multe despre istorie și să întrebăm mai des oamenii din jurul nostru și nu ne mulțumim cu observațiile noastre personale, care de multe ori avem caracter subiectiv și sunt extrem de limitate de condițiile existenței noastre individuale În acest sens, un început foarte bun este cercetarea experimentală asupra anumitor fenomene ale vieții spirituale, începută recent în Anglia și bazată pe distribuirea de pliante cu întrebări referitoare la testat către un număr mare de persoane demne de încredere Biblioteca "Runivers" - - stările lor mentale Este doar păcat că subiectele acestor întrebări sunt încă extrem de limitate și privesc fenomenele cele mai complexe și obscure, și anume, fenomenele de "halucinații în realitate" - acele senzații neobișnuite care la alte persoane, după mărturia lor, preced sau însoţesc evenimente neobişnuite din propria lor viaţă sau persoane apropiate acestora Punerea unor astfel de întrebări demonstrează clar că întrebările de bază și esențiale ale științei lor sunt încă neclare pentru psihologi Aceeași metodă ar putea fi aplicată cu un beneficiu incomparabil mai mare pentru studiul problemelor care sunt mai simple și mai fundamentale în semnificația lor pentru știință Și mai interesante și mai promițătoare în ceea ce privește rezultatele lor sunt întrebările conturate de congresul internațional de la Paris, referitoare la fenomenele de ereditate mentală *) Dar pentru asta, în acest program de întrebări, predomină tendința psihofiziologică, dorința de a face alcătuirea mentală a unei persoane în cea mai strânsă dependență de organizarea sa fiziologică Între timp, pentru psihologie în sensul propriu, ar fi mult mai important să studiem influența spiritului asupra corpului produsă prin aceeași metodă, de exemplu acţiunea voinţei în lupta cu imperfecţiunile şi neajunsurile ei Dar, desigur, astfel de întrebări pot apărea și pot fi puse corect doar în profunzimea psihologiei, care este străină de tendințele materialiste ale timpului nostru și a renunțat la prejudecata pe care am discutat mai sus cu privire la posibilitatea unui psiholog de a studia doar mentalul " fenomene" ca "epifenomene" ale proceselor fiziologice din sistemul nervos VIII În acest articol, am încercat să arătăm cum este posibil să extindem, din punct de vedere al conținutului și al metodelor, domeniul de cercetare în psihologia științifică, care este, desigur, și acum *) Vezi raportul despre congresul psihologic în nr al revistei mier Congresul internațional de psihologie physiol, Paris , p Biblioteca "Runivers" - - conține o mulțime de material științific valoros În același timp, am încercat să aflăm cum psihologia, până acum un sistem de doctrine rupte de viață, poate deveni o știință apropiată de viață, necesară și utilă - atât pentru aceasta, cât și pentru dezvoltarea tuturor celorlalte sisteme de cunoaștere Suntem pe deplin conștienți de cât de ușor este să vorbim despre neajunsurile învățăturilor existente și să facem planuri de transformare a științelor și cât de greu este de fapt să duci la bun sfârșit marea lucrare de reformare a unui domeniu sau altul de cunoaștere, de a da un știința un nou conținut pozitiv, să aplice noi metode de cercetare la dezvoltarea sa *) Nici măcar nu știm dacă noi înșine vom putea face vreun pas semnificativ în acest sens În orice caz, ni se pare că pentru o lucrare corectă în orice domeniu este necesară o discuție prealabilă a metodelor și sarcinilor acestei lucrări și gândirea la posibilitatea eșecului în aplicarea efectivă a unui plan cunoscut, eșec care poate depinde de circumstanțe aleatorii și adesea subiective, nu poate și nu trebuie să descurajeze specialistul să discute un astfel de plan Ce este de făcut dacă în

psihologie însăși metodele și punctele de bază ale analizei nu sunt suficient de definite și înțelese? Nu se poate ascunde de la sine faptul trist că nu există nimic în comun între știința sufletului și viața spirituală reală a omului, că teoriile psihologilor nu au o semnificație reală, universal recunoscută, în problemele de îmbunătățire a existenței spirituale a oamenilor , și că cea mai importantă știință nici măcar nu este inclusă în sistemul general de educație al personalităților umane La urma urmei, trebuie să existe motive pentru un fenomen atât de ciudat și am încercat să indicăm aceste motive O astfel de sarcină poate avea un anumit preț, deoarece acum se simte o nevoie urgentă de a aduce psihologia mai aproape de viață Personalitatea modernă în dezvoltarea sa *) Pentru mai multe despre aceasta, vezi Kant: Prefață la Prolegomene Trudy Psychol Comun, afară II Biblioteca "Runivers" - SH - se află în condiții mai puțin favorabile ca niciodată Încă din copilărie, creșterea ei spirituală a fost împiedicată de teorii și influențe divergente care o smulg în direcții opuse În fiecare familie, copiii sunt crescuți și conduși în mod diferit: unora li se oferă libertate deplină și se așteaptă să beneficieze de neconstrângere și nerezistență absolută la instinctele și dorințele naturale; alți copii, dimpotrivă, sunt conduși în lesă aproape până la perioada de deplină maturitate, limitându-și dorințele în toate și dispunând în mod arbitrar de existența lor spirituală Privindu-se unii la alții, acești copii își pierd încrederea în autoritatea incontestabilă a educatoarelor lor, iar în ambele cazuri dezvoltarea lor spirituală este lăsată la voia întâmplării: capriciul și temperamentul celor din jur La școală, diferiți profesori îi educă și îi învață, de asemenea, în moduri complet diferite: unii acționează prin măsuri de severitate și uneori violență, alții prin măsuri de încurajare și chiar adulare, și o comparație a unor astfel de metode contradictorii atât în educarea voinței, cât și în educarea mintea se instalează în sufletul unui copil nedumerire prematură În viață, o personalitate fragilă și neformată este sfâșiată de cele mai eterogene și ireconciliabile influențe și teorii care domină societatea înconjurătoare În orice, se poate simți precaritatea viziunii asupra lumii a erei noastre, contradicția dintre sistemele vechi și noi de cultură spirituală și condițiile vieții sociale Nu este surprinzător faptul că rezultatul tuturor acestor oscilații este scepticismul fără speranță, apatia completă în acțiune, impotența și flabilitatea voinței, comportamentul fără principii și lipsa de scop a vieții: talentele sunt îngropate în pământ, abilitățile mentale sunt irosite din cauza utilizării neproductive, organismul este vm Merită desăvârșit și rafinat, în formele celei mai fecunde lucrări spirituale, se uzează în plăcerile neplăcute și vulgare, în tot felul de excese grosolane Lupta voinței cu capriciile și capriciile cărnii este ridiculizată Biblioteca "Runivers" - - Viyu, abstinența în plăceri este luată ca dovadă a limitării, predicarea luptei împotriva patimilor este considerată un semn de înapoiere și ignoranță Așa este viața, spun ei de obicei, să-și împlinească dorințele, să se bucure, să experimenteze pasiuni puternice și parțial societatea educată rusească Nu este de mirare că în astfel de condiții are loc o reacție extremă la cei mai buni oameni, că doctrinele apar și se răspândesc cu succes în societate, negând orice știință și civilizație și apelând la haosul primitiv al relațiilor umane pre-culturale, anarhice Fiecare secol al unei noi ere a existenței omenirii se încheie cu astfel de învățături, iar la sfârșitul fiecărui secol următor această predică se aude din ce în ce mai energic, este distribuită în societate cu tot mai mult succes

Unde ne putem aștepta la mântuire? Nu este într-adevăr prima și principala sarcină să elucidam sensul și adevăratele condiții ale existenței spirituale a unei persoane, adevărata relație a ființei sale spirituale cu materialul, fizicul, - cea mai bună cale de educație și dezvoltare a sufletului uman - o astfel de îmbunătățire a acesteia, în care centrul de greutate al vieții umane ar fi transferat în întregime pe tărâmul ființei spirituale, și nu pe cel fizic, în care toate beneficiile existenței mentale, morale și estetice ar deveni soarta fiecărui om personalitate, și nu accidental privilegiată de natură și împrejurări, naturi excepționale? Și tocmai acest rezultat poate și trebuie să dea o corectă elaborare științifică a problemei "despre izvoarele, condițiile, sensul și sarcinile vieții spirituale ale unei personalități umane", o problemă psihologică în sensul larg al cuvântului în rezolvarea acestei probleme, trebuie să privești direct în ochii adevărului, trebuie să te ascunzi de tine mai uscat Biblioteca "Runivers" - - multe întrebări psihologice și nu este necesar să se evite rezolvarea celor mai fundamentale întrebări "vitale" ale științei spiritului Dacă poate exista vreo îndoială dacă "există în om un principiu imaterial, liberul arbitru, care se luptă cu trupul forțelor spirituale, atunci este necesar să rezolvăm cu atenție tocmai] aceste întrebări - în primul rând, în tot volumul și volumul lor semnificație, și să nu se mângâie cu ideea că în știința sufletului putem ocoli cele mai importante întrebări studiind doar fenomenele psihice, coexistența și succesiunea lor Dar, întrucât soluția întrebărilor menționate este în mod inevitabil legată de investigarea celor mai profunde probleme metafizice, nici legătura firească dintre psihologie și metafizică nu trebuie întreruptă Este posibilă o știință care studiază viața spirituală a unei persoane Această știință se numește psihologie, deoarece "psyche" în greacă înseamnă suflet Psihologia să investigheze fenomenele, stările, forțele sufletești și mentale, în toate modurile accesibile minții umane, cât mai profund și realist posibil, pe baza experienței, dar fără a se feri de construcții metafizice, fără a elimina a priori un singur concept și nici o singură întrebare din orizontul studiului său Atunci vom obține ca rezultat o știință adevărată, și nu o umbră a acesteia, - nu un sistem de cuvinte, termeni complicati și scheme fără sens, ci un set real de Fapte și explicațiile lor Principalul lucru, la urma urmei, nu este să spui "Investighez fenomene, și nu esențe, sau esențe și nu fenomene", ci să pui corect și clar acea întrebare vitală care conduce mintea la studiul unei anumite zone a realitatea, de la care este necesar să trecem la studiul conținutului și semnificației sale adevărate Și această întrebare vitală, care conduce omenirea la construirea științei psihologiei și singura capabilă să-i dea semnificație vitală, este: cum poate o persoană să-și stăpânească viața spirituală, să o înțeleagă și să o controleze, să o îndepărteze de sub influența condiții aleatoare și neprevăzute - condiții în care îl rup - shchih, slăbire și distorsionare și conștient plin- Biblioteca "Runivers" - - conectează-l în scopuri rezonabile și înalte, pentru a-l face mai ideal, intens și bogat în conținut În alte articole, intenționăm să luăm în considerare mai detaliat părțile individuale ale acestei probleme și, mai ales, problema aplicabilității la viața spirituală a Legii fizice a conservării energiei, care singură ar putea pune limite în dezvoltarea forțele mentale ale unei persoane Sperăm să arătăm că, de fapt, această lege nu poate avea nicio aplicație în aprecierea destinului energiilor noastre spirituale, precum și a condițiilor de interacțiune a acestora cu energiile fizice ale organismului, sub forma stabilirii unor cadre

artificiale pentru energia internă creşterea unei personalităţi normale N Grot Biblioteca "Runivers" M I Vladislavlev Necrolog Pe aprilie a acestui an a murit rectorul Universităţii din Sankt Petersburg şi profesor de filozofie la aceeaşi universitate, Mihail Ivanovici Vladislavlev În ultimii trei ani, numele defunctului a devenit cunoscut cu mult dincolo de cercul specialiştilor şi de mediul profesoral restrâns Aflându-se în faţa tuturor, M I nu a putut evita multe plângeri şi nemulţumiri Nu este nici momentul, nici locul să analizăm aici dacă ultima activitate a lui Mihail Ivanovici merită acele atacuri care au fost auzite din aproape toate părţile Să lăsăm deoparte subiectul zilei şi să vedem ce a făcut Mihail Ivanovici pentru filozofie în Rusia*) M I s-a născut la noiembrie în provincia Novgorod şi provine dintr-un mediu spiritual După ce a absolvit Seminarul din Novgorod în , a intrat la Academia Teologică din Sankt Petersburg, dar în a plecat din cauza uneia dintre povestirile sale studenţeşti A fost o perioadă de speranţe strălucitoare şi de afaceri bune în toate sferele vieţii publice Ministerul Educaţiei Publice, introducând o nouă carte universitară, a fost preocupat de pregătirea tinerilor oameni de ştiinţă pentru a ocupa departamentele care trebuiau să fie sub noua carte Nevoia a fost resimţită mai ales de profesorii de filozofie, care fuseseră complet desfiinţaţi în deceniul precedent din cercul predării universitare De aceea, destul de mulţi tineri au fost trimişi în străinătate pentru a se pregăti pentru posturi de profesor Printre ei în filozofie s-au numărat: M M Troitsky, Avtokratov şi Vladislavlev După cum se vede din rapoartele **), M I a fost interesat în special de prelegerile lui Lotze, o descriere detaliată *) Datele biografice sunt împrumutate în principal dintr-un articol al celui mai apropiat student al defunctului - A Vvedensky: "Activitatea ştiinţifică a lui M I Vladislavlev" J M H P , nr , p - **) Extras din rapoartele persoanelor trimise în străinătate pentru pregătirea unei posturi de profesor SPb - , partea I, p - ; II, p - , ; h y pp - , - ; Partea a IV-a, pp - Vezi, de asemenea, J M H II partea II, p - (pentru şi) Biblioteca "Runivers" - - pe care l-a prezentat ministerului În străinătate, a urmat şi un curs de anatomie şi fiziologie După ce şi-a început activitatea literară pe când era încă student în revista "Vremya" a lui M M Dostoievski, cu articole de altă natură, M I a continuat să participe în jurnalism chiar şi după ce s-a întors din străinătate Aşa că şi-a plasat aproape toată lucrarea de master în articole separate *) Subiectul filozofic al zilei a fost atunci marşul victorios al materialismului, care a înecat vocile timide ale adversarilor În Rusia, această mişcare de gândire s-a reflectat în literatura progresivă, care credea că materialismul este ultimul cuvânt în ştiinţă Adepţii ruşi ai materialismului atacau cu amărăciune pe oricine îndrăznea să aibă o viziune critică asupra metafizicii lor materialiste O astfel de soartă a avut-o în articolul prof Yurkevich "Din ştiinţa spiritului uman" **), unde au fost analizate prevederile materialismului rus Ar fi fost mult mai corect să se întoarcă arma împotriva însăşi creatorilor celui mai nou materialism şi să analizeze temeliile pe care se sprijină această doctrină Acesta este ceea ce ar trebui să explice parţial ceea ce a ales M I pentru lucrarea sa de master "Tendinţe moderne în ştiinţa sufletului" (Sankt Petersburg,) Cel puţin din cuvintele defunctului se ştie că iniţial alegerea s-a aşezat pe o temă de natură pur metafizică După ce a arătat inconsecvenţa completă a psihologiei materialiste, chiar şi în persoana celui mai bun reprezentant al ei, Noack, autorul se opreşte în detaliu asupra psihologiei fiziologice a lui Wundt şi asupra psihofizicii lui Fechner Nu îndrăzneşte să-l clasifice pe unul

sau pe celălalt drept materialist, deși arată cât de des intră în necaz Wundt când vrea să fie fiziolog în psihologie Autorul plasează foarte bine lucrările lui Fechner Și, în general, potrivit autorului, științele naturii pot influența fructuos psihologia, dar numai atunci când cercetătorul nu pierde din vedere proprietățile speciale ale fenomenelor mentale În continuare, este luată în considerare psihologia lui Beneke, Herbart, Hegel și a hegelianilor, precum și psihologia ideal- realiștilor În felul său *) Cereri reformatoare în psihologie, Epoca , nr , p - (despre Wundtѣ) Psihologie materialistă, Ot App , Dec , carte i, pp - (despre Focht și Noak)· Influența științelor naturii asupra psihologiei, Ot App i , ian , carte , p - (despre Fechner) Psihologie Benecke, Ot App i , februarie, carte , p - **) Spiritul Trudi Kievskaya Acad i o g Biblioteca Runiverse - - tendințe aici se alătură și un articol mic, dar foarte informativ "Materialismul modern" *), despre scrierile lui Focht în traducere rusă Materialismul își are rădăcinile în neajunsurile vieții sociale și publice, în direcția reală a secolului, în starea științelor naturii Din , M I a început să predea la Universitatea din Sankt Petersburg, apoi la Institutul de Istorie și Filologie În prelegerea introductivă **) M I își exprimă punctele de vedere asupra diverselor tendințe din filosofia modernă Nici Beneke, nici Herbart, nici Hegel nu-l mulțumesc și consideră că este necesară armonizarea tuturor acestor direcții În același timp, M I era ocupat cu traducerea Criticii rațiunii pure a lui Kant A fost departe de a fi o sarcină ușoară, având în vedere atât modul de a scrie al lui Kant, cât și absența unei terminologii dezvoltate în literatura filozofică rusă La transferul termenilor, a fost adesea necesar să se recurgă la expresii descriptive și neologisme Pe alocuri, traducerea este înlocuită cu o parafrază a originalului, drept urmare greșelile erau inevitabile în transmiterea însuși cursului gândurilor lui Kant ***) Ulterior, M I a visat să publice o "Bibliotecă filozofică", adică scrieri clasice despre filozofie în traducere rusă La un moment dat, circumstanțele chiar au zâmbit la această idee, dar moartea unuia dintre principalii participanți a împiedicat implementarea acestei întreprinderi Poate că, cu o reală renaștere a intereselor filozofice, gândul M I este aproape de implementare Rezultatul lucrării de istoria filozofiei a fost teza de doctorat "Filosofia lui Plotin, fondatorul noii școli Platonov" (Spb i) În mod evident, autorul a fost cel mai interesat de relația noilor învățături platonice cu creștinismul și influența acestuia asupra Părinților Bisericii Pentru aceasta, desigur, a fost necesar să studiem această învățătură chiar în rădăcinile ei În literatura europeană este puțin *) Epoca , No i, pp i-ib Din cauza încetării revistei, articolul nu este finalizat **) Poziția modernă a filosofiei și sarcinile ei Din Zap i , oct , carte i, p - ***) Cartea, tipărită în , într-un număr însemnat - h exemplare, s-a epuizat de mult timp și este nevoie de o a doua ediție O revizuire amănunțită a traducerii cu o nouă ediție ar fi foarte jalnic M I însuși nu a vrut să-l lase fără schimbare Biblioteca "Runivers" - - lucrează pe Plotin, iar studiul lui M I este unul dintre cele mai bune În general, M I , și în prelegerile sale despre istoria filozofiei creștine, s-a ocupat cu o deosebită plăcere asupra filozofiei Părinților Bisericii Același interes este dovedit de cele două articole ale sale *) despre studiul profesorului de la Kiev K Skvortsov "Filosofia părinților și a profesorilor" "În lucrările primilor gânditori creștini", spune M I , "a avut loc un mare act de reînnoire a gândirii umane" De aceea, studiul literaturii patristice este de mare importanță, dar nu trebuie luat cu noțiuni preconcepute,

așa cum Prof Skvortsov Aceasta nu este o atitudine științifică față de această problemă M I i s-a reproșat raționalismului pentru analiza sa detaliată și sensibilă Predarea logicii în instituțiile de învățământ superior, M I a văzut clar absența în literatura rusă a unei astfel de lucrări care să reziste în orice fel cerințelor științei moderne Prin urmare, M I însuși a întreprins o astfel de muncă și în "Logica" sa (Sankt Petersburg, , ed a -a o) a încercat să ofere o trecere în revistă independentă atât a logicii deductive, cât și a logicii inductive Adevărat, secțiunea despre inducție este conectată prin fire foarte slabe cu secțiunile anterioare; legile gândirii stau oarecum deoparte, ca și cum toate mișcările ulterioare ale gândirii se descurcă complet fără ele și, în general, absența unei idei călăuzitoare se simte în carte, dar totuși această lucrare a fost un fenomen binevenit în literatura rusă Eseurile despre istoria logicii, bazate pe surse primare, nu își vor pierde în curând semnificația Unele dintre inovaţiile autorului au evocat critici detaliate, dar stricte din partea lui A Svetilin **) M I s-a apărat împotriva atacurilor care nu au fost întotdeauna doar ***) În , M I a publicat și un scurt "Manual de logică", revizuit dintr-o mare lucrare Aici sunt prezentate și sarcini logice, precum și o scurtă prezentare a principalelor fenomene mentale Toate acestea sunt destinate predării în instituțiile de învățământ secundar Încă din , M I a susținut prin tipărire că logica și psihologia ar trebui făcute obligatorii pentru toate fa *) J M H p , nr , p - ; nr io, p - **) J M H P , nr , p - ; nr io, p ίι- ***) Ibid , , nr , p - - Biblioteca "Runivers" - - culte În plus, informațiile elementare din aceste științe ar trebui date chiar și în gimnaziu *) Expulzarea filozofiei din universități a produs rezultate triste în viața noastră socială și s-a reflectat în dezvoltarea nihilismului Dorințele modeste ale lui M I rămân încă pe tărâmul dorințelor Dar "devenit reprezentant independent al catedrei de filosofie din universitate, M I a introdus din un departament filozofic special, care a rămas până în ? acestea Până în momentul în care, conform noii carte universitare, toate departamentele speciale au fost distruse După ce a publicat Logic, M I se dedică din nou aproape în întregime psihologiei În , el a analizat în detaliu I-a Lucrarea lui Ushinsky "Omul ca obiect al educației" **) Urmează un articol ***) despre o nouă lucrare a lui Darwin (despre exprimarea senzațiilor) și un discurs despre actul Institutului Istoric și Filologic privind recentele succese ale psihologiei ****), în măsura în care au fost exprimate în lucrările lui Fechner, Wundt, Bain, Darwin, Galton și Spencer În fine, rezultatul unor studii îndelungate a fost marea lucrare "Psihologie" (volume, Sankt Petersburg,) Aici se poate vedea și un studiu amănunțit al literaturii, care a distins întotdeauna M I pentru a oferi o analiză cât mai detaliată a fenomenelor psihice, iar aceasta este cea mai puternică latură a operei sale Din analiza sa, M I concluzionează că la baza tuturor fenomenelor spirituale este voința Fascinat de succesul cercetărilor lui Fechner, M I a visat și chiar a încercat să aplice metoda lui Fechner la studiul sentimentelor În acest scop, el a încercat să circule o serie de întrebări, ale căror răspunsuri ar putea oferi material pentru măsurarea sentimentelor Această încercare, însă, nu a avut succes și a stârnit în urmă o cenzură oarecum nemeritată În plus, M I a analizat în detaliu lucrarea lui M M Troitsky "Psihologia germană" *****) și Vl S Solovyova "Criză *) Poziția filozofiei în sistemul nostru de învățământ F- MH IL, ( ), p - - **) Zh M H P ι , nr , p - ι°·- ***) Ibid , , nr , p - - ****) Acolo - la fel, , Nr , p - -*****) J M H P , partea , p - , - Biblioteca "Runivers" - - Filosofia

occidentală *), precum și articole dedicate prof θ θ Sidonsky **), predecesorul său în departamentul de filosofie și autobiografia lui Mill ***) La universitate, M I a predat, pe lângă cursul de logică, psihologie și istoria filosofiei, și metafizică și etică și, cel mai recent, o introducere în filozofie În plus, a condus uneori pentru specialiști, la Universitate și acasă, seminarii de filosofie, care au fost dedicate studiului în original a lucrărilor clasice de filosofie, antice și noi În metafizică, el a respectat vechea împărțire în patru părți La baza ființei, el găsește o singură ființă, aflată constant într-un proces de schimbare Această ființă se remarcă prin caracterul ei psihic În ea, un lucru îl condiţionează pe celălalt, dar nu în felul în care pare în observaţie: sistemul său de autodeterminare este astfel încât în el următorul condiţionează anterior Evident, Mihail Ivanovici trebuie considerat un monist spiritualist În etică, el este de părere că în procesul lumii întregi se reflectă voința absolutului, care afectează și indivizii Ceea ce este în concordanță cu această dorință trebuie recunoscut ca fiind moral Cel mai înalt principiu al moralității este iubirea În plus, M I a pregătit un curs de filosofia religiei Cu toate acestea, nu a reușit să citească acest curs Trebuie să ne gândim că schița detaliată a cursului a rămas în hârtiile defunctului În viața privată, M I se distingea prin sinceritate și statornicie în convingerile sale Nicio influență nu i-ar putea mitui simpatiile dacă ar fi contrar opiniilor sale fundamentale Într-un cuvânt, era o întreagă natură rusească Dintre studenții lui M I Vladislavlev, unii ocupă acum departamentele de filozofie din universitățile ruse (N Ya Grot, A I Vvedensky, N N Lange), alții acționează în domeniul literaturii (E L Radlov, Ya N Kolubovsky) Și toți, desigur, pot confirma că M I , după puterea capacității sale, a fost foarte conștiincios și strict în sarcina de a ghida corect oamenii care doreau să se specializeze în filosofie LA *) Ibid , , partea , p - - **) Acolo, , No i, p - -***) Ibid , , No Yu, p - Biblioteca "Runivers" departament special Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " eu Elemente de voință De obicei, voința și manifestările voliționale sunt considerate ca ceva complet original și în nici un fel nu descompunebil /? impulsul conștient la acțiune, precedându-le în timp În cursul următoarei investigații, intenționez, dimpotrivă, să arăt: i) că un astfel de impuls nu există deloc în conștiință,) că acele fenomene conștiente care se numesc efort volițional nu sunt deloc esențiale pentru originea actiunii in sine de la) ca acest efort nici nu precede, precum b atunci ni se pare, actiunilor noastre, si ele urmeaza Altfel, exprimând această ipoteză în forma ei paradoxală, putem spune că a dori este sentimentul unei acțiuni deja realizate Oricât de absurdă ar părea această afirmație, sperăm să arătăm că are un sens perfect rezonabil și este o consecință necesară a anumitor fenomene În același timp, însă, trebuie făcut, de la bun început, o anumită rezervă Faptele pe care se bazează teoria propusă a fenomenelor voliționale sunt, în mare măsură, rezultatele unor studii experimentale speciale Dar într-un scurt articol de jurnal, nu avem ocazia să intrăm în toate detaliile Biblioteca "Runivers" - - aceste studii Acest neajuns va fi compensat de noi în alt loc *) Înainte de a prezenta ipoteza propusă, trebuie să; pentru a arăta ceea ce de fapt trebuie înțeles prin termenii voință sau manifestări voliționale (dorințe) În clasificarea fenomenelor psihice există o întrebare care trezește îndoieli și dezacorduri constante; aceasta este o întrebare despre granița care separă fenomenele sentimentelor de fenomenele voliției De obicei, relația dintre sentimente, pulsiuni și voințe este descrisă în felul

următor: sentimentele sunt, în baza stării lor de plăcere sau durere, pulsiuni sunt, aspirații excitate de sentimente și, în cele din urmă, voința sau Dorințele sunt grupuri de pulsiuni care se transformă în acțiuni În ciuda simplității aparente a unor astfel de diviziuni, ele ridică îndoieli importante În primul rând, trebuie să ne îndoim de corectitudinea graniței stabilite între sentimente și înclinații De fapt, sentimentul de plăcere sau de durere, prin însăși esența sa, este o emoție, o stare nu de indiferență, ci de mișcare mentală, iar pe de altă parte, atracția este tocmai altceva decât mișcarea mentală Emoțiile diferă de pulsiuni doar prin aceea că primele nu sunt conectate, neapărat cu ideea de obiect care le excită, iar în pulsiuni avem o astfel de idee a cauzei lor; cu alte cuvinte, fiecare sentiment este o pulsiune, dar fara un obiect exterior definit si fiecare pulsiunea este un sentiment care are un obiect constient Pofta de mâncare, de exemplu, sau impulsurile sexuale, sunt altceva decât senzația de foame sau instinctul sexual, însoțite de o idee mai mult sau mai puțin clară a unui obiect sau mișcare care poate elimina această stare neplăcută**) Dacă ne imaginăm *) În "Cercetări în domeniul psihologiei experimentale" pregătită spre publicare **) Desigur, prin reprezentare trebuie să înțelegem aici ceva mai * larg decât se face de obicei și anume, probabil, o astfel de stare în care senzațiile nu sunt obiectivate în spațial și imagine temporară Când de ex un castor tânăr, născut în captivitate și așezat într-o cameră, totuși se ocupă de construirea unui cuib și, în același timp, respectă metodele obișnuite, dar în acest caz inutile (de exemplu, nu transportă materialul de construcție direct, ci mersul pe jos) oblic, parcă ținând cont de puterea relativă a curentului din râu și Biblioteca "Runivers" - - dorinta lipsita de orice obiect definit, apoi se transforma in sentiment Cu toate acestea, nu ne vom opri asupra acestei întrebări, deoarece a fost deja clarificată de mai multe ori în literatură, iar majoritatea psihologilor clasifică direct pulsiunile printre alte sentimente Incomparabil mai importantă pentru noi este a doua dintre aceste întrebări, și anume, relația dintre înclinații și dorință sau voință Diferența dintre înclinații și dorințe, ca acte ale voinței, putem formula următoarele Astfel: dorințele sunt pulsiuni care se transformă în acțiuni și sunt însoțite de un sentiment de activitate a acestor acțiuni, cu alte cuvinte, ceea ce deosebește voința activă de pulsiuni este impulsul către acțiune Care este acest impuls către acțiune este punctul central al analizei psihologice a voinței Avem, pe de o parte, impulsuri sau sentimente, iar pe de altă parte, acțiuni; între ele se plasează ceea ce psihologii numesc voință, adică decizia subiectivă sau impulsul Problema voinței este ascunsă de înțelegerea insuficientă că voința este tocmai impulsul către acțiune De obicei se spune că orice poate fi obiectul voinței sau al dorinței Dar aceasta înseamnă evident să confundăm ceea ce s-a distins mai sus, adică înclinația cu voința Ceea ce nu poate fi executat imediat nu face obiectul testamentului ca activitate; poate fi scopul atracției, dar nu al dorinței Adevărat, instinctele conțin și un fel de impuls, dar acest impuls este cu totul diferit față de acțiunile voliționale: primul este impulsivitatea, ca să spunem așa, continuă sau se întinde în timp, al doilea este acel act instantaneu care apare odată cu începutul acțiunii Foarte Își pierde respectivul Vesu), apoi, evident, el este condus de senzațiile foarte exacte ale organismului său, dar nu le aduce în contact cu alte senzații introductive: ele stau în conștiința lui, ca o consistență organică deosebită, nu corectat de orarul spaţial al altora Aceste stări ocupă stadiul de mijloc în dezvoltarea conștiinței între

senzațiile omogene calitativ ale animalelor inferioare, care sunt încă lipsite de organele de senzații speciale, și reprezentările obiective care constituie cel mai înalt produs al conștiinței Această etapă corespunde și unei clase speciale de mișcări - instinctive, care ocupă și ele un loc de mijloc între reflexe și mișcări voluntare *- * - este important să se facă distincția între aceste două fenomene În exemplele clare, această diferență este destul de clară În atragerea foametei, de exemplu, acest impuls este evident destul de diferit de cel din întinderea efectivă a mâinii pentru mâncare Primul îl precede pe cel de-al doilea ca cauză - are un aspect calitativ variat, după diferite tendinţe; al doilea este un act de efort complet simplu, exprimat prin cuvintele "vreau" sau "voi face"; primul este în mod evident legat de motive și nici măcar nu este despărțit de ele, al doilea ni se pare liber, independent; primul durează în timp și dispare, odată ce acțiunea a venit, al doilea ia naștere tocmai în timpul acțiunii Astfel, în exemple simple, această diferență între impulsivitatea instinctelor și impulsul voinței de acțiune este destul de clară; dar este ascunsă şi, aparent, dispare în fenomene mai complexe: dacă de exemplu Dacă ne ridicăm cu un scop sau cu dorința de a efectua o acțiune complexă, atunci, evident, o decizie volitivă sau un impuls către această acțiune nu are loc concomitent cu aceasta, ci o precede semnificativ, adică are, parcă, aspectul unei atracții complexe; în acelaşi timp, condiţionat de scop, nu are acel caracter de libertate care deosebeşte deciziile voinţei de impulsuri Totuși, toate acestea se pot explica altfel decât se face de obicei, și anume, prin intermediul unui principiu care dă cheia înțelegerii masei vaste de fenomene psihice și care poate fi numit principiul mișcărilor mici simbolice și retributive Am fost conduși către rolul mișcărilor retributive și simbolice de cercetările noastre asupra teoriei atenției*) În această lucrare, am încercat, printre altele, să demonstrăm că, pentru a întări voluntar și chiar a evoca amintiri, o persoană recurge la ajutorul mișcărilor asociate într-un fel cu aceste amintiri și că astfel, deși în general și foarte mișcări mici, oferind conștiinței o senzație reală, susțin și sporesc imaginile amintirilor asociate cu această senzație Cele mai frecvente și mai utile dintre aceste mișcări sunt, desigur, mișcările expresive ale limbii, tocmai acelea pe care psihologii le numesc "cuvânt interior"; oricine puțin obișnuit cu autoobservarea este ușor *) Beitrage zur Theorie d sinni Aufmerksamkeit (Philos Studien, IV) modificări că toate gândurile noastre, pe care le purtăm despre noi înșine, sunt însoțite de rostirea "pentru noi înșine" a cuvintelor corespunzătoare, iar o analiză psihologică mai precisă dezvăluie că această vorbire interioară, adică contracțiile slabe ale mușchilor laringelui, limbii și buzele, nu urmează, ci preced conceptele corespunzătoare și servesc pentru a le numi pe acestea din urmă și a le fixa în conștiință Nu mai puțin frecvente, deși mai nedefinite, sunt acele mișcări mici ale ochilor cu care chemăm și fixăm amintiri ale obiectelor care au o anumită formă: de exemplu pentru a evoca o amintire clară, concretă a vreunui obiect pătrangular, facem aproape întotdeauna cu ochii acele mișcări care corespund percepției acestei figuri În cele din urmă, și mai simbolice sunt acele mișcări prin care fixăm memoria sunetelor care vin la noi într-o anumită direcție; dorind de ex evocă o amintire clară, concretă a zgomotului pe care l-am auzit de pe stradă, luăm poziția corpului în care am ascultat cu adevărat aceste sunete, ne întoarcem puțin urechea spre fereastră etc *) Desigur, nu ar fi ușor să enumerați toate astfel de trucuri, kk la care recurgem inconștient, cu

ajutorul unei mișcări ușoare, pentru a chema amintirea de care avem nevoie Dar pentru noi contează doar principiul însuși al acestor fenomene, a și anume că există o serie întreagă de astfel de mișcări slabe care compensează performanța reală Prin intermediul acestui principiu, putem explica acum și acel aparent dezacord cu faptele definiției noastre a voinței, pe care le-am subliniat mai sus Conform definiției noastre, fenomenele volitionale, spre deosebire de impulsurile simple, sunt întotdeauna caracterizate de un impuls către acțiune intenționată: acolo unde nu există acțiune, ci următoarea iar impuls, acolo, nu există dorință (în distincția lor mai sus menționată față de pulsiuni) Între timp, nu există un truism mai mare decât diferența dintre dorințe și împlinire, căutată și realizată: totul, chiar și imposibilul, poate fi dorit Interesul analizei psihologice constă, însă, în faptul că în spatele truismelor obișnuitului *) Pentru o prezentare mai detaliată și concludentă a acestor împrejurări, vezi ibid , p sqq conștiința cotidiană să găsească adevăruri noi, pentru că, deși toate fenomenele studiate de psihologie apar în conștiință, totuși, știința psihologică și conștiința cotidiană nu sunt încă una și aceeași Cu ajutorul principiului consacrat al mișcărilor retributive, putem constata cu ușurință că nu numai că această distincție de mers între ceea ce se dorește și ceea ce este greșit, ci și că fiecare dorință este întotdeauna o împlinire, chiar dacă este incompletă sau chiar numai simbolic Pentru a clarifica acest lucru, să luăm în considerare următoarea serie de fenomene care devin treptat mai complexe Obiectul dorinței poate fi fie ceva direct executabil (mișcare), fie ceva doar mediocre realizabil (un scop al acțiunii) sau, în cele din urmă, ceva în general inexecutabil Primul caz nu prezintă nicio dificultate pentru noi Să presupunem, de exemplu, că vreau să ridic mâna Dacă nimic nu mă împiedică de asta, adică dacă nu am alt obiect al dorinței sau al scopului, atunci această dorință este urmată de împlinirea ei Aici, așadar, dorința este, de fapt, un impuls volitiv către acțiune și nimic mai mult: dacă acest impuls este absent, nu există dorință (și poate doar atracție), există ea - există și dorință În al doilea caz, problema este mai complicată Să presupunem, de exemplu, că vreau să mă plimb; aici, chiar dacă este prezent un impuls cu voință tare, are ca obiect nu o plimbare, ci acțiunile care o preced: trebuie să mă ridic și să ies din casă, adică ' să producă o serie de mişcări coordonate, care însă nu sunt în sine obiectul dorinței mele În acest caz, principala dificultate constă în faptul că împlinirea unei dorințe urmează după o anumită perioadă de timp unui impuls volitiv Totuși, această dificultate poate fi înlăturată dacă luăm în considerare cu atenție în ce constă acest act de decizie: "Voi merge la plimbare"; vom observa aici că nu este deloc o singură dorință, ci și o oarecare, deși indirectă, împlinire Se spune de obicei că o decizie volitivă în acest caz denotă faptul că din multele mele instincte, simple și complexe, legate de idei despre scopul lor extern (despre un act) și neconectate, va prevala una, atracția pentru o plimbare Dar o astfel de idee a luptei motivelor este doar o analogie foarte imprecisă a acestei lupte cu lupta, de exemplu, oameni sau animale; de fapt, eu nu experimentez o astfel de luptă, pe baza simplă că aceste pulsiuni sunt eu însumi, astfel încât chiar dacă pulsiunile individuale s-ar suprima în mintea noastră una pe cealaltă, atunci această suprimare pe care am experimentat-o nu ar fi deloc un fel de luptă un concept care sugerează rezistență), dar ca o simplă schimbare a propriului meu gust; și numai după ce asemenea schimbări s-au repetat identic de mai multe ori, poate

apărea în mine ideea că alegerea mea se învârte într-un loc, că am căzut într-un fel de schimbare circulară a gusturilor, dar această idee în sine este pur teoretică, lipsită cu caracter emoţional; astfel ideea unei lupte de motive este doar o ipostază mitică a pulsiunilor individuale*) Dacă o decizie volitivă de a efectua o anumită acțiune complexă nu constă deloc în sentimentul de luptă și de victorie al unuia dintre instincte, atunci ce anume, ne întrebăm, caracterizează această decizie? Să trecem la autoobservare și să ne amintim ce se întâmplă în acest moment al deciziei: "Voi merge la plimbare" În primul rând, observăm că această decizie este însoțită de un discurs intern: momentul în care a avut loc această decizie diferă de cel precedent, în primul rând, prin faptul că îmi spun: "Mă duc la plimbare" Cu aceste mișcări ale vorbirii interioare se însoțesc o serie de alte mișcări compensatorii sau simbolice: I Mă îndrept la masa la care am scris, ridic capul, pregătindu-mă să privesc în depărtare, inspir adânc, de parcă aș fi ieșit deja în aer curat etc Dacă, dimpotrivă, apare o decizie în mine pentru a-mi continua munca, se caracterizează prin mișcări inverse: mă aplec spre masa la care am scris, mușchii capului experimentează acea contracție particulară care însoțește concentrarea atenției etc **) Ar fi ușor, dar inutil să înmulți numărul ♦) Psihologia este încă plină de astfel de ipostaze sau personificări ale creaţiilor mentale Ar fi o sarcină interesantă să expunem în detaliu această mitologie deosebită, care reprezintă, ca să spunem așa, paralogismele rațiunii Până nu se va face acest lucru, nu vom ieși din cercul vicios în care fenomenele reale sunt amestecate cu tauri, noi și centauri, iar psihologia va servi mai des la ascunderea observației directe decât la ghidarea ei **) Fechner: Elemente d Psychophysik (ï Aulì , p $) Biblioteca "Runivers" - Aceste exemple: dacă cititorul este obișnuit cu autoobservarea, el se va convinge cu ușurință de validitatea acestui principiu general, și anume că fiecare decizie a voinței asupra unei acțiuni complexe este caracterizată de un număr de astfel de mișcări imediate, care exprimă sau simbolizând acţiunea hotărâtă Astfel, în acest caz, definiția noastră a deciziei volitive, în contrast cu instinctele, este destul de aplicabilă, adică iar aici primul este întotdeauna şi constant însoţit de un impuls direct la mişcare Este exact la fel și în al treilea caz și anume în cazul așa-ziselor dorințe neîmplinite, adică și aici întotdeauna, există o împlinire imediată, deși, desigur, incompletă, dar doar simbolică Să presupunem, de exemplu, că am vrut să zbor Dacă această dorință nu este o simplă atracție (caz în care, așa cum se arată mai sus, nu aparține domeniului fenomenelor voliționale, ci al emoțiilor), ci o decizie volitivă, atunci ea este întotdeauna însoțită de un număr slab simbolic sau expresiv miscarile Într-adevăr, a vrea să zbor înseamnă, în primul rând, a-ți spune "vreau să zbor"; în al doilea rând, să producă o oarecare contracție ușoară a mușchilor antebrațului și umărului, care ar fi necesară dacă aș avea aripi și: etc Simpla experiență ne poate convinge de corectitudinea acestor afirmații Să punem degetul mâinii sprijinite pe capătul scurt al pârghiei, al cărui capăt lung scrie pe tamburul de funingine al kimografului Apoi, închizând ochii, ne vom dori ca acest deget să cadă, dar încercând în niciun caz să nu mișcăm degetul în sine; imediat curba trasată pe tambur se va înclina în sus Să încercăm atunci să dorim ca degetul nostru să scrie un cuvânt, dar să continuăm să fim foarte atenți să nu facem nicio mișcare; curba de pe cilindru va arăta acum atâtea abateri în sus și în jos câte am face de fapt dacă ne-am mișca conștient degetul, totuși, astfel de fenomene au devenit atât de cunoscute, după așa-numitele "gânduri de ghicire",

încât ne oprim ele mai în detaliu complet redundante Toate aceste exemple au fost menite să clarifice poziția noastră conform căreia o decizie corectă nu este nimic mai mult sau mai puțin decât un impuls la acțiune; în toate cazurile în care o decizie nu este însoțită de o acțiune directă, această acțiune este completată cu expresii sau Biblioteca "Runivers" - - mișcări de răzbunare Exprimând această poziție într-o formă oarecum paradoxală, putem spune că dorința "este, întotdeauna dorință, deși într-o oarecare măsură executabilă - în plus, împlinire: dorința este împlinire Există, totuși, un fel de acțiune volițională în care, dacă există un impuls volitiv, acesta are aparent un caracter nemotor; aceasta este zona de atentie Aici se pare că avem putere imediată asupra reprezentărilor noastre, putem acorda oricăreia dintre ele o intensitate mai mare concentrând atenția asupra ei și lăsăm pe oricare dintre ele în întuneric fără atenție Cu toate acestea, puterea noastră asupra ideilor noastre, așa cum am încercat să dovedim în lucrarea deja menționată *), nu este deloc directă și se datorează și mișcărilor musculare voliționale Acolo s-a arătat i) că toate reprezentările noastre: au o legătură cu acestea sau cu alte mișcări: reprezentări vizuale, i e despre obiecte având o anumită formă-s mișcări ale mușchilor oculari, cu ajutorul cărora percepem aceste forme, reprezentări abstracte - cu mișcări expresive ale cuvintelor care le semnifică, reprezentări ale părților corpului nostru - cu mișcări ale palparei lor etc) care controlul a reprezentărilor noastre prin așa-numita atenție concentrare se realizează tocmai printr-o reproducere slabă a acestor mișcări indicate, datorită căreia reprezentările asociate acestora sunt reproduse și intensificate circulaţie Așadar, am redus voința la impulsul de inervație care precede orice mișcare conștientă Voința și acest impuls nervos sunt, în esență, una și aceeași Acum ne confruntăm cu a doua întrebare principală de cercetare, și anume următoarea: acest impuls nervos de mișcare are loc în conștiință, așa cum se crede de obicei, sau este inconștient, adică reprezintă un singur proces fiziologic? Problema elementelor conștiente ale voinței este mult simplificată dacă acest impuls nervos centrifugal (adică de la creier la mușchi) este conștient În așa D) Beiträge zur Theorie d sinnl Aufmerks etc (Philos Stud IV) Biblioteca "Runivers" - - În acest caz, sentimentul nostru de efort, decizie etc , semne ale voinței sunt tocmai senzațiile corespunzătoare forței acestui impuls Dacă, dimpotrivă, acest impuls de inervație curge în afara conștiinței, atunci problema voinței devine foarte complicată și trebuie să căutăm o explicație pentru sentimentul de efort în altceva Pentru a rezolva această întrebare, să o exprimăm în primul rând în termeni fiziologici precisi După cum se știe, încă de pe vremea lui C Bell, fiziologii au distins strict impulsurile nervoase centrifuge sau aferente de cele centripete sau aferente Impulsurile aducătoare merg, în general, de la periferia corpului, tocmai de la organele senzoriale așezate pe acesta, la masele centrale ale creierului și ne livrează așa-numitele senzații senzoriale Impulsurile relative merg de la masele centrale ale creierului la periferia corpului, și anume (în principal) la grupele musculare așezate pe acesta și dau naștere la mișcări rapide ale corpului Dacă luăm acum mișcări voliționale, este evident că ele pot fi recunoscute de noi, în primul rând, ca modificări periferice datorate aducerii de impulsuri nervoase (sub formă de senzații de contracție musculară, modificări ale tensiunii tendoanelor, pliuri ale pielii etc), adică centripet; sau, în al doilea rând, în timpul mișcărilor voliționale recunoaștem, poate, cel mai relevant impuls nervos, adică impulsul nervos premergător

mișcării - cu alte cuvinte, avem senzații (de caracter centrifugal Să numim senzațiile acestor impulsuri nervoase motorii, senzații de inervație, în contrast cu senzațiile periferice Într-un astfel de caz, întrebarea pe care am ridicat-o despre conștiința sau inconștiența voinței capătă următoarea formă exactă: există sau nu senzațiile de inervație - cu alte cuvinte, învățăm despre mișcările voliționale doar post factum, atunci când acestea au deja au apărut (tocmai prin modificările periferice corespunzătoare ale mușchilor, ligamentelor și pielii) - sau aflăm despre ele înainte de mișcarea în sine, adică simțim impulsul nervos care produce aceste mișcări Deci, întrebarea noastră despre voință s-a redus la întrebarea despre compoziția senzațiilor de mișcare · Compoziția senzațiilor de mișcare include doi factori elementari, care nu sunt mai departe descompunebili pentru conștiință: Biblioteca "Runivers" viteza sau energia mișcării și durata acesteia *) Este de la sine înțeles că estimarea duratei unei mișcări nu poate avea nicio influență dacă mișcarea se face voluntar sau reflex Un alt lucru este viteza de mișcare Aici este cel mai firesc să presupunem că simțim și evaluăm viteza, adică energia mișcărilor noastre, în funcție de puterea impulsului nervos trimis de la creierul mare către mușchi, adică că aprecierea vitezei mișcărilor noastre volitive se bazează pe senzațiile de inervație Dorind să investighez această întrebare, am ales următoarea metodă Dacă senzația vitezei de mișcare este o senzație de inervație, atunci conștiința sau caracterul volitiv al mișcării ar trebui să fie de cea mai mare importanță în estimarea vitezei de mișcare - cu alte cuvinte, mișcările involuntare ar trebui evaluate de noi în acest caz, raportat la viteza lor, mult mai puțin precis decât m mișcări voliționale, arbitrare Astfel, avem un mijloc foarte simplu de a verifica dacă, într-adevăr, mișcarea în sine este precedată de o senzație specială a puterii impulsului nervos: dacă precizia evaluării vitezei în mișcările involuntare este mult mai mică decât în mișcările volitive, atunci mișcarea volitivă este precedată de o senzație specială a puterii impulsului nervos; dacă această precizie se dovedește a fi în al doilea caz la fel ca în primul, atunci astfel de senzații în mod evident nu există Am rezolvat această întrebare în felul următor Reducerea musculi bicepis brachii, i e aducția mâinii (antebrațului) era transmisă printr-un bloc și un sistem de pârghii către un mic aparat de scris Acest aparat, alunecând cu mișcarea mâinii de-a lungul firelor întinse vertical, a marcat înălțimea ridicării sale, adică volumul contracției musculare pe un cilindru de funingine, care, la rândul său, se rotește în jurul axei sale Astfel, a fost descrisă o curbă ascendentă pe suprafața funingină a cilindrului, a cărei rată de creștere corespundea *) Această propoziție, plauzibilă în sine, este unul dintre rezultatele cercetării mele speciale "asupra senzațiilor de mișcare" care, atât ca mărime, cât și prin caracterul ei deosebit, nu și-a putut găsi locul pe paginile unui organ filosofic general Face parte din "Investigațiile în domeniul psihologiei experimentale" pe care le pregătesc pentru publicare Biblioteca "Runivers" - - s-a datorat vitezei de mișcare a mâinii Viteza de rotație a cilindrului a fost calculată din vibrațiile unui diapazon electric, echipat cu un punct special, care și-a trasat vibrațiile pe același cilindru, astfel încât știind că acest diapazon face exact de vibrații pe secundă, aș putea întotdeauna determinați cât timp a folosit cilindrul pentru a se întoarce printr-un anumit unghi definit Deci, un astfel de dispozitiv mi-a dat:) lungimea (volumul) mișcării brațului = înălțimea curbei și) durata acestei ridicări = durata rotației corespunzătoare a cilindrului; iar știind lungimea ( ) și

durata (?) mișcării, știm și viteza acesteia ^/ = - Asezand astfel instrumentele de masura, am provocat, prin stimulare printr-un curent de inductie, o contractie involuntara a muschilor, bicepisului*); aceasta este o abreviere, adică aducția mâinii, a fost, după cum sa spus, transmisă printr-un bloc și un sistem de pârghii la un aparat care scrie pe un cilindru de funingine; după Cu această primă mișcare, involuntară, am făcut aceeași mișcare volitivă, încercând să echivalez aceasta din urmă în viteză cu prima Compararea ambelor curbe, de ex ambele viteze, mișcări, au arătat o oarecare eroare Dintr-o serie ( ) de astfel de erori, am calculat eroarea medie Această eroare medie indică acuratețea evaluării vitezei mișcărilor involuntare Apoi, în a doua serie de experimente, l-am efectuat pe primul, adică mișcarea normală într-un mod volițional și apoi, ca înainte, a echivalat-o cu o nouă mișcare prin viteză Din seria de erori astfel obținute, am determinat acuratețea medie în aprecierea mișcărilor volițională Iată rezultatul general al acestor două serii de experimente: Eroare medie pentru mișcări involuntare = % " "" voinic"= " Cu alte cuvinte, se poate spune că acuratețea în evaluarea mișcărilor este aceeași pentru mișcările volitive, precum și pentru mișcările involuntare, i e vedem că estimarea vitezei, și în continuare *) Este de la sine înțeles că închiderea circuitului primar a fost efectuată în așa fel încât să nu știam când va apărea iritația Schimbând puterea curentului de inducție, am schimbat energia de contracție Biblioteca "Runivers" - m de mișcare în general, nu se schimbă deloc dacă excludem arbitrariul mișcării Din aceasta, conform celor de mai sus, rezultă că arbitrariul mișcării nu constituie un element în senzația de mișcare sau, cu alte cuvinte, că senzațiile de inervație de fapt nu există deloc Totuși, o astfel de concluzie decisivă, pe care o vom arăta mai jos de toată importanța pentru teoria fenomenelor volițională, nu poate fi considerată pe deplin dovedită până nu eliminăm încă o teorie a senzațiilor de inervație Sunt senzațiile de inervație care pot fi înțelese fie ca senzații ale vitezei mișcărilor voluntare, fie ca senzații de rezistență de învins (Kraftsinn) Până acum am ignorat această a doua explicație, dar acum trebuie să ne ocupăm de ea Faptul existenței unor senzații speciale de rezistență de învins a fost stabilit de E Weber, care a arătat că putem estima sarcina cu mult mai mare precizie atunci când o ridicăm decât atunci când exercită presiune asupra oricărei părți imobile a corpului nostru și anume , că diferența de sensibilitate pentru o mână care cântărește greutatea este egală cu V Va, iar pentru o mână în repaus = i / z: Un alt grad de sensibilitate indică existența altor senzații decât atingerea Întrucât ridicarea unei greutăți mai mari necesită, în general, cel mai puternic impuls nervos, din acest fapt de evaluarea cât mai exactă a greutăților în timpul ridicării lor, ei au încercat să concluzioneze la senzații de inervație: estimăm greutățile ridicate în funcție de puterea impulsul nervos transmis de-a lungul nervilor motori Acestea sunt bazele acestei a doua teorii a senzațiilor de inervație Cu toate acestea, este chiar mai puțin minuțios decât primul În primul rând, nu se poate spune în niciun fel, nici măcar aproximativ, că pentru a ridica o sarcină mare, un mușchi trebuie să primească un impuls nervos mai puternic Dimpotrivă, după cum se știe din fiziologie, legea muncii unui mușchi încărcat este că această muncă (p s), cu încărcare crescândă (și aceeași iritare), chiar crește până la un anumit maxim și abia atunci, cu chiar încărcare mai mare, scade până când în final se transformă în O (adică nu are loc o creștere); astfel încât, în anumite limite de încărcare, același mușchi, cu aceeași forță de stimulare, poate ridica

două sarcini diferite la aceeași înălțime Din aceasta rezultă că Biblioteca "Runivers" - Nu am putea judeca după puterea impulsului de inervație, dacă am fi conștienți de el, despre mărimea sarcinii ridicate În al doilea rând, această teorie a fost supusă unui test experimental, destul de asemănător cu cel pe care l-am realizat cu privire la prima teorie a senzațiilor de inervație Bernhard *) și Ferrier **) au fost cei care au investigat dacă estimarea sarcinii ridicate se modifică dacă înlocuim impulsul volițional cu stimulare electrică și ambii au constatat că acuratețea acestei estimări nu se modifică de la aceasta - o dovadă clară că nici aici senzațiile centrifuge imaginare nu joacă niciun rol ' Dacă teoria inervației a senzațiilor de rezistență de învins (Kraftsinn) nu poate fi apărată, atunci cum, ne întrebăm, trebuie să ni se explice aceste senzații Această întrebare nu are încă un răspuns definitiv În orice caz, cu greu se poate observa în aceste senzații o sensibilitate special musculară, deoarece această sensibilitate este mult mai mică decât se presupune de obicei Având în vedere acest lucru, ipoteza propusă recent de E Müller și Schumann*** devine foarte plauzibilă Conform acestei ipoteze, judecăm că sarcina este ridicată nu prin inervație și nu prin senzații musculare, ci după viteza mișcării de ridicare care se modifică la o sarcină mare K o astfel de presupunere) Müller și Schumann au venit în principal pe baza experimentelor pe așa-numitele prin ele "setting" (En-stellung), prin care se referă la binecunoscutul fenomen că după ridicarea unei sarcini mari, o încărcătură mică ni se pare mai puțin reală și invers "Între timp, ca înainte experimentele cu sarcină de "instalare" în de grame constant, în cinci experimente *) Bernshrd (Arch fur Psychiatrie III), a dorit să deducă din observațiile sale dovada senzațiilor de inervație (Kraftsinn), dar, așa cum a subliniat deja Sax (Physiol und Anatom Unters über d sensibl Nerven der MusKel Du Bois-Reymond's Arch , p), aceste observații indică contrariul Într-adevăr, Bernhard însuși a distins de loturi de , iar cu stimulare electrică, l din , adică aproape la fel; în general, oamenii sănătoși în experimentele sale, cu stimulare electrică, au distins chiar și de loturi de **) Ferrier: Funcțiile creierului, стр ***) GE Muller și Pr Schumann: Despre d fundamente psihologice d Comparaţia greutăţilor ridicate (Pfluger's Arch fur d ges Physiol , XLV^ volumul -) Biblioteca "Runivers" - comparație, părea constant mai mare decât sarcina de grame ~ (experimentele au fost efectuate conform metodei Fechner a cazurilor adevărate și false), aceeași sarcină după "instalare" (care a constat în ridicarea sarcinii de grame) părea de două ori egal cu această secundă și de trei ori mai mic; și chiar încărcați în ^ gr părea după "instalare" de trei ori egal și de două ori mai mic decât sarcina de gr Greutate în gr , i € secundă mai devreme; "Instalarea" a fost evaluată mai mare decât o încărcătură de de grame de patru ori și egal cu el - o dată, după aceea am fost cotat de două ori mai egal cu el și de trei ori - ca mai mic "*) Aceste experimente arată că o sarcină ridicată cu cel mai puternic impuls (tocmai după o instalare adecvată) pare comparativ mai ușoară decât aceeași sarcină ridicată cu un impuls mai slab (fără instalare) Un astfel de fenomen este, după cum observă pe bună dreptate autorii, în contradicție evidentă cu toate teoriile care explică aprecierea sarcinilor ridicate din mărimea forței aplicate de noi; căci, conform acestor teorii, o sarcină ridicată de noi cu inervație sau tensiune musculară mai mare decât cea obișnuită, ar trebui, dimpotrivă, să ni se pară comparativ mai grea, și nu mai ușoară Prin urmare, Müller și Schumann propun o nouă ipoteză, și anume, ei cred că evaluăm sarcinile

ridicate de viteza mișcării de ridicare "După părerea noastră", spun ei, "ceea ce se întâmplă în acest caz este pur și simplu după cum urmează La compararea a două sarcini se raportează același impuls motor pentru ambele ridicări, a cărui intensitate, însă, nu este recunoscută de noi nici prin senzații de inervație, nici în orice alt mod Comparăm doar rezultatele, adică viteza mișcărilor care au loc în același timp și apoi, conform experimentelor anterioare, recunoaștem o sarcină ridicată mai rapid ca una mai ușoară Ne putem imagina același proces cu o evaluare absolută a sarcinii După cum este ușor de văzut, pentru aceasta luăm o sarcină în mână și încercăm să o ridicăm puțin de mai multe ori În același timp, deja în avans, prin ochi, ne asumăm aproximativ o anumită greutate în ea, de exemplu kilograme, iar această idee excită impulsul motor corespunzător *) Loc cit , p Biblioteca "Runivers" - м necesar pentru ridicarea a kg Dacă acest impuls este suficient *pentru o ridicare mică a sarcinii, atunci estimarea preliminară este considerată corectă; dacă este insuficientă {resp prea puternic), apoi încercăm să ridicăm sarcina, presupunând că este un kilogram (resp într-unul) ", etc *) Această teorie este confirmată, pe lângă experimentele de mai sus cu "instalația", cazuri patologice încă cunoscute, dintre care cel raportat de Gley și Marilier este deosebit de remarcabil: mișcarea, nu a fost capabilă să distingă greutatea obiectelor: de exemplu nu putea distinge după greutate trei sticle, dintre care una goală, cealaltă avea de grame, iar a treia de grame, toate trei i se păreau la fel de lipsite de greutate **); în acest caz, vedem că au dispărut senzaţiile de forţă sau de sarcină ridicată, deşi impulsul de inervaţie s-a păstrat Această teorie găsește o confirmare neașteptată în experimentele noastre privind estimarea vitezei mișcărilor Dacă tocmai senzația de efort este doar o senzație periferică a vitezei de mișcare, adică dacă evaluăm cu adevărat sarcinile ridicate în primul rând de viteza mișcării noastre, atunci precizia acestei evaluări ar trebui să fie egală cu precizia în estimarea vitezei de deplasare Și chiar are loc Sensibilitatea sau eroarea medie în evaluarea încărcăturii este, după Weber, de - %; iar acuratețea estimării vitezei de mișcare s-a dovedit, conform experimentelor mele, a fi de °/o ***) Ținând cont de faptul că aceste două cantități sunt obținute din experimente complet diferite, întreprinse chiar și în scopuri destul de diferite, nu putem decât să vedem în această coincidență rezultatele unei confirmări importante a ipotezei lui Müller și Schumann Acum, în sfârșit, suntem pe deplin pregătiți să înțelegem acea teorie a fenomenelor voliționale, care a fost sugerată la început Am redus toate fenomenele volitive, adică deciziile (în diferența lor față de înclinații) la impulsul de inervație al mișcării: voință și inervație *) Loc cit , p mp **) Gley et Marillier în Revue philos , p mp ***) Aceasta este valoarea așa-numitului o variabilă de eroare pură, și nu o medie totală, așa cum am luat mai sus Biblioteca "Runivers" - impulsul pion este în esență unul și același Dar, după cum se dovedește acum, senzațiile de inervație nu există, iar mișcările sunt percepute de noi doar ca fenomene periferice, cu ajutorul nervilor centripeți, adică la fel ca toate celelalte iritații De aici rezultă direct că voința este esențial inconștientă și, în consecință, acele fenomene psihice pe care le numim voliționale sunt doar surogatele sale secundare și neesențiale Astfel, viziunea asupra voinței pe care vrem să o dovedim poate fi exprimată în următoarele propoziții: (i) voința este acel impuls motor care, decurgând din sentimente sau impulsuri, precede mișcările;) acest impuls nu este conștient de noi, adică nu există senzații centrale de

inervație, voința este esențial inconștientă; H) recunoaștem doar mișcările în sine, ca fiind deja îndeplinite, și) latura conștientă a procesului volitiv, adică sentimentul de efort este doar suma senzațiilor figurative care însoțesc mișcarea deja în curs, și anume: și b) cu așa-numitele dorințe neîmplinite (care le corespund mișcărilor simbolice și răzbunătoare) - senzații de mișcări însoțitoare; iar la acestea și la alte senzații de mișcare se adaugă încă senzații speciale de respirație alterată Să luăm în considerare în detaliu cele două propoziții fundamentale ale teoriei noastre despre voință, care la prima vedere par atât de paradoxale, și anume că fenomenele voliționale se desfășoară în esența lor în afara conștiinței și că efortul volițional conștient este doar o senzație secundară care însoțește un acțiune deja efectuată În ceea ce privește prima propoziție, o serie întreagă de fapte o confirmă În primul rând, o astfel de teorie este de acord cu datele conștiinței imediate, dacă renunțăm la prejudecățile psihologice Niciunul dintre noi nu înțelege în mod direct cum au loc de fapt acțiunile noastre volitive - mișcările Simțim motivele acțiunii, apoi simțim acțiunea în sine, dar trecerea între ele rămâne în afara conștiinței Dacă această tranziție ar fi recunoscută și de noi, atunci, în primul rând, nu ar exista iluzia libertății și, în al doilea rând, am avea cunoștințe înnăscute despre structura anatomică a aparatului nostru motor O Biblioteca "Runivers" - - Iluzia libertății sau indeterminismul acțiunii volitive își are sursa în ignoranța impulsului decisiv de mișcare în conștiință Neconștienți de acest impuls, ne imaginăm acțiunea noastră, în afara conexiunii cauzelor, ca nedeterminată Dacă, dimpotrivă, acest impuls ar curge în conștiință, atunci întregul lanț de cauze dintre senzații și mișcări ar fi dat în conștiința noastră, iar acțiunile noastre ar fi la fel de condiționate de o cauză precum se desfășoară în realitatea obiectivă *) Aici găsim și baza psihologică pentru cunoscuta învățătură metafizică a lui Kant și în special a lui Schopenhauer asupra caracterului inteligibil**), conform căreia (învățătura) proprietățile caracterului de bază al unei persoane, esența sa transcendentă, nu sunt accesibile direct conștiinței umane, dar sunt cunoscute doar indirect, prin efecte într-o serie de fenomene empirice Lăsând deoparte evaluarea filozofică a acestui concept, observăm doar că ar putea apărea, deoarece voința, care este înțeleasă aici tocmai prin caracter, nu este direct conștientă de noi, iar decizia sau impulsul ei știm doar prin acțiune Evident, nu avem cunoștințe directe despre aparatul motor al corpului nostru înainte de experiență, în timp ce, dacă am fi conștienți de impulsul volițional la mișcarea unuia sau acela mușchi, atunci acești mușchi ne-ar fi cunoscuți în aceeași măsură În acest sens, procesul prin care învățăm niște mișcări noi sau neobișnuite este foarte remarcabil; pentru a învăța, de exemplu, cum să îndoiți separat ultima falange a degetului, trebuie să prindem ferm întregul deget, astfel încât numai *) Trebuie să distingem între libertatea dorinței și libertatea acțiunii volitive Libertatea de a dori sau de a nu dori ceva este doar un concept abstract al potențialității, care nu are nicio bază în datele imediate ale conștiinței: putem, desigur, să ne imaginăm că nu avem nicio dorință existentă, dar această idee este și ea diferită de dorința reală, deoarece gândul la absența unei senzații reale provine din senzația însăși Iluzia libertății acțiunilor volitive are o bază reală în inconștiența legăturii dintre atracție și mișcare: mișcările noastre nu sunt într-adevăr condiționate în conștiința noastră de nicio cauză imediată și, prin urmare, par în mod necesar libere **) Cr ch raz , Tranets, dialect , cartea II, otd II, cap , III;

p rusă trans Măsura ca voință și prezentat, eu, carte IV, § , p și urm rusă· trans Biblioteca Runiverse - ultima sa îmbinare și apoi îndoiți-o în mod repetat; acest lucru este suficient pentru ca îndoirea falangei să poată fi apoi efectuată separat Evident, cu un astfel de antrenament într-o nouă mișcare, nu se pleacă de la o schimbare de impuls, ci de la o eliminare periferică, exterioară, a mișcărilor inutile: pe tot parcursul antrenamentului am transmis degetului unul și același impuls, pe care doar îl cunoșteam , adică un impuls pentru punerea în mișcare a întregului deget Învățarea mișcării vine aici din disocierea dintre senzațiile periferice de mișcare ale întregului deget și senzațiile de aducție ale ultimei sale falange, iar o asemenea asimilare a diferenței periferice este suficientă pentru executarea corectă a mișcării Dacă, totuși, am avut o senzație conștientă a impulsului motor însuși, atunci învățarea mișcării nu ar putea fi realizată fără a înțelege în mod conștient diferența dintre impulsul de a flexa întregul deget și impulsul de a flexa singur falange În al doilea rând, teoria noastră este de acord cu datele fiziologiei După cum se știe, studiile experimentale ale lui Fritsch, Gitzig și alții au descoperit centri motori superiori în cortexul cerebral Cu stimularea electrică sau chimică a acestor zone ale cortexului, animalele produc acele sau alte mișcări sistematice, dar fără a detecta semne de durere, iar extirparea acelorași zone duce la o tulburare a mișcărilor și ataxie, dar fără scăderea sensibilității tactile Adevărat, aceste fapte în sine nu dovedesc deloc inconștiența impulsului volitiv, pentru că sunt destul de compatibile cu afirmația că acești centri motori sunt caracterizați de un tip special de senzație, și anume inervația Dar, în orice caz, dacă centrii superiori în mișcare sunt diferiți de cei sensibili, atunci trebuie să înțelegem voința tocmai ca un impuls către mișcare, distingând-o strict atât de pulsiunile simple, care au un caracter calitativ divers și senzual, cât și de complexe idei despre scopul mișcărilor *) Dacă există voință, atunci ♦) În ciuda dezacordurilor care separă școala Goltz de școala Munch cu privire la problema centrilor psihomotorii, este greu de pus la îndoială că viziunea lui Schiff despre aceste părți ale cortexului ca simple căi centripete pentru stimuli tactili, conducându-i către senzorii subiacente centre, nu corespunde faptelor; și anume Panet (Die absoluten motorischen Felder auf der Hirnoberílache des Hundes în Arch fd * Biblioteca "Runivers" - - într-adevăr, doar un impuls de mișcare, iar dacă, după cum au arătat cercetările noastre, nu există senzații de inervație, atunci, în consecință, voința este inconștientă Până acum, am explorat doar o latură a problemei celei de-a patra voințe, deși cea mai importantă, și anume procesul volițional de bază - decizia sau impulsul către acțiune (mișcare) Din această investigație a rezultat că un astfel de impuls decurge complet în afara conștiinței Dar un astfel de rezultat are doar o semnificație psihologică negativă, transformând vechiul câmp militar al disputelor despre voință într-un fel de tabula rasa Nu există însă nicio îndoială că există unele fenomene în conștiința noastră care corespund procesului volițional De undeva au venit aceleași idei despre oportunitatea voinței, despre decizie, efort, autoactivitate etc Cu alte cuvinte, deși principalul proces volițional este inconștient, totuși, unele părți secundare ale acestuia trebuie să ajungă la conștiință Să luăm acum în considerare aceste, ca să spunem așa, surogate ale voinței în conștiință, pe care le-am menționat doar pe scurt până acum În acest sens, trebuie în primul rând să distingem cunoașterea rezultatului unei mișcări intenționate de elementele direct conștiente ale voinței Primul provine din

observațiile privind originea mișcărilor cu scop Copilul nou-născut nu are, după toate probabilitățile, nicio concepție că anumite mișcări și schimbări legate de mediu îi urmează întotdeauna anumite sentimente Această legătură și aceste cunoștințe sunt dobândite doar prin experiență și, după cum arată o observație precisă, foarte lent Una dintre cele mai simple mișcări, care, totuși, dezvăluie deja rudimentul voinței, ca și încrederea de a face o schimbare oportună în mediul nostru, tocmai mișcarea de apucare apare, potrivit lui Preyer, în forma sa volitivă (conștient oportună) numai la - saptamani de la nastere*) Cel care își imaginează mișcarea așa cum este ges Fiziol , Bd) au arătat că mișcările care apar atunci când suprafața superioară a creierului mare este stimulată depind tocmai de stimularea cortexului, și nu de niciun centru subiacent, ci de Bekhterev (Die Erscheinungen nach Zerstõrung des motor Rindenfeldes, ibid Bd) au oferit argumente importante împotriva observațiilor lui Schiff că atunci când aceleași părți ale cortexului sunt extirpate, animalele își pierd simțul tactil *) Preyer Seele des Kindes Zw Atifi , p ; cf p și urm - se întâmplă, adică cel care acționează trebuie să fi acceptat deja mișcările multor alte persoane și să fi experimentat multe din ale lui și numai după aceea îi va fi posibil să aibă imaginea corectă a unei mișcări pur volitive, deliberate sau oportune care trebuie să se producă În acest sens, voința se naște doar pe baza unei mase de idei deja adunate Strict vorbind, toate obiectele dorinței sunt doar astfel de cunoștințe despre mijloacele de a satisface aceste dorințe Dacă facem distincție între anumite mișcări, ca mijloc de îndeplinire a unei dorințe, și obiectul direct al unei astfel de dorințe, atunci o astfel de diferență este doar secundară Strict vorbind, hrana și mișcarea de apucare nu sunt în mod egal obiectul atracției, ci ambele sunt doar mijloace; și singura diferență este că mâncarea, și chiar introducerea în gură, este un mijloc mai apropiat de a elimina foamea, iar mișcarea de apucare este mai îndepărtată; primul este mai des însoțit de satisfacție, al doilea mai rar Pentru o înțelegere corectă a rolului atotcuprinzător al ideilor în conștiința noastră de voință și înclinație, este foarte esențial să înțelegem clar acest punct de vedere După ce l-am asimilat, după ce am înțeles că fiecare obiect al dorinței este doar un mijloc, noi, în primul rând, vom înțelege că toate, fără excepție, obiectele dorinței sunt doar cunoștințe dobândite prin experiență despre metodele de satisfacție, iar dorința în sine este, într-adevăr, simplu, mai mult sau mai puțin puternic, o atracție internă (oarbă) și este complet străin, în sine, oricărei cunoștințe de împlinire; și în al doilea rând, vom înțelege ce rol important joacă aceste concepții despre mijloacele dorinței în conștiința noastră a voinței, cum își acoperă propria bază - înclinația - și fac ca conceptul obișnuit, actual al dorinței și dorinței, să fie atât de diferit de interpretarea lor științifică Deci, latura conștientă a voinței (în esență inconștientă) se formează, în primul rând, din cunoașterea rezultatelor înclinațiilor Un studiu detaliat al modului în care se acumulează aceste cunoștințe despre obiectele dorinței este în afara domeniului nostru de aplicare; aceasta este o chestiune de psihologie evoluționistă, dar am sugerat doar să enumerăm principalele elemente ale voinței Este evident, însă, că sursa indicată singură este încă insuficientă: cunoștințele despre obiectele dorinței se acumulează doar din experiență îndelungată și nu ne sunt date direct, ci în acele fenomene mentale care se numesc - dorințe, există și ceva dat imediat, tocmai acel sentiment de impuls, activitate sau efort care constituie conceptul popular de

voință Cum să explic această latură a voinței, din ce elemente este compusă? Am indicat deja mai sus că ar trebui luate în considerare astfel de elemente: i) viteza de mișcare,) modificări ale respirației și) mișcare concomitentă mică Viteza mișcării efectuate de noi, fiind pentru conștiință senzația principală și mai departe de necompusa, evident că poate excita în noi ideea de energie sau efort Acest lucru este indicat direct de faptele de mai sus legate de teoria senzațiilor de depășire a rezistenței: mișcarea lentă, sau mai degrabă lentă, în conștiința noastră corespunde senzației de a ridica o sarcină mare și accelerată la senzația de a ridica una ușoară Sentimentul general de efort este în multe cazuri complet explicabil din senzațiile respirației Acest lucru poate fi văzut cu ușurință de oricine din următorul experiment simplu Să facem un bandaj strâns al brațului puțin mai sus decât articulația cotului; dupa - minute tot antebratul si mana vor fi paralizate Încercând acum să fac ceva mișcare, de exemplu aduceți degetul mare la palmă, vedem că, deși nu are loc nicio mișcare, experimentăm un sentiment foarte clar de efort Observând însă în ce constă acest sentiment, suntem imediat convinși că depinde exclusiv de închiderea crescută a glotei (glotei), de presiunea presei abdominale și de senzațiile particulare ale respirației asociate cu aceasta *); de îndată ce restabilim respirația corectă, deoarece orice senzație de efort dispare complet Un alt experiment similar constă în îndoirea degetului arătător în primele două articulații și îndoirea puternică a ultimelor trei degete înapoi, după care ultima articulație a degetului arătător nu mai poate fi îndoită Efortul de a-l îndoi și sentimentul de efort asociat cu ea, de asemenea, aici se dovedește a fi condiționat de aceleași senzații particulare ale respirației În acest ultim exemplu găsim, însă, clar *) Tocmai acesta este ceea ce produce așa-numitul geamăt, adică sunetul produs de aerul care iese dintr-o glotă închisă Biblioteca "Runivers" - - referiri la a treia dintre elementele de efort indicate, la mișcările simbolice și răzbunătoare deja discutate de noi Și anume, dacă din anumite motive nu putem mișca un anumit deget, atunci mișcarea necesară, deși într-un grad slab, este produsă de alte degete, iar senzația de efort, aproape imperceptibilă la îndoirea unui deget, devine clară atunci când contracția se extinde până la un număr mai mare de mușchi Totuși, diferența aici este doar în grad, iar în ambele cazuri sentimentul de efort este de origine exclusiv periferică, care trebuie recunoscut dacă, așa cum se arată mai sus, nu există senzații de inervație Printre asemenea mișcări suplimentare sau răzbunătoare se numără așa-numita vorbire interioară, adică sunt de preferat acele abrevieri mușchii laringelui, despre care am vorbit mai sus Orice decizie volitivă, prin însăși definiția ei, este însoțită evident de idei despre scopul mișcării, despre tipul ei Și întrucât fiecare reprezentare care ocupă un loc de frunte în conștiință este însoțită de mișcări expresive, este evident că fiecare decizie volitivă este însoțită de pronunția "în interior" a vorbirii interioare corespunzătoare Dar iarăși, ca și până acum, putem recunoaște doar senzația periferică de mișcare ca cauză a sentimentului de efort (sau, în acest caz, de decizie), întrucât este dovedit că impulsul de inervație la mișcare curge în afara conștiinței În cele din urmă, aceleași mișcări de răzbunare se pot răspândi în întregul corp: mușchii abdominali se strâng, mușchii frunții se contractă, dinții sunt strânși, mâinile sunt reunite etc Astfel de contracții sunt resimțite de noi ca cel mai înalt grad de efort La prima vedere, poate părea ciudat cum o mișcare atât de mică în ceea ce privește volumul, care este compensatorie, poate da o senzație atât de clară de efort Cu toate

acestea, această ciudățenie dispare dacă acordăm atenție faptului că toate aceste mișcări mici sunt mici doar pentru că le suprimăm în timp util (ca inutil) prin contracția mușchilor lor antagoniști Cu alte cuvinte, toate aceste mișcări suplimentare sunt de volum redus, dar corespund unor tensiuni musculare foarte semnificative și, în plus, răspândite în tot corpul, care, totuși, se echilibrează reciproc Biblioteca "Runivers" - - Desigur, toată această explicație a sentimentului de efort, în ciuda suficienței sale, este în sine aproape nedovedită și doar mai mult sau mai puțin plauzibilă Dar devine necesar dacă acceptăm faptele prezentate în cele de mai sus Dacă, așa cum sa arătat la început, voința este doar un impuls spre mișcare și dacă, așa cum s-a dovedit, acest impuls de inervație curge de la sine în afara conștiinței, adică dacă nu există senzații de inervație, atunci sentimentul conștient al efortului volițional poate fi doar o senzație periferică și tocmai o senzație predominant de mișcarea în ele viteză, număr și volum Cu alte cuvinte, voința conștientă, dacă scoatem din ea elementul cognitiv (cunoașterea scopurilor mișcării), este doar un complex de senzații periferice de mișcare Exprimând această concluzie finală într-o formă oarecum paradoxală, putem spune că doritul nu este numai, așa cum s-a spus mai sus, întotdeauna împlinit și împlinit, ci deja împlinit, adică dorința, ca act conștient, este doar o senzație periferică de mișcare deja îndeplinită Nu merită să spunem că observația noastră subiectivă conform căreia dorința precede împlinirea nu poate servi drept obiecție la această teorie: acest lucru se explică destul de ușor prin faptul că dorința este o senzație a mișcărilor vorbirii interioare etc , iar acțiunea este o senzație principalele mișcări oportune și că primele o preced de obicei pe cele din urmă Voința, ca sentiment conștient de efort, apare tocmai atunci când acțiunea principală a încetinit din anumite motive, adică atunci când ceva o împiedică În concluzie, trebuie să adăugăm că teoria fenomenelor voliționale propusă nu constituie, desigur, decât o ipoteză mai mult sau mai puțin probabilă Dar într-o astfel de analiză a fenomenelor calitativ eterogene, reducându-le la diferite grupări temporale ale unui element simplu, vedem o sarcină importantă a psihologiei moderne În acest sens, psihologul trebuie să urmeze marele exemplu al chimistului: așa cum acesta din urmă vede consistența în greutatea atomică în elemente calitativ eterogene, tot așa și primul ar trebui să-și pună sarcina de a găsi consistență între fenomene calitativ diferite în funcție de intensitatea sau aglomerarea lor la timp Biblioteca "Runivers" - - pe mine Ghidați de principiul explicației filogenetice, nu putem admite că fenomenele mentale calitativ diferite nu au o origine comună și omogenă, așa cum zoologul nu permite ca ochiul sau urechea unui mamifer să nu aibă un punct de plecare comun sub forma a sensibilității pielii în stadiile inferioare de dezvoltare Aceasta nu înseamnă, desigur, să negem diferențele calitative dintre fenomenele psihice, ci înseamnă să explicăm aceste diferențe, să facem din ele un phaenomena bene fundata (o iluzie înțeleasă în inevitabilitatea ei) și să abordăm astfel treptat eliminarea acelei diferențe abis imaginar care separă fenomenele omogene în principiu natura exterioară de fenomenele mentale calitativ diferite, și nu ne permite să ne ridicăm la o viziune întreg și monistă asupra lumii *) N Lange *) Mier note despre aceasta în "Istoria ideilor morale din secolul al XIX-lea" mea, Cap I, pp și urm Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " CRITICA si BIBLIOGRAFIE I Caracteristici generale Despre lupta cu Occidentul, în legătură cu activitatea literară a unuia dintre slavofili *) Salutăm apariția celei de-a doua

ediții, abia apărută, a celui de-al doilea volum din "Lupta împotriva Occidentului în literatura noastră" a domnului N Strahov Cei care sunt familiarizați cu prima sa ediție vor găsi în prezent o serie de articole noi, iar între ele care este întrebarea, care a făcut atât de mult zgomot la vremea sa și "a fost motivul închiderii revistei θ M Dostoievski "Timpul" Există și articole din această a doua ediție care nu au mai apărut niciodată tipărite; toate se alătură Întrebării Fatale, servind ca o explicație a acesteia sau ca o dezvoltare ulterioară Și aici toată polemica domnului Strahov împotriva prof Timiryazev (cu privire la darwinism) ♦) Prin publicarea acestui articol, respectăm regula conturată la înființarea revistei - să dăm loc în ea unei expresii talentate și semnificative a oricărei direcții a gândirii noastre sociale Posibilele hobby-uri în judecățile autorului trebuie să rămână pe responsabilitatea sa personală Activitatea literară și filozofică a venerabilului H N Strahov este, în orice caz, un fenomen atât de major în istoria iluminismului nostru din ultimii treizeci de ani, încât o încercare de a-i lumina semnificația merită deplină simpatie -Ed Biblioteca Runiverse - - iar împotriva lui Vl Solov'eva (despre teoria tipului cultural-istoric) Cunoscătorii și cunoscătorii scrierilor sale vor găsi trăsăturile veșnice ale talentului domnului Strahov în această carte, precum și într-o serie lungă de altele pe care le-a publicat în ultimii ani Fellow în jurnalism F M Dostoievski, Ap Grigoriev și N Ya Danilevsky, abia în anii optzeci, când a început să publice colecții întregi ale articolelor sale, a început să primească o popularitate puternică și largă Articolele sale despre Herzen și Renan *) au fost citite și recitite, iar oricine i-a urmărit polemicile pe diverse chestiuni științifice nu a putut să nu simtă superioritatea aproape constantă asupra adversarilor săi, poate tocmai din acest motiv, îmbinată mereu cu eleganța calmă a unei dispute constant corecte eu O atenție extraordinară pare să fie principala trăsătură a darurilor mentale ale domnului Strahov și, de asemenea, conferă farmecul principal al scrierilor sale Le poți citi iar și iar, și totuși găsi în ele gânduri noi, care fie au rămas neobservate la prima lectură, fie impresia din care a fost acoperită de impresia altor gânduri, mai importante Această particularitate a talentului său devine cu atât mai izbitoare când îți transferi gândurile de la el la prietenul său decedat, N Ya Danilevsky Legați de prietenie strânsă și de mulți ani **) și unitatea de convingeri, erau oameni de o mentalitate esențial opusă N Ya Danilevsky a dezvoltat două idei enorme, dintre care una este pozitivă în conținut, cealaltă este negativă Ne referim la teoria sa a tipurilor cultural-istorice, dezvoltată în cartea "Rusia și Europa", și la critica darwinismului, expuse în două volume ale unei lucrări neterminate, care poartă numele acestei teorii În semnificația lor universală, aceste două idei se ridică mult peste productivitatea intelectuală a societății noastre *) În i-m vol "Lupta cu Occidentul în literatura noastră", ed a II-a, Sankt Petersburg, **) În vol "Lupta cu Occidentul" sunt câteva pagini dedicate memoriei lui Danilevsky, pp XIX-XX și - Vezi și prefața la ediția a patra "Rusia și Europa", St Petersburg Biblioteca "Runivers" - - și, bineînțeles, cu cât rândurile generațiilor succesive se îndepărtează de vremea noastră, cu atât mai limpede vor ieși în evidență în fața lor trăsăturile maiestuoase ale edificiului mental pe care a încercat să-l ridice Dar apropiindu-ne mai mult de această clădire, observăm că multe în ea se fac simplu și grosolan, deși în general este întotdeauna corect Adevărul și perfecțiunea întregului, cu grosolănie în prelucrarea părților, este o

trăsătură comună a operelor științifice și literare ale lui Danilevsky Întotdeauna a văzut doar ideea principală pentru care a lucrat; această idee îi absorbi gândurile și privea cu mai puțină atenție chiar procesul de execuție Prin urmare, odată ce i-ai citit lucrările și ai fost de acord cu el asupra punctului principal, nu mai ai chef să te întorci din nou la ele, știind că nu vei găsi nimic nou în ele Și totuși, ideile lui fac deja parte din sistemul tău de credințe, ele nu pot fi nici distorsionate, nici uitate Lucrările domnului Strahov au caracter complet opus El este ocupat cu prea multe gânduri pentru ca noi să le scoatem în evidență pe unele și, uitând de celelalte, să le salvăm doar pe ele Și, ceea ce este deosebit de important, aceste gânduri sunt extrem de complexe și subtile, sunt greu de asimilat - și asta în ciuda transparenței perfecte a limbajului Sunt dificile nu pentru că sunt greu de exprimat, ci în sine, la fel ca gândurile *) Tot ceea ce este prea clar și prea simplu, tot ceea ce durează mental nu îl ocupă în mod deosebit și dacă în volumul din "Lupta cu Occidentul" le este dat atât de mult spațiu de teoria lui Darwin, atunci aceasta, desigur, este doar din dorința de a clarifica meritele operei lui Danilevsky și de a onora astfel memoria prietenului său decedat De altfel, această teorie, prea simplă și crudă, nu a putut multă vreme să atragă atenția criticului, odată ce adevăratul ei merit i-a devenit clar Cu o forță irezistibilă, gândul său este atras de părțile întunecate și obscure din viața naturii, în istoria lumii și în problemele sociale, se plimbă prin aceste zone, cântărește cu atenție tot ceea ce mințile marcante din diferite timpuri și popoare au gândit despre ele, și scoate-i din această adâncime întunecată orice la lumina unei conștiințe clare - aceasta este ceea ce constituie constanta și îngrijorarea lui *) Aceasta include multe pagini uimitoare și cele mai bune din Conceptele generale de psihologie și fiziologie^ SPb i " Biblioteca "Runivers" - treizeci - îngrijire De aici rezultă originalitatea extraordinară a gândirii sale: nu vei vedea niciodată în el o repetare a ceea ce știi deja din alte cărți; de aici şi fragmentarea acestor gânduri, completitudinea lor rară şi împreună cu abundenţa lor Primul vine din faptul că nu vrea niciodată să vorbească mai mult decât știe cât de mult, al doilea provine din faptul că, cu cât întrebarea care îl ocupă este mai dificilă, cu atât este mai puțin capabil să o părăsească și din părți noi și noi el încearcă să o rezolve De aceea nu a creat o singură lucrare sistematică mare; "Notă", "Eseu" sau, așa cum își intitulează de două ori articolele, "o încercare de formulare corectă a întrebării", este cea mai comună și într-adevăr cea mai convenabilă formă de exprimare a gândurilor sale Se aseamănă cu o lucrare ajurata de o subtilitate și grație extraordinare, fiecare colț te ocupă, în care descoperi din ce în ce mai multe modele noi, deși de la distanță pare omogen Lucrările sale nu sunt un templu maiestuos care atrage un călător de departe, dar este o ornamentație uimitoare și variată, pe care o observă brusc când intră în el, iar curbele sale capricioase se îndreaptă într-o distanță nedefinită Nimic mare și ascuțit nu-și amintește în ea, dar, uitându-se la trăsăturile ei blânde pentru o lungă perioadă de timp, începi să simți dispreț și chiar ostilitate față de tot ceea ce nepoliticos din punct de vedere mental, pe care, întorcându-se, îl regăsești în viața de zi cu zi și care nu părea nepoliticos înainte Nu intră atât de mult în componența convingerilor tale printr-un gând definit, ci mai degrabă îți rafinează gândul și îl educă și chiar dacă alte întrebări devin subiectul ei, tot ceea ce creează va avea deja un fel de pecete Am vorbit despre omogenitatea impresiei care rămâne din lectura tuturor lucrărilor

domnului Strahov Depinde de unitatea stării de spirit cu care au fost scrise și de integritatea gândirii, de absența fragmentării în ea, în ciuda varietății de subiecte cărora le sunt dedicate Multe gânduri, împletite și aparent întrerupându-se unele pe altele, sunt de fapt legate într-o țesătură continuă Simți că indiferent despre ce scrie, fie că este o întrebare științifică, un fenomen al literaturii, un hobby politic, el se gândește constant la un singur lucru: în legătură cu acesta, nu pe Biblioteca "Runivers" - chemându-l, el își exprimă toate gândurile, indiferent de ceea ce privesc ele cu sensul direct, exact al cuvintelor sale Acest lucru conferă diverselor sale articole critice, jurnalistice și științifice o concentrare profundă, deși nu pronunțată Urmând direcția în care crește, descoperim două idei care, nefiind centrul tuturor gândurilor sale, îi stau cel mai aproape; chiar centrul pe care aproape niciodată nu îl atinge cu un cuvânt; la ce se gândește constant, nu spune deloc Nu simți decât acest centru, deschide-l din curentul general al gândurilor sale și din starea generală sub care și-a scris toate lucrările Cele două cele mai apropiate de centrul focusului, despre care am început să vorbim, sunt, în primul rând, ideea de știință naturală rațională și, în al doilea rând, ideea de categorii organice, ca concepte speciale, pe baza cărora ar fi posibil, în cele din urmă, să aruncăm o lumină explicativă asupra zonei niciodată rezolvate a vieții și a morții Prima idee este stabilită în lucrarea sa cea mai veche și cea mai completă, rotunjită: "Lumea ca întreg; caracteristici din știința naturii" (Sankt Petersburg,); întrebarea celei de-a doua a fost pusă deja de el în prima sa lucrare nespecială: "Despre metoda științelor naturale și semnificația lor în educația generală" (Sankt Petersburg,) și a revenit la ea din nou și cu mult energie în lucrarea sa târzie și cea mai bună: "Despre conceptele de bază ale psihologiei și fiziologiei" (Sankt Petersburg,) Este necesar să citiți ambele cărți pentru a înțelege întreaga profunzime de gândire care este înglobată în ele, pentru a vă da o seamă clară de tot geniul conjecturilor care sunt exprimate aici, dar, din păcate, nedezvoltate *) S-a scris puțin despre ideea de știință naturală rațională, și totuși este perfect clar din acest mic; dimpotrivă, el a scris mult mai multe despre categoriile organice, iar între timp esența, sensul exact și definiția formală a acestora sunt mult mai puțin clare Evident, s-a întâlnit aici cu o întrebare mult mai dificilă, pe care nu a rezolvat-o, ci a înaintat-o ferm și i-a subliniat-o, ca atare, fără o soluție preliminară a cărei toate *) Vezi prefața despre aceasta în cartea "The World as a Whole, etc and St Petersburg , pagina IX Biblioteca "Runivers" - - Naturaliștii sunt condamnați pentru totdeauna să rămână doar o colecție de fapte fără sens, și nu crearea științei în sensul adevărat și strict al cuvântului Falsitatea speranței de a realiza vreodată o implementare completă a primei teorii în întregul domeniu al științelor naturale și claritatea în rezolvarea celei de-a doua întrebări nu a fost probabil singurul motiv pentru care domnul Strahov nu și-a dedicat întreaga viață acestor două sarcini, asa cum a vrut sa faca la inceput * * *)) Am spus deja că aceste idei, deși stau cel mai aproape de centrul intereselor sale, totuși nu constituie acest centru, iar el, comfandu-se în ele, nu putea să închidă ochii la ceea ce îi tulbura veșnic și neîncetat gândul S-a abătut de la calea științei naturale pure și, în întregime ghidat de un singur gând, s-a îndreptat către diversele sfere ale istoriei, literaturii, politicii, parcă pretutindeni și în ele continuând să caute ceva ce nu a găsit în știința naturii în spatele rezolvare imperfect clară a celor două întrebări principale care îl

ocupau acolo În fenomenele literaturii îl interesează cel mai mult operele în care, printre trecătoare și alergătoare, sunt surprinse trăsăturile eterne ale unei ființe umane și fundamentele eterne de-a lungul cărora se mișcă viața popoarelor De aici și încântarea pe care a simțit-o la apariția "Războiului și Pacei" de Conte L N Tolstoi și cea mai bună evaluare a acestei lucrări de către el, care a fost făcută până acum în literatura noastră; de aici atitudinea sa vacilanta si, in final, ostilitatea fata de Turgheniev, care, de dragul interesului pentru curentul si temporar din om , a neglijat acest etern din el si , fata de caracterul special pe care stiinta naturii l-a asumat acolo Privește cu curiozitate toate aceste fenomene, încearcă să înțeleagă sensul apariției lor și motivele exacte care au făcut-o posibilă Dar această latură științifică a părerilor sale asupra istoriei actuale este doar un pas preliminar către ceea ce îl ocupă cel mai mult: se uită curios la *) A se vedea în special explicația formelor cristaline din minerale și teoria sentimentelor exterioare ale omului în "The World as a Whole", Sankt Petersburg, **) Vezi "Articole critice despre I S Turgheniev și L N Tolstoi", ed a II-a Sankt Petersburg, Biblioteca "Runivers" - - chipul oamenilor care merg înaintea acestei mișcări istorice și caută în ei expresii de anxietate și confuzie Se pare că se întreabă: "cum vei trăi, înecând nevoile eterne ale sufletului uman din tine însuți, ce vei pune în locul lor și, indiferent de ce vei realiza în viață, ce vei simți în tine?" Simptome al acestei neliniști interioare cu perspicacitatea unui om care a trăit prea multe în sine, îi caută pe marii reprezentanți ai literaturii moderne occidentale, la Renan, Strauss, D S Mill, printre noi - în Herzen De aici, o serie de articole uimitoare ale sale despre acești scriitori (vezi "Lupta cu Occidentul în literatura noastră"*, vol I-a) Se poate spune că fizionomia spirituală a acestor scriitori, centrul interior și ascuns al activității lor, atât de bine cunoscută și atât de puțin înțeleasă, s-a dezvăluit pentru prima dată în adevăratul ei sens în aceste articole Semnificația obiectivă a lucrărilor acestor scriitori, conținutul lor și noutatea pe care încearcă să le introducă în știință - toate acestea, ca secundare și trebuind să treacă, sunt lăsate deoparte de domnul Strahov El consideră aceste lucrări nu în sensul lor pentru cititori, ci în relația lor cu scriitorii înșiși, ca indicatori ai stării lor interioare Acesta este cel care servește ca subiect al reflecției sale constante, ca un moment în dezvoltarea sufletului uman, ca o pagină plină de interes incitant din soarta conștiinței umane în istorie Aici ajungem la ceea ce nu mai este aproape de centrul reflecțiilor constante ale autorului nostru, ci constituie chiar centrul în el, în activitatea sa și mulți ani de căutare Abil în identificarea nervului ascuns al altora, nu și-a dezvăluit niciodată pe al său cititorilor săi, exprimând ceea ce îl ocupa constant în esență, doar câteva cuvinte fragmentare spuse despre ceva străin și rostite doar cu o chibzuință extremă Există o relatare conform căreia cei mai religioși oameni din istorie, evreii, nu au rostit niciodată numele Dumnezeului lor și nu l-au scris în toate literele, astfel încât sunetul antic al acestui nume s-a pierdut în cele din urmă și în vremuri mai târziu și mai puțin religioase a devenit subiect de căutări, dar deja în zadar Vedem ceva asemănător la mulți scriitori Este ca și cum o frică îi împiedică să vorbească despre singurul lucru despre care ar dori să vorbească și ei Biblioteca "Runivers" - - ei nu duc cititorul decât la acest lucru principal, dar după ce l-au rezumat, ei înșiși nu spun nimic despre asta Frica de a spune ceva greșit, de a greși cel puțin un cuvânt despre un subiect atât de important, nu este

singurul lucru care le închide gura Aici există într-adevăr ceva cast, există o lipsă de dorință conștientă de a scoate din sufletul cuiva într-un cuvânt ceea ce constituie însăși esența acestui suflet și, prin urmare, trebuie să fie îngropat pentru totdeauna într-o persoană, trebuie să fie returnat întreg și netulburat de către el de unde a venit Din aceasta, probabil, se întâmplă că despre unele dintre cele mai importante aspecte ale unei ființe umane și ale vieții umane, în literatura mondială au rămas atât de puține cuvinte cu adevărat valoroase și atâtea lucruri mediocre și inutile Despre ele se vorbeau oameni care nu au chiar să înțeleagă despre ce vorbeau de fapt, iar cei care puteau spune ceva cu adevărat semnificativ au tăcut adesea Dar, deși ocazional și aproape întotdeauna nu direct, aceste cuvinte au fost uneori rostite și toate sunt amintite de omenire ca fiind cele mai dragi lui În imaginile poeziei, în ideile filozofiei și mult mai rar în predarea directă, în istoria lumii, deși s-a creat puțin, dar pentru ceea ce îi dă tot sensul, în care se află sensul ei principal Religia constituie cea mai importantă zonă a celor pe care o persoană a putut ocazional să le atingă într-un mod cu adevărat demn Toate marile minți din istorie au gravitat în mod explicit sau implicit către acest domeniu și chiar și după gradul în care au experimentat această gravitație, se poate judeca puterea lor comparativă Dar ei nu puteau spune nimic despre asta și acesta a fost motivul pentru care și-au ales pentru ei înșiși alte sfere de activitate, artă, știință sau filozofie, mai rar activitate politică; toate acestea însă se reflectau deja în principala atracție la care erau supuși Ei iubeau și și-au dorit doar religioșii, dar, neîndrăznind să-l iubească direct, l-au iubit prin știință, filozofie, poezie Și în timp ce, simțind mai mult decât știind adevăratul sens al acestei gravitații, au tăcut despre ea, toți ceilalți, de care această gravitație ciudată nu se putea ascunde, încercând să-i determine cauza, au început să vorbească despre ea, uneori pozitiv, alteori negativ - nenumărate cuvinte goale Astfel s-a format orizontul Biblioteca "Runivers" - - Fie, printre toate popoarele, literatură pe teme de religie, unde toate au fost de mult explicate, clasificate și povestite Dar, așa cum este de la sine înțeles, această literatură nu se referă cu adevărat la religios atât de mult pe cât părea, deoarece religiosul există de fapt în umanitate Am avut deja ocazia să spunem o dată *) că pentru popoarele tribului arian, datorită particularităților alcătuirii lor mentale, religiosul este accesibil cu o dificultate deosebită, o simt aproape întotdeauna indirect, rareori fără denaturare și mai ales prin alte popoare Sfera cunoașterii, activitatea politică, reproducerea obiectivă a naturii și a vieții în artă este sfera reală a activității lor și tocmai aceasta constituie zgomotul necontenit al istoriei, care se răspândește pe pământ de milenii, se ridică ocazional deasupra lui, și de cele mai multe ori se apleacă jos spre ea Așa cum ar fi ciudat și străin pentru un popor dintr-un trib non-arien să fie interesat de contururile exterioare ale obiectelor din jur și cu surprindere, ca și cum ar fi la ceva de neînțeles, ar privi o încercare de a-și găsi definiția geometrică; la fel de ciudată și străină pentru un arian este o dispoziție exclusiv religioasă și întoarcerea gândirii către ceea ce îi servește drept sursă eternă Și numai atunci când întâlnește această dispoziție printre unele popoare ca fiind constantă și universală, el se gândește involuntar la ea și, chiar stăpânindu-l, o transferă, după natura sa mentală, în forma unor idei despre religios și cunoștințe despre ea Dar chiar și atunci, cu toate mijloacele de educație din afară, făcând chiar și cunoștințele despre religios subiectul studiilor

sale constante, arianul ajunge rareori ca întreaga sa ființă interioară să se îndrepte către religios, astfel încât să înceteze, în cele din urmă, să fie pt el ceva exterior și numai distractiv sau Nevoie Ocazional, totuși, au apărut printre aceste popoare oameni în care limitările naturii lor tribale păreau a fi lăsate și ei în mod independent și din interiorul lor au început să simtă religios Dar, cedând parțial, această natură s-a păstrat totuși în principal și de aceea, neputând apela direct la religios și simțindu-se viu insuficientă *) "Locul creștinismului în istorie", Moscova, * Biblioteca "Runivers" - - doar atracția exterioară a altor oameni față de ea, l-au căutat în natură, uneori studiindu-i fenomenele, dar parcă nu s-ar gândi la el, uneori descriindu-i frumusețea, dar parcă simțind frumusețea altuia Printre acest tip de oameni, foarte puțini și foarte rar, se numără și scriitorul pe care îl examinăm: religiosul constituie centrul nenumit niciodată al gravitației constante a gândirii sale*) De aceea obiectele asupra cărora se oprește gânditor sunt atât de diverse, încât niciunul nu îl ocupă în sine, ci numai în raport cu altceva, despre care nu vrea și nu poate vorbi direct; De aceea oamenii ale căror gânduri le ascultă sunt atât de ciudat de diferite: acesta este Cuvier, recentul creator al celor trei științe exacte, și bătrânul Platon cu "ideile" lui pe jumătate uitate și misticul nostru Labzin, un citat din pe care nu l-ar fi plasat în articolul său, nici un singur jurnalist modern care să caute popularitate, dar deloc să caute adevărul A urmărit fiecare întorsătură de gând în Herzen și Renan, apoi a vrut să meargă în Athos să vadă cum se simțeau și se gândeau acolo câțiva anacoreți ciudați, aceeași privire alarmată și aceeași jenă, pe care le-a observat în Europa pe care o cunoștea atât de mult bine Impresia pe care o avea de acolo a fost alta, dar era deja atât de neobișnuit să vorbească despre ceea ce îl ocupă, despre ce caută în oameni și în viață, încât și aici a tăcut despre principalul lucru și nu vorbește decât cu plăcere despre el excursie în acest colț ciudat al Europei, deci spre deosebire de el **) Toți oamenii de acest tip pot fi numiți mai degrabă căutători decât deja găsiți, și de aceea există atât de multe lucrări cu caracter religios în literatura europeană, scrise la sfârșitul vieții de oameni care nu au spus nimic despre interesul lor pentru religie înainte și aveau doar o atitudine negativă față de ceea ce este scris de obicei grosolan despre ea de către contemporanii lor Nu au vrut să vorbească până nu l-au găsit și, înainte de a ajunge la final, nu au putut să nu exprime măcar *) Și-a exprimat mai clar interesul pentru religios doar în Articolele sale critice despre I S Turgheniev și L N Tolstoi, pp - **) Vezi "Amintiri dintr-o călătorie la Athos" în "Buletinul rus", , octombrie Biblioteca "Runivers" - - într-o formă imperfectă a ceea ce nu au reușit să-l afle singuri, dar spre care gândul lor gravita mereu Această atracție determină însă implicit sferele cunoașterii, literaturii sau artei, cărora le-a fost dedicat restul vieții De asemenea, a determinat gama de interese ale scriitorului pe care îl luăm în considerare Granița dintre material și spiritual - acea joncțiune în care vedem cum se pierd, dar nu vedem cum sunt conectate - este obiectul principal al atenției domnului Strahov "Omul este nodul universului, cel mai mare mister al său și, dacă ar putea fi explicat, soluția perfectă pentru acest univers", spune el de mai multe ori în lucrările sale *) Legile unei naturi exterioare, aranjate mecanic, precum și legile activității psihice pure, deși îl ocupă, sunt mai puțin decât acea regiune obscure unde, într-un fel de neînțeles, se împletesc și trec reciproc una în alta Prin urmare, fiziologia este știința sa preferată, iar în ea procesele embriologice

sunt subiectul atenției sale intense; și, alături de aceasta, mișcările profunde și ascunse ale inimii umane în istorie, nevoile ei eterne, fără satisfacția cărora o persoană nu poate trăi și care se reflectă în opere literare și filozofice, sunt subiectul atenției sale neobosite, toate acelaşi Labzin sau Platon Cu cea mai mare claritate, el vede ceea ce, din capete opuse, ca fiind exclusiv material și ca pur psihic, se apropie de acest nod și, parcă pălește, își pierde claritatea contururilor și devine în cele din urmă evaziv când intră în el După multă gândire, decide în cele din urmă să respingă noțiunea cu care suntem cu toții atât de obișnuiți: organismul, spune el, nu este deloc obiect sau ființă; este procesul, ultimul din natură, prin care spiritualul este separat de el; crearea ei, aceasta spirituală, a provocat toate particularitățile organizației, ca propriile sale condiții necesare **) Vedem că aceste cuvinte simple și scurte conțin un nou punct de vedere asupra a două mari domenii, organic și psihic, a căror legătură este reprezentată *) Vezi despre asta în special "Lumea ca întreg"* SPb **) Vezi acolo Biblioteca "Runivers" - - este atât de evaziv Ne-am aștepta ca, după stabilirea acestui punct de vedere, el să înceapă să caute justificarea lui în toate detaliile organizației; dar el definește doar în cuvinte sarcina fiziologiei: să arate de ce pentru apariția celui spiritual sau altul și, în final, fiecare trăsătură a organizației este o condiție necesară - și apoi trece la alte domenii ale cunoașterii, oprindu-se peste tot şi acolo numai din puncte de vedere generale şi nepătrunzând în profunzimile privatului Acest singur exemplu poate explica cel mai bine cum nu a devenit un naturalist învățat Prea multă subiectivitate, incapacitatea de a fi interesat de detalii la fel de mult ca de ansamblu, l-au împiedicat să dezvolte orice idee până la capăt, și de aceea nu justifică teoriile peste tot, ci doar stropește semințe din care ar putea crește teoriile frumoase, doar pune diverse întrebări sau limitări în dezvoltarea științei de către alții sau le reproșează aspru atunci când se abat de la sarcinile lor S-a întâmplat să exprime o mustrare atât de ascuțită când, în ultima perioadă de entuziasm pentru spiritism, oamenii de știință noștri au amestecat toate domeniile și au început să respingă, de dragul afirmării spirituale, inviolabilitatea legilor de natură mecanică exterioară O astfel de eroare grosolană nu putea decât să evoce un protest din partea unui om care stătea peste problema aceluiași lucru spiritual de zeci de ani deja și care vedea clar unde se află nodul soluției sale Cu o putere extraordinară, el a afirmat imuabilitatea și eternitatea legilor naturii materiale, fizice *), și nu numai pentru el însuși, ci și pentru fiecare cititor din afară, fără îndoială, a fost dureros și greu de văzut cum cuvintele sale cele mai clare despre unde să caută cele spirituale, de parcă trec pe acolo și o întrebare surprinzătoare s-a ridicat printre adversarii săi neglijenți: "Este într-adevăr un materialist ascuns"? II Un om care trăiește atât de intens în gândire nu s-ar putea abține să nu devină un raționalist și, deși domnul Strahov nu arată acest lucru nicăieri, cu toate acestea, pentru niciunul dintre cititorii săi atenți, nu poate să nu facă decât *) Vezi "Despre adevărurile eterne (disputele mele despre spiritualism)" SPb Biblioteca "Runivers" - pentru a deveni limpede teorismul profund al întregii sale alcătuiri mentale Nu are tratate de logică sau de metafizică, toate scrierile sale sunt surprinzător de simple, și totuși în spatele acestei simplități se simte involuntar prezența unei uriașe lucrări teoretice care s-a realizat în spiritul scriitorului și doar ultimele rezultate ale cărei vezi în afirmațiile și negările sale, întotdeauna pur și simplu exprimate și în то-timpul

profundului până la dificultatea asimilării Dar aici, cu această idee a teoretizării sale, se leagă involuntar ideea acelei cărți, al cărei aspect am ales ca pretext pentru a vorbi despre un gânditor care ne-a ocupat de mult * Principala și poate cea mai bună colecție a articolelor sale a domnului Strahov este intitulată "Luptă cu Occidentul", iar acest lucru ar trebui să-i surprindă involuntar pe toți cei care s-au obișnuit bine cu lumea sa mentală Oare autorul care își titrează astfel articolele a căzut în nedumerire despre sine? Deci, delimitând cu precizie toate domeniile cunoașterii și netolerând confuzia lor cu altele *), și-a determinat într-adevăr propria poziție între două mari zone spirituale - cel bătrân și înțelept, pe care le-a găsit în Occident, și cel tânăr, nedezvoltat și adesea absurd pe care o găsește în jurul său și pe care uneori o urăște cu atâta pasiune Adevărat, toate speranțele și dorințele lui sunt îndreptate către Rusia și viitorul ei, dar el nu este publicist, este în primul rând un gânditor și din ce fel de gânduri trăiește? Nu este clar pentru toată lumea că lumea spirituală a Europei, ideile profunde ale filozofiei ei, clădirile minunate și complexe ale științelor ei - acesta este exact lucrul în care a crescut cu sufletul său, care trăiește în ea atât de puternic și viață strălucitoare, așa cum poate fi la puțini și europeni Întâlnind în diverse locuri în cărțile sale cuvinte în care se desparte de occidentali și ia partea slavofililor, cititorul nedumerit vrea involuntar să-l întrebe: "Aveți această combinație de simplitate și claritate a contemplației, care este inerentă în nostru oameni și se reflectă în * simplitatea și claritatea marilor săi poeți, ce sunt Pușkin și autorul "Cronicii de familie" **)? Interesele tale cele mai profunde sunt legate de viața poporului nostru? Cunoscător și iubitor de poezie, ne-ați citit vreodată *) A se vedea ibid , obiecții împotriva lui Wagner și Butlerov **) Mier "Însemnări despre Pușkin și alți poeți" SPb i Biblioteca "Runivers" - - vorbitori, au ascultat un cântec popular, au urmărit cu interes ficțiunea capricioasă a unui basm popular? Cunoști bine istoria Rusiei? Cunoscător al poeziei "tradițiilor familiei ruse" din Fiica căpitanului și din Război și pace, ai căutat-o vreodată în memoriile rusești? Și, dimpotrivă, chiar vorbiți despre Pușkin cu mai mult interes decât despre Renan și Strauss? Ai scris despre toate schimbările domniei trecute la fel de mult ca despre darwinism? Te-a preocupat însăși ideea de tipuri cultural-istorice decât ideile lui Claude Bernard despre fiziologia generală? Dacă a existat vreodată un scriitor atât de puțin local și atât de strâns legat de realitatea actuală, ești tu Întrebările eterne ale întregii omeniri, căutarea "adevărurilor eterne", așa cum ai intitulat o colecție a articolelor tale - aceasta este anxietatea ta constantă, sensul principal al vieții tale și, într-adevăr, după ce ai înțeles atât de multe, nu ai înțeles sensul tuturor activităților tale? Repetăm, această îndoială este involuntară și pot trece mulți ani înainte ca vreo lumină explicativă să fie aruncată asupra ei pentru cititor Peste tot, certându-se cu occidentalii, el corectează înțelegerea lor asupra ideilor principale după care trăiește Europa și, adesea, le corectează în cunoștințele lor despre literatura și filozofia ei Odată, făcând o corecție similară, remarcă: "Pentru a înțelege bine Europa, desigur, ultimul lucru de care ai nevoie este să fii occidental" În aceste cuvinte, pare să se audă o recunoaștere a faptului că a fost tocmai o înțelegere profundă a vieții spirituale a Europei, o rotație lungă și constantă în sfera ideilor și intereselor ei care a produs în cele din urmă propria înstrăinare de ea În "Memoriile unei călătorii în Athos" există mai multe rânduri curioase

care aruncă lumină asupra naturii acestei alienări, poate mai de dorit decât s-a realizat deja "Având două luni libere", spune el, "mă voi uni cu sufletul într-un fel să fie o viață umană care nu merge pe canalele prin care trăim , Dar unde să caut o altă viață? Obiceiurile și obiceiurile europene s-au răspândit deja pe tot globul; pretutindeni puterea și mișcarea, creșterea și puterea aparțin Europei, iar orice altă viață este lipsită de dezvoltare și viitor Sute de milioane de oameni care nu au devenit încă ca europenii, sunt doar Biblioteca "Runivers" - - o populație servilă, muncitoare, plătitoare de impozite, care nu mai poate visa la o cultură unică, la nici un fel de participare la cursul istoriei omenirii La început s-a gândit la o călătorie în Egipt, dar l-a oprit gândul că acolo va găsi aceeași Europă pe care se poate vedea la Petersburg, aceleași bărci cu aburi, hoteluri și opera italiană Nu se afla unde să meargă: "Nu este la fel peste tot ca în Egipt? Peste tot există doar fragmente și cioburi din viața trecută, peste tot populația nativă este în plan secund, lipsită de focalizare și de mișcare originală, iar Europa trăiește și se mișcă în prim-plan În cele din urmă i-a trecut prin cap să meargă în Peninsula Balcanică; şi ei bine, nu în ţările sale natale slave şi nici într-o Grecie străină, unde mai putea vedea monumentele vieţii străvechi atât de preţuite de el, atât de înţelese de el El s-a oprit se revarsă într-o țară care ar trebui să fie urâtă și dezgustătoare pentru fiecare rus și fiecare slavofil: el amintește că "avem o țară alături, reprezentând înaltul amuzament al noutății și al originalității Însăși teribila Asia, ultima formă puternică de viață orientală, domnește încă la Constantinopol; chiar pe continentul european, stăpânirea cândva formidabilă a turcilor se păstrează încă Constantinopolul a devenit scopul călătoriei sale, iar în vecinătatea cartierului a vizitat și Athosul În orice caz, cât de ciudat este tonul tuturor cuvintelor citate și cât de ciudată este însăși dorința de a merge să vezi bazarurile și moscheile Turciei, pentru a uita măcar acolo impresiile Europei, de care acum nu mai e unde să scape Cât de diferit de tot ce spun călătorii noștri de obicei Domnul Strahov însuși, însă, nu ascunde această diferență: "unde să mergi! de ce mergi?" se întreabă cu câteva pagini mai sus: "este la fel de necesar și posibil să-ți salvezi sufletul în orice loc și este imposibil să te salvezi de sufletul tău oriunde Și în general, nu sunt oameni peste tot în jurul nostru, dar înaintea noastră pământul și cerul, toate elementele naturii și ale vieții umane? Și fericit, desigur, este cel care trăiește direct din aceste elemente din jur, care nu trage în depărtare, care își trage hrana spirituală din pământ apropiat și natal Pentru astfel de oameni, călătoria nu poate prezenta un interes profund; va fi întotdeauna pentru ei doar distracție, doar vânătoare Biblioteca "Runivers" - - Părăsind orașul pentru doar două luni, unde Europa și-a construit unul dintre cuiburile sale, aruncă o privire înapoi și rostește câteva cuvinte despre oamenii din vremea și poziția lui, care uimesc prin fidelitatea lor și sunt pătrunși de un fel de tristețe: "Noi, rușii, pătrundem cu ușurință în viața altor oameni, ne predăm ușor conceptelor altora și este imposibil să nu admitem că, în cea mai mare parte, ne stricăm activitatea spirituală prin aceasta Dacă am fi mai serioși, atunci ar trebui să fim îngroziți de absența legăturilor puternice cu toată viața, atât cu a noastră, cât și cu altcineva, pe care le întâlnim atât de des Cu toții înțelegem, știm să fim interesați de orice și nu suntem serios ocupați cu nimic și nu avem nicio participare profundă și vitală la nimic, cu excepția poate propriile noastre beneficii și capricii personale mărunte Ca urmare a

unei lungi rătăciri mentale prin diferite epoci ale istoriei și popoare ale globului, o persoană educată rusă este adesea spirituală depozit este asemănător cu un bătrân învechit, care a ajuns involuntar la acel grad de înțelegere abstractă, în care toate lucrurile sunt egale și nu este nimic nou sau important și totul se contopește într-un flux monoton al eternității Cum aceste cuvinte amintesc de fluxul monoton al eternității celelalte plângeri pe care le-a auzit de la Herzen - despre lumea rece a abstracțiunilor care înconjoară în sfârșit sufletul unei persoane care trăiește prea mult în gândirea teoretică Și întregul ton al rândurilor citate și ideea foarte ciudată de a vizita Turcia și Athos - toate acestea nu trezesc în minte o amintire îndepărtată a aceluiași scriitor, marele și ciudat] poet, care a plecat și pentru totdeauna, patria sa și a plecat în aceleași țări, cu același gând să se agațe de o viață nouă, totuși netestată și primitivă, și acolo a murit, luptând pentru libertatea poporului răzvrătit Dar ce visează poetul, ce vrea să facă și ce face, gânditorul nu dorește întotdeauna decât să vadă Dar să nu intrăm în analogii și aproximări, care ne-ar putea duce prea departe Iar fără ele nu se poate să nu devină limpede semnificația specială a vrăjmașiei împotriva occidentalismului, pe care o întâlnim cu domnul Strahov, dar o găsim și printre alți slavofili Există în Europa civilizație o trăsătură care este foarte greu de explicat, greu de înțeles, dar pe care este imposibil să nu o simți pentru oricine care atent Biblioteca "Runivers" - - se uita la ea "Țara Sfintelor Minuni" *), ne atrage irezistibil la sine și tot ceea ce găsim în ea, nu putem decât să aprobăm, nu putem nega; câtă frumusețe spirituală se revarsă în istoria ei, în aceste cruciade, în comunele ei libere, în clădirea maiestuoasă a catolicismului medieval și în acea animație deplină a răzvrătirii împotriva lui, pe care o numim reforma! Unde vom găsi acest fior al vieții, pe care îl observăm în Renaștere, unde vom vedea artiști clarvăzători, precum Rafael și Murillo, și catedrale minunate învăluite în amurg veșnic, ale căror ziduri au fost ridicate de populația evlavioasă a orașelor întregi? Și cu ce gând este scăldat toate acestea, gând chiar mai mult decât frumusețe Să spunem că toate acestea sunt doar o aparență? Să nu înșelam și nici să nu înșelam: abundența spiritului este cea care ne atrage irezistibil către această civilizație, credința profundă ascunsă în istoria ei, franchețea extraordinară în raport cu ceea ce a făcut în fiecare moment al acestei istorii, la ceea ce a aspirat , ce a vrut Acești artiști, care s-au pregătit pentru munca lor prin post și rugăciune de noapte, nu au fost oameni profundi? Nu erau oare credincioși tovarășii înspăimântați și încântați ai lui Columb, care a cântat "Te lăudăm pe Dumnezeu" pe coasta înflorită a noului pământ? Să lăsăm deoparte falsul și răul în relația sa cu Europa - este nedemn de noi, nedemn de sensul pe care vrem să-l înțelegem când ne apropiem de el Acest sens profund, ciudat și inexplicabil constă în faptul că, cu cât intrăm mai adânc în lumea spirituală a Europei și cu cât ne contopim mai mult cu ea, cu atât mai puternic se ridică în noi un sentiment de nemulțumire ciudată, de oboseală spirituală extraordinară; și, ceea ce este deosebit de remarcabil, această nemulțumire și oboseală este trăită chiar de europeni, tocmai de cei dintre ei care sunt cei mai profundi și ultimii purtători de cuvânt ai principiilor ei, ideilor care o mișcă Aparent, asimilarea gândurilor corecte ale filozofiei ei și adevărurile stricte ale științelor ei ar trebui să satisfacă mintea, care nu caută altceva decât adevărul și nu se străduiește pentru altceva decât corectitudinea gândirii sale; sentimentul trebuie *) Cuvinte de Homiakov Biblioteca "Runivers" - - să experimenteze plăcerea mai mare decât lumea perfectă

a frumuseții care se deschide înaintea lui; voinţa trebuie să fie satisfăcută de ordinea şi chibzuinţa tuturor instituţiilor prin care acţionează asupra maselor de oameni Și această satisfacție a tuturor facultăților sufletului uman este experimentată cu adevărat, aceasta este cea care atrage toate popoarele în lumea ciudată și minunată a civilizației europene și face irezistibile loviturile pe care le dă altor culturi, dintre care toate rămân acum aproape doar "moloz" - ea crește irezistibil și puternic peste pământ Dar așa ar trebui să fie până la capăt, pentru că perfecțiunea finală a gândirii, frumusețea supremă a artelor, plinătatea tuturor instituțiilor ar trebui să satisfacă și mai mult cerințele sufletului uman decât toate acestea într-un grad imperfect, doar pe cale la ideal Și chiar aici, unde este altul pas - și triumful etern final al civilizației europene ar fi de netăgăduit, acel fenomen ciudat despre care am vorbit este dezvăluit și dezvăluie pe neașteptate caracterul ambiguu al acestei civilizații, forțând unele popoare să o evite cu frică Pe măsură ce te apropii de ideal, până la desăvârșire, cu atât mai mult: pe măsură ce pătrunzi pe deplin în spiritul a ceea ce deja mai devreme, după ce a apărut în Europa, ai exprimat această dorință cu cea mai mare forță, sentimentul de satisfacție interioară dispare și este înlocuit cu un sentiment de oboseala spirituala Și imediat apare o întrebare, nu mai puțin clară și irezistibilă decât cele mai bune adevăruri ale științelor și filosofiei sale: tot ceea ce este creat de om în istoria sa și ceea ce numim civilizație, în ansamblu, are alt scop decât satisfacția umană? Și dacă există un astfel de obiectiv, dar nu a fost atins, atunci unde este sensul în această clădire atât de semnificativă? Afirmăm doar un fapt, fără nicio explicație pentru el Trebuie citite marile opere ale poeților europeni, trebuie să privim cu privirea creațiile de artă pentru a simți universalitatea și constanța acestui fapt Ce ar putea fi mai înalt decât Faust și câtă tristețe nespusă stă în această creație minunată, în această combinație de cea mai înaltă frumusețe și cea mai profundă înțelepciune Trebuie citite paginile inspirate ale lui Chateaubriand, Rousseau, Lamenet și mulți alții Biblioteca "Runivers" - - mulți scriitori, pe care este greu de enumerat, pentru a vedea pretutindeni, că cu cât au pătruns mai adânc în acele forțe ascunse care mișcă istoria europeană, cu atât spiritul de bucurie strălucitoare i-a părăsit Și ceea ce observăm în special, nu este evident pentru toată lumea în general: a atins vreodată dezvoltarea științei la o asemenea înălțime ca în secolul al XIX-lea? Nu în acest secol au trăit cei mai mari poeți, când până și în civilizația europeană era atât de multă putere, în mișcările ei - atâta forță și corectitudine, când a dat popoarelor atâta pace, a păzit cu atâta grijă pe toți, a oferit atâta plăcere tuturor, atât psihică cât și estetică? -, tic? Acești oameni sunt fericiți? Cine, în afară de cele rele, se apropie de aceste plăceri? Nu sunt cei mai buni care caută un fel de suferință și nu este ciudat acest fapt? Cine nu va fi stânjenit de aceasta și nu va medita asupra semnificației civilizației și istoriei europene? Înțelegem totul doar în detalii, sensul întregului ne este ascuns Depășește puterea noastră de a urmări exact ce a produs acest fenomen ciudat, că un copac cel mai bine plantat dă fructe atât de amare Un lucru este cert pentru noi, acesta este că există o oarecare distorsiune ciudată în civilizația europeană, că, fiind atât de corectă în părți, conține ceva fals în întregul său, iar ceea ce atâtea generații au muncit și cu astfel de speranțe, nu deloc nu atinge scopul pentru care a fost muncit Marii preoți, legiuitori, înțelepți și poeți ai unui număr de popoare, cele mai adânci și mai înzestrate din istorie, au ridicat o clădire

minunată, iar acum, când este aproape gata și mai rămâne de pus ultimele pietre, noi, urmașii de mai târziu dintre ei, intrând în această clădire, se confruntă cu o jenă ciudată, cu neliniște - ca niciodată - inima ne bate, iar mâna nu se ridică pentru a ridica pietrele rămase și a le pune la locul lor Marele Goethe se gândește la el, Byron, cu dezgust și ură, îi aruncă blestemele, toată lumea încearcă să iasă în grabă, și doar orbii, dar complet proști, fără să simtă nicio teamă, continuă să meargă înainte Evident, un rău subtil și profund, pe care nu suntem în stare să-l distingem, să-l analizăm și să-l înțelegem, a intrat în întregul sistem al civilizației europene; iar pentru ca ştiinţa să realizeze Biblioteca "Runivers" - Dacă a avut vreodată ocazia să o aprecieze, se pare că avea nevoie de informații mult mai profunde despre natura sufletului uman și despre structura dezvoltării istorice decât deține acum Deocamdată, putem doar simți că ceva asemănător cu povestea antică s-a întâmplat despre modul în care fiul cândva flămând al unui tată bătrân și-a schimbat primatul și promisiunile asociate cu acesta pentru tocană de linte Ceva irevocabil de scump, fără de care este imposibil să trăiești, umanitatea europeană a pierdut, creându-și civilizația și lâncește, intrând în formele sale minunate Aici se află cheia relației noastre speciale cu Europa de Vest și cauza ascensiunii celor două mari partide care, timp de un secol întreg, ne-au împărțit literatura și societatea în două tabere ostile Nu cu mult timp în urmă s-a înaintat ideea că semnificația acestor partide deja trecuse până acum, că nimeni nu mai poate rămâne nici un occidentalizator pur, nici un slavofil excepțional Dimpotrivă, credem că această dispută nu s-a încheiat și chiar afirmăm că semnificația ei transcende cu mult granițele înguste ale naționalului și are o importanță istorică mondială Într-o atitudine similară față de civilizația vest-europeană, în care se află poporul nostru, există un șir lung de alte popoare, dar de îndată ce avem o întrebare, ar trebui să părăsim calea dezvoltării independente, să ne angajăm pe calea civilizației europene, sau rezist de asta? Alte popoare, însă, intră sau se pregătesc să intre pe această cale fără să pună întrebarea care ne încurcă atât de mult Este clar că orice decizie vom lua pentru el va avea un sens pentru toate celelalte popoare Diferența în raport cu particularul și cu întregul este nodul tuturor acestor întrebări - tot ceea ce am rezolvat și nu am putut să rezolvăm și tot ceea ce avem de rezolvat - cu mult mai multă dificultate decât ne-am gândit vreodată la asta Când, în urmă cu două secole, s-a făcut un punct de cotitură în istoria noastră, marele suveran, care ne-a condus poporul în spatele lui, a văzut și în fața lui doar privat, iar fiecare din faptele lui, fiecare plan și fiecare faptă, îi aparțineau la privat Privatul, însă, în civilizația europeană este imposibil de a nu aprobă și nu se poate rezista să nu-l accepte De aici duritatea Biblioteca "Runivers" - - activitățile sale, absența oricăror îndoieli cu privire la binefacerea ei, cu cea mai mare dragoste pentru poporul său, cu sacrificiul viitorului său - el însuși, cei dragi și întreaga generație a acestui popor Nu putea exista nicio îndoială dacă era necesar, părăsind formarea anterioară a armatei, să se înceapă una obișnuită, când primul era bătut, iar al doilea era bătut; era imposibil să rămâi cu vechea construcții navale și cu marinari fără experiență și să nu introduci schimbări care se rezumau la a se asigura că oamenii nu se vor mai îneca în mare și corăbiile nu vor fi sparte Și în orice altceva, întrebarea s-a rezumat la o dilemă clară și simplă: fapta dată să fie făcută ca înainte, rău, sau în alt fel și bine; și ar trebui să ne așteptăm mereu la eșec, ca înainte, sau să ne străduim, să sperăm și,

în sfârșit, să reușim? Activitatea are întotdeauna concretul, individul ca obiect; nu poate atinge generalul decât prin acest particular, a cărui îmbunătățire este sarcina fiecărui agent practic Civilizația europeană conține însă o multitudine nedefinită de forme îmbunătățite ale tot ceea ce anume și, în plus, în toate direcțiile și de fiecare dată când ne gândim la îmbunătățire, privirea noastră se îndreaptă mereu și involuntar spre ea Aici se află irezistibilitatea sa și aici este motivul secret pentru care întrebarea atitudinii față de ea este întotdeauna legată de problema atitudinii față de progres, ca pur și simplu îmbunătățire, în sensul abstract al cuvântului Au trecut două secole de pe vremea lui Petru cel Mare, un întreg grup de oameni cu o minte rafinată și caractere nobile luptă cu fanatic împotriva cauzei sale, vede în el moartea iubii Rusii și de fiecare dată, însă, când trebuie să nu vorbească și să gândească, ci să facă, ei fac exact la fel și exact ce și cum face el I S Aksakov, dorind să publice "Cronica familiei" a tatălui său, nu a avut grijă ca tipărirea cărții să fie cât mai curând posibil, ieftină și frumoasă? Când el însuși s-a îmbolnăvit, nu a trimis el după un medic care a studiat cel mai bine natura și proprietățile bolilor și cum să le facă față, din cele mai bune cărți și din cei mai experimentați profesori? Și mai departe, când traficul și comerțul există deja în țară și au fost săpate drumuri care înconjoară toate acestea, poate exista vreo îndoială că este mai rapid să călătorești de-a lungul lor decât încet, că este greu să obosești și că a fost - ar fi mai bine să nu obosești, că Biblioteca "Runivers" - S - platir, scump este dificil, dar ieftin este ușor? Dar, la fel, ministrul, în sarcina căruia este încredințată educația tinerelor generații ale unui întreg popor, să nu se îngrijească cu nerăbdare ca educația să se desfășoare după cele mai bune cărți și cu ajutorul celor mai bune metode, astfel încât informațiile pe care copiii le scot din școală să fie abundentă și ferm asimilate? Nu ar fi trebuit să fie stânjenit celălalt ministru de nedreptatea din instanțe, de confuzia și contradicțiile din legi, de lentoarea de neimaginat a fiecărui proces și toți nu ar fi trebuit să se comporte așa cum a făcut Petru cel Mare în preocupările sale cu privire la armată? , marina și administrație, și astfel noi toți, de la suveran până la ultimul sărac, ghidați de scopul de a face fiecare lucru în cel mai bun mod posibil, suntem din ce în ce mai atrași în formele civilizației europene, unde deja totul și în toate direcțiile a fost îmbunătățită în cea mai mare măsură Abstractismul formelor îmbunătățite este ceea ce constituie puterea civilizației europene, universalitatea caracterului ei și universalitatea aspirațiilor sale; cu ea câștigă toate victoriile, chiar și fără a se strădui pentru ele, involuntar; alte culturi sunt neputincioase să lupte împotriva ei, fie topindu-se și transformându-se în formele acestei civilizații, fie destrăgându-se atunci când o întâlnesc Popoarele, cândva atât de slabe, la fel de nepoliticose și întunecate, la fel de pierind în lupta cu natura și între ele, ca și alții, n-au vrut să-și îndure suferințele, căci le-au îndurat cu răbdare Mai luminos decât toți ceilalți, au simțit nedreptate și nu a vrut să suporte, s-a gândit la cauzele dezastrelor pe care le-a provocat natura lor și a început să lupte cu ei Pas cu pas, de-a lungul unui mileniu și jumătate, au trecut din perfecționare în perfecționare, depășind din ce în ce mai multe obstacole, învățând tot mai des să obțină succes În lupta neobosită, puterea lor a fost întărită și mintea li s-a rafinat, activitatea lor a devenit din ce în ce mai largă; dorind mai întâi să evite doar suferințe insuportabile, în cele din urmă au început să se gândească să nu îndure mai multe și ușoare Din

lupta împotriva particularului care i-a ruinat, din lupta pentru scopuri individuale, au început să treacă la scopuri și preocupări mai generale Gândirea sofisticată a servit drept mijloc puternic pentru toate acestea Nu au neglijat nimic, nu le era rușine să învețe de la nimeni; dar și-au aplicat munca și gândul la toate - și totul s-a transformat în hrană, Biblioteca "Runivers" - - este corpul lor în creștere Ceea ce oamenii nu s-au gândit niciodată - s-au gândit la ceea ce nu și-au dorit niciodată - au vrut aceste popoare; și au înțeles aproape tot ce este la îndemâna omului și au realizat aproape tot ceea ce și-a putut dori Au fost create state și instituții uimitoare în ele; s-au ridicat clădiri zvelte ale științei și o lume minunată a filozofiei Și acum, după atâtea secole de muncă istorică, forțele acestei civilizații sunt atât de tensionate și atât de pline, încât se pare că orice și-a propus ca scop, va avea timp să-l atingă și nu se va sătura niciodată de el aceasta, pentru că realizarea este cea care constituie cea mai mare plăcere a ei De aceea progresul, ca îmbunătățire, este esența dezvoltării europene, iar civilizația europeană poate fi definită ca plenitudinea formelor îmbunătățite ale existenței umane Totuși, pe lângă particular, această civilizație este și ceva general; și pe lângă faptul că în ea toate părțile sunt îmbunătățite, există un oarecare sens în întreg, alcătuit din aceste părți Este foarte remarcabil că Europa însăși nu cunoaște acest sens; dar nu este mai puțin remarcabil că toată nemulțumirea, toată jena și uneori ura și dezgustul, pe care le inspiră cu sine, se leagă de ea, de acest general De aici rezultă nedeterminarea acestei stânjeniri, aparenta inutilitate a acestei urii, care apare întotdeauna pe nedrept de captioasă atunci când, în încercarea de a vorbi tuturor într-o limbă de înțeles, se întoarce împotriva ceva anume Întrebarea poate fi oricând pusă: de ce nu luptați împotriva cutare sau cutare rău în formele unei lupte politice care vă sunt deschise, sau prin intermediul unor tratate învățate, pe care nimeni nu vă deranjează să le publicați? De aici și faptul remarcabil că nu personalitățile politice și publice, care văd cel mai mare număr de rele necorectate, sunt cele care manifestă nemulțumiri față de civilizația europeană, ci poeții și filosofii Primii sunt întotdeauna îndreptați către particular și nu simt generalul; și oricât de mult rău trebuie să se îmbunătățească - știind că în istoria europeană nimic din particular nu a fost vreodată de netrecut - ei iubesc această istorie și civilizația pe care a creat-o, se bazează numai pe ea, sunt gata să ierte totul și să se împace cu el totul, în afară de a se răzvrăti împotriva ei sau chiar de a o condamna Dimpotrivă, gânditori și poeți, care au cel mai slab simț al particularului, dar cel mai profund Biblioteca "Runivers" - - conectat cu generalul și, după cum recunoaște toată lumea, cel mai sensibil și perspicace dintre toți oamenii, irezistibil și inconștient dezgustat de ceea ce este atât de apreciat și iubit de practici De acest lucru general aparține și negarea exprimată de slavofili și ei condamnă același lucru general în reforma lui Petru La două secole după transformarea sa, tot ceea ce făcea privat a dispărut: fie a fost înlocuit cu altul, fie a fost distrus, fie schimbat dincolo de recunoaștere Niciunul dintre faptele pe care le-a creat nu mai există, dar există o semnificație generală a acestor fapte, la care el nu s-a gândit deloc, și trăim în ciclul istoriei pe care el l-a început - ne îndreptăm în direcția pe care a dat-o Numai cu acest simț general, care rămâne singur și numai sens, ne putem raporta judecățile, întrucât el, la vremea lui, își putea raporta activitatea numai la particular Dilema, care era atât de simplă pentru el, a devenit extraordinar de

complexă și dificilă pentru noi A îmbunătățit armata, a creat o flotă, a eradicat abuzurile din administrație; noi, fără să spunem nimic despre asta, ne gândim la decalajul din istoria noastră, afirmăm imposibilitatea creșterii normale pentru un copac, odată spart, ne temem pentru toată ființa noastră și ne întrebăm: "ce va rămâne din noi, în afară de limbaj și formele ei când, toți străduindu-ne să devenim mai buni, vom intra pas cu pas în forme îmbunătățite ale civilizației europene și, în sfârșit, vom intra în ele fără urmă? Să nu devenim doar o masă etnografică și este posibil ca un dicționar de cuvinte ciudate și o gramatică deosebită, la care noi înșine nici măcar nu am putut să ne gândim, să fie tot ceea ce vom lăsa în urmă în istorie? Oare chiar pentru asta au apărut oamenii noștri și au crescut în felul lor de opt secole deja? Am devenit mai buni din toate punctele de vedere, din fiecare detaliu, dar la ce preț am cumpărat asta? Am devenit un schelet gol care a acceptat conținutul altcuiva după ce al său a fost aruncat ca inutil, am devenit haine în care se mișcă, trăiește și se dezvoltă o altă substanță, care o va putea și păstra deocamdată, dar , desigur, îl va lăsa și atunci când este uzat și îl va înlocui cu alte haine Iată o jumătate din negarea slavofilă care decurge dintr-o viziune generală asupra istoriei noastre și a viitorului poporului nostru Biblioteca "Runivers" - Cealaltă jumătate a acesteia este îndreptată către civilizația europeană însăși și constă în negarea ei, bazată pe cunoașterea generalului din ea civilizația nu poate fi normală pentru întreaga umanitate, nu este normală nici măcar pentru partea europeană a acesteia, dacă se termină în suferință Chiar dacă totul în el este perfect, există o discordie profundă în ea ca întreg, dacă în loc să experimenteze armonie, bucurie și liniște, răsplata firească a unei lucrări atât de lungi, spiritul uman experimentează nemulțumire în ea Fie că acest lucru se datorează faptului că astfel de părți perfecte sunt imperfect unite în ea - și această dizarmonie este reflectată de dezordinea spiritului, de încălcarea armoniei din el sau de altceva care s-a strecurat în civilizația europeană - este imposibil să decide Dar la fel cum este cert că ar fi fals să lupți pentru suferință ca coroana ființei cuiva, tot așa este cert că omenirea trebuie să se abțină de la a intra cu totul în formele civilizației europene Este clar că o astfel de negare nu ar putea fi rezultatul unei respingeri inconștiente, instinctive, a instinctelor naționale oarbe împotriva unei alte culturi care se străduiește să le înlocuiască Și într-adevăr, ea a fost întotdeauna concentrată într-un cerc apropiat de câțiva oameni, rafinați în educația lor, foarte predispuși la generalizare, în cele din urmă liberi în poziția lor de orice preocupări private sau interese individuale și temporare Nu erau oameni care au negat ceea ce au înțeles puțin; dimpotrivă, au negat-o tocmai pentru că au înțeles prea profund ceea ce ceilalți știau doar în latura lor superficială și doar în detalii Să spunem mai multe: au fost oameni care au împlinit pe deplin ideea lui Petru I și tocmai din plinătatea acestei împliniri au dus la îndeplinire negarea ei; în timp ce toți ceilalți încă se mișcă doar în limitele acestui gând, doar îl vor duce la îndeplinire, dar partea principală, fundamentală a ființei lor continuă să fie oamenii pre-reforme: activitatea și bunăvoința, ca și în însuși Petru I, rămân caracteristica lor principală Astfel, dacă ne uităm mai adânc în depozitul mental al slavofililor și occidentalizatorilor, vom găsi în el contrariul a ceea ce aparent ei susțin Occidentalii sunt așa doar în aspirațiile lor și tocmai pentru că Biblioteca "Runivers" - - la conținutul lor spiritual și la depozitul său, ei rămân adesea neatinse

de ruși; Slavofilii sunt atrași cu atâta pasiune să-și atingă nativul, să-l înțeleagă atât de profund și să-l prețuiască atât de mult, tocmai pentru că și-au rupt deja atât de irevocabil, poate, legătura vitală cu el, au crezut cândva în universalitatea civilizației europene și, cu toate puterea darurilor lor, nu numai că s-au cufundat în ea, ci au atins cu pasiune acele temelii adânci ale ei, care se descoperă numai sufletelor înalte, dar atingere care nu rămâne niciodată nepedepsită Cine va nega că la mulți dintre occidentalizatorii noștri, care au rămas așa până la capăt, spiritul limpede și calm al poporului nostru nu a mai trăit și care nu vor observa, dimpotrivă, o oarecare întuneric în spiritul și teoreticismul profund în mentalitatea tuturor slavofililor noștri? Istoria, cea mai concretă dintre științe, ei nu au studiat niciodată de dragul ei, apelând la ea doar pentru ajutor în justificarea teoriilor lor; nu le-a plăcut faptul ca atare; chiar și dintre toți istoricii ruși, el a coincis cu ei în viziunea sa despre ea, precum și în simpatiile și antipatiile sale, singurul care o prelucrează și cu așa succes, teoretic *); dimpotrivă, cel mai slab dintre istoricii noștri în ceea ce privește puterea de generalizare și cel mai atașat de concret **) a fost un occidentalizator pur Cu greu ar trebui să căutăm indicii despre eșecul constant al doctrinei slavofile aici: înțelepciunea lor nu a atras în sine, cuvântul lor înflăcărat nu a convins; răceala şi aproape ostilitatea îi înconjurau mereu Ei înșiși erau înclinați să atribuie asta prostiei celor din jur, iar atitudinea lor arogantă față de oamenii și faptele vremii lor este binecunoscută Dar se pare că motivele aici sunt mult mai profunde Ei sunt ascunși în dizarmonia alcătuirii lor mentale cu alcătuirea mentală a societății noastre, fie slab atinsă, fie încă neatinsă de civilizația europeană A înțelege exact unde diferă cele două mari partide ale societății noastre înseamnă a înțelege corectitudinea profundă a fiecăreia dintre ele, *) V O Klyuchevsky Vezi prefața sa "Duma boierească a Rusiei antice", publicată anterior în "Gândirea rusă", precum și binecunoscuta analiză a tipului lui Onegin **) Să-l înțelegem pe Kostomarov Biblioteca "Runivers" - - imposibilitatea ca unul dintre ei să acționeze diferit și celălalt să gândească diferit A înțelege particularitățile în alcătuirea lor mentală înseamnă a înțelege o multitudine de fenomene literare Ne întoarcem din nou la unul dintre ei, pe care l-am lăsat atât de mult pentru aceste discuții generale III "Nemulțumirea față de ceea ce se numește de obicei cunoaștere este un sentiment foarte obișnuit", scria domnul Strahov în , referitor la polemica cu Butlerov, care a descoperit acest sentiment și l-a exprimat în cuvinte frumoase și profunde -cunoștințe științifice, dar absorbind tot felul de alții, putem rămâne complet înfometați Nu se poate formula o formulă generală și precisă pentru această nemulțumire? Când mi-am terminat cartea The World as a Whole ( ), în care am dezvoltat cu entuziasm doctrinele principale și generale ale naturii, acest sentiment de nemulțumire m-a cuprins, și îmi permit să citez aici locul în care am încercat să mă dau un cont în sentimentele mele" *) O vom repeta și noi, pentru că poate servi drept cheie pentru explicarea întregii activități literare a domnului Strahov Exprimat și repetat la o distanță de douăzeci și cinci de ani, acesta cuprinde aproape toate activitățile sale: "Dacă ne simțim nemulțumiți de acest punct de vedere (adică, tema care este expusă în carte), dacă atinge ceva în noi și contrazice ceva, atunci nu există nicio îndoială că sursa unei astfel de îndoieli nu se află în minte, ci în alte cerințe ale sufletului uman Omul este în permanență - din anumite motive - în dușmănie împotriva raționalismului (sublinierea autorului), iar această dușmănie este

purtată cu încăpățânare de toți, spiritiști și materialiști, credincioși și sceptici, filozofi și naturaliști "A fi conștient de această dușmănie este cea mai mare sarcină a gândirii" **) - Iată cuvintele care pot inspira cea mai profundă surpriză Formă- *) N Strahov: "Despre adevărurile eterne (Disputa mea despre spiritualism) SPb , p XXIX **) A lui: "Lumea în întregime * SPb , p IX Biblioteca "Runivers" - mergând chiar la prefața cărții "Lumea în ansamblu", aflăm din aceasta că la baza gândurilor autorului dezvoltate în această carte au fost, în primul rând, datele științelor naturii și, în al doilea rând, filosofia lui Hegel, și anume a lui dialectică Lange, în Istoria materialismului, observă că o lucrare specială din orice ramură a științei naturii familiarizează persoana care a produs-o cu spiritul și metoda generală a întregii game de științe ale naturii, mai degrabă decât cu cea mai extinsă lectură din aceste științe, făcută cu scopul de a se familiariza cu conţinutul acestora în ultimele concluzii Această condiție, care este foarte rar îndeplinită, a fost îndeplinită de domnul Strahovykh Dar deja lucrări speciale (produse de el în domeniul anatomiei comparate) l-au inspirat cu o idee atât de generală precum ideea științei naturale raționale Înclinațiile minții l-au abătut de la calea științei naturale pure sau, mai exact, a intrat în lumea mai largă și mai flexibilă a filosofiei, astfel încât din punctele de vedere care se deschid în ea, să privim acele date care în cercul științelor naturii sunt mai degrabă expuse doar, decât explicate Interesul pentru acest fapt este, însă, deja atât de puternic în el, încât în întreaga serie a lucrărilor sale filozofice ulterioare nu găsim nici măcar o urmă a dezvoltării conceptelor pure, cu care ne întâlnim de obicei în cărțile filozofice, ci vedem doar analiza filozofică aplicată fenomenelor de natură externă sau vieții umane interioare Filosofia lui Descartes și filozofia lui Hegel, se pare, au servit cel mai mult pentru dezvoltarea viziunii sale asupra lumii și ambele nu atât în conținutul lor, cât și în metoda lor În primul a găsit principii care sunt încă dezvoltate de științele fizice: acestea sunt principiile explicației mecanice a naturii; în al doilea a constatat dezvoltarea categoriilor, i e concepte care nu sunt reductibile unele la altele și totuși sunt deduse unele de altele, sub care, ca în general, sunt rezumate toate fenomenele individuale ale naturii și toate zonele sale diverse Astfel, prin raționalism, de care domnul Strahov s-a simțit nemulțumit, se înțelege nu vreo unilateralitate a cercetării științifice, ci spiritul cunoașterii în toată amploarea, în întregime; și în acest spirit, în care a fost atât de profund și, aparent, atât de încrezător la început, nimic nu a fost atras de oamenii către care Biblioteca "Runivers" - - • a aparținut: a apărut și a crescut în Europa de Vest, ca una dintre cele mai bune și mai perfecte forme de dezvoltare a acesteia În diverse locuri în numeroasele sale cărți se poate observa cât de înalt este în el conceptul de științe, cât de surprins este de fermitatea principiilor lor și de consistența metodelor lor Și acum, însă, împotriva acestor științe particulare, obiectul surprizei sale principale, evident nu în particularitățile lor, ci în general, se ridică în el un sentiment de nemulțumire generală Exprimată în urmă cu mai bine de un sfert de secol, i-a determinat atitudinea față de civilizația vest-europeană și față de una al cărei sens este încă necunoscut, dar care, în condiții favorabile, se poate dezvolta în rândul poporului nostru De aici polemicile sale aprinse (împotriva domnului Vl Solovyov) în apărarea cărții lui Danilevsky "Rusia și Europa", unde se dezvoltă teoria tipurilor cultural-istorice, ca o serie de civilizații deosebite care

se dezvoltă în procesul istoric al omenirii; el este și primul, în jurnalism *), și a salutat și a explicat sensul principal al acestei cărți De aici și atenția sa înțelegătoare față de soarta partidului slavofil, exprimată de exemplu în articolul "Wake for I S Aksakov", unul dintre cele mai bune din colecția "Luptă cu Occidentul" (vol i) De aici, cuvintele sale mereu respectuoase despre poporul rus și istoria lor Dar când le citești, mereu și involuntar vin în minte "Amintirile lui θ M Dostoievski, "care i-a fost prieten apropiat și tovarăș în jurnalism (vezi prima ediție postumă a lucrărilor lui Dostoievski, i , vol i) Teoretizarea prea profundă a dispoziției mintale, poate, provoacă nemulțumire, pentru că îi desparte pe toți cei care au avut ghinionul să ajungă la ea printr-o linie profundă și niciodată depășită de tot ceea ce este viu și individual Acele legături care leagă pe toată lumea de mediul înconjurător par a fi întrerupte, iar singurătatea interioară profundă, capacitatea de a deveni față de orice obiect sau fenomen, față de o persoană, oameni sau istorie doar în raport cu observatorul și gânditorul - este o consecință involuntară a acestui fapt ofense împotriva propriului suflet, este o pedeapsă inevitabilă pentru încălcarea armoniei ei în *) În "Zare" pentru , martie Biblioteca Runiverse - - dezvoltare Suntem înclinați să credem că această alienare a minții teoretice era inerentă și scriitorului pe care îl analizăm și de fiecare dată când se atașa de ceva, el aprecia de fapt calitățile dragi lui și era atras mai mult de ele decât de purtătorul lor viu Acest lucru nu poate decât să provoace suferințe interioare profunde și de aici, credem noi, a izvorât particularitatea că domnul Strahov și-a exprimat nemulțumirea față de raționalism ca "ostilitate" față de el, și nu ca o simplă conștiință a insuficienței sale; nu mai puțin semnificativ este faptul că, după ce a încercat să interpreteze sensul exact al acestei ostilități, a vorbit despre îndeplinirea datoriei, ca despre ceea ce poate, mai mult decât orice altceva, să potolească spiritul tulburat al unei persoane *) Noțiunea de datorie care a apărut din pământul rece al Romei, abstracțiile dreptului său și angoasa stoicismului său, nu este decât un substitut îndoielnic pentru adevăratele sentimente prin care toată viața este vie Ceea ce se datorează este indicat de minte și împlinit atunci când nu mai este îndemnat de inimă și viața nu se mai creează, nu se mai joacă, ci doar susținută Aici intrăm într-un tărâm întunecat, mereu ascuns, de corelare între aspectele individuale ale vieții mentale Lumea spirituală a omului este de la început ceva foarte complex, dar în același timp ceva profund armonios și integral Păstrarea acestei întregi, nedistrugerea acestei armonii a forțelor spirituale este cea mai importantă sarcină a oricărei existențe personale, dar, din păcate, o persoană o recunoaște doar atunci când este distrusă iremediabil Tristețea, care ajunge la nebunie în Hamlet și provoacă sete în Faust, revenit în tinerețe, pentru a-și trăi viața a doua oară și într-un mod diferit, provine din faptul că în amândoi s-a încălcat armonia de bază a sufletului, că într-unul dintre ele deasupra voinţei, iar în celălalt deasupra sentimentului aşa a predominat gândul Dar lecțiile deosebit de profunde pentru un om sunt întotdeauna luate în seamă sau nu sunt înțelese; sunt adevărate și greu de îndeplinit În orice caz, dezvoltarea spirituală pe care statul și societatea încearcă să ne-o dea, la care aspirăm noi înșine, constă aproape întotdeauna, chiar începe, în încălcarea întregii și armoniei vieții interioare Ne străduim să devenim virtuozi fără să observăm că devenim doar infirmi *) "Lumea în ansamblu", p X Biblioteca "Runivers" - - Greu de păstrat în existența personală, această armonie a abilităților spirituale este

chiar mai greu de păstrat în istorie și suntem înclinați să credem că dezordinea profundă a civilizației europene se datorează unei încălcări excesive a echilibrului elementelor spirituale din ea, suprimarea unora dintre ele, dezvoltarea exceptionala a altora, in sfarsit toate intre ele La aceasta, poate, ar trebui adăugată falsitatea chiar a tipului în care sunt dezvoltate măcar unele dintre aceste elemente Cu toate acestea, în cel mai înalt grad, se îmbină o rafinament extraordinar, o perfecțiune înaltă a părților și o putere extraordinară, o abundență vizibilă de viață - toate acestea nu putem decât să spunem că sunt, fără îndoială, inerente civilizației europene Dar să nu luăm prea mult în considerare aceste întrebări dificile; iar ceea ce s-a spus este suficient pentru a înțelege clar în ce modalități scriitorul pe care îl luăm în considerare a ajuns la toate negările și afirmațiile sale Suferința îndurată, ca și fericirea experimentată, este întotdeauna o sursă a ceea ce este râvnit și inflexibil în convingerile noastre; ne deschide, de asemenea, viața interioară, secretă, a sufletului altuia, adâncind și complicând viața proprie Într-o abatere imperceptibilă a gândurilor, într-un ton deosebit de vorbire, descoperim prezența unor trăsături de care nu putem decât să le conștientizăm în ale noastre, iar din ele tragem fără greșeală despre generalitatea cauzelor care le-au provocat Această perspicacitate a judecății, bazată pe bogăția propriei vieți interioare, o găsim la domnul Strahov Nemulțumirea - și nesocotită - față de una dintre cele mai comune și mai mari forme de civilizație europeană, i-a dat ocazia să determine cu exactitate aceeași nemulțumire față de ea în alte minți, care a avut același efect ostil, a dus la aceleași negare pasionale ca ale lui Raționalizarea naturii în filozofie și știință, efortul nemărginit, evitarea oricărei suferințe, de a îmbunătăți fiecare particularitate a vieții și prin aceasta speranța de a-și atinge desăvârșirea completă, credința în puterea naturii și respingerea nevoii de sine a oricărei persoane ajutor în religie - toate acestea pot fi considerate principalele și cele mai comune trăsături ale societății europene din a doua jumătate a secolului al XIX-lea Într-o serie întreagă de scriitori occidentali, descoperă Biblioteca "Runivers" - - cum credința lor în raționalism, pe cât de arzătoare a mărturisit el cândva, i-a condus la nemulțumirea și negarea altor aspecte ale civilizației europene, acum încă suprimate, ca la Strauss, acum șovăitoare, ca la D S Mill, acum pline uneori de nedumerire, ca în Feuerbach, acum deschis și ascuțit, ca în Renan și parțial în Herzen *) Dar dacă pentru scriitorii vest-europeni doar amurgul și disperarea rămân în spatele negării civilizației lor, atunci pentru scriitorul altui popor, care nu a intrat încă complet în formele acestei civilizații, rămâne speranța pentru posibilitatea unei alte culturi Se învecinează toată activitatea critică a domnului Strahov, din care izvorăște toată activitatea critică Una dintre cele mai uimitoare iluzii ale partidului slavofil este opinia că ceea ce a trăit societatea noastră în ultimele două secole poate fi cumva uitat și ne putem întoarce din nou la simplitatea vieții noastre înainte de reforma lui Petru, pentru a continua istoria noastră de parcă în ea nu ar fi avut pauză Se uită aici că dacă putem schimba totul, înlătura tot ce s-a împrumutat de la noi înșine, atunci nu ne putem întoarce la simplitatea contemplației de odinioară, nu putem extermina în noi conceptele și sentimentele care s-au asimilat și format în ultimele două secole Și în ele, evident, stă toată treaba; formele de viață și orice altceva exterior sunt doar învelișul lor necesar, care nu poate decât să corespundă conținutului său intern Astfel, posibilitatea unei culturi diferite în istoria noastră este condiționată de posibilitatea

ca noi, păstrând complexitatea contemplării noastre deja apărute, să trecem în ea de la tipul vest-european la un alt tip, care ar corespunde celui care , într-o formă nedezvoltată, continuă și există încă în oamenii noștri de rând Această posibilitate se deschide cu adevărat în literatura noastră, ale cărei merite istorice nici măcar nu pot fi estimate acum În lucrările unui număr de poeți și artiști, începând de la Pușkin, după o oarecare ezitare și înclinație către tipurile vest-europene de frumusețe spirituală umană, am *) Vezi "Lupta cu Occidentul în literatura noastră", vol i și prima ediție a vol (articol despre Feuerbach) Biblioteca "Runivers" - - observăm revenirea la independență și crearea unor tipuri și personaje, în frumusețea morală necondiționată de care nu ne putem îndoi - care sunt închinate de îndată ce sunt recunoscute, și scriitorii occidentali și care, împreună cu asta, sunt în armonie perfectă cu depozitul mental, până astăzi în timp ce trăim în oamenii noștri de rând Această trăsătură a literaturii noastre a fost observată și apreciată pentru prima dată de An Grigoriev, un critic care, nici în timpul vieții, nici după moarte, nu a fost apreciat A deschis un nou punct de vedere asupra literaturii noastre și, fiindcă este adevărat, este greu de admis ideea că nu va deveni într-o zi general acceptată Cu sensibilitate, care ar trebui să fie clară după tot ce s-a spus, domnul Strahov a înțeles corectitudinea acestui punct de vedere, a apreciat toată semnificația ei pentru dezvoltarea noastră spirituală și s-a alăturat cu toată pasiunea părerilor lui An Grigoriev Și-a adunat articolele, împrăștiate în reviste puțin tirate, și așezându-le într-o ordine sistematică, publicate, cu prefață, biografie și index proprii*) Spre cel mai mare regret, această publicație nu a avut succes În anii lungi care au urmat propriei sale activități literare, el însuși a experimentat cât de dificil este să obții atenție în societatea cititorului, cum orice originalitate și independență a opiniilor urmărite sunt însoțite de ostilitate sau înstrăinare față de restul jurnalismului, care în totalitatea ei reprezintă o forță irezistibilă capabilă atât să răspândească cele mai goale gânduri, cât și să zdrobească ideea, cea mai înaltă și mai rodnică Energia activității, când este neobosit și însoțită de talent, poate, totuși, să depășească chiar și această forță inertă Într-un număr de articole excelente ale sale despre Război și pace, domnul Strahov a expus dinainte punctul de vedere al lui Ap Grigoriev, și mult mai mult decât publicarea lucrărilor sale, a contribuit la cunoașterea acestuia de către largi secțiuni ale societății de citire * **) Apoi a aplicat același punct de vedere lucrării luate în considerare Corespondența lor profundă, precum teoria și fapta, nu a putut să nu uimească pe toată lumea Въ din ♦) Opere ale lui Apollon Grigoriev, vol i SPb **) "Articole critice despre I S Turgheniev și L N Tolstoi", prima ed , al doilea în Biblioteca "Runivers" - - purtând la toată dezvoltarea anterioară a literaturii noastre, marea epopee a gr Tolstoi a fost un triumf strălucitor și înalt al acelei părți a ei care a apărut pentru prima dată în Pușkin; a fost complet greșit înțeles de contemporanii săi și de criticii ulterioare și a fost apreciat pentru prima dată de Ap Grigoriev Dar pentru domnul Strahov însuși, apariția Războiului și Păcii, s-ar putea crede, a fost un moment important în dezvoltarea internă Ίο, pe care l-a căutat vag, pe care îl aștepta cu îndoială, apărea în imagini de o frumusețe și o fermitate uimitoare, în fața cărora societatea cititoare s-a înclinat involuntar, neînțelegând încă semnificația lor deplină Căci nimeni nu putea fi acest sens la fel de clar ca pentru el În șase volume dintr-o uriașă operă literară, a găsit două rânduri, aruncate

lejer de autor, în care era grupată întreaga idee a romanului, poate nu atât de distinctă pentru cel mai cunoscut artist El a ales aceste rânduri ca epigraf pentru analiza sa "Nu există măreție acolo unde nu există simplitate, bunătate și adevăr" - aceste cuvinte scurte conțin o indicație de tip diferit și superior pentru istoria lumii, de-a lungul căreia nu s-a mișcat încă și care este stocată, ca ideal moral, inconștient , în măruntaiele poporului nostru ; pe ea, desigur, pășind și la întâmplare, și la întâmplare, ființa noastră dezvoltată și a fost înainte de reforma lui Petru Acest tip poate fi reținut cu toată complexitatea dezvoltării, cu orice înălțime de contemplare mentală sau vastitate de idei și aspirații Nu se poate decât să fie de acord că este norma pentru spiritul uman și măsura demnității pentru activitatea umană Aderând la el, primul nu va simți niciodată nemulțumire și anxietate, iar al doilea va avea timp să atingă tot felul de obiective Dacă ne uităm la istoria de două mii de ani a Europei de Vest, vom vedea că tot ce s-a petrecut în ea s-a petrecut după alte tipuri decât acesta Puterea autorității externe în unele momente ale dezvoltării sale, libertatea conștiinței personale în altele, egalitatea civilă în altele, apoi spiritualismul sau materialismul vederilor, sentimentelor și relațiilor - acestea sunt scopurile finale care au fost urmărite de popoarele occidentale și au dat naștere la marile cicluri ale dezvoltării lor : catolicismul și reforma, sistemul statelor centralizate și revoluția, cavalerismul și industria, asceza mănăstirilor și zgomotul enciclopediștilor Ideal ar fi întotdeauna Biblioteca "Runivers" - - Pare simplu, se numește două sau trei cuvinte, dar implementarea ei în toate etapele vieții, pătrunderea ei în toate formele de dezvoltare, toate momentele existenței personale și relațiilor sociale umplu secolele de viață ale oamenilor, absorb munca nenumăratelor generații Europa de Vest de-a lungul întregului secol trecut se mișcă în limitele gândirii, pe care le putem citi pe scurt, sculptate pe tunurile franceze depozitate în Kremlinul din Moscova - "liberté, égalité": aici se învecinează o serie de monarhii și republici, legislație și jurnalism , industria si proletariatul Deci, aceste cuvinte sunt scurte, dar sensul lor este lung Nu este greu de înțeles cum uitarea marelui ideal păstrat în poporul nostru, neglijarea oricăreia dintre trăsăturile sale, dă naștere la neputința noastră de a ne atinge măcar unele dintre scopurile noastre și nu trebuie să fim deosebit de perspicace pentru a prevăd cât de ușor și bucuroși le-am obține pe toate dacă în efortul nostru am fi cu adevărat întotdeauna simpli, complet sinceri și nu ne-ar păsa decât de bine Dar noi am adăugat înșelăciunea la bine, amărăciunea la adevăr, noi înșine ne-am pervertit și ne-am pervertit viața și o purtăm ca pe o povară, urâtă pentru noi înșine și pentru alții Analizei "Război și pace" se alătură, ca centru, tot restul activității critice a scriitorului pe care îl analizăm Trebuie remarcate în ea în mod deosebit excelentele Note despre Pușkin și alți poeți (Sankt Petersburg,) Spre deosebire de principalii slavofili, care l-au recunoscut pe genial, dar perversul Gogol, drept cea mai mare figură din literatura noastră, pentru că el a coincis cu negarea lor în negarea sa, o ramură a acestui partid, din care aparținea și domnul Strahov, l-a propus pe Pușkin Limpezimea și calmul acestui poet, precum și amploarea simpatiilor sale, corespundeau mai mult caracterului pozitiv al idealurilor acestei ramuri a slavofilismului, ai căror principali reprezentanți au fost, pe lângă criticul pe care îl luăm în considerare, Ap Grigoriev și F M Dostoievski; N Ya Danilevsky aparținea și el cercului lor Pușkin a devenit centrul simpatiilor și interpretărilor lor În celebra sa poezie

"Renașterea" ei au văzut soarta exprimată a fiecărui suflet rusesc oarecum înzestrat: o lungă rătăcire după idealuri, o îndoire pasională și nu finală Biblioteca "Runivers" - - dezgustări în fața idealurilor popoarelor străine, oboseală cu toate și revenirea la idealurile propriului popor Acest lucru aproape că poate fi interpretat în așa fel încât deja la prima apariție pe terenul istoric, fiecare neam, ca orice persoană născută, în darurile sale spirituale ascunse poartă determinarea soartei sale Multă vreme merge vag și inconștient pe calea cea bună, ghidat de aceste daruri care se desfășoară, dar neconștient de ele Dar vine un moment în care părăsește aceste căi, iar dorințele temporale, scopurile inventate devin ghidurile lui El numește această dată perioada de trezire a conștiinței în sine, trezirea personalității cuiva în istorie Cu toate acestea, el își va da seama în curând cât de insuficientă este puterea lui pentru a-l ține pe aceste căi, cât de slabă este mintea lui să aleagă pe cea mai bună dintre ele Epuizat și fără a reuși nimic, se întoarce apoi din nou la marile cărări pe care a mers înainte Dar totul se schimbă acum: nu mai este la fel, și înțelege diferit drumul pe care a parcurs-o deja și pe care mai are de parcurs În cele din urmă ghicește că a existat o conștiință, mare și profundă, care l-a adus în stadiul istoric și l-a condus de-a lungul ei mult timp; nu prin gândul lui, ci prin fapte, prin ascultare, el coincisese anterior cu această conștiință Obosit, chiar și acum nu vrea decât să-i asculte și îi ascultă; dar, împreună cu asta, acum coincide cu el în gândul lui Această ultimă perioadă este perioada conștiinței reale, care poate fi numită înțelepciune Ne-am pus sarcina de a indica liniile principale din structura gândirii scriitorului ales și de a explica originea lor; în același timp, desigur, am omis tot ceea ce este conținut în lucrările sale Să facem acum o caracterizare generală a sensului său Frumoasă și deja extinsă în termeni poetici și artistici, literatura noastră nu oferă încă suficientă hrană pentru minte, de fapt, pentru reflecție Iubindu-i pe marii noștri scriitori și recitindu-i constant, putem fi educați moral: învățați să ne trecem viața cu demnitate, să fim atenți la fiecare suferință și să ne abțineți de la orice rău Cercul relațiilor cu aproapele, cu oamenii, diferite relații cotidiene - toate acestea sunt interpretate în general Biblioteca "Runivers" - sfera literaturii noastre cu o diversitate uimitoare, st> cunoaștere profundă a inimii umane Dar dacă a-și parcurge corect calea vieții este principala, prima și cea mai înaltă sarcină a fiecărei persoane, atunci o alta rămâne în urma ei Fiecare om își petrece o parte din viață singur și aici își îndreaptă involuntar gândurile nu către temporar și curent care îl înconjoară, ci către etern și permanent Vrea să înțeleagă cumva acea lume în care a apărut cu o clipă în urmă și dispare într-o clipă, vrea să ia ceva etern cu el Această dorință devine o sursă de reflecție Ceva care îi corespunde lipsește în literatura noastră și suntem înclinați să credem că în viitorul apropiat grija sa principală va fi să compenseze această deficiență Este necesar să înțelegem această mare sarcină în toată severitatea ei, trebuie să o tratăm cu aceeași simplitate și seriozitate cu care fiecare o tratează în adâncul sufletului său, singur cu sine însuși Pentru literatură, aceasta este o sarcină incomensurabil de dificilă Să fii interesat doar de propriul subiect și să tratezi cititorul la fel de sincer ca și față de tine însuți - acest lucru nu poate fi accesibil decât sufletelor înalte Lor le va aparține educația mentală a societății noastre, îndrumarea gândirii sale Nu egali, citind numeroasele lucrări ale scriitorului pe care le-am analizat, am încercat să ne dăm socoteală de ce el este atât de diferit

de toți ceilalți, ce îi conferă atâta originalitate? Nu dă o viziune completă asupra lumii, nu a exprimat sau a aprobat nicio idee strălucitoare, nici măcar nu a răspuns la o singură întrebare clar, distinct, definitiv Dar cu toate acestea, într-un mod ciudat, există și un sentiment de satisfacție completă Încercând să-ți dai socoteală, te oprești involuntar asupra atitudinii autorului față de subiectele gândurilor sale și față de cititorul său Interesul pentru prima - până la uitarea personalului în sine și, din această cauză, a uitarii personalului în cititor - este o trăsătură constantă și distinctivă a cititorului Acest lucru creează în cititorul care gândește un sentiment de satisfacție deplină El nu experimentează nicio dizarmonie între sufletul său și carte; tot ceea ce este temporar, tot ceea ce este personal de care îl separă Biblioteca "Runivers" - G - alți oameni și se conectează instantaneu cu ei, la fel cum atunci când este lăsat singur cu el însuși, merge undeva în distanța nemărginită și dispare Gândurile, de fapt, asimilate de el din afară, par să crească în propriul suflet și să se dezvolte în el Aceasta este forța de atracție a autorului analizat El nu ne rezolvă atât de mult întrebările, ci ne învață să căutăm cu seriozitate soluția lor; nu umple mintea atât de mult cât o pregătește pentru acceptarea unui conținut cu adevărat demn Seria lungă de cărți scrise de el, referitoare la cele mai variate chestiuni ale naturii exterioare și ale vieții interioare a omului, istorie și politică, filozofie și religie, servesc drept un excelent început pentru literatura noastră pentru a îndeplini acea sarcină de educație intelectuală a societății a cărei rezoluție o așteptăm de la ea după ce ea și-a îndeplinit atât de perfect sarcina educației sale artistice și parțial morale V Rozanov Doctrină morală gr L N Tolstoi și ultimii săi critici •Eu Wer die Welt vernünftig ansieht, dem sieht sie auch vernünftig ans hegel, Naturile profunde, bogat înzestrate și pasionale lasă atât asupra destinelor și faptelor lor, cât și asupra gândurilor și sentimentelor exprimate de ele, o pecete de integritate, de deplinătate și un fel de succesiune spontană fatală care îi marchează puternic Străini de dispersie și determinate de influențe exterioare, aleatorii ale mediului, de fluctuații în direcții diferite, constituind lotul mediocrității precaute, lipsite de pasiune și fără idealuri, ei ajung întotdeauna la capăt în gânduri și fapte și în sentimentele lor, fără nici un obstacol, neocolind timid , nici in fata ce concluzie extrema fara a se retrage Această completitudine și, parcă, o succesiune spontană și neclintită de gândire și pasiune și Biblioteca "Runivers" - - acordă un interes cu totul deosebit studiului operelor și destinelor vieții asemănătoare naturii Un asemenea studiu al faptelor și crimelor lor fatale, al marilor lor descoperiri și al erorilor grandioase este incomparabil de instructiv decât analiza nenumăratelor personaje mai mici și mai puțin întregi Aceasta pentru că dezvăluie cu desăvârșită claritate gândirii noastre calea pe care cutare sau cutare idee, cutare sau cutare pasiune, care a stăpânit cu totul viața spirituală a unei persoane și este lăsată în dezvoltarea sa exclusiv pentru sine, trebuie să o îndeplinească inevitabil Aceasta oferă, de asemenea, unul dintre cele mai convingătoare mijloace de evaluare a semnificației reale, a demnității cutare sau cutare idei și pasiuni, care pot fi urmărite aici în dezvoltarea lor internă, neobturate de nimic străin și nefinalizate până la capăt - aprecieri conform creatura lor internă, nimic împodobită Dar pentru ca studiul operelor și destinelor unor naturi atât de înzestrate și puternice să fie cu adevărat instructiv în sensul indicat, este necesar, în primul rând, ca să prindă tocmai integritatea și consistența imaginii lor care

caracterizează aceste naturi Este necesar ca ea să nu se limiteze la o evaluare și o analiză fragmentară a uneia sau aceleia manifestări separate a spiritului lor, care, în natura sa fragmentară, nu oferă un concept corect Aici totul este conectat intern atât în subiectul studiat, cât și în studiul lui Printre puținii noștri scriitori cu adevărat mari din ultima vreme, figura colosală a contelui L N Tolstoi este, fără îndoială, cea mai tipică și completă întruchipare a acelei profunzimi, încredere în sine și pasiune altruistă despre care vorbim Prin urmare, un studiu critic al operelor sale, mai puțin decât un studiu al oricărui alt scriitor, poate fi fragmentar, trăgându-și concluziile pe baza unor lucrări individuale ale sale, sau a unuia sau altul dintre aceste lucrări, artistice, religioase-morale sau filozofice Mai mult decât orice alt scriitor, c L Tolstoi nu poate fi corect înțeles și evaluat decât prin plenitudinea operelor sale În fiecare dintre ele, și în cea mai mare și în cea mai neînsemnată, și în cea artistică, în cea moral-filozofică și în cea religioasă, el este în continuare același, invariabil fidel cu sine și doar contele Leo Tostoy vorbește din ce în ce mai mult clar Vyyas- Biblioteca "Runivers" - - fir, determina că unul ^; ideea că în diverse • forme se exprimă în aceste lucrări, transformând fiecare dintre ele într-o completare și lămurire a tuturor celorlalte, înseamnă lămurirea și definirea întregii imagini spirituale a gr L Tolstoi Numai înțelegând această idee, care îi călăuzește întreaga viață spirituală și care s-a dezvoltat treptat în toate formele mulțimii săi ani de creativitate, vom obține un început care explică nevoia interioară roz cu care a luat această grandioasă, dar cu atât mai deplorabilă, tragică dezvoltare loc În același timp, vom obține o bază solidă pentru evaluarea acestei dezvoltări, care este instructivă tocmai în integritatea și succesiunea fatală a dezvoltării Orice altă evaluare a unei viziuni atât de complete și complete precum viziunea asupra lumii a gr L Tolstoi, de exemplu provenind din contradicția acelor sau a altora dintre prevederile sale cu diverse învățături recunoscute și ferm stabilite, juridice, economice sau ecleziastice, sau dintr-o indicație a gafelor logice ale scriitorului, inexactitatea, incorectitudinea argumentării, neștiințificitatea etc , nu va atinge chiar rădăcina întregii doctrine Nu-și dezvăluie cu desăvârșire și convingător sensul și demnitatea interioară, lăsând în evaluarea finală posibilitatea unor compromisuri variate, acceptarea unei părți a învățăturii în timp ce respinge altele etc L Tolstoi, cel mai puțin se poate să ne oprim asupra compromisurilor și a judecăților conciliante mediatoare: doar totul sau nimic este potrivit aici, Între timp, contele L Tolstoi a fost deosebit de norocos să aibă o astfel de "jumătate", care conținea compromisuri, judecăți despre lucrările sale De asemenea, a avut noroc în critica sa fragmentară, stăruindu-se doar asupra unuia sau altul de lucrări, examinându-le fără totalitate și conexiune internă și evaluându-le nu în funcție de demnitatea interioară a ideii generale exprimate în ele, ci în funcție de comparația lor cu cei sau alții au recunoscut (dar stând în afara) această idee) prin învățături Nu există nimic mai obișnuit decât separarea completă a contelui L Tolstoi ca artist de contele L Tolstoi ca gânditor și moralist sau recunoașterea convinsă a învățăturilor sale morale și filosofice (sau măcar o parte din ele) alături de negare a "învățăturilor" sale religioase Chiar și un așa inteligent și tonă- Biblioteca "Runivers" - - ce critic, ca M de Vogüet, întâlnim mai întâi; chiar și la un gânditor atât de profund ca A A Kozlov, legătura interioară dintre concepțiile religioase ale contelui L Tolstoi, pe care el o neagă hotărât, și concepțiile sale

morale și filozofice *) nu este clar clarificată Datorită unui astfel de studiu fracționat al lucrărilor gr L Tolstoi, după părți și tipuri, și critica lor exterioară (nu după consistența internă a ideii lor generale, ci doar comparându-le cu alte învățături recunoscute, morale și religioase), ceva chiar foarte ciudat se întâmplă și că poate pune foarte mulți cititori într-o fundătură Ceea ce se întâmplă este că contele L Tolstoi în prezentarea și critica învățăturilor sale morale și filozofice, de exemplu în Prințul D N Tsertelev, pare să nu fie deloc original la scară largă și, în orice caz, nu provoacă o evaluare medie, conciliantă a gândurilor sale de către contele Tolstoi, ca în "Convorbirile" IPS Nikanor, mai pe deplin și profund decât au analizat alți critici "învățătura" a contelui L Tolstoi în ansamblu În timp ce în primul contele L Tolstoi face impresia unui scriitor, "aproape ca toți ceilalți", doar puțin mai obișnuit - îndrăzneț, pasionat, paradoxal, strălucitor și excentric - în Eminentul Nicanor produce deja o cu totul altă, incomparabil mai mare, dar și o impresie ascuțită și veridică - și, în plus, nu numai din partea atitudinii sale speciale față de doctrina bisericii (cum este evaluat unilateral, de exemplu, în "Notele vii și pline de viață ale lui Yu Nikolaev "), dar și ca filozof și psiholog Părți ale întregii doctrine, analizate în ultimele lucrări critice ale cărții D N Tsertelev și Eminența Sa Nicanor despre învățăturile morale ale contelui L Tolstoi, noi, ca în multe privințe complementari reciproc, suntem comparabili aici Expunerea noastră va fi condensată după caz Dar însăși concizia ei, eliberând esența materiei de a întuneca pestrița și prezentarea ei de către contele L Tolstoi (cazuri separate, experiențe personale, izbucniri lirice amestecate cu argumente filozofatoare) va ajuta la clarificarea conexiunii interne a părților comparate și la caracterizarea întregului Aceasta este co- *) Vorbim aici despre excelentele articole ale lui A A Kozlov din "Trei luni filozofice" * Biblioteca "Runivers" - - n este setat, adică ne va conduce în mod firesc la clarificarea ideii principale de conducere a tuturor lucrărilor lui gr L Tolstoi ca artist și gânditor-moralist și la evaluarea ei internă II În două articole: "Învățăturile contelui L N Tolstoi despre viață" (Russian Review, , iulie) și "Filosofia morală a gr L N Tolstoi "(M) carte D N Tsertelev expune și comentează, supunând unora dintre ele unei critici mai mult sau mai puțin complete, acele aspecte ale învățăturilor gr Tolstoi, care nu sunt direct legate de opiniile religioase ale acestuia din urmă Luate împreună, aceste două articole oferă o idee clară despre învățăturile morale ale contelui L Tolstoi, deoarece tocmai în conceptul său de viață se bazează conceptele sale despre moral și imoral, muncă și proprietate, societate și stat etc Broșură Tserteleva No i Agosto (p) Biblioteca "Runivers" ANEXA L Materiale pentru istoria filozofiei în Rusia - "Materialele" propuse fac parte din "Prezentarea de ansamblu a literaturii filozofice ruse", pe care autorul intenționează să o alcătuiască treptat și să le tipări pe paginile unui jurnal filosofic, "Prezentarea de ansamblu" urmărește un dublu scop: să colecteze tot ceea ce are de făcut cu filozofie și este scrisă în rusă sau rusă, și să dea indicații prin care oricine dorește să găsească tot ce este disponibil în literatura rusă cu privire la o problemă de interes pentru el Pentru perioada analizată aici, întregul material este împărțit în trei părți Prima se referă la un număr de scriitori care, într-o anumită măsură, au lucrat independent în domeniul cercetării filozofice Apoi ar trebui să urmeze, în ordine alfabetică, o analiză a lucrărilor și articolelor individuale referitoare la filozofie în sensul cel mai larg În cele din urmă, va fi plasată o listă uscată a ceea ce a fost tradus din limbi străine în

epoca luată în considerare Este foarte posibil ca, după ce a răsturnat ușor paginile propuse, cititorul, în mod destul de neașteptat pentru el însuși, să-și formeze o părere exagerată despre literatura filozofică rusă De fapt, numărul mare de articole spune doar că interesul pentru filozofie în Rusia a fost întotdeauna mare Cu nerăbdare În cea mai mare măsură posibilă, colecționarul de materiale reale nu se consideră în drept să despartă oile de capre, să o arunce pe una și să dea loc celeilalte El aduce în aceste materiale tot ceea ce are pretenție de filozofie Acolo sunt multe Biblioteca "Runivers" numarul de articole Dar, în același timp, cititorului i se oferă posibilitatea de a judeca el însuși ce este valoros și ce este de interes trecător: se încearcă peste tot să indice esența articolului, dacă numai această esență nu poate fi judecată după titlu Oricine s-a ocupat de grămezi de reviste și ziare știe din propria experiență cât de dificil este să evite inexactitățile și omisiunile în astfel de lucrări De aceea, orice indicație a deficiențelor este foarte de dorit Cu deosebită plăcere, colecționarul de Materiale consideră că este de datoria lui să depună mărturie profundă recunoştinţă faţă de bibliotecarii Bibliotecii Publice din Sankt Petersburg, V P La finalul întregii "Recenzii" vor fi atașate indexuri de nume de persoane și obiecte *) Odată cu aderarea lui Alexandru al II-lea, filosofiei a fost suflată nouă viață Până atunci, ea a fost subiectul unor temeri neobișnuite din partea autorităților și a fost exclusă din cercul predării universitare Timp de aproape un deceniu, este dificil să găsești un articol filozofic în publicații cinstite de timp Nu a mai fost așa din În cercurile educate, izbucnește un interes pentru filozofie Prelegerile publice despre filozofie sunt organizate și au succes Este adevărat că pe scenă există încă figuri ale unei epoci învechite și nu este, așadar, surprinzător că în perioada luată în considerare nu este în niciun caz posibil să se rupă firele care o leagă de cea anterioară Pentru asta, forțele tinere și proaspete vor veni în curând în față L θ A Golubinsky Prot unitate Alksandr Golubinsky s-a născut în Kostroma în , dintr-un rang religios La sfârșitul seminarului Kostroma, a fost un informator al limbii grecești în el - studiat la ♦) Când se face referire la reviste, se adoptă aproape exclusiv următorul sistem: prima cifră înseamnă anul, următoarea, cartea revistei Deci înseamnă Octombrie Dacă revista nu a fost publicată lunar, atunci numărul sau volumul este întotdeauna indicat Biblioteca "Runivers" Academia Teologică din Moscova, apoi a predat acolo filosofia și limba germană În a primit titlul de profesor ordinar A murit în orașul natal în - Printre ascultătorii săi, Golubinsky avea o reputație de gânditor profund Vezi Prot θ A Golubinsky Eseul biografic M p Cu un portret - Recenzii despre această carte ("Ot Zap " , , vol , și "Modern " , , vol) nu merită atenție din cauza nesemnificației lor Vezi și: S Shevyrev: A Trip to the Kirillo-Blozersky Manastery, partea I, M , pp - A Haxthausen: Studienüber die inneren Zustände, das Volksleben und insbesondere die landlichen Einrichtungen Russlands, Hannov , vol I, p - (după ediţia franceză a aceluiaşi an, p - , după traducerea rusă a lui L I Ragozin, vol I, M , p) ' Datorită eforturilor ascultătorilor lui Golubinsky, prelegerile sale au apărut abia în timpurile recente și, prin urmare, este necesar să începem epoca cercetată cu el i Mai multe scrisori despre cauzele finale Scrisoarea I Addendum la ediția lucrărilor Sf părinţi în traducere rusă, , p - (fără semnătură) Retipărit ₽ъ Ed a -a cărți de D G Levitsky: Înțelepciunea și bunătatea lui Dumnezeu în soarta lumii și a omului, M lire sterline, pp VII-XXII (pe copertă este doar numele lui Golubinsky și, prin urmare, în catalogul librăriei Glazunov, întocmit

de V Mezhov, Sankt Petersburg , întreaga carte este atribuită lui Golubinsky) Motivul a fost articolul lui Littre despre importanța și succesele fiziologiei (Modern, , ? pp -) Este expusă doctrina cauzelor finale și istoria lor Are sprijin atât în cuvântul nefals al lui Dumnezeu, cât și în principiile rațiunii, cât și în mărturiile experienței ( ) Acesta este un adevăr vechi, clar exprimat în cărțile scrierilor divine și din vechea tradiție sacră, trecut chiar și dincolo de hotarele pământului evreiesc ( ) În alte scrisori, a fost menit să arate urme de oportunitate în lumea fizică și morală Cartea amintită de D G Levitsky, publicată în primele două ediții fără numele autorului, servește drept continuare a scrisorii lui Golubinsky Despre Providența lui Dumnezeu Wanderer , , p - , separat St Petersburg , ii pp * Biblioteca "Runivers" Rezumat al prelegerilor despre metafizica despre Providența lui Dumnezeu Acestea sunt note scurte pe care Golubinsky le-a dat studenților pentru a le repeta Prelegeri de filosofie Publicat conform notelor ascultătorilor, în principal V Nazarevsky, și parțial conform notelor lui Golubinsky însuși Emisiune I, M , o p După o schiță biografică și o descriere a lecturilor academice ale lui Golubinsky (p -), există o introducere generală în filozofie (-) și o introducere în metafizică (- o) "Filosofia este un sistem de cunoștințe dobândite de minte sub controlul minții și cu asistența experienței, atât exterioare cât și interne, despre forțele, legile și scopurile universale, principale, esențiale ale naturii, externe și interne, precum și ca despre proprietățile inițiatorului tuturor ъ onykh - Dumnezeu, - un sistem care urmărește trezirea în spiritul uman, educarea și direcționarea iubirii pentru înțelepciunea divină, destinată omului "( ) În același mod, definiția metafizicii este dat: Metaphysica est sys-tema cognitionum, quas intellectus ratiocinans per analysin ideae de infinito et per ap-plicationem ad hanc ideam observationum sensus externi et interni necessario colligit de ente infinito, ejus perfectionibus, nec non de eo, quae relatio ad ens infinitum , sive quae cum ipso analogia essen-tialiter sit propria entibus finitis, tam materialibus, quam spiritualibus (cæP) Emisiune II, M , p Ediţia III, ibid , , p Ontoloil (publicat în Reading Iubire generală Prov , p - ; -io, p - ; ii, p -) Ontologia este prima parte a metafizicii După o scurtă introducere în istoria ontologiei, se spune: "esența ontologiei este de a comunica conceptul proprietăților fundamentale universale ale lucrurilor și fundamentele necesare existenței lor" (II,) Mai mult, în prima secțiune, există o discuție despre proprietățile universale și fundamentale ale ființei finite; se analizează în detaliu problema spațiului și timpului și teoria lui Kant, doctrina categoriilor (într-o ediție mai completă, această doctrină se află în numărul III, pp -) În a doua secțiune urmează doctrina infinitului, iar aici este considerat (din ediția a III-a) scepticul Biblioteca "Runivers" cism, critică și idealism, materialism, spiritualism, antropomorfism, negație perfectă Emisiune IV, M i , p Teologie speculativă (din Readings in General Love Spiritual Prov , h- , pp - ; li, pp - ; i , , pp - ; , p - ; , p -) Aceasta este o ediție puțin mărită a cărții: Prelegeri de teologie speculativă, potrivit Prof filozofie la Moscova Spirit · ak arc θ A Golubinskaya, înregistrat în % din anul universitar ca student al cursului XIV al Academiei Vl Nazarevski, M , p , orice) După o scurtă istorie a științei, care este a doua parte a metafizicii, sunt luate în considerare sursele teologiei mentale Vorbind în prima secțiune despre existența lui Dumnezeu, Golubinsky are în vedere argumentele sale: ontologice, cosmologice, fizicoteologice, argumente din consimțământul

tuturor popoarelor, argumente din luarea în considerare a nevoilor cele mai înalte ale sufletului uman (aici se analizează argumentul etic și teologic în detaliu b după Kant) și, în final, , argumentul existenței lui Dumnezeu, împrumutat din conștiința în sine a acțiunii lui Dumnezeu Apoi, în a doua secțiune, se vorbește despre atributele lui Dumnezeu, iar în a treia, despre lucrările lui Dumnezeu Toate acestea se fac după definiția: "teologia speculativă este o cunoaștere sistematică a lui Dumnezeu, adică despre ființa, proprietățile și acțiunile Lui, care pot fi compilate sub îndrumarea ideilor minții cu ajutorul observațiilor experienței interne și externe "(conform ed I p io, conform a II-a - p) Psihologie speculativă Lecturile regretatului prof Moscova Spirit ak arc θ A Golubinsky (înregistrat din cuvintele elevului său de la cursul XIV Academiei Vl Nazarevsky și alții) M , pagini Acum aceste prelegeri sunt retipărite în Readings in the Common dragoste spirit Proev , , io, p - ; ii, p - ; , p - , dar neterminat încă Pentru un raport despre partea plasată, vezi "Întrebări de filosofie și psihologie", Vol , pp - și cartea , p - Psihologia speculativă (pneumatologia) este a treia parte a metafizicii După introducere, care se referă la locul psiho- Biblioteca "Runivers" cologie în metafizică, istoria și izvoarele ei, Golubinsky consideră sufletul în sens metafizic, legătura lui cu corpul și se oprește la ipoteza "relației cauzale a sufletului cu corpul, care, deși nu poate fi înțeleasă complet, este în acord cu începutul atât al filozofiei sănătoase, cât și al sensului general, și cu sentimentul lăuntric al fiecăruia "(Lecturi, , , p) Urmează apoi problema sediului sufletului, a puterilor sale superioare, a originii sufletului în general și la fiecare persoană în special, a stării inițiale a sufletului uman și motivele căderii lui din această stare, de sensul adevăratei vieţi a sufletului şi al nemuririi lui În plus, Golubinsky deține mai multe cuvinte pentru diferite ocazii: Adaugă la Creativitate Sf ottsev , carte (partea XII), p - ; carte h, p - ; - ; carte , p - , - ; carte , p - (tot Wanderer , , p -); carte h, pp - ; , carte (partea XIV), p - ; carte , p - (tot Wanderer , , p - u); Wanderer și, p - Din poezia lui Golubinsky a fost publicată doar "Despărțirea de școala vieții", scrisă de el într-o scrisoare cu puțin timp înainte de moartea sa (Strannik , , p) IL V N Karpov Tu Nick Karpov, fiul unui preot, s-a născut la aprilie , în satul Khrenavom, provincia Voronezh De la seminarul Voronezh, unde a predat Schellingianul I Ya Zatsepin, Karpov a intrat în spiritul Kievului Academiei, unde a ascultat filozofie de la I M Skvortsov După ce a absolvit academia în , a decis să devină profesor de greacă și germană la seminarul din Kiev, dar în a fost transferat ca licență de franceză, lang la academie Din a început să citească filozofie În , Karpov a fost transferat la Academia Teologică din Sankt Petersburg, unde a rămas până la moartea sa, în decembrie Karpov a contribuit la Dicționarul enciclopedic al lui Pluchart, Reading for Children, precum și la acele reviste în care sunt publicate articolele de mai jos Sub conducerea lui Karpov, au fost publicate și Istoricii Bizantini, vol I și II Biblioteca "Runivers" Necrologul lui Karpov-Dom Besda , numărul > STR - (aparține prietenului și fostului său coleg Askochensky, și deci important în ceea ce privește fiabilitatea informațiilor raportate); Hristos joi , , p - (urmate de discursuri rostite în ziua înmormântării) -Sovrem Pliant , nr -Golos , nr (notă de D Șceglov; obiecție la aceasta - Dom Besda , numărul , pp -) -Vezi Vezi și: aniversarea morții lui V N Karpov, Dom Bes i , nr , p - (privind deschiderea bustului în academie) Prefață la propria sa traducere a operei lui G Ritter, History of philosophy of ancient

times, partea I, St Petersburg , p I-XXIV "Conceptele noastre sunt șocante, cunoașterea în cea mai mare parte fără scop, reguli științifice fără fundament, teorie fără legătură și caracter" (IV) Și "înființarea scientologiei necesită o viziune universală asupra ființei și activității naturii, necesită un singur început, pe care ar fi posibil să-și întemeieze ființa și activitatea, - prin urmare, necesită filozofie" (ibid) Istoria filozofiei ar trebui să ne prezinte nu o colecție incoerentă de idei filosofice, nici măcar un studiu al sistemelor filosofice individuale, ci "un sistem de filosofie vechi de secole, armonios, dezvoltat organic din toate timpurile, pentru că una și aceeași minte trebuia să guvernează cursul și dezvoltarea acesteia" (VI) Apoi sunt luate în considerare meritele lucrării lui Ritter Introducere în filozofie SPb VII-}- Recenzii: h "Otech Zap " , , vol XI, p - ; "Fiul Tatălui" , vol III, carte , p - ; Biblia, pentru joi , vol , p - Subiectul filosofiei este "a aduce rezultatele particulare ale cunoașterii și, în consecință, fenomenele particulare ale naturii, la adevărul general și la existența generală a lucrurilor" Aceasta înseamnă "a se ridica deasupra experienței, în care totul este izolat, și a intra în tărâmul metafizicului" ( ) "În acest domeniu fiecare om își petrece cel puțin jumătate din viață" ( ) Prin metafizică ar trebui să se înțeleagă "nu ceea ce este accesibil simțurilor și nu ceea ce este spirit, ci ceea ce intră în sfera existenței și activității umane din partea ambelor principii și care, reproducându-se într-o nouă serie de ființe, este suprasensibil și reflectă în sine pe acelea însăși începuturile din care s-a dezvoltat" ( ) Metafizicul este subiect-obiect Subiectul fi Biblioteca "Runivers" filozofii - "cunoașterea de sine și cercetarea tuturor ca întreg, ca o singură ființă, i e studiul lumii metafizice, în măsura în care este suprasensibilă și imaginabilă" ( ) Metoda este sistematică, decurgând din ideea și subiectul filosofiei Începutul filosofiei, primul ei fundament este dat de conștiință "Conștiința sau conștiința în sensul puterii psihice, adică propoziție: Sunt conștient - ca prim adevăr, cunoscut direct, în sine clar și universal - poate și trebuie să fie începutul subiectiv al filosofiei" ( ), iar latura obiectivă a începutului filosofiei trebuie considerată adevărul, care apare în conștiință ca primul, direct cunoscut, clar și universal Astfel, filosofia este o știință care "consideră toate ființele ca un întreg armonios în suprasensibil sau imaginabil, în măsura în care poate fi dezvoltată din conștiință și exprimată într-un sistem" ( ) Scopul filosofiei este de a determina locul, semnificația și relațiile omului în lume După ce a subliniat beneficiile filosofiei, autorul oferă o schemă a științelor filozofice "Filosofia domestică, originală, ar trebui să fie ținând cont de definiția Mista, om semnificativ și atribuit în mir, supusul omului, același și omnipotent este același, în dezvoltare se caracterizează prin tipul de cu adevărat Viața rusească și, dezvăluind cererea ei, să o clarifice cu ea, să-i clarifice îndatoririle în raport cu patria și religia" ( ) Introduceri istorico-critice și explicative la toate dialogurile lui Platon, excluzând "Legi", vezi mai jos în secțiunea despre literatura tradusă O privire asupra mișcării filozofiei în lumea creștină și asupra motivelor diferitelor ei direcții J M H P , partea , p - "Cu cât mintea era mai emoționată și condusă de credință, cu atât mai multă energie era în ea, cu atât ideea sa dezvoltată mai puternică și mai extinsă, cu atât mai mult și mai strălucitor întindeau firele teoriilor sale" ( ) Dar aceasta nu implică deloc necesitatea unei fuziuni a filozofiei cu teologia Am moștenit înțelepciunea practică din Orient A glorificat Rusia Ideea noastră despre lume și viață s-a

manifestat în proverbe Nu ne vom înțelege niciodată cu raționalismul german, pentru că "nu se poate înțelege cu credința noastră ortodoxă, deoarece cere ca mintea și inima să nu fie absorbite una de cealaltă" Biblioteca "Runivers" și împreună nu și-au împărtășit interesele, ci, dezvoltându-se în permanentă legătură între ele, ca niște organe ale credinței, în sufletul lui luminat au găsit temeiuri solide pentru rezolvarea problemelor filosofiei și astfel înțelepciunea noastră practică s-a exprimat în construcția teoretică a științei" ( ) Prezentarea sistematică a logicii SPb XIV' ~ I · După rechemarea pr Yanyshev a fost distins cu Premiul Demidov (vezi Zh M H П , Partea , Secțiunea , p) "Autoarea nu a intrat în teoriile psihologilor străini, nu a fost dus de ideile unei școli sau alteia, ci a avut constant în vedere armonia gândurilor despre suflet, așa cum se reflectă în oglinda Sfintei Scripturi, apare în conștiința clară a bunului simț și este înscris pe tăblițele observației vechi de secole (VII)" "Logica este știința care arată ce forme poate lua gândirea noastră cu orice materie dată, pentru a vedea mai târziu care dintre formele posibile trebuie să ia într-un anumit caz - după direcția forțelor sufletului, străduindu-se să cunoască un obiect şi-şi manifestă cunoştinţele de germană> ( ) Logica este construită sintetic pe date psihologice Prin urmare, este împărțit în trei părți: asupra limitărilor rațiunii la gândire; O f°Rmax de gândire; , despre conexiune formă de gândire Recenzie necompletică H P în Biblie, pentru Thu , (vol), p i- Autorul, se pare, este un admirator al lui Hegel și îi reproșează lui Karpov că nu acordă atenție sistemelor străine Convingerile lui Karpov sunt contrare concluziilor filozofiei moderne Cunoașterea de sine Wanderer o, i, pp - (conform ediţia rom) Retipărită în traducerea rusă a cărții lui Mason "Despre autocunoașterea", vezi mai jos în secțiunea despre literatura tradusă Cunoașterea practică de sine este necesară și era deja în antichitate "Cunoașterea teoretică de sine în cursul său nu urmează niciodată legea dezvoltării treptate, ci servește întotdeauna ca expresie a stării morale a oamenilor în care apare și a momentului în care apare" (-) "Trăind numai prin simțire, în sentimente și pentru simțire, ei (materialiști, oameni de creier) ar limita însăși știința cunoașterii de sine doar la limitele vieții animale și ar dezvolta doctrina bestială a sufletului" ( ) Biblioteca "Runivers" - - Raționalismul filozofic al timpurilor moderne Hristos joi i o, , p - ; , p - ; p - ; , p - ; , p - Nesemnat În societatea creștină s-a format o viziune asupra minții asupra credinței păgâne Dar avem mai mulți raționaliști în Rusia din ignoranța raționalismului decât din convingere în principiile sale fundamentale De aceea, autorul consideră că este util "să intram într-o prezentare sistematică a filozofiei raționaliste, astfel încât să fie prezentată viu și clar tuturor cu toată precaritatea începuturilor ei și absurditatea rezultatelor ei" ( ) Dar pentru aceasta trebuie să începem cu o critică a lui Kant "Chiar înainte de însăși critica la adresa forțelor mentale și morale ale sufletului, (Kant) a pus ideea relației lor reciproce și chiar în această idee a ascuns deja sămânța raționalismului filozofic Cine s-a adâncit în natura sa spirituală și a distins cu strictețe manifestările ei, știe că în ea există o inimă sau o putere de simțire, nesupusă niciunei forme de rațiune" ( ) Kant a pierdut acest lucru din vedere și a încercat să explice toate manifestările acestei puteri "fie din legile naturii organice a omului, fie din relația reciprocă a abilităților sale cognitive și dezirabile Prin aceasta, critica sa a căpătat caracterul unui studiu strict, important, matematic, dar în același timp rece, înghețator de suflet Omul, din punctul de vedere al

"Criticii rațiunii pure" a lui Kant, "este o ființă (fie doar o ființă), țesut din concepte, urcând sau coborând de-a lungul gradelor pânzei sale categorice, înfundat în forme pure de spațiu și timp, din care nu numai că iese, dar și nu poate privi afară, dar între timp el este conștient că, în ciuda extinderii nesfârșite a acestor forme, este extrem de aglomerat, stânjenit în ele, ca păsările în cușcă "(,) În Critica rațiunii practice, Kant nu putea decât să trădeze principiile raționalismului, oricât de mult a încercat să le susțină "Raționalismul lui Kant de până atunci nu putea fi adevărat în sine decât atâta timp cât s-a dezvoltat sub forma unor concepte abstracte și a rămas fără aplicare; de îndată ce a intrat în viață și s-a angajat să-și explice activitatea pe propriile sale motive, s-a dovedit imediat a fi insolvabil și și-a denunțat el însuși propria inconsecvență" ( ) Pr Kantu, o persoană are cel mai înalt obiectiv în Biblioteca "Runivers" unsprezece pentru tine Acesta este cel mai recent rezultat al cercetării critice Fructul raționalismului lui Kant trebuie să fie lipsa de Dumnezeu Articolul nu a mers mai departe decât Kant Despre nemurirea sufletului împotriva naturalismului Conversaţie "Rătăcitor" i i, y, p - Convorbirea mărturisitorului cu fiul său duhovnicesc, lovit de o nenorocire a familiei - moartea soției sale În concluzie, interlocutorul mărturisește: "Defuncta mea Antonina, a cărei credință era atât de puternică, și rugăciunea ei atât de ferventă, a înțeles sensul vieții mult mai bine decât mine cu filozofia mea naturală" ( ) Un articol despre Platon în legătură cu propria sa traducere a operelor sale "Rătăcitor", , , p - Afinitatea gândurilor lui Platon cu adevărurile creștine este izbitoare Părinții Bisericii au atras deja atenția asupra acestui lucru "Fiecare poziție a filozofiei platonice are semnificație nu ca gândire accidentală, fragmentară, ci ca o verigă necesară în construirea generală a sistemului și, prin urmare, servește ca o trăsătură caracteristică a întregii învățături platonice" ( ) "Filosofia lui Platon trebuie privită ca un raport matematic în gândurile religioase și morale ale întregii omeniri: Platon a supraviețuit, așa cum ar fi, tuturor veacurilor, combinând în contemplarea sa aspirațiile tuturor minților și inimilor și a exprimat caracterul disparat și divers într-o poezie compusă armonios" ( ) Lectură introductivă în psihologie "Chr joi " , , p - "Psihologia este o știință care examinează numeroasele fapte diferite ale cunoașterii de sine și, în conformitate cu natura și demnitatea fiecăruia dintre ele, le îmbină armonios la începutul vieții morale a unei persoane, pentru a explica astfel, în măsura în care posibil, natura, originea și scopul lui și prin aceasta să determine legile activității sale cuprinzătoare" ( ) Părți ale psihologiei: fenomenologie, biologie, patologie şi Gânduri din destinele filozofiei lumii morale (Comunicat de P I Savvaitov) "Rătăcitor" , % p -ob Conform notelor unuia dintre ascultători Au aspectul unor aforisme în genul: "datoria sau datoria" este o restrângere a voinței unei persoane din exterior la o anumită acțiune"; De la Karpov, ascultătorii săi aveau câteva litografii Biblioteca "Runivers" - - note filigranate, care sunt menționate în Hristos joi i , h, dar la Sankt Petersburg biblioteca publică nu le are și de aceea colecționarul "Materialelor" nu le-a putut folosi Karpov deține, de asemenea, o recenzie a Lexiconului filozofic al lui Gogotsky ("Wanderer" i i, , pp - >, care nu are nicio semnificație pentru caracterizarea opiniilor lui Karpov însuși III S S Gogotsky Silv Silv Gogotsky, fiul protopopului catedralei Kamenetz-Podolsk, s-a născut pe ianuarie De la seminarul Kamenetz-Podolsk, a intrat în la Academia Teologică din Kiev, unde a ascultat filozofie de la I M Skvortsov și V

N Karpov După absolvirea academiei în , G a devenit profesor de limbă poloneză, apoi germană, iar din - științe filozofice a predat și la cursurile pentru femei, care i-au fost o vreme în sarcina lui A murit la iunie , Vezi D Pospekhov: Cincizeci de ani de activitate științifică a fostului prof Kiev spirit acad S S Gogotsky, Proceedings of the Kiev spirits, ac , I > - (o listă completă de lucrări şi articole, atât de jurnal cât şi de ziar) -N Florinsky: S S Gogotsky, "Credință și rațiune" , nr , p - - Dicționar biografic al prof și profesorii de la Univ Sf Vla-limir, comp ed V S Ikonnikova, Kiev, , p - Necrologie demne de atenţie: Kievlyan , nr ; Nou bp , nr (iulie) Viziune critică asupra filozofiei lui Kant Raționament scris pentru titlul de asistent universitar de filozofie Kiev , pagini Eseu despre filosofia prekantiană și filosofia lui Kant însuși după trei critici Marii merite sunt recunoscute filozofiei critice, dar în ea sunt indicate și contradicții semnificative și chiar inconsecvențe Despre natura filozofiei Evului Mediu Modern , , p bu- (vol XV) Teza de masterat Afișează principalele caracteristici și Biblioteca "Runivers" depozitul interior al filozofiei Evului Mediu, la început fără a ține seama, și apoi cum s-a reflectat în alte aspecte, viața medievală "Principala trăsătură distinctivă a filozofiei lumii antice clasice este predominanța unei recunoașteri directe, inconștiente a armoniei dintre gândire și obiectele sale" ( ) "Conștientizarea opoziției dintre viziunea dominantă asupra lumii și natură și dorința de a reconcilierea lor constituie principalul caracter intern al întregii noi filozofii" ( ) "În filosofia mediei, principală și esențială, a fost dezvoltarea adevărului prin ridicarea vieții noastre personale, conștiente, spirituale" ( )) tele, dar a existat cealaltă extremă este "dorința de a decide și determina cu orice preț toate adevărurile spirituale după formele rațiunii" ( ) "Fiind în legătură cu alte abilități, gândirea reflectă în sine caracterul întregului organism spiritual; în același fel, filosofia unui anumit timp și oameni, ca rod al gândirii, poartă în caracterul ei mai mult sau mai puțin asemănări cu caracterul altor tipuri de viață umană modernă "( ) Și într-adevăr, comparând diferite aspecte ale vieții perioadei medievale, este ușor de observat că toate sunt impregnate de același caracter ca și filosofia" ( ) "Filosofia se străduiește să cunoască începutul necondiționat al lucrurilor, legătura lor interioară și relația cu acest început" ( ) Pe lângă importanța sa independentă, are și prețul că "va rămâne întotdeauna un rezultat semnificativ și necesar și împreună cu un beneficiu pentru alte științe" Despre dezvoltarea istorică a educației în rândul celor mai remarcabile popoare ale lumii antice Discurs la actul universitar din Sankt Petersburg , p (din J M N P , ju-); tot Kiev , Ch +^ P O privire de ansamblu asupra educației chinezilor, indienilor, egiptenilor, perșilor, grecilor, romanilor și evreilor "O persoană se dezvoltă și se maturizează în perioada de creștere într-o direcție sau alta, sub influența predominantă nu a unui mediu fizic, ci a unui mediu moral" (p după Kiev ed) Dezvoltarea treptată a omului nu putea începe de aici Biblioteca "Runivers" - - yaniya, în care acum există animale Aceasta "contrazice însăși legea dezvoltării obișnuite; căci cum se poate dezvolta aceea care nu este cuprinsă în natura ființei în curs de dezvoltare? De unde vom obține conștiința ființei supreme inerentă în noi, capacitatea de înțelegere, raționament, abstracție? ( ) Introducere în pedagogie J M H IL , ? pp - (partea j; tipărire separată, pp Sunt luate în considerare subiectul pedagogiei, relația sa cu alte științe și gradul de dependență față de acestea, componente și literatură (literatura rusă este dată în detaliu) Despre dezvoltarea

abilităţilor senzoriale în relaţia pedagogică J M H P , io, p - ; tipărire separată, de pagini "Sentimentul în general este conștiința directă a stării cuiva" (i) "Sentimentul este, parcă, o modificare internă a noastră în funcție de aspectul obiectelor lumii, fie reale, fie ideale În modificările sale interne, recunoaște direct proprietatea obiectului, dar nu ajunge la ea cu ajutorul unor considerații și concluzii logice "( ) "Educația ar trebui să ne introducă sentimentele în limite normale, ferindu-le de totuși și iritabilitate și dându-le preponderență unul asupra celuilalt, judecând după demnitatea conținutului lor" ( ) În concluzie, sunt luate în considerare mijloacele de dezvoltare a sentimentelor corporale și spirituale Despre dezvoltarea abilităţilor cognitive în relaţia pedagogică J M H P , , p - (cap); , p I- ( ) Tipărire separată, de pagini "În alcătuirea abilităților cognitive, trebuie să distingem, parcă, trei etape sau epoci principale: vederi sau observații, reprezentări sau imaginații și gândire" ( ) Lexic filozofic Kiev T I, , Ill-j- +IV; vol II, , + +III; vol III, , +IP; vol IV, I, , GV - ; vol IV, , -> i-IV Semnătura: O G Ediția a II-a a volumului i, Sankt Petersburg , IV -V - Unele articole au fost publicate în reviste: Vera (Excerpt from the Philosophical Lexicon) Rus Convorbirea , nr , p i- ; semnătură: N -Aristotel J M H P , I]C> •p uz- -Bakon Acolo, , I > STR % ~ I Biblioteca "Runivers" - - Dictionnaire des sciences a servit drept ajutor principal philosophiques, par une société de professeurs et de savants, Par - Din articolele mai mari de continut teoretic din primul volum se pot remarca: absolut, analiza, analogie, antinomie, antropomorfism, asceza, asociatie, ateism, atomism, nemurire, bine, bunastare Dumnezeu, budismul, voința, imaginația, creșterea credinței; în al doilea: filozofie germană, gnosticism, gramatică filosofică, filozofie greacă, deism, dialectică, virtute, dogmatism, dovadă, datorie, dualism, spirit, suflet, viață, drept, cunoaștere, ideal, idealism, ideologie, idee, har, individ , filozofie individuală, artă; în al treilea: Filosofia ionică, Filosofia evreiască, Cabala, categorie; quietism, filozofie chineză, logică, matematică, materialism, materie, metafizică, metempsihoză, metodă, misticism, mitologie, gândire, îndrumare, știință, necesitate, nihilism, timpuri noi, nominalism, definiție, optimism, senzație; în prima jumătate a volumului al patrulea: memorie, panteism, pedagogie, cunoaștere, reprezentare, rațiune, progres, spațiu și timp, psihologie, minte, realism, religie, liber arbitru, sistem, scepticism, cuvânt, conștiință, somn, socialism, filozofie practică; în a doua jumătate a volumului al patrulea: filozofie, sentiment, extaz, empirism, estetică Recenzii: IL D Yurke in si hb, Referitor la articolele cu conținut teologic plasate în Lexiconul Filosofic Procesele de la Kiev spirite, acad i o, nr i, p - ; Nr , p - Autorul nu este mulțumit de articolele lui Gogots-kago și, prin urmare, independent de el, își expune propriile opinii; vezi mai jos Câteva gânduri despre eseul lui M Troitsky: "Psihologia germană în secolul actual" Kiev , pagini A doua ediție semnificativ mărită a fost publicată sub titlul: Critical Review of the Works of M Troitsky etc Kiev , ijó-f-VI Semnat în prima ediție: S G O recenzie destul de amănunțită "Venerabilul autor a făcut o faptă bună ridicând problema relației dintre psihiatrie engleză Biblioteca "Runivers" cologie la școala germană de la limitele școlii la arena discuțiilor tipărite; dar nu am găsit deloc soluția autorului la problemă" ( ) Introducere în istoria filozofiei Kiev , pag Publicat în Univ Izv și și ; , i, cu un număr special de pagini "Filozofia, în ciuda tuturor modificărilor sale, în esență, are în mod constant o sarcină principală, care se

descompune în multe întrebări private, dintre care acum una, apoi altele sunt mai interesate de minți la un moment dat" ( ) "Conceptul de dezvoltare, caracteristic filozofiei, până la cea mai înaltă manifestare a vieții conștiente, explică sensul imediat al schimbărilor inerente acestuia în cursul istoric al doctrinelor filozofice" ( ) "Istoria filozofiei trebuie să exprime în sine proprietatea esențială a dezvoltării care distinge viața interioară a unei ființe conștiente Pe baza ideii de dezvoltare inerentă spiritului, istoria filozofiei ar trebui să exprime nu numai succesiunea direcțiilor sale, ci și dezvoltarea treptată a unui sistem complet de cunoaștere și autocunoaștere" ( ) Apoi se spune despre metoda istoriei filozofiei, despre diferența dintre lucrările filozofice de altele asemănătoare lor în orice privință; mai departe, despre direcțiile activității mentale și cognitive, reflectate în istoria filozofiei Există două perioade în istoria filozofiei - cea veche și cea nouă Filosofia orientală nu poate servi decât ca o introducere, filosofia medievală constituie o perioadă de tranziție Se ia în considerare apoi relația istoriei filosofiei cu istoria educației, cu viața și cu filosofia istoriei "Conexiunea dintre cursul cauzal și oportun, mecanic și logic al fenomenelor istorice, indicarea unui scop rezonabil în evenimente care apar, aparent, numai sub influența conexiunii cauzale a lucrurilor, este sarcina filosofiei istoriei " ( ) Doar filosofia ar putea indica această sarcină În concluzie, este dat un eseu despre istoria filozofiei istoriei, precum și istoria și literatura istoriei filosofiei Despre diferența dintre creștere și educație în timpurile antice și moderne Prelegere publică ianuarie Kiev , pagini , , p - "Numai cu aspirațiile simpatice ale celor două părți (pre- Biblioteca "Runivers" - - a științelor morale și a științelor naturii), noul timp va crea * educație, în care vom vedea nu numai armonia plastică între forțele externe și interne ale omului, care era idealul aspirațiilor celor mai educați oameni din antichitate, dar și acea armonie mai profundă între cunoașterea naturii și autocunoașterea umană, care constituie sarcina lumii noi În ea, în această armonie, va exista nu numai un joc al forțelor individuale ale unei persoane, ci o asemănare a armoniei întregului univers, în care trebuie să existe și în armonie cauzele materiale ale fenomenelor și raționalul scopurile vieții care le înțeleg" ( ) Dicționar filosofic sau o scurtă explicație a expresiilor filozofice și a altor expresii științifice întâlnite în istoria filozofiei Kiev , p Semnat: S G Despre semnificația pedagogică a fabulelor lui Krylov Kiev Univ Izv , , p - H M Karamzin, ca moralist și istoric Kiev, fără un an ( ) Ed a II-a, p Ediția întâi la Sankt Petersburg nu există bibliotecă publică Despre învățământul superior în aplicare la femei Discurs cu ocazia deschiderii cursurilor superioare pentru femei la Kiev Kiev i , p p - ioo "Consecința unei cunoștințe unilaterale cu istoria filosofiei a fost că nu numai că legătura dintre filozofie și diferitele ramuri ale educației nu a fost suficient recunoscută, dar că marea majoritate s-a limitat la idei superficiale și dăunătoare că nu exista nicio legătură între ei" (I, -) Primul număr începe cu Descartes Apoi vin Geilinx, Malebranche, Spinoza și alții, după care se ia în considerare influența filozofiei asupra diferitelor ramuri ale cunoașterii și vieții De la p provine Kant În cel de-al doilea număr, sunt expuse filosofia viziunii directe, filosofia idealismului german și Fichte în detaliu deosebit Al treilea număr este dedicat în principal lui Schelling, iar Hegel este mototolit pe câteva pagini Scurtă trecere în revistă a pedagogiei sau științei, educație educațională Din prelegeri susținute la cursurile superioare pentru femei Kiev Emisiune I, , w pp ; precum și Univ Izv ,

i, p i- ; , p - ; , p - ; , p - A doua ediție revizuită și mărită sub titlul: Scurtă trecere în revistă a pedagogiei Din prelegeri la Universitatea Sf Vladimir și la cursurile superioare pentru femei Kiev , pag Aceasta a inclus și ceea ce a fost plasat în Univ Izv , i, p i - ; , pp - ' Aceasta este psihologia educației "Pedagogia ia în considerare în mod sistematic mijloacele și metodele care contribuie la cea mai bună dezvoltare posibilă a tuturor forțelor unei persoane pe baza legilor dezvoltării sale [și o pregătesc pentru autoactivitate și autoeducație" ( ) Sunt luate în considerare doar manifestările cognitive ale sufletului Program de psihologie Din prelegerile psihologice de la Universitatea Sf Vladimir Kiev numere, și ι , pag și Ambele numere au fost plasate la Kiev Univ Izv pentru şi cu paginare separată Dedicat contelui D A Tolstoi * Biblioteca "Runivers" - - Psihologia este o știință care studiază manifestările vieții mentale și legile ei accesibile nouă Acest studiu ar trebui să ne conducă și la alcătuirea unui concept accesibil nouă despre chiar începutul vieții mentale și relația ei cu organismul corporal, ca instrument al manifestărilor sale, pe care îl studiem Doar prima parte a psihologiei a fost luată în considerare, iar problema relației dintre viața mentală și organismul corporal a fost amânată până la a doua parte, care nu a apărut În plus, Gogotsky a scris multe articole și note în diferite ziare și reviste despre problemele actuale ale zilei (de exemplu, despre ukrainofilism) O listă a acestora poate fi găsită în Pospekhov, iar tipărituri individuale în Sankt Petersburg Biblioteca Publica Gogotsky deține și eseul: Revizuirea critică a Învățăturii Bisericii Romane despre Capul Vizibil al Bisericii Kiev , conform pp ; a -a ed i , p IV V D Kudryavtsev Vic Dim Kudryavtsev, fiul unui protopop de regiment, s-a născut pe octombrie A fost educat la școala raională de nobilime Sventsian, la școala teologică din Varșovia și la seminariile Volyn, Mogilev și Cernigov Intrarea în spiritul Moscovei academiei, a absolvit-o în ca maestru în teologie și apoi a fost numit licențiat la catedra de greacă lang și istoria biblică În , după moartea lui J A Golubinsky, V D a ocupat catedra de filozofie și până în a predat istoria filosofiei, iar din acel an predă logica și metafizica În a primit doctoratul în teologie În , el a predat logica și istoria filozofiei regretatului moștenitor Țesarevici Nikolai Alexandrovici I Despre unitatea rasei umane Adăugiri la Creație Sf părinţi, partea a XI-a (, cartea a IV-a), p - ; partea XII (, cartea d, și h), p - , - , - ; partea XIII (, cartea i-i), p - Articole fără semnătură După o scurtă schiță a punctelor de vedere asupra chestiunii, se analizează dovezile în favoarea unității rasei umane - biblice, științe naturale, psihologice, istorice, filologice etc Biblioteca "Runivers" - - Despre monoteism, ca formă originară de religie a rasei umane Ibid , partea XVI (, cartea a III-a), p - Întrebarea, înaintată de teoria dezvoltării progresive a rasei umane, este în curs de examinare - "oare era într-adevăr religia rasei umane la început era brută și imperfectă, iar toată mișcarea ei ulterioară reprezintă o ascensiune spre mai mare și mai mare? perfecțiune mai mare?" (z -) "Istoria religiilor păgâne dă dovezi confirmatoare învățăturii Sfintelor Scripturi despre desăvârșirea primitivă a credinței și unitatea lui Dumnezeu, ca dogma principală a religiei originare, comună întregii omeniri, și despre declinul ei treptat în rândul popoarelor păgâne " ( ) Progresul necondiționat și adevărata îmbunătățire a rasei umane Adăugiri la Creație Sf părinţi, partea a XIX-a (, cartea i-ya), p - Fără semnătură Se analizează conceptul la modă de progres "Observarea atentă dezvăluie curând că ideea de progres necondiționat nu poate fi de acord nici cu

conceptul de natură umană, nici cu dovezile istoriei și, cel mai important, cu acele indicații pe care Apocalipsa ni le oferă despre viața rasei umane " ( ) "Limitările naturii umane, căderea și restaurarea ei prin răscumpărare - acestea sunt adevărurile proclamate de Apocalipsa, care trebuie reținute pentru a explica viața istorică a rasei umane" ( ) (c) originea originară pe pământ a rasei umane Dreapta Prezentare generală , , p - ; , p - "Materialismul trebuie să fie lovit de propriile sale arme, judecat pe baza principiului pe care el însuși îl recunoaște drept adevărat Acest principiu este certitudinea, recunoscut doar pe baza dovezilor experienței exterioare și a concluziilor analoge din fapte experimentale" ( ) Din acest punct de vedere, sunt examinate critic ipotezele apariţiei spontane a fiinţelor organice şi dezvoltării progresive a organismelor Principalul dezavantaj al acestor ipoteze este "inecizia concluziilor din fapte experimentale: există aproape întotdeauna mai mult în concluzie decât este dat de premise" ( ) Biblioteca "Runivers" - - Despre indiferența religioasă Convorbire spirituală, i i, vol XIV, pp - , - , - Semnat V K-v Separat cu numele complet al autorului, Sankt Petersburg , p Ecoul curentelor mentale din societate Se analizează şi influenţa învăţăturilor filozofice asupra -indiferentismului "Ideea că o persoană poate fi bună indiferent de religie sau sub orice religie este una dintre cele mai periculoase pentru viața morală a unei persoane" (conform unei ed separate p) Dicționar enciclopedic, întocmit de oameni de știință și scriitori ruși, vol I-V, Sankt Petersburg - Adăugiri la Creație Sf părinți, partea XXII (, cartea "i)? STR t- ^^ Fără semnătură Sunt analizate în detaliu articole care au un interes filozofic și aparțin în principal lui P Lavrov și anume: Augustin, averroism, automat, autoritate, iad, accident, amazone, amuletă, analogie, antropomorfism, antropopatism și punct de vedere antropologic Acest punct de vedere, din care sunt scrise articolele luate în considerare, nu rezistă criticilor în ochii autorului Despre sursa ideii de zeitate În același loc, partea XXIII (, cartea a IV-a), p - Publicat și în Colecția, publicată de Academia Teologică din Moscova cu ocazia sărbătoririi celei de-a zecea aniversări, M , pp - După ce a analizat diverse teorii despre originea ideii de zeitate, autorul ajunge la concluzia că aceasta este rezultatul acțiunii directe a zeității însuși Despre Providență Aproximativ la Creativitate Sf ottsev, partea XXIV (, KN I-ya), STR I - "Pentru a stabili un concept corect al Providenței, departe de unilateralitatea atât a deismului, cât și a panteismului deschis sau ascuns, trebuie reținute două adevăruri de bază: i) că Dumnezeu este o ființă personală și atotperfectă;) că lumea este o totalitate de ființe, deși provin de la Dumnezeu, dar limitate și imperfecte" ( ) "Limitarea lumii presupune păstrarea existenței ei; imperfecțiunea este direcția ei către perfecțiune, controlul divin" (ibo) Apoi sunt afișate urmele de salvare și gestionare Obiecțiile deiștilor împotriva existenței Providenței nu ating scopul și sunt concluzii incorecte din postulate corecte Biblioteca "Runivers" lok În concluzie, se demonstrează, contrar diverselor teorii, posibilitatea unor fenomene supranaturale Religia, esenţa şi originea ei, M , • p Publicat în Drepturile Despre , prima jumătate a anului, p - , - oo, - ; a doua jumătate a anului, p i- , - , - ; , semestrul I, p - Vezi și Drepturi Despre , , p - de știri și note (dispută de doctorat de V D Kudryavtsev la Academia Spirituală din Moscova), unde sunt date și tezele disertației La pp - este o scrisoare către redactorul unuia dintre oponenții oficiali V Potapov, care credea că V D Kudryavtsev prea neîncrezător în puterile naturale ale omului în

formarea unei religii Sunt expuse în detaliu și analizate principalele concepte de religie și originea ei: teoria atee, Feuerbach; raționaliștii prekantiani; Kant, Jacobi, Schleiermacher, Hegel, opiniile lui Friz, Fichte, Schelling și alții; opiniile ultimilor teologi, Schenkel și alții Se acordă mai puțin spațiu părții constructive, unde religia recunoaște "relația dintre Dumnezeu și om" ( ) Sunt luate în considerare și sursele religiilor (obiective și subiective) Religie și filozofie pozitivă Dreapta Despre , h, p - Vezi și: Discurs rostit la un act public de chiuvete spirit academician, octombrie prof V Kudryavtsev Analiza critică a învăţăturilor lui O Comte asupra celor trei metode ale cunoaşterii filosofice pagini Dovezile istorice și psihologice pentru teoria lui Comte sunt insuportabile "În însăși esența, aspirațiile spiritului uman, în stabilitatea istorică a principalelor forme de viață mentală și, în final, în adevărul real al celor trei obiecte principale ale cunoașterii noastre: Dumnezeu, lumea suprasensibilă, lumea ideală, și lumea fenomenală, găsim o garanție de încredere în vitalitatea constantă a celor trei momente de cunoaștere - religios, filozofic și empiric" (Prav Ob , pp -) Și Idee teleologică și materialism Dreapta Despre , i, pp ii- ; h, p - ; , p - După o schiță istorică a problemei oportunității, adevărul acestei idei este dovedit "Ajungem la recunoașterea oportunității universale a naturii în două moduri Cu o sută Biblioteca "Runivers" - - O mulțime de experiență ne arată faptele de oportunitate reală, iar aceste fapte sunt atât de semnificative încât oferă temei pentru concluzia cea mai probabilă despre organizarea oportună a întregii lumi Pe de altă parte, rațiunea ne spune a priori că nimic nu există în zadar în lume, așa cum ne spune a priori că nu există acțiune fără cauză" ( ) După ce a analizat obiecțiile materialismului față de temeiurile empirice și raționale ale oportunității, autorul dovedește utilitatea ideii teleologice pentru știința naturală în sine Sensul teleologic al naturii Dreapta Despre , , p - "Dacă problema scopului naturii este în esență o problemă filosofică și dacă filosofia, când încearcă să o rezolve, nu trebuie oprită de gândul preocupat de insolubilitatea ei, atunci este evident că, în absența altora, nu indiferent cât de serioase sunt răspunsurile la aceasta, trebuie să ne întoarcem din nou la gândirea antică, atât religioasă cât și filosofică, că omul este scopul existenței naturii În opinia noastră, acest gând este o consecință necesară a unei viziuni teleologice a naturii efectuate în mod consecvent, de îndată ce ea nu vrea să se oprească la jumătate și nu se teme să meargă la ultimele rezultate În ceea ce privește masa de obiecții și nedumeriri din jurul acestei idei, vom încerca să arătăm că ele nu sunt atât de teribile pe cât par și, în cea mai mare parte, își datorează originea formulării incorecte a acestei idei de către unii dintre apărătorii ei"( ) -) Când pune întrebarea, autorul aderă la distincția lui Kant între oportunitatea internă și cea externă "Natura fizică își are scopul final în natura spirituală, care include și omul cu latura sa psihică" ( ) Din lecturi despre filosofia religiei Dreapta Prezentare generală I Religia primitivă , T> STR - - Cum a apărut politeismul din monoteism? Argumentele adversarilor: Hume, Feuerbach, Hegel, Comte Analiza critică a viziunii lui Schelling asupra originalității monoteismului II Politeism , , p - ; , p - oι Ea consideră "dezvoltarea firească a conștiinței religioase, care a avut loc în afara sferei religiei deschise și exprimată, pe de o parte, în diferite religii păgâne, cu Biblioteca "Runivers" - - celălalt este în diverse, constând, dacă nu în formă, atunci în ideile pe care le

exprimă, în rudenie cu aceste religii, concepte filozofice despre adevărurile de bază ale conștiinței religioase "( ) Întrebarea cum și de ce a avut loc declinul conștiinței religioase este ocolită "În forma reprezentativă a cunoașterii inițiale se află motivul principal al înțelegerii politeiste a zeității, cât mai mulți zei" ( ) După o analiză critică a teoriilor mitologice, "baza reală generală a conștiinței religioase a păgânismului" este recunoscută ca "elementul obiectiv minim al religiei, o vagă senzație de ființă suprasensibilă" ( ) III Rglgash al popoarelor păgâne neculte , p - "Istoria religiei ne poate oferi doar fapte care nu spun nimic despre sensul lor; numai filozofia religiei poate explica aceste fapte" ( ) "Este necesar să stabilim din punctul nostru de vedere asupra religiei și păgânismului doar legile cele mai generale ale mișcării conștiinței religioase naturale și să conturăm principalele ei momente istorice pentru a determina mai precis sensul păgânismului și relația lui cu filozofia și cu o religie sinceră" ( ) IV Religiile popoarelor păgâne culturale , , p - ; , p - Sunt luate în considerare Sabeismul, religia Zoroastra, chineză și egipteană, brahmanismul și budismul "Așa cum religia inițială a fost un antropomorfism viu revelat divin, tot la același antropomorfism, dar lipsit de conținut viu, păgânismul a revenit după o lungă rătăcire pe ocoliri" ( ) V Deism , voi , p - ; , p - Esența sa constă în faptul că forma de reprezentare, care a crescut până acum, este eliminată "Neavând un sens filosofic independent, deismul secolelor XVII-XVIII în esență, nimic altceva decât un compromis mecanic nereușit între necredința care se răspândea la acea vreme și credința religioasă predominantă în rândul maselor "( ) VI Panteism , io, p - ; ii, p - Conceptul de panteism este oarecum restrâns de autor "Gândind să ne ridicăm deasupra antropomorfismului imaginar al deismului și teismului Biblioteca "Runivers" panteismul se încadrează de fapt în acel cosmomorfism care este trăsătura caracteristică celei mai joase forme de conștiință religioasă, politeistul;) ( ) VII Ateism , i, p - ; , p - Este greșit să confundăm panteismul cu ateismul "Cel mai hotărât ateu, în ciuda negării sale, în esență recunoaște instinctiv realitatea suprasensibilului sub orice formă)) ( ) VIII Teismul , - , p - ; , p - Gândul la incognoscibilitatea unei zeități este de obicei prea mult exagerat IX Dovezi pentru existența lui Dumnezeu , , STR· ·-Dovada cosmologică a existenţei lui Dumnezeu , , p - - II Dovada teleologică a existenței lui Dumnezeu , , p - -III Dovada ontologică a existenței lui Dumnezeu , - , p o- -'-IV Dovada gnoseologică a existenței lui Dumnezeu , ii, p - - V Dovada psihologică a existenţei lui Dumnezeu , , p - Această dovadă se întoarce la Descartes "Întrucât ideea lui Dumnezeu nu poate proveni din niciuna dintre sursele de cunoaștere cunoscute nouă, ea presupune existența lui Dumnezeu ca singurul motiv suficient pentru existența sa în spiritul nostru" ( ) - VI Dovada istorică a existenței lui Dumnezeu , I, p - Argumentum a consensi! gentium-VII Dovada morală a existenței lui Dumnezeu , , p - ; , p - ; , p - Punctul său de plecare este faptul existenței unei legi morale în noi Vezi raportul lui X Popov, "Probleme de filosofie și psihologie" , carte i-i, p - Dovezi semnificative ale existenței lui Dumnezeu , i, p - "Intrand in domeniul filosofiei, cum este studiul unuia dintre cele mai importante baza cunoașterii, dovezile existenței lui Dumnezeu nu sunt lipsite de semnificație în domeniul religiei în sine" ( ) Vezi raportul lui X Popova, "Întrebări de filosofie și psihologie" , voi , p - Atomismul materialist Adăuga къ Munca Sf tată, partea XXVI (, cartea), p - O schiță istorică a atomisticii este urmată de o privire de ansamblu asupra diferitelor

concepte de materie (concept idealist, dinamism, Biblioteca "Runivers" - monadism, continuum, atomi) Teoria atomistă este considerată în sine, independent de aplicațiile care o fac materialism pentru explicarea universului Dovezile pentru existența atomilor (empirice și raționale) sunt examinate critic Independența începutului vieții organice Ibid , partea XXVII (, cartea a II-a), p - ; partea XXVIII (, cartea }-i), p - Separat, M , pag "Negarea independenței principiului vital, de exemplu, la animale zdruncina în mod involuntar și natural doctrina independenței principiului psihic la om" ( ) conectează cu adversarii săi chiar și dintre filozofii străini de materialism Despre originea ființelor organice Ibid , 'Partea XXIX (? Cartea şi), STR - - - După o scurtă istorie a transformismului, se arată că nu există niciun motiv să recunoaștem însuși Faptul transformării și, într-adevăr, este imposibil Se face o evaluare a teoriei lui Darwin din punctul de vedere al științelor naturale și al filosofiei În concluzie, se spune despre ultimele modificări ale teoriei lui Darwin Ce este filosofia? Vera și Raz , nr i, p i- ; Nr , pp i- Termenul și semnificația lui la diferiți filozofi sunt luate în considerare Conținutul filosofiei este adevărul "Este acordul dintre laturile ideale și fenomenale ale obiectului, coincidența a ceea ce ar trebui să fie obiectul cu ceea ce este sau este" ( ) După o analiză detaliată a conceptului de idee se dă următoarea definiţie: "Filosofia este ştiinţa absolutului şi a ideilor considerate în raport cu absolutul, cu legătura lor reciprocă şi manifestarea în fiinţa fenomenală" ( ) "Ideea este baza, începutul și scopul existenței obiectelor" ( ) Este posibilă filosofia? Tamzhe, , nr , p - ; nr , p - ; , p - Împotriva doctrinelor care spun că este imposibil de cunoscut Biblioteca "Runivers" - - esența lucrurilor "În prezent, reprezentând în mișcarea filozofiei multe asemănări cu ultima perioadă a civilizației lumii antice, se pot lua câteva trăsături care să permită să se creadă că rezultatul pozitivismului perfect și al materialismului atât de simpatic cu acesta va fi la fel ca în lumea antică Alături de pozitivism și materialism, există un alt curent de gândire filosofică, a cărui direcție este de a afirma adevărurile de bază ale conștiinței religioase" ( ) Este filosofia necesară? Ibid , , nr , p - ; Nr , pp - ; nr io, pp - ; nr , p - ; nr , p ï - "Fiind o știință universală, în sensul că ea consideră atât ființa, cât și cunoașterea în fundamentele lor comune și originale, ar trebui să servească drept o legătură unificatoare pentru toate știința, să arate fiecăreia locul său în întregul organism al științei și să servească drept un fir care leagă fiecare studiu special cu construcția generală a cunoștințelor științifice ale timpului dat Ca știință care se ocupă de latura ideală a ființei, filosofia trebuie apoi să-și pună sufletul și viața în studiul faptelor, să le lumineze cu o lumină ideală și să împiedice acea, ca să spunem așa, materializarea cunoștințelor științifice, pentru care știința modernă este atât de mare înclinat cu respectul său exagerat pentru faptele goale" (-) Semnificația filozofiei, în special, pentru teologie, științele naturii este considerată: ("cunoașterea empirică a naturii departe de a epuiza tot conținutul întrebărilor naturii",), pentru științe istorice, juridice și verbal-estetice, precum și semnificația filozofiei în viața practică Filosofii ale metodei Ibid , , nr , p - ; Nr i, p - ; Nr , p - "Dacă, după cum arată experiența, nici metoda pur deductivă, nici metoda pur empirică nu conduc și nu poate conduce la rezultatul dorit, dacă, așa cum arată analiza activității științifice-cognitive a minții noastre, construcțiile sale cele mai aparent a priori includ inevitabil empirice elemente , și, dimpotrivă, chiar și cele mai riguroase și adevărate

cunoștințe empirice în sine nu se pot descurca fără ajutorul sintezei și deducției, atunci concluzia firească din aceasta privind metoda Biblioteca "Runivers " - - filozofia nu poate fi decât că adevărata ei metodă trebuie să constea în combinarea analizei și sintezei "(-) Criteriul material al adevărului în filozofie trebuie să fie realitatea însăși Alcătuirea filozofiei Credință și rațiune > pp - - După o trecere în revistă istorică, se dă următoarea împărțire: științe de bază, științe propedeutice cu o metodă analitică predominantă (logica, psihologia experimentală, istoria filosofiei); științe compozite cu o metodă sintetică predominantă (metafizica, itica, cu filosofia dreptului, estetica); științe aplicate cu analiză și sinteză (filozofia istoriei, religie etc) Despre principalele principii ale cunoașterii filozofice Tamzhe, , nr t, p i - ; nr , p - ; nr h, pp - Sunt luate în considerare trei grade de cunoaștere: cunoașterea nu este strict științifică, cunoașterea este științifică, cunoașterea este filozofică În continuare, sunt analizate diverse puncte de vedere asupra criteriilor adevărului (filozofia bunului simț, credință, scepticism în diferitele sale forme) "Să ne oprim atenția asupra conținutului adevărurilor de bază ale cunoașterii noastre sau asupra însăși esenței cunoștințelor noastre, ajungem, de asemenea, la concluzia că ideea de absolut, sau mai precis, ideea unui ființă absolut perfectă, trebuie recunoscută ca începutul cunoașterii filozofice, iar adevărul existenței lui Dumnezeu - adevărul filosofic de bază " ( ) "Încrederea în sine și incontestabilitatea gândirii, ca principiu formal, o fac un criteriu de încredere al adevărului filosofic" ( ) Nemurirea sufletului Tamzhe, , nr , p - ; Nr i , p - ; nr , p - ; nr , p - ; Nr , p - ; nr , p - ; , nr I, STR - Sunt examinate în detaliu dovezile ontologice, - psihologice, teleologice și teologice ale nemuririi sufletului Analiza metafizică a cunoștințelor empirice Tamzhe , nr , p - ; nr , p - ; nr , p - ; Nr , p - ; Nr , pp - ; Nr , pp - ; No yu, pp - ; Nr , p - Există trei grade în cunoaștere: empiric (senzual), rațional Biblioteca "Runivers" - ZO- fizic (rațional) și ideal (mental) "Analiza metafizică a cunoașterii noastre senzoriale trebuie să decidă: a) ideile noastre despre lucruri corespund existenței lor actuale și ideea totalității lor cu lumea pe care o gândim, este lumea fizică reală? b) ce este spațiul și timpul și ceva real corespunde acestor idei? ( ) Analiza reprezentării senzoriale, ca formă principală și inițială a cunoașterii empirice, duce la convingerea inconsecvenței principiului ontologic al materialismului, deoarece în chiar ceea ce conștiința obișnuită și materialismul naiv îl consideră obișnuit și aparținând lucrurilor care există în afara noastră, există un element nematerial Pe lângă existența materială, trebuie să recunoaștem existența unui alt fel de existență "Critica idealismului ne-a condus la o convingere neîndoielnică în existența independentă a unei ființe exterioare și esențial diferite de noi, pe care, după modul de cunoaștere a acesteia, cu ajutorul simțurilor exterioare, o numim senzuală, spre deosebire de natura noastră spirituală, materială Critica materialismului ne-a arătat că această ființă materială nu este, totuși, singura ființă adevărată, că împreună cu ea există în mod independent o ființă imaterială" ( ) Sursa cunoașterii noastre despre lumea exterioară nu se află în sentimente, ci în rațiune Spațiu și timp Tamzhe, , nr , p - ; Nr , p - ; nr , p - ; , nr , p - ; Nr , p - Sunt analizate teoriile subiective și obiective ale spațiului "Știm și presupunem dinainte că forma reală a unui lucru este determinată de diferite condiții; Totuși, în același timp, suntem convinși că condițiile particulare și aleatorii nu pot schimba semnificativ acele legi ale numărului, măsurării și

relației spațiale ale lucrurilor care sunt desenate în același mod atât în mintea noastră, ca legi ideale, cât și în natură, ca legi reale " ( ) În concluzie, este luată în considerare problema metageometriei Analiza metafizică a cunoașterii raționale Ibid , , nr , p - ; nr , p - ; nr , p - ; nr ii, pp - ; M í , p Biblioteca Runiverse - - ; Nr zi, p - ; Nr , p - ; Nr r, pp - ; Nr , p - ; , nr ï, p - Conceptele constituie o proprietate specială a minții Există două clase de ele: generale și universale sau categorice Ambele sunt considerate cu scopul de a rezolva întrebarea: "Ceva real în afara spiritului nostru de cunoaștere corespunde elementelor generale și universale ale conceptelor noastre, în ce măsură cunoștințele noastre bazate pe concepte corespund și, prin urmare, în ce măsură sunt de încredere?" ( ) În conceptele generale există un element non-empiric care provine din rațiune Acest element corespunde ființei reale a lucrurilor Sunt luate în considerare în detaliu categoriile: substanțe, cauzalitate etc , originea lor Se face o critică a doctrinei categoriilor de către Kant și Hegel, precum și o critică a metodei dialectice "Potențial întruchipate în natura minții noastre, categoriile își primesc relevanța prin impactul asupra spiritului nostru al impresiilor din exterior, a căror totalitate o numim experiență" ( ) Categoriile sunt forme nu numai de cunoaștere, ci și de ființă Analiza metafizică a cunoștințelor ideale Tamzhe, , nr , p - ; nr , p - ; nr io, p - ; Nr , pp i- , Nr i, pp - ; nr , p - ; nr , p - ; , nr , p - ; Nr , p - Vezi raportul lui I Slobodsky, "Questions of Philosophy and Psychology", , carte i-i, p - "În domeniul cunoașterii noastre, găsim concepte care sunt esențial diferite de reprezentări, concepte generale și categoriale" ( ) Acestea le numim idei și pentru ele trebuie să recunoaștem o facultate specială în spirit - rațiunea sau intelectul "Ideea unei Ființe absolut perfecte este acea rădăcină și idee de bază a minții noastre pe care o căutăm, în care toate celelalte idei sunt concentrate și unite, ca într-un început comun, fiecare dintre acestea reprezentând doar un anumit dezvăluirea perfecțiunii absolute într-una sau alta sferă a ființei" ( ) Sunt luate în considerare, de exemplu, diverse teorii ale originii ideii unei ființe absolut perfecte Spencer, Feuerbach etc "Existența însăși a acestei idei în spiritul nostru presupune acțiunea asupra noastră a obiectului real al acestei idei în afara noastră" ( ) Sunt analizate teorii care recunosc acțiunea mediocră și directă a divinității asupra spiritului nostru Biblioteca "Runivers" - - Introducere în filozofie (Alcătuit în raport cu programul de predare a filosofiei în seminariile teologice) M , pagini În esență, conținutul este un extras din articolele menționate în prezentul "Materiale" sub nr - Dar filosofia este deja definită astfel: este "știința esenței, ultimul fundament și scopul existentului" ( ) Vezi raportul despre această carte în "Questions of Philosophy and Psychology" , carte , p - Bazele inițiale ale filosofiei În ceea ce privește programul de predare a filosofiei în seminariile teologice Emisiune I Fundamentele primare ale epistemologiei și teologiei naturale M , p , p - Acesta este un extras din articolele publicate în prezentul "Materiale" sub nr , , - "Odată cu recunoașterea lumii diferite a celei mai înalte ființe, în locul monismului substanțial care stă la baza concepțiilor unilaterale ale materialismului și idealismului, obținem un monism transcendental, în care principiul unificator se ridică deasupra tărâmului ființei condiționate și cu despre care dualismul subordonat al spiritului poate fi convenabil convenit și materie, oh despre care conștiința și experiența stau mărturie" ( ) V D Kudryavtsev deține, de asemenea, câteva cuvinte

pentru diverse ocazii, plasate fără semnătură în Adăugiri la Lucrările Sf ottsev , carte a -a (partea XVII), p - ; i o, carte a -a (partea XIX), p - ; , carte (partea XXI), p - Predica din ziua pomenirii anuale la Boz a răposatului arhipăstor Mitropolit Filaret, M Ya N Kolubovsky [Va urma) Biblioteca "Runivers" ANEXA II Societatea Psihologică din Moscova Îndeplinind presupunerea noastră inițială, vom tipări de acum înainte pe paginile revistei, cât mai detaliat posibil, procesele-verbale ale dezbaterilor care au avut loc în ședințele Societății asupra rezumatelor citite în ea, adăugându-le și tezele formulate de către acestea autorii înșiși În această carte, avem posibilitatea de a raporta doar acele rezumate tipărite la momentul respectiv, cu agende trimise membrilor Societății, pe baza rezumatelor lui V R Butsk, N I Karev și L M Lopatin, precum și întocmite de domnul secretar al Societatea, cu participarea membri ai Societății H M Gorbov și A P Basistov, protocoale de dezbateri pe rezumate de N I Karev și L M Lopatin A Rezumate Rezumate pentru rezumatul lui V R Butsk: "Experiența teoriei fiziologice a memoriei" Prin denumirea de memorie ar trebui să se înțeleagă procesele: a) formarea, b) conservarea și c) descoperirea oricărei experiențe, cunoștințe, abilități și obiceiuri Momente de educație și descoperire de experiență, cunoștințe, abilități și Biblioteca "Runivers" - - obiceiurile sunt uneori însoțite de conștiință, alteori nu sunt însoțite de aceasta; faza de conservare "în memorie" este întotdeauna inconștientă Nu reprezentări sau idei, ca atare, și nu funcțiile fiziologice corespunzătoare într-o formă slabă, ci doar dispozițiile fiziologice sunt stocate "în memorie" (Wundt) Există toate tranzițiile de la memoria mentală la memoria organică; Principiul ambelor memorii este același Fiecare act de memorie este stabilirea unor relaţii interne corespunzătoare unor relaţii externe (H Spencer) Apariția mișcărilor obișnuite se reduce la formarea unor reflexe complexe persistente; reacţiile psihice, din punct de vedere fiziologic, pot fi reduse şi la tipul de reflexe complexe, în orice caz însoţite de acestea Se pot forma noi forme de reflexe fie prin exercitarea unor căi reflexe în detrimentul altora, fie prin apariţia unor noi căi Reacțiile reflexe psihice sunt adesea transformate instantaneu: în aceste cazuri, este exclusă o modificare a conductibilității prin exercițiu treptat Formarea unor căi reflexe complet noi, în special instantanee, în celule este puțin probabilă Pot apărea noi căi reflexe prin formarea de conexiuni între procesele terminale ale ramurilor celulelor nervoase S-ar putea ca în formarea unor astfel de noi conexiuni între procesele celulelor, capacitatea tuturor elementelor celulare "tinere" de a activa mișcare "amoeboid" joacă un rol Legea asocierii, care spune: ceea ce este juxtapus împreună este ținut în memorie împreună, tradus în limbaj fiziologic înseamnă: "curenții nervoși existenți simultan găsesc un punct comun de contact și formează o cale de legătură stabilă de-a lungul acestei linii" (Ben) Punctul de greutate al curenților nervoși existenți simultan poate fi numit focalizarea lor dinamică, iar conexiunea rezultată a combinațiilor cunoscute de fire senzoriale cu o combinație cunoscută de fire de motor - un șablon Biblioteca "Runivers" - - Reacția, prin obișnuință sau din memorie, urmează un model gata făcut, creat de reacția originală Potrivit acestor tipare, poate avea loc și activitate spontană, iar într-un astfel de caz va exista o mișcare datorată unei cauze interne *, exact aceeași cu care s-ar produce din repetarea unei cauze externe (reproducție) Prin schimbarea focalizării dinamice cu o serie de stimulări externe succesive, tiparele formate succesiv sunt legate între ele prin căi de conectare persistente și

scheme de forme O serie de reacții conform schemelor gata făcute se desfășoară din obișnuință sau din memorie într-o secvență predeterminată de seria anterioară de excitații originale care a creat schema Activitatea spontană conform acestor scheme determină o serie de mișcări voluntare coordonate, exact în aceeași formă ca și când s-ar fi repetat o serie de excitații senzoriale care au creat schema Aceeași activitate conform acestor șabloane și scheme poate rămâne intercentrală și poate provoca senzație și mișcare doar în "proiecție" Activitatea în care atât senzația, cât și mișcarea rămân doar "în proiecție" [ne este cunoscută doar din observarea de sine și corespunde ceea ce se numește reproducere "în minte" Fiecărei reprezentări îi corespunde o serie întreagă de şabloane, legate într-o schemă complexă, după care are loc reproducerea Partea motor a acestor circuite este cea mai generală și cea mai importantă Rememorarea are loc într-un lanț de scheme, având întotdeauna un focus dinamic principal și mai multe secundare Focalizarea dinamică principală este întotdeauna acolo unde se dezvoltă cel mai mare grad de energie automată, unde activitatea găsește un număr relativ mic de căi destul de obișnuite și unde se formează în mod constant noi modele și modele Focalizarea dinamică principală în schimbare a curenților nervoși coincide cu punctul de concentrare a voinței și a conștiinței Biblioteca "Runivers" - - Un tip sau o configurație specială de șabloane și scheme nu are sens, ca toate semnele, formulele, simbolurile sau notele Ele pot fi înlocuite liber cu altele care au același sens Datele anatomice confirmă posibilitatea organizării descrise a memoriei Rezumate la rezumatul lui N I Karev: "Despre problema liberului arbitru din punctul de vedere al teoriei procesului istoric" Când se pune problema libertății voinței, semnificația sa importantă pentru știința istorică este de obicei ignorată, ceea ce se explică prin direcția pur individualistă a psihologiei Reprezentanții științei istorice nu au făcut aproape nimic pentru formularea științifică a problemei liberului arbitru, datorită faptului că, în general, au făcut puțin pentru a rezolva problemele teoretice ale științei lor și, în special, nu au studiat deloc teoria cauzalității aplicată fenomenelor pe care le studiază Din punctul de vedere al istoriografiei pragmatice, acțiunile unor oameni sunt cauzate de acțiunile altora, și atât pentru o înțelegere teoretică a mecanismului istoriei din această parte, cât și din alte motive, trebuie să existe o psihologie colectivă Subiectul psihologiei colective îl constituie fenomenele care au loc pe baza interacțiunii psihice a indivizilor, dar sarcina ei nu trebuie redusă la sarcina statisticii, care studiază și o persoană care nu este luată în mod izolat: pentru problema libertății voinţă, statistica nu poate avea deloc semnificaţia care ar trebui să aparţină psihologiei colective J Teoria procesului istoric, din punctul de vedere al căruia este posibil să se facă o nouă formulare a întrebării liberului arbitru, trebuie să aibă în primul rând o idee clară a rolului individului în istorie În plus, teoria procesului istoric trebuie să dezvolte ideea de cauzalitate aplicată fenomenelor istorice, în care filosofia, logica științei, psihologia și știința dreptului penal o pot ajuta Biblioteca "Runivers" - - · Viziunea procesului istoric ca proces pur mecanic și ideea liberului arbitru în sensul unei cauze pentru care nu mai există o cauză, de asemenea, nu rezistă controlului Întrebarea rolului individului în istorie se rezumă la dacă acesta introduce ceva nou în procesul său, iar această întrebare se află în legătură cu problema creativității personale, care poate fi rezolvată doar pe baza psihologiei colective și a teoria procesului istoric Determinismul

istoric nu poate fi acuzat de fatalism Rezumate pentru rezumatul lui L M Lopatin: "Despre lumea filosofică modernă-contemplare" În totalitatea cunoaşterii umane, o parte foarte semnificativă este formată din adevăruri cu un conţinut pur speculativ Orice viziune completă și completă asupra unora dintre aceste adevăruri presupune în mod necesar, deoarece adevărurile universale obiective, complet lipsite de un element speculativ, nu sunt de imaginat Negarea filozofiei speculative, sau a ceea ce se numește de obicei metafizică, se bazează doar pe neînțelegeri Spiritismul religios și filosofic, larg răspândit în Evul Mediu, în noua filozofie lasă loc curentului naturalist, care, într-o luptă de trei secole care a cucerit toate domeniile vieții mentale, triumfă treptat asupra teoriilor ostile Reacția idealistă care a apărut în repetate rânduri împotriva lui, în ciuda profunzimii și strălucirii formelor în care a fost uneori îmbrăcată (de exemplu, în sistemele idealismului german din secolul actual), în ultimul rezultat s-a dovedit a fi inutilă Prin naturalism, înțeleg o astfel de înțelegere a lumii, în care principiile de bază ale realității sunt determinate de semne externe, elementare, ale proceselor inconștiente și fatale ale naturii fizice, fie exclusiv (ca în materialism), fie predominant (ca în hilozoism, unde definițiile spirituale ale existenței cu adevărat deși și sunt recunoscute în apropiere cu cele materiale, dar nu au stabilitate și se retrag constant în plan secund, sau ca în spinozism, în care gândirea substanței Divine este doar o repetare ideologică a schimbărilor mecanic inevitabile din ea) Viziunea filozofică asupra lumii, care domină acum, nu numai în sensul prevalenței sale, ci și în sensul că vederile opuse ei sunt de obicei forțate să cedeze ei în puncte foarte importante și împrumută adesea de la el afirmațiile cele mai fundamentale, poate fi numit naturalism mecanic Prin mecanică, naturalism, înțeleg o astfel de viziune, în care explicația finală a tuturor fenomenelor realității constă în proprietățile mecanice și relațiile materiei și în care legea fizică a conservării energiei este considerată ca fiind cea mai potrivită formulă dintre toate procese creative în natura neînsuflețită și animată Viziunea mecanică în evaluarea și deciziile sale de întrebări despre viață și moarte, despre sensul moral al existenței noastre și despre libertatea voinței noastre este în contradicție ireconciliabilă cu convingerile directe ale conștiinței noastre Această contradicție este unul dintre motivele înclinării gânditorilor moderni către fenomenalism în filozofie: doctrina relativității totale a cunoașterii umane, a accesibilității pentru minte doar a lumii fenomenelor care există doar în conștiința noastră și nicăieri altfel, fără speranță - o evaluare sumbră a vieții în urma materialismul educațional se înmoaie semnificativ, își pierde seriozitatea, se transformă în reprezentarea noastră subiectivă, evident condiționată Neajunsurile inerente ale fenomenalismului modern fac, totuși, reconcilierea pe care o propune între concluziile rațiunii teoretice și cerințele conștiinței imediate șocante și ambigue Slăbiciunea teoretică a teoriilor fenomenaliste larg răspândite este: a) incapacitatea de a justifica viziunea naturalismului mecanic ca singura înțelegere rezonabilă a lumii fenomenelor, spre care de obicei se străduiesc cu insistență; prevederile cele mai elementare ale viziunii mecanice asupra lumii nu permit dovezi fenomenale; b) în inevitabil se referă constant la idee despre esența misterioasă a lucrurilor și despre relațiile sale absolut definite cu experiența noastră internă și externă, în timp ce însăși ideea oricăror esențe reale dincolo de limitele fenomenelor contrazice în mod evident premisele generale ale

fenomenalismului Slăbiciunea practică a fenomenalismului modern constă în imposibilitatea de a da o justificare valabilă oricărui fel de idealuri și credințe obiective, când în om este respinsă fundamental capacitatea de a cunoaște altceva decât stările sale subiective Contradicțiile logice și nedemonstrabilitatea speculativă a oricărui materialism în general, precum și inconsecvența interpretărilor fenomenale ale ipotezelor sale, fac să se creadă că ieșirea din discordia internă care cântărește gândirea filosofică modernă nu poate fi așteptată decât în mod fundamental schimbări în viziunea generală asupra lumii care domnește acum, iar sursa acestei discordii se află în unilateralitatea și minciunile tendințelor naturaliste ale filozofiei noului timp B Procesul-verbal al dezbaterii Dezbatere asupra rezumatului lui N I Karev, iunie Au participat: P E Astafiev, L M Lopatin, M S Korelin, N V Bugaev, R R Mintslov și N Ya Grot P É Astafiev a constatat că referentul nu avea dreptate ca în atacuri asupra psihologiei individualiste, precum și în propunerea psihologiei colective În ceea ce privește observația referentului că el, Astafiev, în lucrarea sa despre liberul arbitru, a atins soluția istorică a acestei întrebări, aceasta este o greșeală: dimpotrivă, el neagă întotdeauna însăși posibilitatea unei astfel de soluții: problema liberului voința este de fapt o chestiune de existență a voinței și, prin urmare, o întrebare pur metafizică; a încerca să rezolvi o astfel de întrebare generală prin considerații particulare despre manifestarea liberului arbitru în istorie este pur și simplu o eroare logică formală Psihologia nu a luat niciodată în considerare omul separat, dar în relații diferite cu el și, de altfel, în relații cu alte persoane; Următorul psihologie colectivă Biblioteca "Runivers" - - în cel mai bun caz, doar șeful psihologiei generale În ceea ce privește ceea ce o persoană contribuie la istorie, această întrebare nu are nimic de-a face cu liberul arbitru, pentru că indiferent de modul în care privești o persoană, chiar și negând complet libertatea, totul, totuși, este imposibil să previi amestecul lui binecunoscut, sau măcar influența asupra cursului evenimentelor Referentul a fost de acord că soluția chestiunii liberului arbitru pe baza unor considerații istorice nu poate fi definitivă, dar în orice caz poate da considerații utile și de ce într-un astfel de caz să nu le folosiți? Psihologia colectivă, desigur, nu este și nu poate fi o știință absolut independentă, dar în orice caz poate fi extinsă semnificativ și, cel mai important, mai sistematizat decât este acum; de exemplu, un astfel de produs al creativității colective ca o limbă este considerat și este întotdeauna considerat ca o creație gata făcută, fără a studia chiar procesul psihologic al creării sale Acesta este tocmai deficiența tendinței moderne în dezvoltarea psihologiei Remarcile referentului despre rolul individului în istorie sunt, desigur, doar o inserție L M Lopatin, recunoscând temeinicia reproșului adresat de referent istoricilor că sunt prea puțin implicați în psihologie, a constatat însă că psihologilor nu li se poate reproșa că nu folosesc psihologia colectivă, străduindu-se să rezolve problema liberului arbitru, deoarece nu există încă: nu poate fi inventat special în acest scop Da, chiar și în esență nu poate ajuta în acest caz, deoarece libertatea începe după ce o persoană a primit influență din exterior, apoi este cuprins în întregime în actul său psihologic personal, individual, intern Referentul și-a repetat părerea că psihologia colectivă este în orice caz știința viitorului Fapte pentru ea pot fi culese atât din istorie, cât și din viața de zi cu zi Atunci domnul Lopatin a făcut o corectare la opinia exprimată în abstract, că în articolul său despre

liberul arbitru vorbește doar despre influența forțelor fizice asupra unei persoane, fără a atinge influența altor oameni asupra sa; prin influență externă, el înseamnă totalitatea tuturor influențelor posibile, atât fizice, cât și ale altor oameni, și în continuare atinge într-o oarecare măsură acele întrebări care, pe de altă parte, Biblioteca "Runivers" - laniya tovarășul-Karev, ar trebui să formeze domeniul psihologiei colective N V Bugaev a găsit deficiența abstractului în faptul că nu ține cont deloc de teoria probabilității: în istorie, strict vorbind, nu există cauzalitate în sensul științific obișnuit al cuvântului, - acea cauzalitate care operează în domeniul fenomenelor naturale, dar există doar o anumită uniformitate care nu poate fi investigată decât prin intermediul teoriei probabilității La aceasta domnul Karev a răspuns că, în opinia sa, această teorie are aplicație nu istoriei, ci sociologiei, căci numai în sociologie putem aplica metoda de măsurare numerică pe care se bazează M S Korelin a remarcat că problema influenței individului în istorie este într-adevăr extrem de importantă, dar nu are nimic de-a face cu problema liberului arbitru și nu numai că poate, dar trebuie studiată istoric Poate că atunci când circumstanțele se schimbă, psihologia va oferi material pentru rezolvarea acestei probleme, dar până acum nu este nimic de gândit Psihologia populară adună, de asemenea, doar fapte pe care istoricului le este încă greu să le folosească pentru concluziile sale N I Karev, fiind de acord cu acest lucru, a exprimat totuși că este imposibil să așteptați până când toate acestea se întâmplă de la sine, a fost necesar să curățați terenul Da, iar acum este deja necesar ca istoricii să asculte ce spun specialiştii din alte domenii pe probleme de specialitate R R Mintslov a subliniat, ca un material foarte interesant pentru studiul problemelor ridicate, autobiografia și, în plus, nu numai oameni marcanți, ci și pe cei mai obișnuiți; aici găsești indicii importante ale impactului mediului asupra omului N Ya Grot, recunoscând importanța sarcinilor stabilite în abstract, a găsit totuși că mijloacele propuse pentru soluționarea lor nu au avut succes, deoarece izolarea din ce în ce mai multe științe noi nu numai că nu ar facilita, ci mai degrabă ar complica problema Biblioteca "Runivers" - - Dezbatere asupra rezumatului lui L M Lopatin, aprilie Referentul a obiectat: P A Kalenov, D A Dril, Prince S N Trubetskoy, V S Solovyov, F P Sheremetevsky și N Ya Grot P A Kalenov a remarcat că este necesar să se distingă adevărurile cunoașterii de adevărurile credinței: adevărurile cunoașterii se bazează pe necesitatea logică, iar negarea lor duce la absurditatea logică, adevărurile credinței nu se bazează pe necesitatea logică și pot fi negat fără contradicție logică Astfel, există axiome ale cunoașterii și dogme-credințe a priori - ipoteze necesare ale simțului nostru moral, adică datoria (dogma minții care conduc lumea și dogma liberului arbitru) Referentul a subliniat corect contradicția naturalismului modern cu aceste dogme a priori De acord cu critica generală, adversarul nu împărtășește însă speranțele referentului, iar Fechner, pentru dezvoltarea unei noi viziuni asupra lumii, care să împace mecanismul cu dogmele sentimentului moral Spiritualismul nu este nou în acest caz: s-au făcut încercări spiritualiste, dar au eșuat din cauza contradicțiilor interne, care cu greu pot fi eliminate Oponentul consideră imposibil să accepte dogmele a priori de credință ca principii teoretice și constitutive, recunoscând în spatele lor valoarea doar a n^l^v^principii multi-constitutive Răspunzând obiecției adversarului, L M Lopatin a remarcat că delimitarea exactă a credinței și cunoașterii este extrem de dificilă; în plus, că nu poate recunoaște diferența fundamentală dintre

adevărurile teoretice și morale; sarcina abstractului său a fost să dovedească necesitatea unei schimbări a viziunii teoretice asupra lumii și nici el, nici Fechner nu spun că dogmele credinței devin principii teoretico-constitutive: vorbim de o viziune filozofică asupra lumii, opusul naturalismului; iar dacă este spiritualist, atunci acest spiritism va fi nou în sensul că nu a fost găsită o formulă adecvată pentru primul D A Dril a subliniat că nu poate despărți magicianul de fapte ca referent al distincției dintre știința speculativă și alte științe care "nu merg mai departe decât fenomene" Orice știință presupune doar un fenomen, iar o ieșire științifică din limitele fenomenelor este imposibilă Adevărurile pe care referentul le consideră speculative sunt de fapt produsul uman Biblioteca "Runivers" - - organizare și experiență, ca oricare altul Există, desigur, o serie întreagă de întrebări care ne duc dincolo de limitele fenomenului, dar soluția lor științifică este imposibilă și, dacă există vreo ieșire, atunci doar în domeniul credinței, în domeniul subiectiv-ului sentiment religios; dar aici se termină rolul omului de știință și începe rolul predicatorului Opunându-se adversarului, L M Lopatin a remarcat că nu se referea deloc la distincția pe care i-o atribuie oponentul științei speculative față de științele care investighează domeniul fenomenelor: subiectul abstractului său a fost viziunea filosofică modernă asupra lumii, întrucât este exprimată în naturalismul mecanic, și a încercat să demonstreze că acesta din urmă este esențial de natură metafizică, deoarece premisele sale principale (de exemplu, legea conservării energiei, universalitatea legii cauzalității etc) nu sunt supuse niciunei experimente dovada În ceea ce privește limitarea cunoașterii noastre la tărâmul fenomenelor, referentul împărtășește punctul de vedere al lui Augustin și Descartes, potrivit căruia ființa actuală este cunoscută în conștiința de sine a subiectului, iar conștiința de sine servește și ca punct al plecare pentru cunoaşterea lumii obiective Dacă știința ar dori să se limiteze la generalizări inductive ale fenomenelor experienței, ar trebui să ia o formă complet diferită de cea pe care o are acum, iar concluzia consecventă din aceasta ar fi solipsismul filozofic; credința, care dă doar rezultate subiective, nu este o sursă solidă a vreunei viziuni asupra lumii Carte S N Trubetskoy, fiind de acord în general cu referentul și alăturându-se în special în recunoașterea necesității unei reforme radicale a filozofiei moderne, nu recunoaște totuși că naturalismul reprezintă un astfel de rău și ar fi atât de dominant Identificarea naturalismului cu un mecanism este greșită (Hartmann) În ceea ce privește dominația naturalismului în știință, atunci este destul de potrivit acolo; În ceea ce privește filozofia, se poate spune că filosofia modernă este un haos complet și nu poate fi caracterizată de nicio direcție Este imposibil să negați semnificația naturalismului, iar reforma filozofiei trebuie să constea în dezvoltarea unei viziuni asupra lumii care nu poate fi abolită Biblioteca "Runivers" - - nu ar accepta naturalismul, ci l-ar lua în sine printr-o anumită reelaborare L M Lopatin a obiectat adversarului său că nu a negat deloc meritele naturalismului, mai ales pentru știință; el se referea la perspectiva filozofică generală și la metafizica naturalismului Naturalismul este definit de el ca o tendință generală a gândirii europene și ca un personaj al filosofiei moderne Haosul există în filosofia modernă dar se oprește acolo unde intră în joc principiile generale care constituie fundamentele metafizice ale naturalismului: aici se reunesc pozitivismul, neokantianismul, realismul german și metafizica lui Spencer Trebuie făcute concesiuni către naturalism, fundamentele naturale trebuie recunoscute în știința

empirică, dar naturalismul nu trebuie să stea la baza concepției filozofice Vl S Solovyov a făcut în observația sa completări la opiniile exprimate de referent și prinț Trubetskoy Adversarul recunoaște superioritatea viziunii spiritualiste asupra lumii față de cea naturalistă; dar când vine vorba de cerințele morale și practice ale vieții, naturalismul triumfă asupra spiritismului, întrucât primul, nefăgăduind nimic, dă mult, în timp ce cel din urmă, promițând mult, nu dă nimic Astfel, motivele triumfului naturalismului sunt mai profunde decât cele indicate de referent Întrucât dominația naturalismului nu este de dorit, deoarece se pune problema triumfului spiritului, atunci această întrebare trebuie decisă în domeniul nu speculativ, ci în domeniul moral-practic, și până acum nu mai este un individ, ci o întrebare socială L M Lopatin a obiectat că abstractul său a subliniat că naturalismul învinge nu prin propria sa forță, ci ca urmare a slăbiciunii dușmanilor săi În ceea ce privește condițiile pentru triumful viziunii spirituale asupra lumii, referentul consideră că aici pot fi implicate cu siguranță toate forțele spiritului, dar una dintre cele mai importante condiții este soluționarea acestei probleme în zona speculativă F P Sheremetevsky a subliniat că un acord între naturalism și viziunea spirituală asupra lumii este de dorit, dar că un astfel de acord ar fi posibil doar prin muncă reciprocă "prin experiență și metode metafizice Adversarul nu gândește Biblioteca "Runivers" - - astfel încât metafizica poate da mult științei; ' numărul de prevederi a priori care ar putea juca rolul de ^principii de reglementare în experienţă - puţini Adversarul se îndoiește că principiile științei indicate de referent (cf legea conservării energiei etc) sunt a priori în natură: sunt prea complicate pentru aceasta, unele dintre ele sunt dovedite experimental, altele reprezintă axiome științifice, adică altceva decât axiomele metafizicii Este foarte posibil să presupunem că așa-numitele adevăruri a priori sunt doar rezultatul unei experiențe îndelungate, ale cărei surse ne sunt prea adânc ascunse Opunându-se adversarului său, L M Lopatin a remarcat că el numește prevederile metafizice ale științei indicate de el nu a priori, ci speculative Conceptul de adevăruri speculative este mai larg decât a priori Ca adevăruri speculative, referentul le numește nu pe cele care nu depind de experiență, ci rt, care nu corespund în sfera lor competenței metodelor empirice de cercetare, necesitând o analiză logică de bază Legile conservării energiei etc , nu pot fi dovedite empiric: experiența dă doar o generalizare aproximativă, caracterul de universalitate este dat doar de speculație Referentul nu se prezintă deloc ca un susținător al apriorismului: metafizica nu trebuie să fie deloc a priori (cf Descartes); nu poate suporta doar acel empirism care se bazează numai pe inducție N Ya Grot a subliniat că referentul nu a definit în mod clar termenul de naturalism, în urma căruia există o anumită incertitudine în clasificarea sistemelor în teză și În contrastul spiritualismului cu naturalismul, poziția lui Descartes, care a fost și spiritist și naturalist, rămâne incertă În plus, sensul sloganului din teză este de neînțeles De asemenea, adversarul nu este de acord cu opinia referentului că legea conservării energiei este considerată în naturalismul mecanic ca o formulă a tuturor proceselor din natură; dacă referentul înţelege răspândirea legii Salvați energie asupra fenomenelor spirituale în sensul larg în care legea Salvați energia este uneori considerată identică cu legea cauzalității, atunci poate fi corectă; dar pentru o utilizare atât de largă a termenului, știința exactă nu dă temei Biblioteca "Runivers" - - L M Lopatin, răspunzând adversarului său, a remarcat că prin naturalism el înțelege

tendința generală a gândirii filosofice europene moderne, ale cărei semne sunt indicate în abstract Cât despre Descartes, el poate fi numit un reprezentant al naturalismului, ca unul dintre cei mai importanți fondatori ai viziunii mecanice asupra naturii Apropo de hilozoism, referentul a avut în vedere doar sistemele antice Referitor la interpretarea Legii Salvați energie, referentul o înțelege tocmai în sensul larg indicat de Ή Ι Grot, și pe care o consideră foarte comună în cercetarea filozofică și științifică într-o mare varietate de direcții Biblioteca "Runivers" ANUNTURI ÎNTREBĂRI FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ANUL DOI De la septembrie se acceptă un abonament la jurnal din al -lea an de publicare, adică de la noiembrie Redactorii propun publicarea în anul care vine în loc de cărți - și anume, la următoarele date: - noiembrie, - ianuarie, - martie, - mai și septembrie , cu toate articolele publicate în mai multe numere se vor încheia în cartea mai În consecință, volumul cărților individuale ale revistei va fi redus de la la ore listov, adică la dimensiunea care se presupunea la început pentru fiecare dintre cele patru cărţi Având în vedere creșterea semnificativă a numărului de angajați și creșterea materialului livrat redacției, articolele de peste - coli tipărite nu vor fi acceptate de redacție Lucrările de dimensiuni mari pot fi împărțite în articole separate, complet independente, a căror plasare este posibilă chiar și la date mai îndepărtate unele de altele Toate articolele complete propuse pentru publicare în revistă trebuie să fie livrate editorilor imediat în formă finalizată TERMENI DE ABONAREA: De la noiembrie până la noiembrie pentru cărți - ruble k și trans și p fara livrare De la noiembrie până la ianuarie pentru cărți - ruble cu dost și banda, p k fara livrare Pentru abonații care utilizează privilegiul (a se vedea pe înveliș), taxa de abonament pentru aceiași termeni:) ruble k și p) p și p k Adresa editorială: Bulevardul Novinsky, Casa Kotlyarev Adresa redacției: Bulevardul Novinsky, satul Bazhenova Editura A A Abrikosov Editor N Ya Grot Biblioteca "Runivers" CONȚINUTUL PRIMEI CARTE A REVISEI: Despre sarcinile jurnalului N Grota Vl Solovyov Frumusețe în natură A Kozlova Reflecţii, provocate de o voce neaşteptată din domeniul ştiinţelor naturii Carte S Trubetskoy Despre natura conștiinței umane N Shishkina Fenomene psihologice din punctul de vedere al teoriei mecanice N Lange Despre acțiunea hașișului Cronică: Congres psihologic la Paris N Grota Congresul de psihiatrie de la Paris S Korsakov, Critică și bibliografie: Arhiva pentru istoria filozofiei A A Kozlova Articole filozofice în reviste spirituale Recenzie de cărți de etică, psihologie și istoria filozofiei CONȚINUTUL CĂRȚII A DOUA A REVISTA: E Radlova Voltaire și Rousseau N Ivantsova Relația dintre filozofie și știință L Lopatina Poziția sarcinii etice în filosofia modernă I Zvereva Pe problema liberului arbitru N Grota Ce este metafizica? N Shishkina Fenomene psihofizice din punctul de vedere al teoriei mecanice D Ovsyannik-Kulikovekago Eseuri din istoria gândirii Cronica: Congres hipnotic la Paris A Tokarskaya Al doilea congres de antropologie criminală N Bazhenova Critică și bibliografie: Revue philosophique N Groth și N Lange Articole filozofice în reviste spirituale rusești Recenzie de cărți de metafizică, etică, estetică, psihologie și istoria filosofiei CONȚINUTUL CĂRȚII A TREIA A REVISTA: De la redactori Gerasimova Eseu despre viața interioară a lui Lermontov bazat pe lucrările sale V Lutoslavski Despre sensul și sarcinile istoriei filozofiei L Lopatina Critica principiilor empirice ale moralei I Ivantsova Amintiri ale opiniilor lui S A Usov asupra art N Shishkina Fenomene psihofizice din punctul de vedere al teoriei mecanice Carte S Trubetskoy Despre natura conștiinței umane Critică şi

bibliografie: o γ x Caracteristici generale Cele mai importante curente ale gândirii filozofice ruse V Rozanova Eseu despre viața și filosofia lui Leibniz A Kozlova Recenzie de reviste: Viertejahrsschrift Da Golubovskogo-Msha P Mo-kievsky -Jurnal american de psihologie E Chelpanova Articole filozofice în reviste spirituale rusești Recenzie de cărți de metafizică, psihologie, etică, estetică și istoria filosofiei Controverse: V Lesevici, V Goltsev Aplicatii: Pliant bibliografic Societatea psihologică Biblioteca "Runivers "